

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİMDALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI

**SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE GEÇİCİ
KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GÖÇMENLERE YÖNELİK
SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI: GENÇ NÜFUS
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

DOKTORA TEZİ

AHMET İŞÇİ

KOCAELİ 2023

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİMDALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE GEÇİCİ
KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GÖÇMENLERE YÖNELİK
SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI: GENÇ NÜFUS
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

DOKTORA TEZİ

AHMET İŞÇİ

TEZ DANIŞMANI: Prof.Dr. Abdülkadir ŞENKAL

KOCAELİ 2023

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ ANABİLİMDALI
SOSYAL POLİTİKA BİLİM DALI

SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE GEÇİCİ
KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GÖÇMENLERE YÖNELİK
SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI: GENÇ NÜFUS
AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

DOKTORA TEZİ

Tezi Hazırlayan: Ahmet İŞCİ

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim

Kurulu Karar No:21.06.2023/18

Jüri Başkanı: Prof. Dr Abdülkadir ŞENKAL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Sinem YILDIRIMALP

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Doğa Başar SARIİPEK

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ramazan TİYEK

Jüri Üyesi: Dr. Sevda KÖSE

KOCAELİ 2023

BEYAN

Ben Ahmet İŞCİ,

Doktora tezimin hazırlıkları esnasında,

- Kullandığım tüm verilere, kamusal veri tabanlarında yer aldığı hali ile doğru ve tam olarak yer verdiğimi,
- Tüm kaynakları doğru şekilde belirttiğimi ve bu kaynaklardan alınan bilgilerin alıntı yapılarak kullanıldığını,
- Önceden yapılmış çalışmaların sonuçlarına doğrudan atıfta bulunduğumu,
- Katılımsız gözlem aşamasında etik yönergeleri titizlikle uyguladığımı,
- Herhangi bir taraflılık olmadan araştırma yapmaya özen gösterdiğimi,
- Önyargılı herhangi bir tutumdan kaçındığımı,
- Literatüre fayda sağlayacak yeni bir bakış açısı katmak maksadıyla, özgün bir çalışma yaptığımı,

bildirir, aksi durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ahmet İŞCİ

26 Mayıs 2023

ÖNSÖZ

İnsanın nefes alması kadar doğal bir durumdur, “göç” hali. Büyük bir bölümümüz iç göç ile, bir kısmımız ise uluslararası göç ile ailemizin bizi getirdiği yerlerde yaşıyoruz. Doğal olan bu hareketliliğin başka bir boyutu ise “yerinden edilme” mağduriyetidir. İtici nedenlerle zorunlu olarak göç eden mağdurların, ev sahibi toplum içerisinde korunması doğal hakları ise de, her göçmenin insan hakları bağlamında doğal haklarına erişemediği çağımızın üzücü gerçeğidir.

Dünyanın en fazla göç veren ülkelerinden birisi olan Kabil/Afganistan’da, insanların yaşam şartlarını görme imkânı bulmam benim için bir dönüm noktası olmuş ve hayata bakış açım tamamen değişmiştir. 2012 yılından sonra, medeniyetlerin beşiği İstanbul’dan direk uçuşla altı saat mesafede olan bu coğrafyanın, gerçek tarihin onlarca yıl gerisinde olmasının nedenlerinin neler olabileceğine yönelik sorularımın cevaplarını aradığım esnada, hayata ve insana dair birçok sorunun cevabını barındıran Sosyal Politika ile tanışmama vesile olan ve sosyal entegrasyon odaklı doktora çalışmalarımın en başından itibaren, desteğini hissettiğim, kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL’a sonsuz saygı ve şükranlarımı sunarım.

Tez çalışmalarımın her aşamasında, eleştirel yaklaşımları ve kıymetli katkıları ile çalışmamın olgunlaşmasına destek sağlayan, Prof. Dr. Sinem YILDIRIMALP ve Doç. Dr. Doğa Başar SARIİPEK’e, doktora eğitimim süresince derslerinin her dakikasından zevk aldığım değerli hocalarım, Prof.Dr. Muhsin HALİS, Doç. Dr. Betül URHAN, Doç. Dr. Aziz ÇELİK, Doç. Dr. Rauf KESİCİ, Dr. Öğretim Üyesi Beril BAYKAL, Dr. Öğretim Üyesi İsmet ŞAHİN, Dr. Öğretim Üyesi Ayla AYBAŞ’a, tez yazım aşamasında, faydalandığım ve kaynakçamda severek yer verdiğim değerli saha araştırmalarının emekçilerine, Dr. Ömer CEYLAN’ın şahsında, idari işlerimizin yürütülmesinde büyük emek harcayan tüm idari çalışan dostlarımıza ve manevi desteklerini esirgemeyen Prof.Dr. Uluç ÖZBAYOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Hayatıma anlam katan ve tez çalışmalarımda desteğini esirgemeyen değerli eşim, çocuklarım ve ailem ile kütüphanelerinin önemli bir bölümünü hatıra olarak bizlere bırakan, rahmetli dedemiz Dr. Hadi İSKİT ve rahmetli kayınpederim Tevfik BİNGÖL beyefendilere sonsuz şükranlarımı sunarım.

**SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE GEÇİCİ KORUMA
STATÜSÜ VERİLEN GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL ENTEGRASYON
POLİTİKALARI: GENÇ NÜFUS AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI BİR
ANALİZ**

ÖZET	V
ABSTRACT	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	IX
TABLolar.....	XI
ŞEKİLLER.....	XII
GRAFİKLER.....	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ, GÖÇMENLİK VE KONUYA İLİŞKİN DİĞER KAVRAMLAR; TEORİK ÇERÇEVE	7
1.1. GÖÇ KAVRAMI	7
1.1.1. Göç.....	8
1.1.2. İç Göç.....	9
1.1.3. Uluslararası Göç.....	10
1.1.3.1. Hedef Ülke İznine Tabi Göçler (Düzenli Göç)	11
1.1.3.2. Korumaya Tabi Göçler.....	11
1.1.3.3. Düzensiz Göç.....	12
1.2. GÖÇMENLİK İLE İLGİLİ TANIMLAR.....	13
1.2.1. Göçmen.....	13
1.2.3. Sığınmacı	16
1.2.4. Mülteci.....	16
1.2.5. Şartlı Mülteci	18
1.2.6. İkincil Koruma	18
1.2.7. Vatansızlık.....	19
1.2.8. Geçici Koruma Statüsü	19
1.2.9. Düzensiz Göçmen	20
1.3. KONUYA İLİŞKİN DİĞER KAVRAMLAR	21
1.3.1. Türkiye’deki Yasal Duruma Dair Değerlendirme	21
1.3.2. Genç Tanımı	22
1.3.3. Genel Göçmen Nüfusunda Genç Göçmen Etkisi	23
1.3.4. İşgücü Piyasası ve Genç Göçmen.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI.....	26
2.1. GÖÇMENLERİN SOSYAL ENTEGRASYON KAVRAMI.....	26
2.2. SOSYAL ENTEGRASYON TEORİSİNİN GELİŞİM AŞAMALARI.....	27
2.2.1. Asimilasyon	27
2.2.2. Çok Kültürlülük.....	29
2.2.3. Entegrasyon	32

2.3.	ENTEGRASYONUN TEMEL ETKENLERİ.....	37
2.3.1.	Dil Eğitiminin Entegrasyona Etkisi	37
2.3.2.	İstihdam ve Ekonominin Entegrasyona Etkisi	41
2.3.2.1.	Çalışma Hakkının Doğallığı	41
2.3.2.2.	İşgücü Piyasasının Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonuna Etkisi	44
2.3.2.3.	Geçici Koruma Statüsü Verilenlerin İşgücü Piyasasına Dahil Edilmesinin Önemi	46
2.3.2.4.	Genç Göçmenler Bağlamında İşgücü Piyasası Değerlendirmesi.....	48
2.3.3.	Sosyal ve Kültürel Uyumun Entegrasyona Etkisi	50
2.3.4.	Toplumsal Katılım ve Siyasi Entegrasyon.....	53
2.3.5.	Zamanın Entegrasyona Etkisi.....	54
2.3.6.	Teknoloji ve Genç Nesillerin Dünya Görüşünün, Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonuna Etkisi	56
2.4.	TÜRKİYE’DE ENTEGRASYON İHTİYACININ ANALİZİ	58
2.4.1.	Türkiye’nin Göç Geçmişine Yönelik Kısa Değerlendirme	58
2.4.2.	Suriye Krizi Sonrası Döneme Yönelik Değerlendirme.....	59
2.4.3.	Sosyal Politika Bağlamında, Türkiye’nin Sosyal Entegrasyon Planına İhtiyacının Değerlendirilmesi.....	61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	GENÇ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNA YÖNELİK SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÖRNEKLERİ (İNGİLTERE, KANADA, ALMANYA)	63
3.1.	KARŞILAŞTIRMA YAPILACAK OECD ÜLKELERİNİN BELİRLENMESİ	63
3.1.1.	Ülke Nüfuslarına Yönelik Değerlendirme	64
3.1.2.	Göçmen Nüfusa Yönelik Karşılaştırma	66
3.2.	ULUSLARARASI GÖÇÜN EĞİLİMİNE YÖNELİK GENEL DEĞERLENDİRME.....	69
3.2.1.	Genç Göçmenlerin Hedef Ülke Yönelimi Değerlendirmesi.....	69
3.2.2.	Ülkelerin Refah Seviyesinin Göç Eğilimine Etkisi	72
3.2.3.	Göçmenlerin Küresel Paylaşımına Etkisi	73
3.3.	GENÇ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNA YÖNELİK POLİTİK BAKIŞ AÇILARI.....	77
3.3.1.	İngiltere Örneği.....	77
3.3.2.	Kanada Örneği.....	81
3.3.3.	Almanya Örneği.....	85
3.3.4.	Türkiye Değerlendirmesi	88
3.3.4.1.	Türkiye’nin 2011 Sonrası Yoğun Göç Dalgasına İlk Tepkileri	90
3.3.4.2.	Entegrasyon İçin Tecrübe ve Bilgi Paylaşımı	92
3.4.	GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GENÇ GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARININ BASAMAKLARI	93
3.4.1.	Genç Göçmenlerin Eğitim/Öğretime Dahil Edilmesi	94
3.4.1.1.	Diğer Ülke Uygulamaları.....	94
3.4.1.2.	Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Verilen Gençlerin Eğitime Ulaşımı (Türkiye Özelinde Değerlendirme)	98
3.4.2.	Genç Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Dahil Edilmesi.....	101

3.4.2.1	İşgücü Piyasasında Yer Alan Genç Göçmenlerin Durumuna Yönelik Genel Değerlendirme	101
3.4.2.2	Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Verilen Yabancıların, İstihdama Katılımı İçin Uygulanan Tedbirler	112
3.4.3	Teknolojinin Entegrasyon Politikalarında Kullanımı Bakımından Karşılaştırma	115
3.5.	GEÇİCİ GÖÇMEN STATÜSÜ VERİLENLERE YÖNELİK YASAL MEVZUATLAR BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME	119

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.	SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ (İNGİLTERE, KANADA VE ALMANYA) VE TÜRKİYE’DE SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARININ GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GENÇ GÖÇMENLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	120
4.1.	ÇALIŞMANIN AMACI	120
4.2.	ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	121
4.3.	ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	121
4.4.	ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI	123
4.5.	ÇALIŞMANIN KISITLAMALARI VE SINIRLAMALARI	123
4.6.	BULGULAR	125
4.6.1.	Geçici Koruma Statüsüne Yönelik Kavramsal Bulgular	125
4.6.2.	Genç Tanımı ve Genel Değerlendirmeye Etkileri	127
4.6.3.	Göç Dinamiklerine Yönelik Bulgular	128
4.6.4.	Ülkelerin Entegrasyon Programlarına Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular	129
4.6.5.	İstihdam ve Entegrasyon İlişisine Yönelik Bulgular	132
4.6.6.	Geçici Koruma Statüsü Verilen Genç Göçmenlerin Entegrasyonu Bakımından, Türkiye’nin Güçlü Yönlerine Yönelik Bulgular	134
4.6.7.	Geçici Koruma Statüsü Verilen Genç Göçmenlerin Entegrasyonu Bakımından, Türkiye’nin Zayıf Yönlerine Yönelik Bulgular	136
4.7.	ARAŞTIRMA BULGULARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ	138
4.8.	TÜRKİYE İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ	146
	SONUÇ	153
	KAYNAKÇA	163
	EKLER	176
	ÖZGEÇMİŞ	215

ÖZET

Varlığını sürdürme gayretiyle insanoğlu, bilinen tarihin başından itibaren verimli kaynaklara doğru hareket halindedir. Günümüzde de bu hayatta kalma mücadelesi, yaşamın her alanında, farklı şekillerde sürmektedir. İtici-çekici faktörlerin etkileri ile açıklanmaya çalışılan göç kavramı, 19'uncu yüzyıldan sonra toplumsal refahın ve yaşam formunun yasalarla tarif edilmesi ile doğal bir olgu olmaktan ziyade, yönetilmesi gereken bir vakaya dönüşmüştür. 1980'lerden sonra ise özellikle küreselleşme ve neoliberal politikalar, iç savaşlar, yoksulluk ve bunun gibi nedenlerden dolayı göç önemli bir kavram haline gelmiştir.

2000'li yıllar teknolojik değişimlerle başlamış, iletişimin dünyayı küçülttüğü ve göçlerin hızlandığı bir döneme girilmiştir. Ülkemiz açısından da göç olgusu değişmiş, özellikle 2011 yılından sonra Suriye'de yaşanan iç savaşın artçı etkileri kalıcı şekilde ülke gündeminde yer almış ve "Geçici Göçmen" statüsü verilerek ülkenin değişik yerlerine yerleştirilen Suriye vatandaşlarının sayısı 3,5 milyonu geçmiştir. Suriyeli göçmenlerin, yemek, barınma, sağlık eğitim gibi hizmetlerden faydalanmasının sağlanmasının yanında, toplumla entegrasyonları da önemli bir konu başlığı haline gelmiştir. Uluslararası tecrübelerle bakıldığında, işgücü piyasasının entegrasyon için önemli bir araç olduğu görülmektedir. Özellikle genç göçmenlerin, ev sahibi topluma entegrasyonu işgücü potansiyellerinin ortaya çıkartılması bağlamında ülke menfaatinde. Genç göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarını doğru şekilde tasarlamak ve uygulamak gerek ev sahibi ülke vatandaşlarına gerekse göçmenlere avantajlar sağlayacaktır.

Bu bağlamda tezin amacı, seçilmiş OECD ülkelerinde ve Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü verilen genç göçmenlere yönelik olarak uygulanan Sosyal Entegrasyon programlarını kıyaslama olarak belirlenmiş ve teorik bir çalışmayla konuya ilişkin kavram ve yaklaşımların incelenmesine karar verilmiştir. Tezin ilk iki bölümünde göç ve entegrasyon kavramları literatürde yer alan hukuki metinlerden ve alana odaklı çalışmalar yapan başat düşünürlerin görüşlerinden faydalanılarak ele alınmış, üçüncü bölümde göç tarihleri ve uygulamaları göz önünde bulundurularak seçilen İngiltere, Kanada ve Almanya'nın göç yaklaşımları nitel araştırma yöntemi ile

ele alınmaya gayret edilmiştir. Çalışmalar süresince, kitlesel göçün verisel büyüklüğü ve ele alınan farklı ülkelerin coğrafi dağınıklığı göz önünde bulundurularak, ikincil kaynak araştırması metodu ile doküman incelemesine ve OECD, ILO gibi uluslararası kurumlar ile ülkelerin resmi veri kaynaklarının araştırılmasına ağırlık verilmiştir.

Literatür taramasında, göçün artık Türkiye için de süreklilik arz ettiği bulgusuna ulaşılmış. Karşılaştırma maksadıyla seçilen ülkelerin farklı disiplinlerdeki yaklaşımları irdelenerek; İngiltere'nin köklü göç geçmişini ve coğrafi durumunu avantaja çevirdiği, yasal göçü kotalarla işgücü göçü şeklinde idare ederken, düzensiz göçe müsamaha göstermediği, Almanya'nın sanayi devleti olmanın avantajını iyi kullandığı, işgücü açığını göçmen işgücü ile kapadığı, istihdam kapasitesi ile kendisine avantaj sağladığı ve yüksek sayıdaki göçmen nüfusu katı şekilde uyguladığı stratejik planlamalarla vasıflı işgücü olarak kullandığı, Kanada'nın göçmenler için bir çok imkan sağladığı, çok kültürlülüğü resmi olarak kabul ederek, eğitime ağırlık verdiği tespit edilmiştir. Son bölümde, karşılaştırma için seçilen ülkelerin politikaları ile Türkiye'nin mevcut göç politikaları karşılaştırılarak, güçlü ve zayıf yönlerine yönelik bulgular sunulmuş, iyileştirilebileceği değerlendirilen konu başlıkları tespit edilmiş ve daha iyi bir sosyal entegrasyon politikası için ağırlık verilmesi gereken entegrasyon basamaklarına yönelik önermelerde bulunulmuştur. Çalışmanın sonucunda elde edilmiş olan bu bulguların, alanda yapılan çalışmalara, sosyal politika bakışı ile katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Geçici Koruma, İstihdam, İşgücü Piyasası, Entegrasyon

ABSTRACT

Mankind has been on the move towards fertile resources since the beginning of known history, with an effort to maintain its existence. Today, this struggle for survival continues in different ways in all areas of life. With the definition of social welfare and way of life by laws after the 19th century, the concept of migration, which is tried to be explained by the effects of push-pull factors, has turned into a case that needs to be managed rather than a natural phenomenon. After the 1980s, migration has become an important concept, especially due to globalization and neoliberal policies, civil wars, poverty and similar reasons.

The 2000s started with a wave of technological change and were entered a period in which communication made the world smaller and immigration is increasingly observed. The phenomenon of migration also changed for our country. The after effects of the civil war in Syria have been permanently on the country's agenda especially after 2011 and the number of Syrian citizens who have been settled in different parts of the country by being granted "Temporary Migrant" status has exceeded 3.5 million. In addition to ensuring that incoming immigrants benefit from services such as food, shelter, health and education, their integration into the society has also become an important topic. By looking at the international experience, it is seen that the labor market is an important area of integration. In particular, the integration of young immigrants into the host society is in the interest of the country in the context of revealing their workforce potential. Establishing and implementing correct integration policies for young immigrants provides advantages to both host country citizens and immigrants.

In this context, the aim of the thesis has been determined as a comparison by determining the social integration programs implemented for young immigrants who have been granted "Temporary Protection Status" in selected OECD countries and Turkey, and it has been decided to examine the concepts and approaches related to the subject with a theoretical study. In the first two parts of the thesis, the concepts of immigration and integration are discussed by making use of the legal texts in the literature and the views of the leading thinkers who study in this field. Throughout the

study the attention is focused on document review using “secondary source research” method and data from the official research data sources of international institutions such as OECD, ILO and countries.

In the literature review, it has been found that migration has now become a permanent phenomenon in Turkey. By examining the approaches of the selected countries in various disciplines for the purpose of comparison; it is observed that England has turned its deep-rooted immigration history and geographical situation into an advantage. While managing legal immigration in the form of labor migration with quotas, it does not tolerate irregular immigration. Germany makes good use of the advantage of being a developed industrial country. It closes the labor gap with immigrant labor, benefits from its high employment capacity. It has been determined that it uses the large number of immigrant population as a skilled labor force with strictly implemented strategic planning. Canada provides many opportunities for immigrants, officially accepts multiculturalism and focuses on education. In the last section, the policies of the selected countries and Turkey's current immigration policies were compared, and findings regarding their strengths and weaknesses were presented, the topics that can be improved were identified, and suggestions were made for the integration steps that should be emphasized for a better social integration policy. The aim is to contribute to many studies in the field with the finding obtained from a social policy perspective.

Keywords: Migration, Temporary Protection, Employment, Labor Market, Integration

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AP	: Avrupa Parlamentosu
ASF	: Avrupa Sosyal Fonu
BAMF	: Federal Göç ve Mülteci Dairesi (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge)
BİOEM	: Barış İçin Ortaklık Eğitim Merkezi/Ankara
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DARPA	: ABD Savunma Bakanlığı Savunma İleri Araştırma Projeleri Kurumu (Defence Advanced Research Projects Agency)
DESTATIS	: Alman Federal İstatistik Kurumu
DİHAA	: Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı
ECHO	: Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları
ECOSOC	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey
EUTF	: AB Güven Fonu
FRİT	: AB'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı
FRONTEX	: Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (European Border And Coast Guard Agency)
GİB	: Göç İşleri Başkanlığı
GKSV	: Geçici Koruma Statüsü Verilen
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IcSP	: AB İstikrar ve Barışa Katkı Aracı
IRCC	: Kanada Sığınmacılar, Mülteciler ve Vatandaşlık Ofisi (Immigration, Refugees and Citizenship Canada)
IOM	: BM Göçmen Ajansı (International Organization for Migration)
ILO	: Uluslararası İşçi Örgütü (International Labour Organization)
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
İKGV	: İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı
LSE	: Londra Ekonomi Okulu (London School of Economy)
MIPEX	: Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi
NEET	: Öğretim, İşgücü veya Eğitime Dahil Olmayanlar (Non Education Employment or Training)
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ÖERGM	: Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü
TÖMER	: Ankara, Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi
UN	: Birleşmiş Milletler (United Nations)
UNDESA	: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü

	(United Nations Department of Economic and Social Affairs)
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees)
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (United Nation Population Fund)
ONS	: İngiltere Ulusal İstatistik Enstitüsü
STATCAN	: Kanada Resmi İstatistik Kurumu

TABLolar

S.

Tablo- 2-1	2016 yılı Türkiye Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacıların Dağılımı	59
Tablo- 2-2	2005 -2017 Sığınmacılara Ev Sahipliği Yapan İlk Beş Ülke	60
Tablo- 3-1	Seçilmiş Ülke Nüfus Bilgileri 1980-2015	64
Tablo- 3-2	Ülkelerin Göç Nüfusu Karşılaştırması	68
Tablo- 3-3	Türkiye'ye Gelen ve Giden Göçmen Sayıları (2021-2022)	69
Tablo- 3-4	Gelir Seviyesine Göre Hedef Ülkelere Göre Göçmen İş Gücü Dağılımı (2017)	71
Tablo- 3-5	Göçmen Para Aktarımının Kaynak Ülkeleri (İlk On)	73
Tablo- 3-6	Göçmenler Tarafından Para Gönderilen Ülkeler	75
Tablo- 3-7	Seçilmiş OECD Ülkeleri İşsizlik Oranları	105
Tablo- 3-8	Seçilen Yaş Gruplarına Göre İstihdam/Nüfus Oranları	107
Tablo- 3-9	İşgücü Piyasasına, Eğitim ve Öğretime Dahil Olmayan Genç Nüfus (15-19 Yaş) (NEET)	108
Tablo- 3-10	İşgücü Piyasası, Eğitim ve Öğretime Dahil Olmayan Genç Nüfus (20-24 Yaş)	109
Tablo- 3-11	Örnek Ülkelerde Mevcut Göçmenlere Yönelik Dijital Destek Programları	116
Tablo- 4-1	Ülkelerin Göç Nüfusu Karşılaştırması	132
Tablo- 4-2	Göç Konularında Genel Karşılaştırma	140
Tablo- 4-3	MIPEX Endeksinde Ülke Başarı Puanları	152

ŞEKİLLER

	S.
Şekil- 1-1 Göç Terimi Hiyerarşisi	9
Şekil- 1-2 Türk Kanunlarında Korumaya Tabi Göç Tanımları.....	12
Şekil- 2-1 Esser'in Entegrasyon Yaklaşımı.....	33
Şekil- 3-1 Geçici Koruma Altındaki Yabancıların İşgücü Piyasasına Dahil Olma Süreci	113
Şekil- 4-1 Göç Kavramları	125
Şekil- 4-2 Sosyal Entegrasyon Süreci	147

GRAFİKLER

S.

Grafik- 2-1	Dört Ülke Yerel İşgücü ve Göçmen İşgücü İşsizlik Oranları Karılaştırması	49
Grafik- 2-2	Göç Edilen Ülkede İş Edinme Oranı.....	55
Grafik- 3-1	Seçilmiş Ülke Nüfus Büyüme İvmesi (1980-2015).....	65
Grafik- 3-2	Seçilmiş Ülke Nüfus Bilgilerinin Grafiksel Gösterimi 1980-2015	66
Grafik- 3-3	Yıllara Sâri Kaynak Ülkeden Aktarılan Para Miktarı Değişimi	74
Grafik- 3-4	Kanada Dışında Doğanların Genel Nüfusa Oranı	83
Grafik- 3-5	Kanada'nın Aldığı Yıllık Göçmen Sayısı (1852-2014).....	84
Grafik- 3-6	Türkiye Tarafından, “Geçici Koruma” Statüsü Verilen Suriye Vatandaşlarının Nüfusu	88
Grafik- 3-7	Geçici Koruma Verilen Yabancıların Yaşa Göre Dağılımı	89
Grafik- 3-8	İngiltere Genç Nüfus Değerlendirmesi	102
Grafik- 3-9	Seçilmiş Ülkelerin İşsizlik Oranı (2000-2023)	106
Grafik- 3-10	İşgücü Piyasası, Eğitim ve Öğretime Dahil Olmayan Genç Nüfus (20-24 Yaş)	110
Grafik- 3-11	2021 yılı verilerine göre 15-24 Yaş İşsizlik Oranı (%)	111
Grafik- 3-12	Türkiye Yabancılar Verilen Çalışma İzni İstatistikleri	114
Grafik- 3-13	Çalışma İzni Verilen Yabancıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	115
Grafik- 4-1	Sığınmacılara Ev sahipliği Yapan İlk Beş Ülkenin Göç Alma İvmeleri	128

GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılın hemen başında, insanlığın çözüm arayışına devam ettiği en önemli konulardan birisi, göçün düzenlenmesidir. Wallerstein vd., dünya tarihinin sadece “yerleşik uygarlıklar” ve bunların arasındaki ilişkilerle sınırlı olmadığını, özellikle göçebeler ve ev sahibi halklar arasındaki çok çeşitli ilişkileri de içerdiğini vurgulamaktadır (Wallerstein vd., 2003:65). Dünya artık mesafelerin uzak ve iletişimin kısıtlı olduğu, hantal bir dünya değildir. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin sonucunda, bölgesel olaylar kısa sürede değişik coğrafyaları etkisine alabilmektedir. Amerika kıtasının ücra bir kasabasındaki haberdan, Türkiye’nin yayla köyündeki gençlerin haberinin olması ışık hızında gerçekleşmektedir. Dünyanın gelişmiş refah bölgelerinin cazibesi ile münferit göçler tetiklendiği gibi, geri kalmış ülkelerin itici faktörleri nedeniyle de kitlesel nüfus göçleri hızlı bir şekilde gerçekleşebilmektedir.

UNHCR raporlarına göre, 2022 Haziran ayı sonunda zulüm, çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri ve kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle zorla yerinden edilenlerin sayısı yaklaşık 103 milyon kişiye ulaşmıştır. (UNHCR, 2023). Göç etmek zorunda kalanların sayısı, 2021 yılına kıyasla %15 oranında, 13,6 milyon kişi, artış göstermiş olup, 2022 yılında, dünya çapında tahminen her 77 kişiden birinin yerinden edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu oran on yıl öncesi ile karşılaştırıldığında, 2012 yılında 167 kişide birdir ve iki katından fazla bir artışa ulaşmıştır. Dünyada artarak devam eden zorunlu göç olgusundan, ülkemiz de etkilenmiştir. Bahse konu zorla yerinden edilmiş göçmenlerden, 6,8 milyonu sınır komşumuz Suriye vatandaşıdır. Türkiye ise 3,7 milyon Suriye vatandaşına “geçici koruma” statüsü vererek ev sahipliği yapmaktadır. Sığınma talep eden göçmenlere ev sahipliği konusunda dünyada ilk sırada yer alan ülkemizin yabancı göçmen politikaları konusundaki tecrübeleri ise geçmiş on yıl ile kısıtlıdır.

Tarihi göç deneyimlerimizi incelediğimizde, genellikle dağınık bir coğrafyada hüküm sürmüş atalarımızın gittikleri yerlerden dönen torunlarının, çoğunlukla kültürel zorluk çekmeden, ana vatanlarına dönüş tecrübelerine ait kayıtları görmektediriz. Terse göç gibi düşünebileceğimiz bu göçlerden sonra gelenler, yeni

hayatlarını ev sahibi statüsünde sürdürmüşlerdir. 2011 yılından sonra, Suriye vatandaşlarının kitlesel göç akını ile Türkiye entegrasyon sorununu da içeren gerçek bir göç dalgası ile ilk defa karşı karşıya kalmıştır. 2011 krizi, gerek kaynağı gerekse boyutu bakımından Türkiye için farklı bir dönemin kapısını aralamıştır. Yapılan çalışmada elde edilen bulgulardan birisi, kitlesel göç krizine ilk tepkilerimizin, fikri hazırlığımızın zayıf olması nedeniyle yetersiz olduğu şeklindedir. “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” ile konuya ilişkin ilk düzenlemeler 2013 yılında yapılmıştır. Türkiye’nin aksine bazı ülkeler yüz yılı aşkın süredir göçü büyük oranda sorun olmaktan çıkartmış, formal göç kanallarını açmış ve dönemsel olarak değişik isimler ve formasyonlarda uyguladıkları politikalar ile işgücüne ve sosyal hayata katkı sağlayacak hale gelmişlerdir.

Meselenin yeni bir sorun olmadığı ve dünyadaki örneklerden faydalanmanın iyi bir başlangıç noktası olacağı ve gençlerin entegrasyonunun tüm toplumun refahına katkı sağlayacağı bakış açısı ile, bu çalışmanın amacı, 2011 yılı sonrasında Suriye çatışma ortamından kaçarak Türkiye’de “geçici koruma” statüsü verilen, genç göçmenlerin (15-24 yaş aralığı), topluma entegrasyonlarının sağlanmasına yönelik alınması gereken tedbirlerin ve uygulanması gereken politikaların belirlenmesi amacıyla, seçilmiş OECD ülkeleri ve Türkiye politikaları açısından karşılaştırmalı bir analiz yapılması olarak belirlenmiştir.

Teorik bir çalışmada, analizlerin doğru zemine oturtulmasında, kavramların ve kavramsal hiyerarşinin önemi yadsınamaz. Bu maksatla yapılan ikincil kaynak taramasında, göç ile ilgili kavramlar orijinal metinlerdeki anlamlarına değinilecek şekilde irdelenmiş ve birinci bölümde, uluslararası metinler ile Türkiye’de mevcut kanun ve yönetmeliklerde yer alan tanımlamaların karşılaştırılmasına önem verilmiştir. Bahse konu kavramlar arasındaki hiyerarşinin anlaşılması amacıyla, göç terimlerinin şematik gösterimle sunulmasına gayret edilmiş olup, bu gösterimin, literatüre katkı sağlanması ve kavramların günlük yaşamda sık görüldüğü şekilde karıştırılmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Göç terimleri içerisinde tezin örneklem kümesini oluşturan “*Geçici Koruma*” statüsü verilen göçmen kavramına ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Geçici

göçmen statüsü, tarihte birkaç kez fiilen uygulanmış olsa da Türkiye için son derece yeni bir kavramdır. Kavram, daha önce 1992 yılında Bosna-Hersek çatışmasından kaçanların Almanya ve Hollanda'ya sığınmaları esnasında da kullanılmış ve kitlesel göçün mağdurlarının, kayıt işlemlerinin hızlandırılması şeklinde tarif edilmiştir. Geçici koruma, statüsü verilmesi hususunda, geçmişte yaşanan tecrübelerden alınan dersler, bunun sadece bir kayıt meselesi olmaktan ziyade topluma etkileri ile ele alınması gereken bir vaka olduğunu göstermiştir.

Göçün süreklilik arz eden, doğal bir olgu olduğu bağlamda, göçmenler, ev sahibi toplumun yaşam biçimini, gerek enformel gerekse formel kanallardan etkilemektedirler. Bu etkileşimin doğru şekilde sağlanması ile toplumsal refahın arttığı ülkeler olduğu gibi aksini de görmek mümkündür. Bu bağlamda, tezin ikinci bölümünde, tarihsel süreç içerisinde hayat bulan kavramlara yer verilmiştir. Bu kavramlardan ilki olan *asimilasyon* tanımı, yirminci yüzyılın başlarında, Asimilasyon Teorisine öncülük eden Şikago Okulu ekolünün şehir planlamacılığından yola çıkan yaklaşımı ile ortaya çıkmıştır. Asimilasyon, kısaca “kendi benliğini yok sayacak şekilde toplum ile bütünleşme” olarak tanımlanabilir. Asimilasyon kavramı, yanlış yorumlamaya açık anlamı ve Avrupa yazınında yer almasının hoş karşılanmaması nedeniyle, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, *Çok Kültürlülük* ve *Sosyal Entegrasyon* kavramlarına yerini bırakmıştır. “Kültürlerin ve farklılıkların egemen bir siyasi kültür içinde yaşaması” olarak kısaca açıklanabilecek “*Çok Kültürlülük*” 1970’lerden sonra Kanada gibi bazı ülkelerde resmi devlet politikası olarak uygulamaya koyulmuş, zaman içerisinde her iki tanımın uygulamalarında görülen aksamalar da göz önünde bulundurularak “*Sosyal Entegrasyon*” kavramı geliştirilmiştir. Sosyal entegrasyon ise kısaca, “*kişilik özelliklerini özel yaşam alanına bırakarak, daha önceden benimsenmiş kanun ve düzen çerçevesinde topluma uyum sağlama*” şeklinde tanımlanabilir.

Yukarıda bahsedilen kavramların gelişim süreçlerinin yanı sıra ikinci bölümde, Esser’in Sosyal Entegrasyon aşamalarından yola çıkılarak genç göçmenlerin, topluma entegrasyonunu etkileyen dış etkenlerin anlaşılması hedeflenmiş ve eğitim, işgücüne katılım, teknoloji, zaman gibi etmenlerin genç göçmenlerin entegrasyonuna etkileri incelenmiştir. Bölümün sonunda ise

uygulamaları bakımından gettolaşmaya yol açabileceği değerlendirilen *çok kültürlülük* kavramı ile *sosyal entegrasyon* yaklaşımlarının farkları ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, yer verilen OECD ülkeleri belirlenirken, göç konusundaki tarihi birikimleri ve politika uygulamaları çıkış noktası olarak tespit edilmiştir. Bölümün başında yapılan genel değerlendirme, bu bölümde karşılaştırmalı analiz maksadıyla ele alınacak ülkelerin bakış açılarının ortaya konulması bakımından önem taşımaktadır. Örneğin, Kanada göçmenler tarafından kurulmuş ve halen çok kültürlü yaklaşım politikalarını başarı ile uygulayan bir ülkedir. Aktif mülteci alımına dayalı göçmen politikaları, çalışma hayatı ve eğitim ile entegredir. Sanayi devrimi sonrası İngiltere dönem dönem yaptığı düzenlemeler ile işgücü piyasasını göçmen işgücünü kullanarak sürdürmektedir. Uyguladığı vize kotaları ile işgücüne yönelik ihtiyaçlarını göçen işgücü ile karşılayan İngiltere, sığınmacılara mültecilik statüsüne kadar asgari hak tanımaktadır. Düzensiz göçe müsamaha göstermeyen İngiltere, iade ve geri gönderme konusunda kararlı bir politika yürütmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrası işgücü açığını kapatmak maksadıyla göç alan Almanya, halen göçmen işgücünün lokomotif görevi üstlendiği örnek deneyimlere sahip bir örnektir. Bu bağlamda bahse konu üç ülkenin tarihsel gelişimi ile birlikte göçmen işgücüne bakış açıları karşılaştırmalı analiz maksadıyla incelenmiştir.

Bu bölümde ayrıca, göç hikayeleri üzerine yapılan çok kıymetli saha çalışmalarının sonuçlarından faydalanılarak Türkiye’de geçici koruma verilen göçmen olanların durumlarına yönelik çıkarımlar yapılmıştır. A.N. Ahmad’ın, Avrupa’nın değişik yerlerine göç etmiş Pakistan vatandaşlarının anılarına yer verdiği çalışması, Mutlu’nun benzer şekilde Almanya’nın işgücü açığını kapatmak için uyguladığı misafir işçi politikaları ile 1960’lardan itibaren Almanya’ya giden Türk göçmenler ve üçüncü kuşak torunlarının biriktirmiş oldukları deneyimlerin yer aldığı çalışmaları tezin bulgularının yorumlanmasına büyük katkı sağlamıştır. Yapılan karşılaştırmalar ile 15-24 yaş grubu göçmenlerin entegrasyonuna, işgücü piyasasının sağlayacağı katkıların tespitine çalışılmış, benzer sorunların aşılması açısından diğer ülkelerde alınan tedbirlerin anlaşılması ile Türkiye açısından zayıf ve geliştirilmesi gereken alanlar tespit edilmeye gayret edilmiştir.

Yukarıda genel olarak tanımlanan konu bağlamında, genç göçmenlerin entegrasyonuna yönelik uygulamaların incelenmesi için, çalışma yöntemi olarak, *nitel araştırma yöntemi* tercih edilmiştir. Milyonlarla ifade edilen göç rakamları ve tarihi süreçteki deneyimlerin incelenmesi maksadıyla, *ikincil kaynak araştırması* metodu ile doküman incelemesine ağırlık verilerek, öncelikle hukuki metinlere dayanan kavramsal çerçevenin açıklanması, müteakiben seçilmiş ülkeler ile karşılaştırılacak etkenlerin belirlenerek bilgi toplanması ve görüşmenin mümkün olmadığı örnek kitlenin sorunlarının anlaşılması hedeflenmiştir. Araştırmada çoğunlukla, web tabanlı resmi veri kaynakları kullanılmıştır. Veri analizi için kullanılan setlerin, büyük çaplı bir veriye ulaşmayı kolaylaştırmasının önemini vurgularken, değişik ülke veri tabanlarından toplanan bilgilerin “ölçme metotlarından kaynaklı hata paylarının, ne oranda olduğunun kestirilememesinin” araştırmanın en önemli kısıtlarından birisi olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

Çalışmanın en önemli varsayımı; tarihsel döngü içerisinde, göçmenliğin insan doğasının bir parçası olduğu ve her dönem değişik sebeplerle de olsa devam ettiğidir. Araştırmanın önemli bulgularından birisi, varsayımı doğrular niteliktedir ve güncel göç rakamları, küreselleşmenin ve iletişim araçlarının daha da küçülttüğü dünyada göçlerin, artarak sürmekte olduğunu göstermektedir. Türkiye, eskiye nazaran göçe karşı daha hassas durumdadır, geçiş ülkesi olmaktan kalıcı göç alan ülke durumuna doğru hızlı bir geçiş yaşamıştır. 15-24 yaş gençler bağlamında kendi hassasiyetleri olan Türkiye’nin, kitlesel göç akını sonrası, genç nüfusuna entegrasyon ihtiyacı olan yaklaşık 650 bin genç daha eklenmiştir.

Günümüz dünyasında, daha çok olumsuz yanları ile algılanan göç, başka bir açıdan ise, nüfusu yaşlanan ve işgücü açığı oluşan gelişmiş toplumlar için düzenli olarak devam etmesi gereken zaruri bir ihtiyaçtır. Göçü emek arzı gibi düşünüp değerlendiren sanayileşmiş ülkelerin aksine, büyük ölçüde göçün kaynak ülkelerinin, birinci derecede komşusu olan az gelişmiş istihdam açığı olan ülkelerde ise, göçün yükü ülke vatandaşlarının sosyo-ekonomik durumuna olumsuz yansımaktadır. Bu bağlamda, örnek ülkelerdeki uygulamalar incelenmek suretiyle, genç göçmenlerin entegrasyonunun önemini vurgulanmasının yanı sıra entegrasyon basamaklarının neler olması gerektiğine yönelik bir analiz sunulması hedeflenmiştir. Bulgulardan elde

edilen sonuçlara istinaden, sosyal entegrasyon basamaklandırılarak, sivil toplum kuruluşlarının katkısının artırılması, zaruri Türkçe eğitimi, örgün eğitime kazandırma, işgücüne dahil edilme ve vasıflı işgücüne dönüşümün, geçici koruma statüsü verilen gençlerin, sosyal entegrasyonun ilk basamaklarını oluşturması önermesinde bulunulmuş ve incelemeler esnasında dikkat çeken düzensiz göçmenlere karşı alınan tedbirlerin genel değerlendirmesine yönelik kısa bir özet sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖÇ, GÖÇMENLİK VE KONUYA İLİŞKİN DİĞER KAVRAMLAR; TEORİK ÇERÇEVE

1.1. GÖÇ KAVRAMI

İnsan, yürüme hızı ve yaşam alanına bağlılığı düşünüldüğünde dünya üzerindeki hareket kabiliyeti fizyolojisi nedeniyle en kısıtlı canlılardan birisi iken, günümüzde, kendi icadı olan uçaklarla, saatte bin kilometreye yakın süratlerle uçan, orta ölçeklileri yaklaşık üçbin kişilik olan kuruvazörler ile seyahat edebilen ve günlük yaşamını hareketinden alan bir varlık haline gelmiştir. Hareketliliği sayesinde, dünyaya yayılan ve gittiği ortam şartlarına uyum sağlayarak gelişen bir canlı olarak insan, tüm dünya varlıklarından farklılaşmıştır. Varoluşundan beridir çoğalarak yayılan insanın, bu göç hali, küreselleşmenin dünyayı piyasalar kanalı ile şekillendirmesi ve emeğin tanımlanması sonrası; modern toplum kuralları ile “sınırlanması veya düzenlenmesi” gereken önemli konulardan birisi haline gelmiştir.

Wallerstein, jeopolitik ve jeokültürü konu başlığı olarak aldığı çalışmasında, 1789 Fransız ihtilalinin kapitalist dünya ekonomisinin yaşam formunu değiştirmesi kadar etkili ve önemli kırılma noktalarından birisi olarak, toplumsal değişimler için yakın tarih sayılabilecek 1980 sonrasını işaret etmektedir (Wallerstein, 1993,2003;23-27). Piyasaların yeniden düzenlendiği, küreselleşmenin tanımlandığı ve bilişimin toplumsal etkileşimi arttığı, 1980’li yıllar yumuşak bir dönüm noktasıdır. İkinci Dünya Harbinin ardından, nükleer güce geçilmesinin de etkisi ile aslen güvenlik paktları ile ayrılmış gibi görünse de; Leninizm’i benimseyen SSCB ile Wilson değerlerine sahip Amerikancı iki piyasa gibi hareket eden iki kutuplu dünya, 1989 sonrası çok aktörlü büyük tek bir pazara dönüşmüştür. SSCB’nin yıkılması sonrası, iyiden iyiye tek piyasaya gibi hareket etmeye başlayan dünya, sadece piyasa açısından değil emek piyasası, savaş alanları ve tehdit ortamlarının da değiştiği bir ortama evrilmiştir. Küçülen dünya, piyasa etkisi ile birbiri ile karmaşık ağlarla bağlı bir hal almıştır. Günümüzde, Amerikan Know-How’ı ile Çin’de üretilen bir ürün, Hollandalı bir armadora ait, Panama bayraklı, İngiltere’ye ticari kaydı yapılmış gemilerle taşınıp,

dünyanın değişik pazarlarına ulaşmaktadır. Değişmeyen tek şey ise insanın, şu ya da bu nedenle göç halinde olduğu gerçeğidir ve küreselleşmenin etkisi ile “emek göçü” gereksinim halini almıştır.

Ian Morris (2010), dünyaya neden batının hükmettiğini sosyo-ekonomik açıdan doğu-batı rollerinin nasıl geliştiğini incelediği kitabında, Afrika’da kafatası kalıntıları bulunan ve Homo Ergaster (Çalışan İnsan) olarak adlandırılan ilk insanların yaklaşık 1.8 milyon yıl önce yaşamlarını sürdürecekleri ve yiyecek bulacakları yollar boyunca hem doğuya hem batıya göç ettiklerinden bahsetmektedir. İnsanlığın göç hikayesi var oluşu ile eşit yaştadır ve geçmişte olduğu gibi günümüzde de hayatta kalma mücadelesini sergilemektedir. İnsanların büyük bir kısmı, kendi yaşam alanlarında kalarak kalkınmaya gayret ederken, bir kısmı refaha doğru hareketliliği seçmektedir. Bu bağlamda, göç, insanlık bakımından sebepleri ister gönüllü ister zaruri olsun, “refah seviyesinin düşük olduğu bir bölgeden, refah seviyesi yüksek başka bir bölgeye doğru hareketi” tanımlamaktadır.

1.1.1. Göç

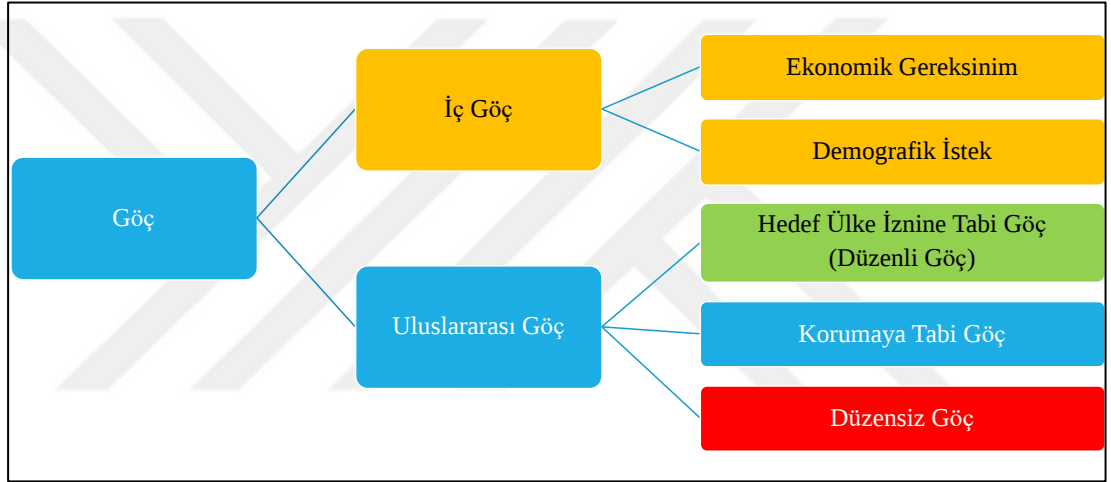
İlk paragraflarda belirtildiği gibi, kelimenin anlamından yola çıkılarak, anlamını insan var oluşuna kadar dayandırabileceğimiz “göç” kelimesinin, Türkçe kökeninde ilk kullanımı için, “daha önce hiç kullanılmamıştır” diye bir hüküm belirtmekten kaçınarak, “Kaşgari, Divan-ı Lügati’t Türk, 1073’de “köçin öndün ıdsa eter uz kişi (göçünü/yükünü önden gönderse insan akıllılık eder) deyişi içerisinde kullanıldığını söylemek, kaynağın mevcudiyeti ile mümkün olmaktadır. Bu şekliyle “köç” kelimesi, “*taşınma, taşınan yük*” anlamında kullanılmıştır.¹ Günümüz Türkçesinde, “*ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi*” anlamı taşıyan göç kelimesi Göç Terimleri Sözlüğü’nde² bu ifade ile yer bulmuştur.

¹ <https://www.etimolojiturkce.com>

² Göç Terimleri Sözlüğü; İkinci Baskı Editörler; Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath Cross, Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Uluslararası alanda ise, Birleşmiş Milletler (BM)’in İkinci Dünya Savaşı sonrası mağdurları koruma altına alacak girişimleri ile 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde mülteciliğe dair hususlara yer verilmesi, dönüm noktası olmuştur. Ülke sınırlarının ortaya çıkması ve vatandaşlık tanımlarının yerleşmesi ile “göç”, ülke içerisinde çeşitli sebeplerle yer değiştirme anlamında “İç Göç” ve uluslararası sınırları aşarak kurallı ya da kural dışı yabancı bir ülkeye veya başka bir yönetim altına geçme, anlamında “Dış Göç” olarak incelenmektedir.

Şekil- 1-1
Göç Terimi Hiyerarşisi

1.1.2. İç Göç

Göç terimleri sözlüğünde, iç göç tanımı, “Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri” olarak yapılmaktadır. (Richard (IOM), 2009). Her basamağı farklı farklı itici veya çekici faktörlere bağlı olan iç göçe, tezin konusu dışında olması bakımından detayları ile yer verilmemiştir.

Vatandaşı olunan ülke içinde yer değiştirilmesi nedeniyle, dış göçün konusu olan birçok entegrasyon basamağı iç göç için geçerli değildir. Ancak, özellikle kırsaldan kente yani, istihdama yönelen iç göç, bir bağlamda da basit seviye entegrasyon basamaklarını içermesi bakımından literatür taramalarında incelenmiştir.

1.1.3. Uluslararası Göç

Uluslararası göç, ev sahibi ülkenin kanunlarına tabi çalışma, eğitim, turizm gibi amaçlarla vize ve ikamet izni düzenlemelerine tabi düzenli göçler, kaynak ülkedeki insani zaruretlerden kaynaklı korumaya tabi göçler ve yasa dışı keyfiyet içeren düzensiz göçler olarak çatı yapısında üçe ayrılarak incelenebilirler.

Göç konusu incelenirken, farklı bir bakış olması bakımından, insanın doğasını tanımlayan “*Ayrılma Hakkı (right to leave)*” bağlamında tanımlanmış özgürlüğüne de değinmek gerekmektedir. 1948 yılında imzalanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre, “Herkesin kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeden ayrılma hakkı vardır” (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 13 (2) Maddesi, 1948). Bahse konu hak, 1966 tarihli “*Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*”sinde de tanımlanmış ve böylelikle uluslararası belgelerde kendine yer bulmuştur. Dolaşım özgürlüğü olarak tanımlanan bu hak istinasız tüm insanlar için geçerli bir hak olmakla beraber iç ve dış göç arasındaki belirleyici nokta, dünyanın ülke sınırları ile tanımlanıyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Özellikle 20 yy.da yaşanan iki dünya savaşı sonrasında, insanlığın medeni yaşam kodlarının yazılması bağlamında, göçün tanımı insanlar için değişmiştir, göçmen kuşlar kadar özgür olmak artık insan için geçerli değildir. Rousseau’nun Toplum Sözleşmesi, düzenli toplumlarda yaşamak için insanın vazgeçtiği özgürlüklerine atıf yapar. Günümüzün demokratik toplumlarında yaşam biçimi, insanların bazı özgürlüklerinden vazgeçmesi ile başlar ve *sınırlar içerisinde yaşamak* ilk kabullenilen kurallardan birisi haline gelmiştir. İnsanlar özgürdür, kendi yönetim biçimlerini seçme hakkına sahip, vatandaşlık haklarını elinde bulunduran insanlar, kendi ülkeleri içerisinde sınırsız dolaşabilir ve yeni iş olanakları, yaşama biçimine göre tercihlili bölge seçimi gibi nedenlerden yer değiştirebilirler, ancak devletler hukukuna göre, ayrılma hakkına bağlı olarak vatandaşı olmadığı bir devletin topraklarına izinsiz girme ve kalma hakkına sahip değildirler.

Gelinen noktada, tezin asıl kabullerinden birisi, uluslararası göçün doğal insan haklarından birisi olduğunun kabulü ile sosyal politika bakımından “*problem değil, düzenlenmesi ve sürmesi gereken bir husus*” olduğudur.

1.1.3.1. Hedef Ülke İznine Tabi Göçler (Düzenli Göç)

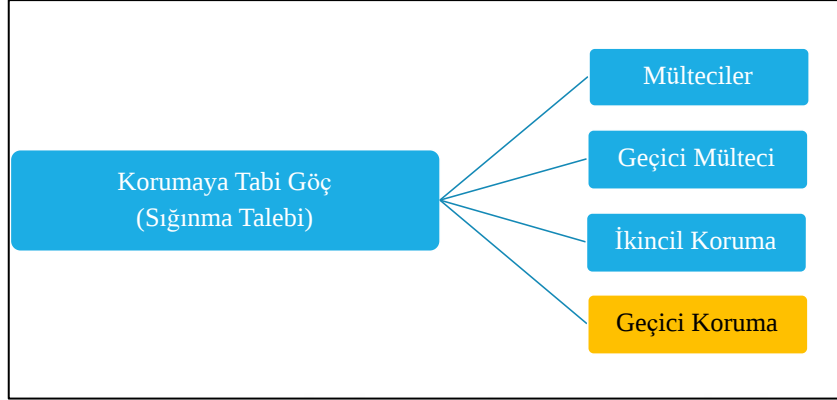
Ekoloji yazınında, “*türlerin coğrafi ortamını değiştirmek için yaptıkları geniş katılımlı yer değiştirme*” olarak tanımlanan göçün tanımı, insanın bireyselliği bağlamında uluslararası metinlerde bireyi baz alarak yapılmakta ancak göç problemleri üzerine yapılan çalışmalar toplu ve kalabalık nüfus göçlerini konu edinmektedir. Doğası gereği, bireysel göç halinde olan insanlar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de topluma uyum sağlayarak problemlerini bireysel yaşamakta ve politika üretenler için problem noktası olarak görülmemektedirler. Düzenli göç tanımı, göç edilen devletin kurallarına uygun yerleşme, bireyin tanımlanan koşulları karşılaması kaydıyla verilen oturma izni, çalışma izni veya vatandaşlığa kabulü ile topluma katılmasıdır ve planlanmış entegrasyonu içerir.

Düzenli göç, büyük oranlarda işçi alımı gibi olmadığı sürece, hali hazırda var olan sistematigi içerisinde bireysel olarak ilerlemektedir. Her ne kadar düzenli göç belirli sistematik içerisinde, otoritenin kararına uygun yerine gelmekte ise de; konunun öznesi olan birey, yeni gireceği toplumun kurallarına uyma konusunda entegrasyona ihtiyaç duymaktadır. Bu entegrasyon genellikle eğitim seviyesinin yüksek olduğu durumlarda ferdi gayretle tamamlanır.

1.1.3.2. Korumaya Tabi Göçler

Korumaya tabi göçler olarak tanımladığımız göçler, yaşam alanlarındaki çatışma, şiddet, zulüm, insan hakları ihlalleri ve kamu düzenini ciddi şekilde bozan olaylar nedeniyle, zorla yerinden edilmiş göçmenlerin sığınma talebi ile başlayan *Mültecilik, Geçici Mültecilik, İkincil Koruma ve Geçici Koruma* statülerinden birisini içermektedir. 1951 Cenevre Sözleşmesi gereğince uygulanan ve insanın yaşama hakkına dair olan bu tanımlar müteakip maddelerde açıklanmıştır.

Şekil- 1-2
Türk Kanunlarında Korumaya Tabi Göç Tanımları

1.1.3.3. Düzensiz Göç

Genel anlamda kayıtsız olmasından yola çıkılarak tanımlanan, düzensiz göç, uluslararası göç hukukunda, “Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketliliklerdir.” “Düzensiz göç konusunda açık veya genel kabul gören bir tanım yoktur. Hedef ülkeler açısından, göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip olmadan bir ülkeye giriş yapmak veya bir ülkede kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Gönderen ülke açısından ise örneğin, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur” (Richard (IOM), 2009).

Sade göç terimi olmaktan ziyade bu kavram, yasa dışılık içeren çok çeşitli suçları da kapsayabilmektedir. İnsan kaçakçılığı, yasal olmayan yollardan ülkeye giriş gibi kaynağa dayalı durumların yanı sıra, vize süresinin bitmesi veya izne tabi kalma süresinin sonunda da insanlar düzensiz göç faili haine dönüşebilmektedirler. Ülkeler düzensiz göçün önüne geçmek veya düzenli hale getirmek için gerek yerel gerekse bölgesel sınır güvenliği tedbirleri ile gayret sarf etmektedirler.

1.2. GÖÇMENLİK İLE İLGİLİ TANIMLAR

1.2.1. Göçmen

En genel anlamıyla göç kavramının öznesi olan insanı tanımlar. Sebeplere bakılmaksızın, yerleşik olduğu bölgeyi, toplumu, düzeni terk ederek başka bir bölgeye, topluma giden insana, göçmen denmektedir. Tanım içerisinde daha önce göç başlığında bahsedildiği üzere, sosyal politika açısından düzenlenmesi ön görülen bir entegrasyonu, sosyal güvenlik ağına dahil olmayı barındırır. Göç konusunu ele alan birçok yazara göre, göçmen tanımının, özellikle uluslararası göç söz konusu olduğunda, tam ve kapsamlı bir açıklaması yoktur.

BM Göçmen Ajansı (IOM) göçmen tanımını; “yaşam alanına”, kişisel hukuki statüsüne, istekli yada isteksiz olarak göç etmek zorunda olmasına, göçe neyin neden olduğuna ve yeni yerleşilen bölgede ne kadar kalacağına bakılmaksızın, başka bir ülkeye veya yaşadığı bölgenin dışına taşınan insan olarak yapmaktadır (BM, Migration Index, 2023). BM’nin, Ekonomik ve Sosyal İşler Bakanlığı (UNDESA) 2019 verilerinden yola çıkarak hazırladığı, 2020 yılı göç raporuna göre; 2019 yılında, dünya nüfusunun %3,5’una denk gelen, 272 milyon uluslararası göçmen olduğu belirtilmiştir (IOM, 2020: 19). Aynı raporda bu rakamın dünya nüfusunun çok küçük bir bölümü olduğu, insanların genellikle doğdukları ülkelerde yaşamayı tercih ettikleri belirtilmiştir. Rakamlardan, göçmen sayılarının artmakla beraber göreceli olarak dünya nüfusunun küçük bir bölümünü oluşturduğu ve dünya nüfusun büyük bir bölümünün kendi doğdukları ülkelerde yaşam sürdürdükleri görülmektedir.

Kimi yazınlarda, sebeplerden yola çıkılarak; tanım, alt başlıklara ayrılarak tanımlanmıştır. Bahse konu alt başlıkların, ülkelerin kanunlarına göre farklılıklar göstermesi nedeniyle burada *BM’nin genel kabullerinden faydalanılarak* açıklama yapılması tercih edilmiştir. BM’nin çizdiği çerçeve, uluslararası kuruluşların verilerinin takibinin anlaşılması açısından da faydalı olacaktır. Bahse konu veri tabanlarının bazılarının, göçmenleri kısa süreli (12 aydan kısa süreli) ve uzun süreli (12 ay ve daha uzun süreli) olarak ikiye ayırarak kaydetmiş oldukları görülmekle

birlikte, kaynak değiştirilmeden veri karşılaştırması yapıldığında, kayıt metodları değişmediğinden bilgiler faydalı bir karşılaştırma yapılmasını sağlamaktadır.

Göçmen, mülteci, sığınmacı gibi tanımlar dikkat edilmeden günlük kullanımda sıklıkla karıştırılarak kullanılsa da, aslında hukuki metinler içerisinde statülerini ve haklarını içerecek şekilde tanımlanmışlardır. Örneğin, AP'nin 862/2007 sayılı³ tüzüğünde, zaman boyutu ile birlikte yer alan göçmen kavramından; en az 12 aylık bir süre için kendi ülkesinden başka bir ülkeye yerleşen kişiler, olarak bahsedilmektedir. Zaman kavramı eklenmiş bu tanım, BM'nin zaman içeren açıklamasına benzerlik teşkil etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ise vatandaşı olduğu bir ülkeden başka bir ülkeye göç edenleri, sebep ve hukuki statü ile kalma süresini dikkate almaksızın, göçmen tanımı altında kabul etmektedir (IOM, 2011).

Türkiyenin hukuki bakımdan göçmen kavramına yaklaşımı ise, Türk soyu tanımlaması ile birleştirilmiş ve *“Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, ülkemize yerleşmek amacıyla kitlesel veya bireysel olarak gelen kimselere göçmen denir”* idafesi kanunda yer bulmuştur. Bir iskân meselesi olarak ele alınan, göçmenlik tanımı yapılırken kimlerin göçmen kabul edilmeyeceğinden de bahsedilerek, *“Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler.”* ifadesine yer verilmiştir (5543 sayılı İskan Kanunu).

Göçmenlik kavramlarının iyi anlaşılması önemlidir. Ülkesinden çalışmak için ayrılan düzenli göçmenler, iş gücünü ve kalkınmayı temsil ederken; ülkesindeki tehlikelerden kaçan bireylerin yanlış tanımlanması ölüm ve kalım arasındaki ince çizgiyi belirtebilmektedir. Daha önce ifade edildiği gibi, “göçmen” kavramının, hukuki durumları barındıran diğer tüm terimlerin yerine, eşanlamlı gibi kullanılması ciddi bir anlam kargaşasına yol açmaktadır. Bu nedenlerden dolayı kavramlar arasındaki hukuki statülerin iyi anlaşılması hayati öneme haizdir.

³ AP Tüzüğü, 2'inci maddenin, 1'inci fıkrasının, (b) bendi. (European Union, 11.07.2007).

1.2.2. Düzenli Göçmen

Bölümün hemen başında göç terimi açıklanırken, göç etmenin insanın en doğal hakkı olduğuna vurgu yapılmıştır. Serbestlik kapsamında günümüz dünyasında en doğal hakkımız gibi görünen bu olguyu, kullanmak istememiz halinde aslında algıladığımız dünyanın, kurallara bağlılığın az olduğu eski dünyadan farklı olduğunu anlamamız da gerekecektir. Hangisinin doğru bir düşünce tarzı olduğu bakış açılarına göre değişmekle birlikte, toplumun ve sınırların var olmasını tamamen reddeden felsefik yaklaşımların aksine, kurallarla örülerek gelişmiş dünyanın daha yaşanılabilir bir hal aldığını belirtmekte fayda vardır. Sınırların var olması kısıtlama değil düzenliliğe işaret olarak algılanabilir. Küreselleşmenin yansımaları kültürlerin birbiri üzerindeki olan etkilerini artırmıştır. Dünya üzerinde yaşayan insanların %96'sına yakını doğdukları topraklarda yaşamaya devam etmektedirler (IOM,2019:19). Teknoloji dünyayı görünür ve erişilir kılmıştır, insanlar ekonomik durumları iyi olduğu sürece kendi habitatlarını geliştirmeyi ve kendi kültürleri ile yaşamayı tercih etmektedirler.

Bu bağlamda Türkiye'nin kendi yasalarında belirtilen şartlara göre tanımladığı düzenli göçe konu olanlar; vize ile gelenler, müracaatları gereği öğrencilik, aile yanında kalma, insani nedenler gibi geçerli sebepleri uygun görülmesi halinde ikamet etme hakkı verilenlerdir. Bu tanımlara uyanlar Türk kanunları nezdinde kayıtlı ve düzenli göçmenlerdir.

Özünde göçün düzenli olması anlamına gelen bu kavram, kaynak ülkeden çıkmadan, hedef ülkenin yasalarına uygun izinlerini almış göçmen anlamında kullanılmaktadır. Hedef göç yöntemi ve hedeflenen göçmenlik tanımı aslında budur. Yerleşilecek ülke ile fikir ve amaç birliğinin sağlanmış olması; kişi kendi tercihleri bakımından öz çıkarları maddi (çalışma hakkı) ya da manevi (eğitim, yaşama tercihi vb.) ile hedef ülke çıkarlarının uyduğu zeminde, kendi tercihi olarak göçü tercih etmelidir. İdeal olarak anlatılan bu durum gerçekleşmediğinde, meydana gelen mültecilik ve sığınmacılık kavramları içinde çözümlenmesi gereken hukuki ve sosyal problemleri barındıran farklı süzgeçlerden geçmektedirler.

1.2.3. Sığınmacı

Hukuki nedenlerle uluslararası sözleşmeler ile tarif edilmiş mültecilik statüsüne kavuşmak maksadıyla kaynak olduğu ülke dışında başka bir ülke yasal mercilerine başvuran ve yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir (IOM, 2011). Başvuru olumlu olarak sonuçlandığında mülteci statüsü elde edilmekte olumsuz olması durumunda ise mülteci olarak kabul edebilecek başka bir ülke aranmaktadır. *Sığınma ve mültecilik kavramları, korunma ihtiyacını ihtiva eder.* Bu durumda, Türkiye geri gönderme yerine, geçici statü uygulayarak uygun ülke bulunana kadar koruma görevini yerine getirmektedir.

Sığınma talebi ile ilgili hususların, AB’de düzenli bir şekilde takibinin yapılması hem üye devletlerin hem de sığınma talep eden insanların faydasıdır. Bu bağlamda, AB üye devletleri, Dublin 2 Tüzüğü’nü (*AP Tüzüğü, 2’inci maddenin, 1’inci fıkrasının, (b) bendi. (European Union, 11.07.2007)*) 2003 yılında onaylamışlardır. Tüzük gereğince üye devletlere başvuru ve işlemlerin kim tarafından yapılacağı belirlenmiş, tek elden değerlendirme ile, çifte başvuru ya da başvurunun yok sayılması gibi durumların önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

1.2.4. Mülteci

BM Cenevre Sözleşmesi (1951) ve Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Protokol (1967) İkinci Dünya Savaşı sonrası, ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanların yaşamlarının hukuki korumasını sağlamak için hazırlanan ve üzerinde anlaşma sağlanan metinlerdir. 1951 Sözleşmesinde mülteci haklarının nasıl uygulanacağı belirtilmiş, ve “...ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” şeklinde açıklanmıştır.

Hukuki bir durumu ve sorumlulukları tanımında bulunduran mülteci kavramı, uluslararası koruma talebini içerir. Bu insanlar büyük bir hayati risk içerisinde ve sığınma taleplerinin kabulü insan hakları bakımından gereklidir. Mülteci ve sığınmacılar, her insanın hakkı olan, ülke korumasından yoksundurlar. Büyük savaşlardan sonra toparlanma aşamasında BM'nin İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilmiş ve en temel haklar içerisinde, vatandaş olma ve vatandaşlığını seçme hakkı özgür yaşama hakkı kadar belirgin bir şekilde vurgulanmıştır (IOM, 2011).

Karar Türkiye'de de çok kısa zaman içerisinde Bakanlar Kurulu Kararı (*İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin Yayınlanması ve Okullarda Okutulması Kararı, Bakanlar Kurulu Kararı, 06 Nisan 1949 tarihli ve 9119 sayılı kararı.*) olarak onaylanmış ve Resmî Gazete'de yayınlanarak okullarda okutulması ve yayınlanması kararlaştırılarak hayata geçirilmiştir (27 Mayıs 1949 tarihli 7217 sayılı Resmi Gazete). Ancak savaş yaralarının sarılmaya başladığı dönemde, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin uygulanması ve BMMYK'nin uygulamaların denetçisi olarak görevlendirilmesine kadar geçen sürede mülteci kavramı net ifadeler bulamamıştır. 1951 ve müteakiben sözleşmenin protokolü mahiyetindeki 1967 Protokolü ile birlikte tanım yerini bulmuş ve 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi ile temel hak ve zorunluluklar büyük ölçüde belirlenmiştir.

Türk kanunlarına göre mülteci kavramı (04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 61'inci maddesinde tanımlanan "mülteci"*), Avrupa Konseyi'ne üye, ve kanunun eklerinde isimleri belirtilen ülke vatandaşları için kullanılan bir kavram olup, özünde BM'nin sözleşme tanımlarına uyan, zulme uğrayacağı endişesi ile vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve ülkesinin korumasından faydalanamayan veya faydalanmak istemeyen “*ülkemizden uluslararası koruma talep eden yabancılar statü belirleme işlemleri sonrası verilen bir statüdür*”. Vatansız kişilere de bu statü verilebilir. Ancak, burada dikkat edilmesi gereken hususun, kanunen belirlenmiş listede yer alan 47 ülkeden gelmeleri halinde koruma ihtiyaçları uygun bulunan Avrupa devletleri vatandaşlarının bu statüyü alabilmeleridir. Diğer ülke vatandaşları geçici koruma statüsü olarak işlem görmektedirler. Konuya ilişkin güncel durumun açıklığa kavuşturulması ve toplu

sığınmaların adlandırılması bakımından 2013 yılında hazırlanan kanun kabul edilerek, 2014 yılından itibaren yürürlüğe girmiştir (6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, 04 Nisan 2013).

Ermumcu, bahse konu coğrafi ayrımın uluslararası mülteci hukukunda, sığınmacıların koşulları taşıdıkları takdirde mülteci statüsünü kazanmaları olası iken Türk yasalarında coğrafi bir ayrımın olmasını çelişki olarak görmüştür (Ermumcu, 2013). Birçok yazın ve çalışmada da Türkiye'nin bu tutumu eleştirilirken bir ayrımcılıktan bahsedilmesi doğru algı oluşturmamaktadır. Kanunun 4'üncü maddesinde (6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*, Madde 4. *Geri Gönderme Yasağı*) açıkca geri gönderilme hususundaki evrensel kabule vurgu yapılmaktadır. Bu maddeden koruma başvurusu yapanların mazeret durumları uygun görülmesi halinde mülteci statüsünde olmasa da korumadan yararlandırılacağı anlaşılmaktadır.

1.2.5. Şartlı Mülteci

Mültecilik hususları, 2014 Koruma Yasasında tanımlanmış, 6458 Sayılı Kanun'un 62'nci maddesinde, önceki kanunlar paralelinde Avrupadan gelerek koruma talebinde bulunan kişiler ile Cumhurbaşkanı tarafından uygun görülenler, “mülteci” olarak tanımlarken, *Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle koruma talep edenleri “şartlı mülteci”* olarak sıfatlandırıp, üçüncü ülkelere yerleştirilecekleri zamana kadar kalma izni verileceği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 11.4.2013/28615).

1.2.6. İkincil Koruma

İkincil koruma tanımı ise 6458 Numaralı kanun 63'üncü maddesi ile tanımlanmış olup, bu statü; mülteci ya da şartlı mülteci başlıklarına girmeyen ancak; kaynak ülkeye gönderilmeleri halinde, ölüm ile cezalandırılacakları, işkenceye, onur kırıcı davranışlara maruz kalmaları veya ülkelerinde kapsamlı bir savaş hali olanların hayati risk altında olmaları söz konusu olan kişilere sağlanan bir koruma şeklindedir (Resmi Gazete, 11.4.2013/28615).

Mülteci, Şartlı mülteci ve ikincil koruma altında olanlar İçişleri Bakanlığı tarafından belirtilecek şehirlerde serbest olarak ikamet edebilmektedirler. Bu seçim keyfi olmamakla beraber, akrabalık durumu gözetilerek şehir değişimine müsaade edilmektedir. Serbest yerleşim hakkı verilmesi doğal olarak bir çalışma ve sosyal yaşam hakkı olduğundan, sosyal politikanın esas ilgi alanı olan sosyal entegrasyon hem toplumun hem mültecinin insan hakları bakımından incelenmesi gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.

1.2.7. Vatansızlık

Türk kanunları bakımından vatansız kişilere yönelik düzenlemeler, 6458 sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”nun, 50 ve 51 inci maddeleri ile “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin” 47 ila 50’nci maddelerinde yer almaktadır ve “*Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiye vatansız kişi denilmektedir.*”

“İç hukuku kapsamında hiçbir devletin vatandaşı olarak kabul edilmeyen bir bireyin statüsü. Yasaların çatışması, ülke topraklarının devredilmesi, evlilik yasaları, idari uygulamalar, ayrımcılık, doğum kaydının olmaması, vatandaşlıktan çıkarma (Devlet’in bireyin tabiiyetini iptal etmesi) ve vatandaşlık hakkından feragat (bir bireyin Devlet’in korumasını reddetmesi) gibi birçok sebepten dolayı vatansızlık ortaya çıkabilir.”(Richard (IOM), 2009)

1.2.8. Geçici Koruma Statüsü

Geçici koruma statüsü, BM’nin toplu olarak çatışma ortamından kaçarak sınırlara dayanan ve münferiden sığınma ve mültecilik işlemleri yapılması mümkün olmayan yoğunlukta, kitlesel akım durumunda uygulanmasını ön gördüğü bir statüdür. Benzer uygulamalar, İspanyol iç savaşından kaçan kitlelere İngiltere ve Fransa tarafından tanınan sığınma hakkında, Vietnam savaşından kaçan insanların kapsamlı bir planla çevre ülkelere yerleştirilmesi örneğinde rastlansa da, günümüzdeki

tanımlara uygun yakın tarih örneği, Bosna Savaşı sonrası hazırlanan BM raporlarında görülmektedir. (Topçu ve Büyükbeşe, 2020:23-34)

Türkiye, uzun yıllar boyunca Irak ve Suriye gibi komşularının görece istikrarlı oldukları 1990'lı yıllara kadar büyük bir göçmen akını yaşamamışsa da, Irak'ın istikrarsızlaşması sonrası yaşadığı göç sorunun daha büyüğünü 2011 sonrası Suriye iç karışıklığından kaçan Suriyeli göçmenler ile yaşamıştır. Göçün kitlesel göçe dönüşmesi sonrası çözüm olarak, göçmenlere “geçici koruma” statüsü verilmiştir. İç istikrarını sağlamada güçlük çeken ve refah seviyesi dünya sıralamasında geride olan sınırdaş ülkelerin durumu nedeniyle, Türkiye’de mültecilik ve vatandaşlık yasalarının sıkı sıkıya uygulanması koruyucu bir statü sağlamıştır.

Bostan'ın Göç Araştırmaları Dergisinde yayınlanan makalesinde belirttiği en önemli hususlardan birisi, önceki göç vakalarından edinilen tecrübelerle göre Suriye vatandaşı göçmenlerin %80'ininden fazlasının Türkiye’de kalması olasılığının yüksek olduğudur (Bostan,2018:57). Birçok çalışmada mültecilik statüsünün coğrafi kısıdının hatalı olduğundan bahsedilse de, devletlerin kendi vatandaşlarının çıkarlarını korumakla yükümlü oldukları düşünüldüğünde, işsizliğin ve kalkınma gayretinin ön planda olduğu Türkiye için bu yaklaşım anlaşılır bir durumdur. Bu durum, 2011 yılında, Suriye çatışma ortamından kaçan Suriye vatandaşlarının sınıra ulaşmasına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra, Türkiye Suriye vatandaşlarına kapılarını açarak, geçici koruma statüsü (BM Yürütme Komitesi, 2004) vermiştir.

1.2.9. Düzensiz Göçmen

Hedef ülkelere yasa dışı yollardan gelen göçmenler için kullanılan tanımdır. Göçün düzensizliği, kurulmak istenen kayıtlı ve yasal sınırları çizilmiş, uluslararası kuruluşlar tarafından gözlemlenen ve hedef ülke ya da geçiş ülkesi yasaları tarafından korunan statüsü dışında kalmayı da tarif eder. Düzensiz göçmenler, sığınma talebini içerir bir statü alacak ülkelerden gelmiyorlar ise yasal zeminde yer bulmaları mümkün değildir. Düzensiz göçmenler ile ilgili Türkiye'nin yasal mevzuatı müteakip maddelerde anlatılmıştır.

1.3. KONUYA İLİŞKİN DİĞER KAVRAMLAR

1.3.1. Türkiye’deki Yasal Duruma Dair Değerlendirme

Türkiye’nin göç deneyimlerini farklı boyutları ile ele alan birçok çalışma yapılmıştır. Ancak, 2011 yılı öncesi *Geçici Göçmen Statüsü* verilecek şekilde büyük bir kitlesel göç deneyimi yaşanmadığından bu konuya yönelik çalışmaların önemli olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Suriye krizi sonrası yaşanan göç dalgası ve sonrası uygulanan politikalar yeni bir tecrübedir. Türkiye geçiş ülkesi olmaktan çıkmış, dünyada en fazla Suriye vatandaşını barındıran ülke konumuna gelmiştir (UNHCR, 2023). Bahse konu dönüşümün bir gerekçesi olarak, kamusal alanda sığınmacılara yönelik birtakım düzenlemeler yapılmış olup, tezin hemen başında genel kavramların yerli yerine oturması maksadıyla bahse konu yasal uygulamalara kısaca yer verilmiştir.

Türkiye kitlesel göç dalgasının hemen akabinde, 2013 yılında 6458 numaralı “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*”nu yürürlüğe sokmuştur. Bahse konu kanun, yabancıların Türkiye’ye giriş çıkış ve kalışlarına yönelik hükümleri düzenlerken, koruma talep eden yabancılara uygulanacak usulleri de tarif etmiştir. Bahse konu kanunun 91’inci maddesi doğrudan “Geçici Koruma” statüsü ile ilgilidir ve geçici koruma sağlanması şartını birinci bendinde, “*Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir*” şeklinde tarif etmiştir. Kanunda ayrıca uygulamaya yönelik hususların Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkartılacak bir yönetmelikle düzenleneceğine vurgu yapılmıştır (6458, 91 (1), 2013).

4 Nisan 2013 tarihli ve 6458 numaralı kanunda belirtilen yönetmelik, 13 Kasım 2014 tarihinde onaylanmıştır. “*Geçici Koruma Yönetmeliği*”, Geçici Koruma statüsü verilen, kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancıların, “*Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenleme*”yi amaçlamıştır. Yönetmelik gereğince şartları sağlayanlara, valilikler

tarafından *Geçici Koruma Kimlik Belgesi* düzenlenmektedir. “25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu” gereğince yabancılara özgü kimlik numarası alan göçmenler, geçici korunma merkezlerine yönlendirilirler. Geçici Koruma statüsü, belirli bir süre sonra bu statünün sonlanmasını içermektedir. Bu çerçevede Türkiye’de bir sonraki işlemlerini bekleyenler için bir nevi geçiş sürecidir ve bazı hakların kısıtlandığı bir statü olması doğaldır. Örneğin, Türkiye’de ikamet izni ile sekiz yıldan uzun süre kalanlara, *uzun dönem ikamet iznine* geçiş hakkı tanınmış olmasına rağmen, geçici koruma sağlananlara bu hak verilmemiştir. Esas olan, korumaya dair uluslararası hükümlülükleri yerine getirmek ve doğal insan haklarının sağlanmasıdır (22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, Geçici Koruma Yönetmeliği, 13.10.2014, 2014/6883).

İnsan hakları bağlamında, geçici koruma statüsü verilen Suriye vatandaşlarına, sağlık hizmetleri, Sağlık Bakanlığı tarafından asgari seviyede sağlanmaktadır. Eğitim ise başlarda Geçici Eğitim Merkezleri kurulmak suretiyle verilmiş ise de 2016 yılından itibaren, Milli Eğitim Bakanlığı kontrolünde örgün eğitime dahil olacak şekilde sağlanacak yasal zemin oluşturulmuştur. Geçici Koruma sağlanan göçmenlerin, “Çalışma Hakları” ise izni tabi kılınmış ve Türkiye’de geçici koruma altındaki yabancılardan, belirli koşullar altında çalışma izni alabilecekleri belirtilmiştir. Yapılan düzenlemelere göre Geçici Koruma statüsü alan göçmenler, geçici koruma kimlik belgesi düzenlemesinden altı ay sonra çalışma izni veya çalışma izni muafiyeti (kırsal işler) başvurusunda bulunabileceklerdir (ÇSGB,2022, GİB,2023).

1.3.2. Genç Tanımı

Gençlere, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, geleceğe yön verecekleri gerekçesiyle önem atfedilmiş ve gençler barışçıl bir geleceğin anahtarı olarak görülmüşlerdir. BM Genel Sekreterliği’nde, 7 Aralık 1965’de görüşülen bir çok konunun yanı sıra gençlerin barışa katkısı ele alınmış ve aynı yıl icra edilen toplantılarda, detaylı bir şekilde gençler için eğitimden, dil öğrenimine, kültürel gelişimden spor aktivitelerine birçok etkinlikle dünya barışının geleceğini inşa edecek genç nesillere yönelik tedbirler birer birer ele alınmıştır (BM Article 1390, 1965). BM tarafından,

aynı yıl yayınlanan çalışma sonuç raporu, *uluslararası eğitim iş birlikleri ve 15-24 yaş grubu* tanımlamasını içerecek şekilde hazırlanması dönüm noktası olmuştur.

1.3.3. Genel Göçmen Nüfusunda Genç Göçmen Etkisi

BM'nin, 2020 yılı gençlik raporu, 15-24 yaş grubu olan, bizim de örneklem grubumuzun dahil olduğu, genç nüfusun toplam dünya nüfusunun %15,5 ini oluşturduğunu belirtmektedir. 1,2 milyarlık bu genç nüfusun 2030 yılında 1,29 milyara ve 2050 yılında 1,34 milyara ulaşması beklenmektedir (BM, 2020:5). BM'nin ekonomik ve sosyal ilişkiler departmanı tarafından hazırlanan geçmiş yıllara ait bir raporunun, genç göçmenler bölümünde 2013 yılında genç göçmenlerin (15-24 yaş aralığı), 28.2 milyon kişi ile toplam göçmen sayısının %12'sini oluşturduğunu ve bu insanların 27 milyonunun daha iyi iş imkanı bulmak maksadıyla ülkelerini terk ettiklerini belirtilmektedir (UNDESA, 2016).

Kurulu düzenleri içerisinde hayatlarını süren toplumlar için, dünya nüfusunun %3,5'una tekabül ettiğini belirttiğimiz göçmenlerin ev sahibi toplumlara entegrasyonu sağlanmış şekilde, hayatlarına devam etmelerini sağlamanın zor olmadığı düşünülebilir. Ancak özellikle kitlesel göç tecrübesini yeni yaşayan ülkeler için, tarihsel göç tecrübelerini anlamak, yeni politikalar ve yaklaşımlar ortaya koymak bakımından faydalı olacaktır.

Bahse konu grubun genel manada anlaşılması, gelecek açısından önemlidir. Göç artarak devam eden bir vakadır. Göçün yönü ise, doğum oranları ve yaş ortalamaları daha düşük gelişmemiş ülkelere, doğum oranları düşük gelişmiş ülkelere doğrudur. Castles, 1960'lı yıllardan beridir, özellikle nüfusu yaşlanan veya yüksek refah seviyeleri nedeniyle bazı iş kollarında çalışacak işçi bulamayan İsveç gibi ülkelerde, göçmen iş gücünün, zaman içerisinde hükümet programları ile topluma entegre edilerek, kalıcı olarak istihdama dahil edildiklerinden bahseder (Castles, 2014: 220).

Almanya'da İkinci Dünya savaşından sonra sanayisini kalkındırmak için benzer bir politikayı uygulamıştır. Türkiye'de ise durum farklıdır ve Suriye krizine kadar gerçek bir göçmen problemi yoktur. Sosyal bilimler alanında, kökenleri bakımından Türk olmayan göçmenlerin, toplumla uyumlaştırılmasını inceleyen çalışmalar birkaç

yıllık Suriye tecrübesi ile yoğunlaşmaktadır. Alanda eksik konuların başında ise, genç göçmen iş gücünün, istihdamına yönelik entegre politikalarını inceleyen çalışmaların, yok denilecek kadar az olması gelmektedir.

1.3.4. İşgücü Piyasası ve Genç Göçmen

Fizyolojik olarak gelişimini henüz tamamlamamış bir yaş grubunu içeren “genç” göçmenler grubunun olası problemleri, bir ucu davranış bilimlerine bir ucu psikoloji bilimine dayanan geniş bir yelpazeyi içermektedir. İş gücü piyasasına dahil olan bahse konu genç göçmenler, fizyolojik ve psikolojik olarak, genç olmanın yanı sıra göçmen olmanın verdiği ve aşılması gereken ilave zorlukları da göğüslemek zorundadırlar. Doğru yaklaşımlar, işgücü piyasası bakımından da genç göçmen bakımından da son derece olumlu sonuçlar doğuracaktır (Collyer vd.,2018:38).

Ertürk, sosyal psikoloji bakışı ile yaş gruplarına göre davranış alışkanlıklarını irdelediği kitabında, “adolesan” ve “geç erişkinlik” özelliklerini diğer özellikleri yanı sıra, ilk iş ilişkilerinin geliştiği dönem olarak tanımlamıştır. Bu dönem doğru şekilde desteklenen genç iş gücünün mesleki gelişimini ve dolayısı ile sosyal ilişkileri kanalıyla toplum ile olan bağını geliştirdiği dönemdir (Ertürk, 2017: 307). Göçmen bir genç için “işe yerleştirilme” aynı zamanda çalışma hakkını kazanma, becerileri ile ayakta durma, başka bir deyişle var olma demektir.

Göç çalışmaları yapan disiplinlerde göçün nedenleri göç veren kaynak ülkenin “itici faktörleri” ve göç alan hedef ülkenin “çekici faktörleri” olarak belirtilerek irdelenmektedir. Her bir faktör ayrı ayrı ortaya koyularak çözüm aranmaktadır. Ancak sosyal politika bağlamında, mevcut genç göçmen nüfusun sorunlarına bütüncül bir bakış açısı gerekmektedir, örneğin sadece eğitim verilmesi, sadece kültürel alışkanlıkların öğretilmesi, sadece işe yerleştirme veya nakdi yardım dağıtılması uzun vadede asıl sorunları ortadan kaldırmayacaktır. Dünyanın bazı bölgelerinde kapsayıcı bir kalkınma sağlanmaz ise tek tek itici veya çekici faktörlerin ele alınması göçün nedeninin ve genç göçmen nüfusunun gereksinimlerinin anlaşılması için yetersiz kalacaktır. Sebep ne olursa olsun; savaş ortamı, coğrafi zorluklar, açlık, susuzluk veya insanlık suçları; sonuç aslında aynıdır. Faktörlerden

bağımsız olarak asıl olan insanın hayatta kalma mücadesidir. Sosyal Politika bağlamında, konunun ele alınmasında ise, en basit insan haklarından olan “*çalışma hakkı*” doğru bir çıkış noktası olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARI

2.1. GÖÇMENLERİN SOSYAL ENTEGRASYON KAVRAMI

Sosyal entegrasyonu Alman sosyolog Heitmeyer, *toplumsal bir sorun* olarak ele alır ve çözüm için sosyal ve siyasal önlemlerin alınması gerektiğini savunur. Ona göre, göçmenlerin entegrasyonu, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık gibi toplumsal sorunlarla karşı karşıyadır ve sorunların araştırılmasının yanı sıra siyasi karar alıcıların ve sivil toplum örgütlerinin entegrasyon sorunlarına karşı etkin sosyal politikalar üretmeleri gerektiğini belirtir (Heitmeyer, 2000:17-25).

Sosyal entegrasyon, bireylerin toplum içindeki rol ve işlevlerini yerine getirirken toplumun diğer üyeleriyle bir araya gelme, etkileşim kurma ve ortak paydalar bulma sürecidir. Bu kavram, toplumun birçok farklı yönünü etkileyen çok boyutlu bir olgudur ve sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin bir arada işlev görmesiyle gerçekleşir. Sosyal entegrasyon toplumsal bütünleşme ve toplumsal uyumun anahtarıdır ve insanların toplum içindeki yerlerini bulmalarına, kimliklerini oluşturmalarına ve kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmelerine yardımcı olur.

İnsan ve toplum bağlamında kavramların gelişme sürecine baktığımızda, insanın bütünüyle ev sahibi topluma uyum sağlamasını tarif eden *Asimilasyon Teorisi* ile başlayan sürecin, zaman içerisinde *Çok Kültürlülük ve Sosyal Entegrasyon* kavramları ile geliştiğini görmek mümkündür. Müteakip maddelerde bahse konu teorilerden kısaca bahsedilerek, Sosyal Entegrasyon teorisinin basamakları üzerinde durulmuştur.

2.2. SOSYAL ENTEGRASYON TEORİSİNİN GELİŞİM AŞAMALARI

2.2.1. Asimilasyon

Asimilasyon teorisi, farklı kültürel grupların topluma uyum sağlamak için çoğunluk kültürüne adapte olması gerektiğini savunan bir sosyolojik yaklaşımdır. Bu teori, tarihsel süreç içinde çeşitli şekillerde uygulanmıştır. “Asimilasyon” kelimesinin toplum bilimi açısından anlamı, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde, “Farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme”, Oxford Dictionary’de, “Ayrı bir grupta kalmak yerine bir ülkenin veya topluluğun parçası olmak veya birinin olmasına izin vermek” olarak açıklanmaktadır.

Kavram, sosyal yaklaşımlar açısından, 1920 yılından itibaren şehir planlama alanında yaptıkları çalışmalarla, Şikago Okulu Ekolü adını alan sosyoloji uzmanlarının çalışmalarında yer bulmuştur. Bu dönemde Şikago kenti, zamanının hızlı sanayileşen kentlerinden birisi olarak dikkat çekmiş ve şehirdeki işgücü açığı, çalışmak için büyük kitleler halinde kente gelen iç göç ile karşılanmıştır. Bu göç türü itibariyle iç göç olsa da, bu büyük nüfus değişikliği birçok sosyal uyumsuzluğu ortaya çıkartmış ve Şikago Üniversitesi’nin çalışmaları, göç eden kitlelerin bölgeye ve halka uyum sağlamalarının üzerine yoğunlaşmıştır.

Ekolün başat düşünürlerinden, sosyologlar Park ve Burgess asimilasyonu toplumsal bir süreç olarak ele almışlardır. Yazarlara göre, asimilasyonun tanımı *“İnsan ya da grupların diğer insan ya da grupların bellek, duygu ve tutumlarıyla iç içe geçip kaynaşması ve deneyimlerini, tarihlerini paylaşarak ortak kültürel yaşamda birleşmesidir.”* Bu yaklaşımda temel anlayış, bireylerin farklı kültürel gruplardan geldikleri bir ortamda, ana kültürün değerlerine ve normlarına uygun davranışlar sergilemek için öğrenme sürecinde olduklarıdır. Park ve Burgess çalışmalarında, asimilasyonu, temas, çatışma, uyum ve asimilasyondan oluşan dört basamaklı bir süreç olarak tanımlamış ve sürecin sonucunda bireyler, ana kültürün dili, gelenekleri, davranışları ve inançlarına uyum sağladıklarında asimile olduklarını belirtmişlerdir. (Park ve Burgess, 1921:734-740).

Park 1928 yılında yayınlanan başka bir makalesinde, göçmenlerin yeni bir topluma uyum sağlaması ve asimile olması sürecinde marjinal bir konuma düştüğünü savunmuş ve hem kaynak ülke kültüründe hem de yeni ülke kültüründe kabul görmeme ve aidiyet hissi yaşayamama problemi ile karşı karşıya kaldıklarından bahsetmiş ve asimilasyonu,

1. Göçmenlerin, yeni toplumun dilini ve kültürünü öğrenmeye başlayarak iletişim kurdukları iletişim aşaması,
2. Yeni topluma dahil olma ve kurumlarında varlık gösterme aşaması olan katılım aşaması,
3. Yeni toplumun liderleri arasına girme ve toplumun yönetiminde etkili olmaya başlama safhası olarak nitelendirdiği liderlik aşaması,
4. Son aşama olarak, sosyal ilişkilerin kurulduğu ve aidiyet hissinin olduğu duygusal entegrasyon aşaması,

olacak şekilde dört aşamalı bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşıma göre göçmenlerin orijinal kültürlerini ve dillerini terk ederek, yeni topluma tamamen entegre olmaları gerekmektedir (Park, 1928:885).

Amerikalı sosyolog Gordon'a göre 1900'lü yılların başında asimilasyon teorisi, göçmenlerin ABD toplumuna entegre olmaları için kullanılan bir stratejidir. Bu yöntemde, göçmenlerin Amerikan kültürünü öğrenmeleri, çoğunluk kültürüne uyum sağlamaları ve kendi kültürlerinden feragat ederek ABD kültürüne tamamen uyum sağlamaları beklenmiştir. Gordon, asimilasyon sürecini, göçmenlerin ana akım Amerikan kültürüne aşina olmaya çalıştığı kültürel uyum, iş, eğitim, konut ve diğer sosyal kurumlara entegre olmaya çalıştıkları yapısal aşama, kendilerini hem ana akım toplumdan hem de kendi kültürlerinden ayrılmış hissettikleri marjinal dönem ve Amerikan toplumuna tamamen entegre oldukları ve çift kimlikten tek bir kimliğe geçtiklerini var saydığı entegrasyon aşaması olarak tanımlamıştır. Gordon'a göre, asimilasyon süreci, Amerikan toplumunun birliği ve bütünlüğü için gereklidir (Gordon, 1964:76).

Gordon'un çalışmasına bakıldığında, ABD'deki bazı göçmen gruplarının, kendi kültürlerini ve dillerini korumak için mücadele ettiğini ve asimilasyon politikalarına karşı çıktıklarını görmek mümkündür (Gordon,1964:76, Tablo-6). Almanya'da ise Yahudilerin kendi kültürlerini korumak istedikleri ve çoğunluk kültürüne tamamen uyum sağlamak istememeleri gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sonuç olarak, Asimilasyon Teorisi farklı yazarlar tarafından, toplumsal uyumun sağlanması için kullanılan bir strateji olmasına rağmen, kültürel kimliklerin kaybedilmesine ve gerilimlere neden olabilen bir yaklaşım olarak ele alınmıştır. Günümüzde ise, çokkültürlülük ve sosyal entegrasyon teorileri, farklı kültürel grupların bir arada yaşayabileceği ve toplumsal uyumun sağlanabileceği alternatif yaklaşımlar olarak ön plana çıkmıştır.

2.2.2. Çok Kültürlülük

Çok Kültürlülük Kavramı (Multiculturalism), Oxford Dictionary'de, *"kültürlerin, ırkların ve etnisitelerin, özellikle de azınlık gruplarının kültürlerinin, egemen bir siyasi kültür içindeki farklılıklarının özel olarak kabul edilmesini hak ettiği görüş"* anlamıyla yer bulmuştur. Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı sonrası, ırkçılıkla eş anlama gelecek şekilde kullanılmasına hoş görüyle bakılmayan asimilasyon kelimesi yerine 1960'lardan sonra, tüm farklılıkların hoş görü içerisinde, eşit haklara sahip bir şekilde yaşaması anlamına gelen, "çok kültürlülük" kavramının kullanılmaya başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Kymlicka ve Banting'in editörlüğünü yaptıkları ve çok kültürlülüğü, sosyal politika ve refah devleti açısından inceledikleri çalışmalarında, kavramı, toplumun birçok farklı etnik ve kültürel kökenden gelen bireyleri içermesi olarak tanımlamaktadırlar. Çok kültürlülüğün, kültürler arasındaki etkileşimi artırmasının faydaları yanı sıra, bu çeşitliliğin sosyal politika ve refah devleti açısından bazı zorlukları da beraberinde getirdiğini belirtmiş ve topluluklarda, kültürler arası anlaşmazlıkların artmasının, entegrasyon sorunları ve refah devletinin sınırlarının zorlanmasına kadar varan sonuçlar doğurabileceğine dikkat çekmişlerdir (Kymlicka, Banting, 2006). Kitapta yer alan makalelerin bazılarında, çok kültürlülük politikalarının bir ülkedeki etnik grupların kültürlerini koruma ve destekleme

konusunda başarılı olduğu, ayrıca bu politikaların sosyal uyumu teşvik ederek toplumsal huzur ve refahı artırdığı belirtilse de çok kültürlülük politikalarının dezavantajlı kesimleri daha da marjinalleştirdiği ve toplumsal ayrışmayı artırdığı da vurgulanmaktadır.

Kanada'da göçmenler ve etnik-kültürel gruplar arasındaki karşılıklı tutumları ve bu tutumların çok kültürlülük açısından önemini inceleyen Berry, çok kültürlülüğü, bir ülkede birçok farklı kültürün ve etnik kökenden insanların bir arada yaşadığı bir sosyal sistem olarak tanımlamaktadır. Çok kültürlülüğün farklı kültürler arasında hoşgörü ve anlayışın artmasına, kültürel çeşitlilikten yararlanılmasına ve toplumun genelinde sosyal uyumun artmasına yardımcı olacağını belirten Berry, farklı kültürler arasında çatışmaların artması ve bölünmelerin oluşması gibi mahzurlarının olabileceğine vurgu yapmaktadır (Berry, 2006: 719-734). Kanada'nın çok kültürlülük politikaları, farklı kültürlerden insanların eşit haklara sahip olmasını, kendi dillerini konuşmalarını ve kültürlerini yaşatmalarını teşvik etmektedir. Bu politikalar arasında, çok kültürlü eğitim, farklı kültürlerden insanların istihdam edilmesi, kültürel etkinliklere destek verilmesi, azınlık dillerinin korunması gibi çeşitli programlar bulunmaktadır. Bu sayede, Kanada, farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşayabileceği bir toplum modeli sunmaktadır. Farklı eyaletlerinin farklı resmi dilleri olduğu gibi gerçekler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Parekh'in çalışmaları ise diğerlerinden bir miktar farklılaşarak, çok kültürlülük anlayışında, bireylerin kültürel kimlikleri ve farklılıklarının kamu politikalarında nasıl ele alınabileceği üzerine yoğunlaşmaktadır. Çok kültürlülüğü bir zenginlik olarak kabul ederken, çeşitliliğin, farklılıkların ve kimliklerin siyasi birlikteliği sağlayabileceğine vurgu yapmakta ve çok kültürlülüğün üç aşamasını,

1. Bireylerin kendi kültürel kimliklerini ifade etmeleri için özgür olmaları,
2. Farklı kültürler arasında diyalog ve etkileşim kurulması ve bu yolla birbirlerini daha iyi anlamaları,
3. Kamu politikalarının, kültürel çeşitliliği korumak ve bireylerin kendi kimliklerini ifade etmelerine olanak tanımak için tasarlanması,

olarak açıklamaktadır. Parekh, çok kültürlülüğün faydalarını belirtirken bir yandan da, Huntigton'un yaklaşımlarından yola çıkarak eleştirel bir bakışla *“kimliklerin çatışması, hoşgörüsüzlük ve toplumsal bölünme ile gettolaşmaya yol açabileceğine”* dikkat çekmektedir (Parekh, 2008:5,156).

Doytcheva, çok kültürlülüğü, yeni bir kavram olarak görmez, hatta örneklerinde Osmanlı İmparatorluğu'nu, Çarlık Rusyası'nı çok kültürlü olarak atfeder. Bireylerin birden fazla kültürün etkisinde kaldığı ve bu kültürler arasında geçiş yapabilecekleri bir durum olarak tanımlamakta ve kültürler arası iletişimdeki farklılıkların zenginlik yaratabileceğini ve farklılıkların karşılıklı anlayış, saygı ve hoşgörü ile yönetilmesi gerektiğini belirtmektedir. Kültürel çoğulculuğun bir toplumun demokratik ve özgür bir yapıya sahip olmasını sağlayabileceği ve toplumsal huzurun korunmasına yardımcı olabileceğini vurgulamaktadır (Doytcheva, 2005,2020:24). Küreselleşmenin etkisi ile etkileşimin arttığı günümüz dünyasında, Doytcheva'ya göre beşbinden fazla etnisite bulunmaktadır ve bunların da %10'undan daha azı kültürel olarak homojendir.

Banks ise makalesinde çok kültürlü yaklaşımı, temel insan hakları, insan onuru ve eşitlik, farklılıkları kabul etme (her kültürün değerli olduğu), farklılıkları anlama (farklı kültürlerin arka planlarını ve kültürel davranışlarını anlama) ve farklı kültürlerin değerlerini değerlendirme şeklinde başlıklandırabileceğimiz dört aşamada ele alır. Banks, bu aşamaların toplumda farklı düzeylerde kabul edildiğini ve uygulandığını belirtir (Banks, 2008:129-139).

Değişik yazarlar tarafından farklı bakış açıları ile ele alınan çok kültürlülük kavramı denildiğinde, farklı kültürlerin bir arada olmasının, toplumun çeşitliliğini arttığı, kültürler arasında anlayış, hoşgörü ve diyalogun gelişmesine katkıda bulunduğu, turizm ve gastronomi gibi sektörlerde ekonomik gelişim ve sosyal faydalar sağladığı, bireylerin kimliklerini ifade etme özgürlüğünü artırarak, bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasına katkıda bulunduğundan bahsedebiliriz. Birçok yazar tarafından, çok kültürlülüğün doğru şekilde harmanlanmasının önemi üzerinde durulmuştur. Düşünürlerin bu model için genel kaygısı, doğru tedbirler alınmadığında, çok kültürlülüğün, kültürel çatışma ve ayrımcılığa ve toplumda bölünmeye yol

açabileceği, bireysel kimliklerin belirsizleşmesine yol açabileceği, farklı kültürlerden gelen bireylerin toplumun genel geçer kurallarına ve normlarına uyumda güçlükler yaşamasına neden olabileceği göz önünde bulundurulması gereken risk faktörleridir.

Sonuç olarak, “Çok Kültürlülük Kavramı”nı, farklı etnik, kültürel, dini ve dil gruplarına eşit davranma ilkesi temelinde, farklı kültürel kimliklere sahip bireylerin bir arada yaşadığı toplumlarda sosyal uyum, adalet, hoşgörü ve karşılıklı saygıyı sağlamak amacıyla uygulanan politika ve programlar bütünü olarak tanımlayabiliriz. Bu politika, çoğunluk toplumunda azınlıkta olan grupların kendi kültürlerini, dillerini ve dinlerini koruma ve geliştirme haklarını tanıırken, aynı zamanda bu grupların toplumun diğer kesimleriyle etkileşimini, katılımını ve entegrasyonunu da teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

2.2.3. Entegrasyon

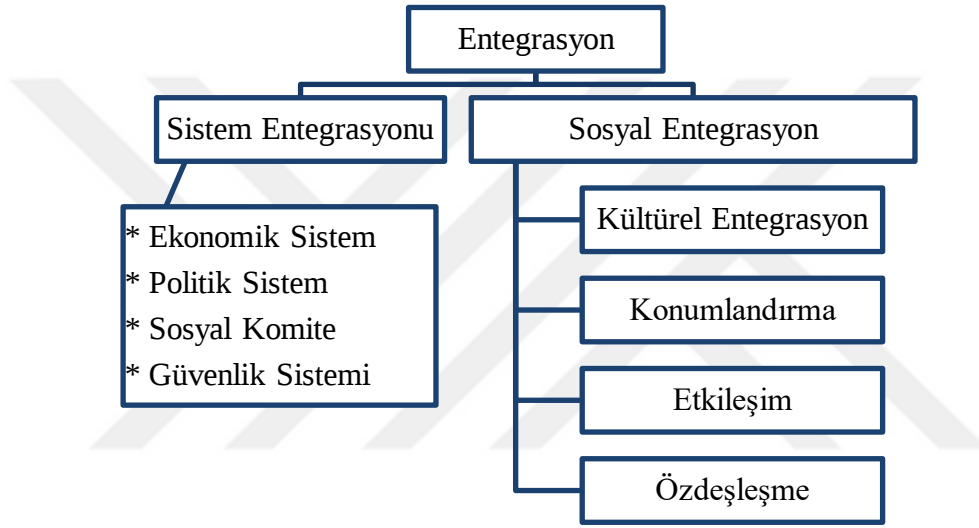
Kelime anlamı bakımından, “uyum, bütünleşme” olarak TDK sözlüğünde yer bulan entegrasyon, anlamından da anlaşılacağı üzere *“iki farklı parçanın birlikte çalışarak bir bütünü oluşturmaları”* anlamı taşımaktadır. Söz konusu sosyal bir varlık olduğunda ise bu basit tanım yetersiz kalmaktadır. Kelimeye sosyal politika açısından, *“kişilik özelliklerini özel yaşam alanına bırakarak, daha önceden benimsenmiş kanun ve düzen çerçevesinde topluma uyum sağlama”* anlamı yüklenebilir. Toplum kurallarına uyumlu davranış sergilemek, kendi kişisel özelliklerini kaybetmek anlamını taşımaz. Kendi özel yaşantısında ana dilini kullanmak, dinini ve kültürünü yaşamak insanın en doğal haklarından birisidir. Ancak entegrasyonda esas, “ev sahibi toplumdaki kamusal düzenin kabul edilmesi”dir. Entegre edilen parça makine gibi işleyen bir toplum düzenini bozmamalıdır.

Entegrasyon kavramınının uygulamada yer bulmasında başat rol oynayan bilim insanlarından birisisi olan Alman bilim insanı Esser; Sosyal Entegrasyon Teorisini ele alırken, göç ve entegrasyon süreçlerinin kuşaklar arası boyutuna değinerek, göçmenlerin topluma entegrasyonu etkileyen hususları, *“dil becerileri, eğitim düzeyi, etnik aidiyet ve ağırlıklı olarak toplumda kabul gören değerler ve normlara uyum sağlama”* olacak şekilde için dört ana başlıkta toplamıştır. Bu

hususların topluma entegrasyonu hızlandıracağı gibi yavaşlatabileceğine de vurgu yapan Esser, entegrasyon sürecinin sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de gerçekleştiğini ve bu sürecin, yerel ve ulusal politikalar, ekonomik koşullar ve sosyal yapılar gibi çeşitli faktörlerle şekillendiğini belirtmiş ve sosyal entegrasyonun farklı kültürler ve değerler arasında köprüler kurması bakımından, esnek bir yapı ile uygulanmasının faydalı olacağına vurgu yapmıştır (Esser, 2004).

Şekil- 2-1

Esser'in Entegrasyon Yaklaşımı

Kaynak: Esser's (2001: 16) and Parsons (1976: 20)

Esser, *Sistem Entegrasyonunu*, “göçmenlerin yasalar yolu ile kazanılan haklar vasıtası ile topluma bağlanması” olarak açıklarken, entegrasyonun, çalışma ve sosyal güvenlik ağı mekanizmaları ile sağlanması gerektiğini belirtmiş, *Sosyal Entegrasyonu* ise, topluma bağlanmayı sağlayan, “kimlik, kültürleşme, etkileşim ve sosyo ekonomik konum” olarak bölümlendirdiği dört aşama ile ele alarak açıklamıştır.

Michael Hoppe ve Heiko Faust, Esser'in diyagramından yola çıkarak entegrasyonun bu iki kanadını aktardıkları çalışmalarında entegrasyonun sosyal kanaldan nasıl işlediğini ele almışlardır (Hoppe ve Faust, 2004:3). Genel olarak Esser ve akımın öğrencileri tarafından sosyal entegrasyon, göçmenlerin topluma entegrasyon sürecini daha iyi anlamak için kullanılan dört ana basamak ile tarif edilmiştir.

1. *Kültürel entegrasyon*, göçmenlerin yeni toplumlarının dili, değerleri, normları ve gelenekleriyle uyum sağlamaları sürecini ifade eder. Bu süreç, göçmenlerin başarıyla entegre olabilmeleri için önemli bir temeldir. Kültürel entegrasyon aşamasında, göçmenler hem ana toplumun kültürünü öğrenmeye başlarlar hem de kendi kültürel miraslarını koruyarak yeni kültürel uyum sağlamaya çalışırlar. Bu bağlamda, bireylerin yeni girdikleri toplumun tarihsel derinliğinden itibaren oturmuş kültürel alışkanlıklarına uyum sağlamak için gerekli beşerî bilgi birikimine sahip olmaları anlamında tanımlanabilir. Türk toplumu açısından, çok kültürlülük ve farklılıkların benimsenmesi tarihsel bir mirastır. Toplumumuzun, çok kültürlülük alışkanlığı ve bu bakış açısındaki zenginlik göz önünde bulundurulduğunda, özellikle yakın coğrafyalardan alınan göçlerin uyumunun yine yerleştikleri illere göre farklılık göstermekle beraber hızla sağlanabileceği değerlendirilmesi yanlış olmayacaktır. Örneğin sınır illerinde Türk vatandaşlarının Arapça hakimiyetlerinin sosyal entegrasyonun ilk basamağını hızlandırdığı söylenebilir.

2. *Konumlandırma*, göçmenlerin toplum içindeki sosyoekonomik ve siyasi pozisyonlarını belirleme sürecidir. Bu süreç, göçmenlerin işgücü piyasasına katılımını, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimini ve siyasi temsilini içerir. Konumlandırma, entegrasyonun başarısını değerlendirmek için önemli bir göstergedir. Bir toplumda konumlanma, sosyal entegrasyon açısından değişik komponentler kanalıyla toplumda kabul görme anlamı taşır. Dahil olmanın en önemli göstergesidir. İş gücü piyasasına girerek sosyal güvence altına girmek ve devlet kayıtlarında var olmak, vatandaşlık almak gibi kanuni içermeyi sağlayan yöntemler bireyin entegrasyonunun en önemli göstergeleridir. Ayrımcılık veya ön yargılar ya da eksik denetim ve yasal düzenlemeler topluma entegrasyonu engelleyebilir ve hatta marjinalleşmeye yol açabilir. Özellikle kayıt dışı çalışmanın, düşük ücret ve güvencesizliğin önüne yasal düzenlemelerle geçilmesinin toplumsal kabulü de düzenleyeceği göz ardı edilmemelidir. İstihdam açığı göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de özellikle düşük ücretli işlerde yetenek

geliştirme ve eşit koşullarda işe başvuru gibi düzenlemelerin önem kazanacağı aşikardır.

3. *Etkileşim*, göçmenlerin ana toplumla ve diğer göçmen gruplarla iletişim kurma ve sosyal ilişkiler geliştirme sürecidir. Bu süreç, göçmenlerin sosyal ağlarını genişletmelerine ve toplumun farklı kesimleriyle kaynaşmalarına yardımcı olur.
4. *Özdeşleşme*, göçmenlerin toplumla bütünleşme sürecinde kendilerini nasıl tanımladıkları ve hangi gruplara aidiyet hissettikleriyle ilgilidir. Özdeşleşme, hem göçmenlerin kendi etnik ve kültürel kimliklerini korumalarını hem de ana toplumun değerlerine ve normlarına uyum sağlamalarını içerir.

Castles, de Haas ve Miller, kitaplarında, göç hareketlerinin dünya genelinde yaşanan ekonomik, politik ve sosyal değişimlerle yakından ilişkili olduğunu belirterek, göçün çeşitli formları, göçmenlerin yaşadıkları entegrasyon süreçleri ve göç politikalarının gelişimi üzerine geniş çaplı bir analiz sunmuşlardır. Çalışmalarında göç konusunu ele alırken, göçmenlerin toplumlarla uyum sağlamaları için önemli faktörler olarak, dil becerileri, eğitim düzeyi, istihdam olanakları, sosyal ağlara erişim ve toplumsal katılım hususlarına değinmişlerdir. Ev sahibi toplumların göçmenlerin entegrasyonuna katkı sağlayacak politikalar ve uygulamalar geliştirmeleri gerektiğini belirterek, göçün ve göçmenlerin toplumlar üzerindeki etkisinin karmaşıklığını ve çeşitliliğini belirtmişlerdir (Castles, de Haas ve Miller, 2013:272). Toplumsal katılımın en önemli unsurlardan birisi olarak “*çalışma hakkı*” ön plana çıkmaktadır. Sennett, tarihçi Edward Thompson’dan aktararak, işsizliği iş edinenlerin bile, kendini tanıtırken bir statü sembolü olarak bir iş kolunu sıvacı, metal ustası veya çiftçi gibi sıfatlarla tanıttığından bahseder (Sennett, 2006:127). Bu hususun aidiyet ve toplumsal yararlık duygusunu artırmak kaydı ile entegrasyonu hızlandıracağını belirtmek yanlış olmayacaktır.

Kierans, birçok bilim insanı ile benzer bir bakış açısı ile entegrasyonun evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmadığından bahsetmektedir (Kierans,

2021). Entegrasyonun evrensel tanımının olmadığı kabul edilmesi, yeni bir tarifi yapılması gerektiği sorumluluğunu da doğurmaktadır. Aynı çalışmada Alba ve Nee'den aktarmak kaydı ile tanımın, “ev sahibi” topluluğa benzemek anlamına geldiğinden bahsetmektedir. Heitmeyer ise, sosyal entegrasyon bağlamında göçmenler kadar ev sahibi ülkelerin de üzerine düşen ödevler olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, ev sahibi toplumlar tarafından, dil eğitimi verilmesi, eğitime erişimin kolaylaştırılması, ilave istihdam olanakları sağlanması, sosyal politikalar ve programlar geliştirilmesi, yasal düzenlemeler yapılması hususları ön plana çıkarken, göçmenler açısından ise, kayıt altında olma gayreti, dil öğrenimi, eğitim ve işgücüne katılım ve sosyal ağlara dahil olunmasının önemli olduğunu belirtmektedir. Birçok yazar, göçmenlerin entegrasyonunun başarısı için toplumsal uzlaşma ve karşılıklı saygı gibi değerlerin benimsenmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

Yukarıda üç başlık halinde tarihsel gelişim sıralarına uygun olarak ele alınan kavramlardan çok kültürlülük ve sosyal entegrasyon kavramları göçmenlerin topluma uyum sağlamalarını amaçlasa da, bu sürecin nasıl gerçekleşeceği ve öncelikleri konusunda farklılıklar gösterirler. Çok kültürlülük, Kanada'da belirgin örneğini gördüğümüz gibi, toplumun farklı kültürel grupları arasında hoşgörü ve saygıyı vurgular ve göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini ve değerlerini koruyarak ev sahibi toplumla bir arada yaşamasını teşvik eder. Politikaları genellikle, göçmenlerin dillerini, inançlarını ve geleneklerini sürdürmelerini destekleyen yasal çerçeveler ve eğitim politikaları içerir ve bu yaklaşım, göçmenlerin kendi kültürel özelliklerini muhafaza etmelerini sağlarken, ev sahibi toplumla aralarındaki farklılıkları kabul etmeyi ve saygı göstermeyi öğrenmelerine yardımcı olur.

Sosyal entegrasyon ise, göçmenlerin ev sahibi toplumla daha etkin bir şekilde bütünleşmelerini amaçlar. Bu bağlamda, göçmenlerin topluma aktif olarak katılmalarını ve ev sahibi toplumun değerlerine saygı göstermelerini teşvik ederken, aynı zamanda kendi kültürel kimliklerini sürdürmelerine ve geliştirmelerine de önem verir. Sosyal entegrasyon, yasalar bağlamında değil, daha çok sosyal, ekonomik ve politik katılımı hedefler. Bu süreç, göçmenlerin dil öğrenimi, eğitime erişim, istihdam olanakları ve toplumsal katılım gibi alanlarda ev sahibi toplumla daha yakından entegre olmalarını sağlar.

Sonuç olarak, “*çok kültürlülük ve sosyal entegrasyon arasındaki temel fark*”, çok kültürlülüğün kültürel farklılıklara odaklanması ve bu farklılıkları koruyarak hoşgörüyü teşvik etmesi, sosyal entegrasyonun ise göçmenlerin topluma daha aktif ve kapsayıcı bir şekilde entegre olmalarını hedeflemesidir. Bahse konu farklılıkların anlaşılması tezin önerme olarak sosyal entegrasyonu tercih etmesinin anlaşılması bakımından önem arz eden hususlardan birisidir.

2.3. ENTEGRASYONUN TEMEL ETKENLERİ

Tarihsel perspektiften bakıldığında, göçmenlerin topluma entegrasyonunu anlamaya yönelik teoriler ve yaklaşımlar sürekli değişim göstermiştir. Asimilasyon ve çok kültürlülük eleştirileri ve sınırlılıkları göz önüne alınarak sosyal entegrasyon kavramı ortaya çıkmıştır. Yukarıda değişik yazarların yaklaşımları anlatılırken insanların topluma entegrasyonunu sağlamak için çeşitli faktörlerin ön plana çıktığı tespit edilmiş ve bu başlık altında ön plana çıkan bu başlıkların entegrasyona etkileri ele alınarak, oluşturulacak politikalara yönelik çıkarımlar ortaya konulmaya gayret edilmiştir.

2.3.1. Dil Eğitiminin Entegrasyona Etkisi

Entegrasyon teorisinin başat düşünürlerinden Esser, dilin, farklı gruplar arasındaki iletişimi kolaylaştırdığı için sosyal entegrasyonun sağlanmasında önemli bir araç olduğunu belirtmektedir (Esser, 2001). İletişim, toplumsal alanda entegrasyonu hızlandıran doğal bir katalizördür. Göçmenlerin dil becerilerini geliştirmeleri ve eğitime erişmeleri, bu sürecin en önemli aşamalarından birisidir. Ev sahibi ülkelerin, göçmenlere dil eğitimi ve eğitim olanakları sunarak sosyal entegrasyonlarını kolaylaştırmayı öncelikleri arasına alması genel bir kabul haline gelmiştir.

Berry, göçmen gençlerin kültürel uyum sürecinde dil eğitiminin önemli olduğunu belirterek, dil eğitiminin, göçmen gençlerin yeni kültüre uyum sağlama

sürecinde sosyal ve kültürel kimliklerini koruyarak iletişim kurma becerilerini geliştirmede kritik bir rol oynadığına vurgu yapmaktadırlar (Berry, 2006).

Göçmen öğrencilerin, ikinci dil öğreniminin okul başarısı üzerindeki etkisine odaklanan, Collier dil eğitimi yöntemlerinin, göçmen öğrencilerin akademik başarılarını artırmak için okul ortamına uyum sağlamalarına yardımcı olabileceğini belirtmiştir. Collier ayrıca, öğretmenlerin ve eğitimcilerin göçmen öğrencilerin sosyal entegrasyonunu desteklemek için sosyal, kültürel ve dil farklılıklarını dikkate alarak uygun pedagojik yaklaşımlar benimsemesi gerektiğini savunarak, dil öğretiminin sadece öğrencilerin dil becerilerini geliştirmekle kalmayıp, göçmen öğrencilerin hem akademik başarılarını hem de sosyal entegrasyonlarını artırarak, topluma daha sağlıklı bir şekilde entegre olmalarına katkı sağlayacağını vurgulamıştır (Collier, 1995).

Göçmenlerin ikinci kuşak deneyimlerini ve dil eğitiminin bu süreçteki önemini ele aldıkları kitaplarında Portes ve Rumbaut, dil eğitiminin sosyal entegrasyon sürecindeki etkisini anlamak için, göçmen ailelerin ve çocuklarının deneyimlerini ve başarılarını karşılaştıran kapsamlı bir çalışma yaparak, dil eğitiminin, göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonları açısından önemli bir etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Dil eğitiminin ve ikinci kuşak göçmenlerin ana dillerini korumalarının, sosyal entegrasyonlarına ve kültürel kimliklerine nasıl etki ettiğini inceleyerek ulaştıkları sonuçlarda, dil becerilerinin ve kültürel mirasın korunması, ikinci kuşak göçmenlerin yeni toplumlarına uyum sağlamalarını ve başarılı olmalarını kolaylaştırırken, aynı zamanda kökleriyle bağlantılarını sürdürmelerine de yardımcı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İkinci kuşak göçmenlerin başarılı sosyal entegrasyonlarının, eğitim sistemi ve sosyal politikalarla desteklenen dilsel ve kültürel bilgiye sahip olmalarına bağlı olduğunu belirtmişlerdir (Portes ve Rumbaut, 2001).

Sosyolog M. Weber dilin sosyal entegrasyondaki önemi ve kültürel yakınsama konularına da değindiği kitabında, farklı gruplar arasındaki dil farklılıklarının toplumsal bölünmeye neden olabileceğini belirterek, dilin, toplumsal bütünlüğü sağlama ve sosyal entegrasyonu artırmada önemli bir araç olduğuna dikkat çekmiştir. Bu bağlamda dili sosyal ilişkiler ve yapıların temel unsurlarından biri olarak kabul eden Weber, dili, insanların anlam ve değerler oluşturduğu, düşüncelerini ve

hislerini iletteği ve sosyal bağları kurduğu araç olarak tanımlar. Göçmenlerin entegrasyonu söz konusu olduğunda, dil bilgisi ve becerisi, yeni toplumun normlarına, değerlerine ve yapılarına uyum sağlama kabiliyetinde önemli bir etkindir. Dil becerilerinin, ekonomik sınıf ve sosyal statü açısından göçmenlerin iş imkanlarına ve toplum içindeki pozisyonlarına doğrudan etki edebileceğini belirterek, dil bariyerlerinin politik parti ve örgütlenme bağlamında göçmenlerin etkili bir şekilde temsil edilmesi konusunda engel teşkil edebileceğine de vurgu yapmıştır (Weber, 2019).

şenkal, dilin sosyal entegrasyona etkisi konusunu ele alırken, dilin hem toplumsal bütünleşmeyi kolaylaştırıcı hem de ayrıştırıcı bir rol oynayabileceğine dikkat çekmektedir (şenkal,2014:367). Dilin, insanların birbirleriyle iletişim kurabilmesine olanak sağladığı için toplumsal bütünleşmeye katkı sağlayacağı, farklı dilleri konuşan gruplar arasındaki iletişim zorluklarının ise, toplumsal bütünleşme sürecini olumsuz etkileyebileceği sonucunu çıkartmak yanlış olmayacaktır. Noam Chomsky'nin de bu konudaki görüşleri benzer şekildedir ve dilin toplumun düzeni ve kültürüne önemli bir etkisi olduğu ve insanlar arasında ortak bir anlam dünyası oluşturarak toplumsal etkileşimleri kolaylaştırdığını vurgulamaktadır. O da şenkal gibi, dilin toplumsal entegrasyonunun yanı sıra, ayrıştırıcı bir işlev de görebileceği hususuna dikkat çekmiştir (Chomsky, 1965:59).

Türkiye'de yabancı dil eğitimi bağlamında GİB, dilin göçmenlerin sosyal entegrasyonunda önemli bir rol oynadığını belirterek, göçmenlerin yeni toplumlarına uyum sağlamalarında ve sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamlarına katılmalarında kritik bir faktör olduğu vurgulamaktadır (GİB, 2023). Genel olarak bakıldığında da, dil bilmeyen göçmenlerin, iş bulma, eğitime erişim, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve yerel topluluklarla etkileşim kurma konularında zorluklar yaşadığına dikkat çekilmektedir. Bayyurt da bu görüş paralelinde, dil eğitiminin, göçmenlerin sosyal entegrasyon süreçlerini hızlandırmada ve hayatlarının kalitesini artırmada önemli olduğunu vurgulayarak, etkin dil eğitimi politikalarının ve uygulamalarının önemine işaret etmektedir.

Dilin toplumsal entegrasyondaki rolünü sadece dilbilimsel açıdan ele almaktan ziyade kültürel, sosyolojik ve psikolojik açılardan da ele alan yazarlar ise, dilin hem kişiler arasındaki iletişim aracı hem de kişilerin kimliklerinin oluşmasında önemli bir etken olduğunu belirterek, bir toplumda insanlar arasındaki bağı kuvvetlendiren ve ortak bir kimlik oluşmasına yardımcı olan önemli bir araç olduğunu ve aynı zamanda gruplar arasında ayrımcılık yapmak, ötekileştirmek ve dışlamak için de kullanılabileceğine dikkat çekmektedir. Bahse konu husus toplum içerisinde yaşam olduğunda, insan için olmazsa olmaz olan iletişimin önemini vurgulamak doğru noktaya temas ederek konuya başlamak açısından önemlidir. Dilin toplumsal entegrasyondaki rolünün önemine değişik derecede önem atfedilse de genel kanı dilin entegrasyon için önemli bir araç olduğudur. Dil, insanların birbirleriyle iletişim kurmasını, birbirlerinin kültürlerini anlamasını ve ortak bir anlayış oluşturmalarını sağlar.

Ancak dil öğrenmenin tek başına yeterli olmayacağı gibi dilin öğrenilme derecesinin, toplumsal alanda edinilecek yere de etki edeceği görüşünü belirtmek yanlış olmayacaktır. OECD 2020 yılı verileri ile hazırladığı raporunda, göçmenlerin eğitim düzeyleri ile işgücüne katılım oranları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve göçmenlerin eğitim düzeyleri arttıkça işgücüne katılım oranlarının da arttığı tespitinde bulunulmuştur. Rapora göre, OECD ülkelerinde yaşayan üniversite mezunu göçmenlerin işgücüne katılım oranı %78,1 seviyesindedir. Ortaöğretim düzeyinde eğitim alan göçmenlerin işgücüne katılım oranı %72,5 seviyesindedir. İlköğretim veya daha düşük bir eğitim düzeyine sahip olan göçmenlerin işgücüne katılım oranı ise, 2019 yılında %60,3 seviyesindedir (OECD, 2020). Bu veriler, göçmenlerin eğitim düzeyleri ile işgücüne katılım oranları arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Rapordan elden edilen sonuç tespitimizi destekler mahiyette, göçmenlerin eğitim düzeylerinin, ev sahibi ülkelerdeki işgücü piyasalarındaki pozisyonlarına etki ettiği göstermektedir.

Genç bir göçmenin uzun vadede ise vasıflı bir işgücünde yer edinmesi için, eğitimini sürdüreceği seviyede dil öğrenmesi gerekecektir. MIPEx⁴ endeksi incelendiğinde, Kanada'nın skorunun 86, Almanya'nın skorunun 55, İngiltere'nin skorunun 40 ve Türkiye'nin skorunun 52 olduğu görülmektedir. Bu endeksin vurguladığı en önemli hususlardan biri ise, Malta'nın yanı sıra Türkiye'nin göçmenlere yönelik yeni eğitim politikaları üretmesinin göçmenlerin dil ve eğitim seviyelerinin yükseltilmesi bakımından başarılı olduğunun vurgulanmasıdır (MIPEx, 2023). OECD veri tabanından faydalanılarak yapılan karşılaştırmada, 15-24 yaş aralığında OECD ortalaması 16,1 olan NEET (hem iş hem de eğitim harici olmayı tanımlar) oranlarına bakıldığında Kanada'da %14,7, Almanya'da %10, Türkiye'de %32,2 ve İngiltere'de %13,4 olduğu görülmektedir (OECD, 2022). İki veriye birlikte bakıldığında, sosyal entegrasyon politikaları oluşturulurken, dil ve eğitimle birlikte entegrasyona etki eden diğer faktörleri de (örneğin ekonomik, sosyal, politik faktörler) içerecek kapsayıcı politikalar oluşturulması gerektiğini vurgulamak gerekmektedir.

2.3.2. İstihdam ve Ekonominin Entegrasyona Etkisi

2.3.2.1. Çalışma Hakkının Doğallığı

İnsanların yerleşik hayata geçmesi, yaşam biçimini toplumsal iş bölümü ile geliştirmesi, zamanla üretim ve tüketim faaliyetlerinin daha düzenli ve planlı hale gelmesini sağlamıştır. Castel, ilkel üretim tarzlarından ve işgücünün oluşumundan bahsederken, sanayi öncesi düzeninde “özgür köylülerin”, bir başkasının adamı olmaya gönüllü olduklarını, bunu da hayatta kalmak için yaptıklarını belirtir. Günümüzde ise, çalışma hayatı değişmiştir. Bireysel işgücünü kiralama, en temel haktır. Castel, göçebe ve münzevilerin bin yıl önce de var olduğuna vurgu yaparak, nüfusu az ve başıboş gezginler olarak nitelediği bu ait olmayan göçmenlerin yaşam alanı dışında, toplumdan soyut yaşadıklarını ve toplumun bir parçası olmadıklarını belirtmektedir (Castel, 2017). Günümüz dünyasında ise bu mümkün değildir, neredeyse tüm insanlığın nüfus kütüğüne yazıldığı bir aşamaya gelinmiş durumdadır.

⁴ Göçmen Entegrasyon Politikası Endeksi (MIPEx), altı kıtada 56 ülkedeki göçmenleri entegre etmeye yönelik politikaları ölçen bir araçtır. <https://www.mipex.eu/what-is-mipex>

Artık devletler, senyörün ve köy ağasının yerini almıştır, toplum sözleşmesi yapılmış, “securitas”da yaşam her birey için daha güvenli bir hal almıştır. Yasal çerçevede misafir ülke tarafından kabul görmüş, geçici koruma statüsü verilmiş göçmenlerin, yardımlarla geçinen muhtaçlar olmaktan kurtarılıp, yasal olarak ülke vatandaşı kadar korunaklı şekilde çalışmalarını sağlayacak çerçevenin çizilmesini beklemeleri en doğal haklarıdır.

Hobbes, doğa durumundaki insanın yalnız, yoksul, kötü, vahşi ve kısa yaşamından bahsederek karamsar tablonun ortadan kaldırılması dışında başka bir çare olmadığını belirterek, devlet yapısı günümüzün uygar medeniyetinin en önemli olgularından birisi olduğuna vurgu yapar (Hobbes, 2016). Halklar kendi elleri ile oluşturdukları ya da kabullendikleri devlet yönetim biçimi içerisinde kanunlara tabi yaşamaya devam ederlerken, “asfalya (güvenlik)” ise uluslararası sözleşmeler ile kabul edilen evrensel hakların korunmasına yönelik iyi niyet ve düzen içerisinde devam etmektedir. Modern dünya düzeninde, göçmenlerin topluma uyumunun en önemli hususunun, kurumsal yapıda toplum kültürünü öğrenmeleri için örgün eğitime dahil edilmelerinin yanı sıra, istihdam edilerek meslek içi eğitimlerin de devam etmesini sağlamaktır.

Nüfus gelişimi ile ilgilenen Maltus’a göre, nüfus geometrik olarak artarken, nüfusun ihtiyaç duyacağı gıda üretimi aritmetik olarak artmaktadır. Aşırı nüfus artışının sorunlara yol açacağından bahseden Maltus, azalan verim teorisine çevirdiği söyleminde, bu çıkmazdan (Maltus Kapanı) kurtulmanın yolununun, “nüfusun kontrol altına alınması” olduğu görüşünü savunmuştur (Maltus,1993). Yoksulluk konusunu ele alan Chilosi ise rakamlara dayandırdığı yazısında, dünyanın artan nüfusu nedeniyle yoksul sayısının bu kadar artmasına rağmen, yoksul insanların yüzdesinin hiç bu kadar az olmadığından bahsetmektedir. İkinci Dünya Savaşı yaşanan nüfus patlaması ve artış hızına rağmen, modern dünya nüfusa paralel şekilde kendine yeterliliği artırdığını belirtmiş ve yeşil devrim ile tarım üretiminin, Hindistan ve Meksika gibi ülkelerde neredeyse dünya nüfusunu besleyecek oranlara çıktığına vurgu yapmıştır. (Alberto Chilosi, 2010).

Dünya küresel piyasasına sanayi devrimi sonrasında, arz-talep yönünden bakılacak olursa, iyi idare edilen bir piyasada, her işgücünün, aynı zamanda müşteri olduğu çıkarımı yapılabilir. Nitekim Marx'a göre de, nüfus fazlası “yedek işgücü ordusudur” (Marx,1977). Artı değer üretme fırsatı sağlandığında işgücü, toplumun gelişimini sağlar, bu bağlamda toplumsal ayrışmaları körükleyen “göçmenlerin işsizliği artırdığı” söylemi yerine, istihdamı artıracak politikalar yaratarak, verimin artırılması ve işsizliğin toplumun genelinde azaltılması kilit noktalardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorun göçmenlerin katılımı ile nüfusun artması değil, istihdam açığı olması ve sosyal entegrasyon programlarındaki eksikliklerdir.

Sanayi devrimi, toplumsal yaşamdaki esaslı dönüm noktalarından birisi olmuştur. Şenkal, sanayi devrimi ile birlikte çalışma konusunda yeni bir dönemin başladığını ifade eder (Şenkal, 2014). Makineleşme, üretim sürecindeki dönüşüm, işçi sınıfının ortaya çıkışı ve sonrasındaki yasal düzenlemelerde kat edilen mesafe sonrası, günümüzde çalışma, endüstri 4.0 ve dijitalleşme gibi yeni kavramlarla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Yeni teknolojiler, üretim süreçlerindeki verimliliği arttırırken, aynı zamanda işgücüne olan bağımlılığı azaltmaktadır. Günümüzde ev sahibi ülkeler, geçici koruma statüsü verilenler için sosyal politikalarını oluştururken ülkelerindeki işsizlik ile paralel çözümler üretmelidirler.

Doğru dizayn edilmeyen politikalar çalışma hakkının bozulmasına neden olabilir. İşgücü piyasasının sakatlanması, toplumsal olaylardan, ırkçılığa kadar öngörülemez sorunlara yol açabilir. Sosyal politikanın adım adım hayatın içinde işlediği, işçi olaylarının İngiltere'den başlamak üzere tüm dünyayı değiştirmeye başladığı tarihlerden bu yana, artık “çalışma” hayata şekil vermektedir. Öyleki Birinci Dünya Savaşı sonrası Türk Kurtuluş savaşının bir bölümü İngilizlerin işçi olayları nedeniyle fazlası ile iç işlerine yoğunlaştığı bir döneme denk gelmiştir. Sevtap, İngiliz arşivlerinde üç yıl boyunca yaptığı kaynak araştırması ile, Lozan Barış anlaşmasının kapı arkasında yaşanan gerçekleri ortaya koyduğu çalışmasında, aslında İngilizlerin bu olaylar nedeniyle, bir gün daha savaşıma ne mecali ne de sabrı olduğunu ortaya çıkartmıştır (Sevtap,2008). İşgücü hareketleri tarihi şekillendirdiği gibi, toplumsal olayların gidişini de şekillendirmektedir.

Sonuç olarak, sosyal politika yapıcılarının insanların, doğal şartların verdiği güçlüklerin aşılammaması veya suni problemlerin çatışmalara dönüştüğü bölgelerden kaçma gibi nedenlerle, en temel ihtiyaçları olan *hayatta kalma iç güdüsü* sebebiyle göç etmeye devam edeceklerini ve bunun yaşamın engellenemez ama düzenlenebilir, doğal sonuçlarından birisi olduğunu hesaba katmaları gerekmektedir. Basit cevapları olan bir süreç gibi görünen göçün aslında insan psikolojisi ile de ilgili olduğu kabul edildiğinde, her göçmenin, aslında, işe yarar ve faydalı bir birey olarak hayata entegre olmayı umut ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Saha araştırmalarının sonuçları incelendiğinde araştırmaya konu olan insanların işe yararlığa vurgu yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda, kilit nokta işgücü piyasasının uyumlu bir parçası olmanın, entegrasyonu hızlandıran en önemli unsur olabileceğidir.

2.3.2.2. İşgücü Piyasasının Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonuna Etkisi

İşgücü piyasası tanımı ilk bakışta çalışma, üretim, iş, işsizlik gibi hesaplanabilir değerleri çağrıştırıyorsa da, sosyal sorunların tezahürünü ve bu sorunların toplum üzerindeki etkilerini ele alan Robert Castel'e göre, sadece üretimi değil aynı zamanda, toplum içerisindeki iş bölümlerinde kendine yer edinen insanların entegrasyonunu sağlayan bir mekanizmayı da tarif ettiği söylenebilir (Castel, 2017). Sosyal politika bağlamında işgücü piyasasında yer almak, sosyal güvence açısından faydalanmak anlamı taşımaktadır.

Meda'ya göre de çalışma sadece norm olmayıp, toplum yaşamının öğrenildiği bir entegrasyon unsurudur (Meda,2012:22). Meda, toplumsal bağ olarak çalışmayı görmüş ve söylemini Yahudi-Hristiyan, hümanist-sosyoloji ve Marksist düşüncenin de bu yönde düşündüğünü belirterek desteklemiştir. Bartoli'ninin⁵ konu hakkındaki düşüncelerini aktararak, onun da konuya sadece üretim olarak bakılmasının toplum açısından 'cimri' bir bakış olduğu ve çalışmanın dünyada yaşayan insanlar için iyileştirici olması gerektiğini belirttiğini söylemiştir. Çalışmak, bir sosyal güvenlik numarası edinmek, toplumun bir parçası olmak, günümüzde devlet güvencesinde olmak anlamı taşımaktadır.

⁵ H. Bartoli, Science économique et travail.

Göçmen işçilerin işgücü piyasasındaki zorluklarını araştıran yazarlar, göçmen işçilerin işgücü piyasasına entegrasyonu için çeşitli düzenlemelerin yapılması ve göçmen işçilerin haklarını korumaya yönelik yasaların uygulanmasının ev sahibi ülkeye entegrasyonunu kolaylaştıracağını belirtmişlerdir. İşgücü piyasına dahil olabilen göçmenlerin iş yeri dayanışması ile topluma entegrasyonlarının hızlanmasının yanı sıra, kanuni prosedürlerin de gelişmesine katkısı olacağına vurgu yaparak, bu konun politik sistemin işleyişine de bağlı olduğuna değinmişlerdir (Wallerstein, 1994).

Türkiye-Almanya İşgücü Anlaşması'nın altmışıncı yıl dönümüne atfen hazırladığı ve göçmenlerin güncel durumlarını mülakatlarla anlattığı kitabında Mutlu, birçok örnekte benzer şekilde, işgücü olarak giden Türklerin zamanla yasaları öğrenmek, haklarını savunmak ve sendikalaşmakla Almanya'nın iş hayatına katkı sağladıkları tespitinde bulunmaktadır. Kitap için mülakat veren, sayın Dr. Dilek Gürsoy annesinin, 1973'te eşit işe eşit ücret maksadıyla icra edilen Pierburg Kadın Grevine katıldığından gururla bahsetmektedir (Mutlu,2022:7). Bahse konu grev, işgücünün yaklaşık %70'ini misafir işçi statüsünde Yunan, İtalyan, Yugoslav ve Türk kadınlarının oluşturduğu otomotiv sanayisine karbüratör üreten Pierburg fabrikasında 13-20 Ağustos 1973 tarihleri arasında cereyan etmiştir. Eşit işe eşit ücret talebiyle harekete geçen misafir kadınların bu mücadelesi, aynı zamanda sebep olduğu yasal düzenlemeler ile *Alman çalışma hayatını şekillendirmiştir*.

Benzer şekilde, Almanya'da sendikalar dışı hak arama mücadelesinden birisi olarak görülen ve "1973 Ford Grevi" veya "Türk Grevi" olarak adlandırılan grev de misafir-göçmen işgücü açısından önemli bir aşamadır (Saygılıgil, 2018). Haklarını savunma bilinci ile iyi entegre olmuş, göçmenlerin *toplumun adil ve yasal gelişimi açısından önemli* olduğunu gösteren örnekleri çoğaltmak mümkündür. Asıl olan bu bilincin oluşturulmadığı durumlarda, kaçak işçi çalıştırmaya meyilli işverenlerin, düşük ücret, yasadışı çalışma gibi nedenlerle uzun vadede istihdamda yaratacakları bozulmanın daha büyük sorunlara yol açabileceğidir.

Çelik, yaptığı değerlendirmelerde, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)'nin ilk metinlerinden itibaren, göçmen işçilerin sosyal güvenlik haklarına yönelik

hususların emredici düzenlemelerden olduğunu belirtmektedir. Bu hususun Avrupa için ekonomik ve sosyal bütünleştirici bir unsur olduğunu, Avrupa Sosyal Fonu (ASF)'nin 1971 yılından sonra daha da geliştirilerek, göçmen işçilerin, iş arayanların, gençlerin kadın ve engellilerin yaşadığı problemlerin aşılmasının hedeflendiğini vurgulamıştır (Çelik, 2014:115,116). Çelik'in kitabında işaret etmiş olduğu, *göçmen işçilerin haklarını koruması için yasal düzenleme yapılması* sosyal politika bakışı ile genç göçmenlerin entegrasyonunu için anahtar sayılacak tavsiyelerin başında gelmektedir.

2.3.2.3. Geçici Koruma Statüsü Verilenlerin İşgücü Piyasasına Dahil Edilmesinin Önemi

İşgücü piyasasındaki yerel işgücü ile göçmen işgücü arasındaki ilişkiyi değerlendiren Şenkal, menfi yöndeki yorumda, göçmen işgücünün yerel işgücü ile benzer veya aynı işlerde çalıştığına ve bu nedenle rekabet ettiğine dikkat çekerek, bahse konu rekabetin sonucunda, işgücü piyasasındaki yerel işgücü kaynaklı işsizlik oranlarında artış olabileceğine vurgu yapmaktadır. Müspet yöndeki yorumunda ise, göçmen işgücünün, dinamizm getirebileceği, işgücü piyasasındaki açık pozisyonları doldurabileceği ve ekonomik büyümeye katkıda sağlayabileceğini belirtmektedir. (Şenkal, 2021:395-396). İşgücü piyasasının esnekliğine katkı sağlayarak, piyasanın talep ve arz dengesini değiştirmesi muhtemel göçmen işçilerin, haklarının korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, meslek eğitimleri ve dil kursları gibi sosyal politika önlemlerinin alınması genel verimi artıracaktır.

İnsan Kaynağı Geliştirme Vakfı ⁶(İKGV) (2015) tarafından, Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı (DİHAA) mali destekli olarak, 2013-2015 yılları arasında yürütülen saha çalışması verilerinin de yer aldığı sonuç raporu incelendiğinde, tüm göçmen işçilerin genel olarak güvenlikten bahsederek endişelerini dile getirdikleri ve iş verenlerin ise yasalara uygun olmamasına rağmen daha ucuz iş gücü olarak gördükleri göçmenlere iş verdikleri görülmektedir. Göçmen

⁶ İKGV, 1997 yılında Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'na (UNFPA) akredite olmuş ve 2002'de Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey'e (ECOSOC) özel danışman sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmiştir.

işçilerin haklarının korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, meslek eğitimleri ve dil kursları gibi sosyal politika önlemlerinin alınması, hem göçmen işçilerin hem de yerel işçilerin işgücü piyasasında daha iyi bir konuma gelmelerini sağlarken, kaçak çalışmanın önüne geçilmesi için hukuki alt yapının da gelişmesi ile sonuçlanacaktır.

Sennett, işgücü piyasasındaki yeni işçilerin yerli işçilerden daha az ücret aldıkları ve işverenler tarafından düşük ücretli işlerde istihdam edildiklerini belirtir. Göçmen işçilerin işgücü piyasasına entegrasyonunun, dil bariyerleri, kültürel farklılıklar ve belgelendirme sorunları gibi engeller nedeniyle zorlaştığını vurgulamıştır. Yeni işçilerin, genellikle yerli işçilerden daha az sosyal sermayeye sahip olmalarının işgücü piyasasında yer edinmelerini zorlaştırsa da, güçlü bir dayanışma hissi ve aidiyet geliştirmelerine yardımcı olacak çalışma ortamında olmanın, zorluklarla başa çıkmalarını kolaylaştırabileceği sonucuna ulaşmıştır (Sennett, 2003:28).

Wallerstein da benzer şekilde, göçmen işçilerin genellikle, yerli işçilerle aynı şartları elde edemeyen, düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını, göçmen işçilerin ev sahibi topluluklarla etkileşim kurmasının, sosyal ağlarını genişleterek entegrasyonlarını hızlandıracağını belirtmiştir. Wallerstein, vasıf konusunda vasıflı işgücünün yoksul toplumlara gittiklerinde uyum sağlamayı düşünmediğini, orada “geçici ikamet” eden bir birey gibi davrandıklarını ve dahası ev sahibi devletlerinde onların entegre olmalarını istemediklerini vasıfları gereği işleri yönetmelerini istediklerini belirtir. Ona göre bu yoksul ülkeden zengin ülkeye göçen vasıfsız işgücü için tam tersidir. Vasıfsız göçmenlerin entegre olmaları gerekir ve dahası bu göçmenler gittikleri yerde kalmak isterler (Wallerstein, 1993:255).

Geçici koruma statüsü verilenler, ani ve yoğun bir göç ile geldikleri ev sahibi ülke vatandaşları tarafından çabuk kabul görmemektedirler. Başlangıçta yaşanan bu dezavantaj ise işgücü piyasasına dahil oldukları andan itibaren gerek işveren sömürüsü gerek vasıf eksikliğinin verdiği dezavantajlar olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Bauman bu metaforu “misafir işçilerin” estetik tatmin sağlamayan zor işlerde çalışmasından yola çıkarak vurgular, göçmen işgücü ev sahibinin aksine, iş ayrımı olmaksızın çalışmaktadır (Bauman,1999:54). OECD vd. entegrasyon raporunda yer alan bulgular,

yaklaşımlarını açıkladığımız yazarların görüşlerini verilerle doğrular mahiyettedir. Rapora göre, G-20 ülkelerinde yaşayan göçmenlerin işgücüne katılım oranı, 2008 yılından itibaren istikrarlı şekilde artarak 2019 yılında % 68,3 seviyesinde olmuştur. Raporda belirtilen artış olumlu bir gelişme olmasına rağmen, aynı zamanda iş alanlarının tarım, inşaat, imalat ve temizlik gibi düşük vasıflı işler olduğu da belirtilmiştir. Raporda dikkat çeken en önemli husus ise eğitim düzeyinin artması ile işgücü piyasasına katılımın arttığı yönündeki bulgudur (OECD vd., 2021:19).

Yukarıda belirtilen görüşler ışığında, göçmenlerin işgücü piyasasına dahil olmasının etkileri şu şekilde özetlenebilir:

1. İş yerinin kurumsal yapısı ve sosyal ortamı, göçmenlerin entegrasyonları hızlandıran bir etkidir.
2. Göçmen işgücü, işgücü açığı olan piyasalara dinamizm katar ve büyümeye katkı sağlar.
3. Göçmen işgücü için yapılan düzenlemeler, işgücü piyasasının genelini olumlu yönde etkiler.
4. Göçmen işgücünden sağlanan faydanın artırılması maksadıyla, vasıf kazandırma eğitimlerini içerir politikalar üretilmesi uzun vadede katma değeri yüksek bir yaklaşımdır.

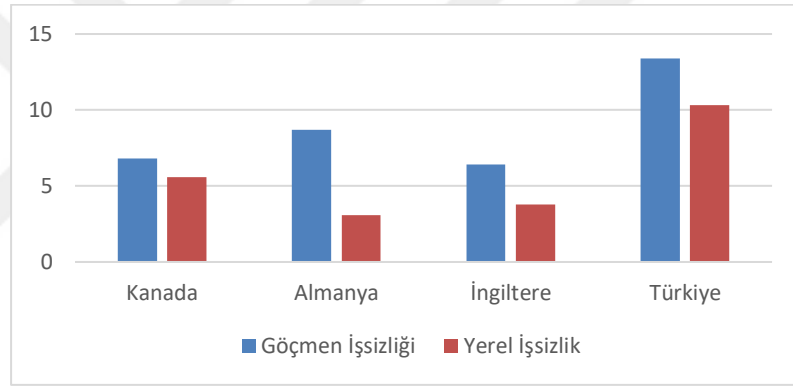
2.3.2.4. Genç Göçmenler Bağlamında İşgücü Piyasası Değerlendirmesi

ILO'nun küresel iş trendlerini ele aldığı raporuna göre dünya genelinde yaklaşık 1,3 milyar 15-24 yaş aralığında genç bulunmaktadır. Bu genç nüfusun işgücü piyasasına geçişi kendi hayatlarına olduğu kadar ülkelerinin gelişimine de etki edecektir. Bahse konu küresel genç nüfusun, yaklaşık %41'ine denk gelen 497 milyonu ise işgücü piyasasına dahildir. Bu nüfusun 429 milyonu işe yerleşmiş durumdadır, 68 milyonu ise iş aramaktadır. Yaklaşık 776 milyon genç ise işgücünün dışındadır (ILO, 2020).

Bu gençlerin önemli bir bölümü eğitim görmektedirler. Eğitimleri esnasında, yarı zamanlı bir işte istihdam edilebilir durumda olduklarından, bu potansiyel işgücü kişisel tercihlerle harekete geçebilir. Ancak genç işgücünün potansiyelinden

yararlanılamayan, istihdamda, eğitimde veya öğretimde olmayan (NEET) gençlerin sayısı da yaklaşık 267 milyondur ve bu rakam küçümsenmeyecek bir rakamdır (ILO, 2020). Genç göçmenler açısından da durum benzer şekildedir. OECD'nin 2020 raporu incelendiğinde, 2019 yılında Kanada'da yaşayan göçmenlerin işsizlik oranı %6,8 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı %5,6 seviyesinde, Almanya'da, göçmen işsizlik oranı %8,7 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı %3,1 seviyesinde, İngiltere'de, göçmenlerin işsizlik oranı %6,4 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı %3,8 seviyesinde ve Türkiye'de göçmenlerin işsizlik oranı %13,4 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı %10,3 seviyesinde olduğu belirtilmektedir (OECD, 2020).

Grafik- 2-1
Dört Ülke Yerel İşgücü ve Göçmen İşgücü İşsizlik Oranları Karşılaştırması

Kaynak: OECD (2020). Göçmenlerin Entegrasyonu 2020: Kilit Bulgular'dan faydalanılarak hazırlanmıştır.

Bu verilerden yola çıkarak göçmenlerin işgücü piyasasında dezavantajlı olduklarını söylemek ve bunun genç göçmenler için dezavantajlar yaratacağı tespitini yapmak mümkündür. İngiltere özelinde okuldan işe kabul aşamasında ayrımcılığa maruz kalındığı, hükümetin yasal önlemleri artırarak çözüm için adım atmasının olumlu olsa da yeterli olmadığı yönünde bulgulara ulaşıldığını saha çalışmalarından görmekteyiz (Henry vd., 1999:71). Sennett, “*Karakter Aşınması*” adlı eserinde bir İtalyan ailenin ABD’de çalışan oğullarının duyguları üzerinden aidiyet duygusunu anlatarak çıkarım yapmaktadır. Ona göre, “*dışlanmamak ve ailesi için çalışmak*” göçmenler için son derece önemli değerlerdir. Çalışma hakkı verilen bir göçmenin, hayata tutunma gayretiyle yerel çalışanlara göre daha sebatla çalıştığını, başarılı olmak

zorunda olduğu hissiyle daha azimli davrandığını vurgulamaktadır (Sennett,2002: 34, 92).

Bireylerin eğitim durumları ve kültürel hazır bulunuşlukları, katılacakları toplumlara uyum konusunda şüphesiz etkilidir. Özellikle dil faktörü, eğitim seviyelerine uygun tanımlanmaları ve kültürel bakış açılarının yakınlık derecesi göç edenlerin uyumunu ve topluma katılımı konusunda etkin faktörler olarak göze batmaktadır. Toplumsal huzur ve eşit haklarla yaşama imkânın sağlanması gerektiğinden, göçmenlerin eğitim, dil becerileri, meslek tecrübeleri ve yerel işgücü piyasasındaki talep ve arz dengesi gibi faktörlerini düzenleyecek tedbirlerin alınması gerektiğini vurgulamak gerekmektedir. Mevcut işgücü potansiyelinin tamamını kullanmak ev sahibi toplumun gelişimine de katkı sağlayacak önemli bir unsurdur.

2.3.3. Sosyal ve Kültürel Uyumun Entegrasyona Etkisi

Göçmenlerin sosyal ve kültürel uyumu, özünde ev sahibi toplumun değerlerini öğrenme ve bu değerlere saygı göstererek toplum hayatına entegre olmayı içermektedir. Toplumsal değerlere uyum, zamana göre değişen toplum değerlerine uyum şeklinde süreklilik arz eden bir durumdur. Küresel bazda teknolojik yeniliklere toplumsal uyum, yeni gelişen politik, a-politik durumlara uyum gibi tüm toplum gelişerek kendi şartlarında uyumlanmaya devam etmektedir. Konu göçmenlik olduğunda ortam değişimi hızlı olduğundan, ev sahibi toplumun normlarını öğrenme süreci sancılı ve tedbir alınması gereken bir süreçtir. Bir akşam Suriye’de kendi toplumsal alışkanlığı ile yaşarken, iki üç gün içerisinde İstanbul’da yeni bir ortama uyum sağlamanın zor olacağı genel kabul olarak söylenebilir.

Buradan yola çıkılarak, geçici koruma statüsü verilenler için, sosyal ve kültürel entegrasyondan bahsedildiğinde, iki paradigmanın ön plana çıkacağını değerlendirmek mümkündür. Bu paradigmalardan ilki *Geçici Koruma Statüsündeki* göçmenlerin, göç hallerinin devam ettiğidir. Kavramın anlamından da anlaşılacağı üzere mültecilik gibi bir vatandaşlığa giden yoldan ziyade, ortam şartlarının düzelmesi halinde kaynak ülkeye, değilse mülteci kabul eden üçüncü ülkelerden birine transfer süreci tarif edilmektedir. İkinci paradigma ise bu sürenin ne kadar olacağının belli

olmamasıdır. Geçici koruma statüsü, ismen verilse de ne uluslararası kabul anlaşmaları ne de Suriye'deki durum el vermediğinden, statü süresi on yılı aşmıştır. Bu nedenle, Suriye vatandaşlarının topluma entegre edilmeleri ve işgücü potansiyellerinin ülke yararına kullanılması elzemdir. Toplumsal refah ve huzurun artması için entegrasyona karşılıklı ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal ve kültürel entegrasyonun en önemli basamaklarından birisi olan kabul görme ve iş hayatına atılma genç göçmeler için en önemli sorunlardan birisidir. İş hayatındaki değişimlerin insanların karakterine olan etkilerini ele aldığı kitabında Sennett, kapitalizmin de etkisi ile belirsizliğin günlük hayatın normali olduğuna vurgu yapmaktadır (Sennett, 2006: 36). Sennett'in de belirttiği gibi küreselleşme hayatın her alanını değiştirmiştir. İnsanların işlerindeki güvenceleri azalmış, geçici ve güvencesiz işlerde çalışmak doğallaşmıştır. Özellikle, genç göçmenlerin dezavantajlı durumları, işgücü piyasasında ucuz işgücü şeklinde görülmelerine neden olmuştur. Zaman zaman basın kanalı ile de, kapitalist iş veren bakışını görmek mümkündür, merdiven altı ve güvencesiz çalışmayı övecek hale gelen bu yaklaşımların, yasal zeminde katı şekilde düzenlenmesi piyasa düzeninin sağlanmasını ve uzun vadede verimi artıracaktır. Bu düzenlemelerin yapılması, göçmenlerin sosyal ve kültürel entegrasyon süreçlerini olumlu yönde etkileyecektir.

Küresel emek göçü üzerine yaptığı değerlendirmesinde Şenkal, göçmen işgücünün daha düşük ücretli işlerde çalışmaya razı olduklarından, ki bu konuya Sennett'de toplumda yer edinme çabası üzerinden sık sık değinmektedir, işçiler arası rekabeti artırdıklarını belirtmektedir. Tespitlerinden birisi ise sanayileşmiş ülkelere göçen vasıfsız işgücünün, vasıflı işlerden ziyade kırsalda düşük vasıflı işlere mecbur olduklarıdır (Şenkal, 2021:394). Bu bakış açısı ile göçmenlerin yeni hayatı, yoksulluk sarmalı içerisinde ele alınan emek göçüne dönüşmektedir. Türkiye bağlamında bakılacak olursa, Polanyi'nin belirttiği gibi yaşam güçlüğü, işsizlik gibi nedenlerle kırsaldan gelenlerin kırsala döneceğine yakın bir durum söz konusu olabilir. Polanyi, istihdam ihtiyacına dönük olarak işgücünün ticari ve istihdam alanlarına çekildiğini ve sonra orijinal alanlarına geri döndüğü görüşünü savunmaktadır (Polanyi, 1944, 2001: 96). Bu yaklaşım İngiltere'nin çalışma hayatının ele alınacağı bölümde sunulacaktır. Burada kısaca, İngiltere'nin işgücüne yönelik yasal düzenlemelerinin tarihi sürecine

bakıldığında Polanyi'nin bu görüşüne benzer bir durumun, görüldüğünü belirtmek gerekir.

Sosyal olarak aynı kültürü paylaşmanın topluma entegrasyonu hızlandırdığına verilebilecek en iyi örneklerden birisini, Erzurum ve Kastamonu Üniversiteleri öğretim üyeleri tarafından hazırlanan saha araştırmasında görmek mümkündür. Göç Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan çalışma, daha önce yaşanan krizlerden kaçmak maksadıyla, 1989 yılında, Fergana/Özbekistan'dan Donetsk, Slavyansk/Ukrayna'ya göçen Ahıska Türkleri'nin 2013'te Donbass bölgesi sorunlarından sonra Erzincan Üzümlü'ye yerleşmesinin etkilerini değişik yönleri ile irdelemektedir. Çalışma için araştırmacılar göçmenlerin büyük bölümü ile görüşmüş ve sonuç olarak kültürel ve köken bağlılığının sosyal entegrasyonu olumlu etkilediğine yönelik bulgulara ulaşmışlardır. Ancak aynı çalışmanın sonuçları içerisinde, en dikkat çeken sonuçlardan birisi istihdam verilerini incelerken ele alacağımız, vatandaşlık almaları kanunlarla da kabul edildiği üzere en doğal hakları olan bu kesimin dahi, iş hayatına atılma konusunda güçlükler yaşamış olduklarıdır (Aktepe, Tekdere vd., 2017:158).

Buradan iki çıkarım yapmak mümkündür, ilki vasıfsız olarak geldikleri ev sahibi toplumun işgücü piyasasına vasıfsız işler için dahil olan göçmenlerin yasal haklarının, yürütme organları tarafından kanunlar çerçevesinde iyi düzenlenmiş olması gerektiği, ikincisi ise göçmenler içerisinde bulunan genç göçmenlerin potansiyellerinin orta ve uzun vadede piyasaya kazandırılması için vasıf kazandıracak eğitim sistemlerine dahil edilmelerinin, insan hakları çerçevesinde geliştirilmesi gereken bir alan olduğunu belirtmek olacaktır. OECD'nin göçmenlerin %90'ının ev sahibi ülkenin kültürüne kısmen uyum sağladığı tespiti göz önünde bulundurularak, sosyal ve kültürel entegrasyonun hızlandırılması ve artırılması için ilave tedbirlerin alınması gerekmektedir (OECD, 2020). Geçici koruma statüsü verilenlerin sosyal ve kültürel uyumunun sağlanması ile sağlanacak toplumsal huzur ortamı nesiller boyu sağlıklı bir ilişkinin temeli olacak ve çatışma ortamının bitmesi ile ülkelerine dönmeleri halinde bu insanlar, iki toplum arasında gerek ekonomik gerekse siyasi dostluk bağı köprüsünü taşıyacaklardır.

2.3.4. Toplumsal Katılım ve Siyasi Entegrasyon

Yasal çerçeve ile Toplumsal Katılım ve Siyasi Hakların kazanımı olarak tanımlayacağımız bu bölüm dikkatle anlaşılması gereken bir ayrım içermektedir. Bu tez özelinde ayrımın kaynağı ise *Geçici koruma statüsü* verilen göçmenlerin, sığınmacı ve müteakiben mülteci statüsü kazanan göçmenlerden farkında saklıdır. Geçici koruma verilen göçmenler, sığınmacılardan farklı olarak, ülkelerine geri dönmeleri güvenli hale geldiğinde geri dönmeleri beklenen kişilerdir. Bu nedenle, geçici koruma verilen göçmenlerin entegrasyon süreci, sığınmacılardan farklıdır ve daha kısa sürede tamamlanması gerekmektedir. Türkiye için belirtilmesi gereken hususlardan birisi ise, geçiciliğin kestirilemeyen süresidir. Kısa sürede yüksek bir ivme ile ülke nüfusunun, %3,5'una tekabül eden miktarda göç alan Türkiye, ilk şok dalgasını göçü ülke geneline yayarak çözüme gayreti göstermiştir (Erdoğan,2021:51). Müteakip bölümlerde, Türkiye için kısa göç değerlendirmesine yer verilecek olup, özetle Suriye kaynaklı göç, Türkiye için yabancı ülke kaynaklı, soydaş bağı içermeyen ilk kitlesel göç deneyimdir. Uluslararası değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, hazır bir sosyal entegrasyon politikası olmamasının zorluğu yaşanmıştır.

Geçici koruma verilen göçmenler, ülkelerin göçmen politikaları ve yasaları tarafından belirlenen haklara sahip olmaktadır. Bu hakların barınma, sağlık hizmetleri, eğitim ve iş imkanlarını kapsaması gibi topluma ve kültürüne entegre olmayı hızlandıracak hakları sağlaması önemlidir (GİB,2023). Geçici koruma statüsü verilen göçmenlere yönelik ülkelerin yasal düzenlemelerine müteakip bölümlerde ayrıntılı olarak yer verilmiş olup aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Sonuç olarak, *geçici koruma statüsü verilen göçmenlere yönelik* hazırlanacak sosyal entegrasyon programının, aşağıda belirtilen altı temel başlıkta ele alınmasının sosyal entegrasyon bakımından açıklayıcı olacağı kıymetlendirilebilir.

1. Geçici koruma statüsü verilen göçmenlerin yasal haklarından faydalanması için *eksiksiz kayıt* olmalarını sağlayacak tedbirlerin alınması,
2. *Sağlık hizmetlerine* erişimlerinin kolaylaştırılması,
3. *Çalışma hakkı* verilmesi ve bu kapsamda;

–Geçici koruma statüsü verilenlerin yaş gruplarına uygun şekilde eğitim ve vasıf belirlemesine tabi tutularak,

* İhtiyaç duyacakları eğitimlere yönelik program oluşturulması

* Mesleki eğitim programlarına katılımın sağlanması ve sertifika programlarının işveren tarafından mesleki eğitim verilmesini teşvik edecek şekilde düzenlenmesi,

–Geçici koruma verilen göçmenlerin, işgücü piyasasına erişimlerini kolaylaştıracak destek programları ile oluşturulması.

4. *Eğitim/öğretime* ulaşımının kolaylaştırılmasının sağlayacak tedbirler alınması,

–Dil öğrenme programlarının her seviyede uygulanması,

–Yaş gruplarına göre örgün eğitime katılımlarının sağlanması,

–Teknolojiden de faydalanarak kültürel eğitimlerin yaygın şekilde verilmesi.

5. *Toplumsal yaşama katılımlarının* teşvik edilmesi,

6. Eğitim, iş ve sosyal hayatta *ayrımcılıkla mücadele* eden yasal düzenlemelerin yapılması.

Geçici koruma statüsü verilen göçmenlerin sosyal entegrasyon sürecinde yukarıda belirtilen başlıklar daha fazla çeşitlendirilerek ülke siyasetine uygun ilave veya çıkartmalar yapılabilir. Ancak özellikle bu statüdeki genç göçmenlerin topluma başarılı bir şekilde entegre olmaları için bizim belirlediğimiz öncelikli başlıklar bunlardır. Gençlerin toplumun içerisinde farklılık hissetmeden entegre olmaları sağlıklı nesiller yetişmesi ve travmaların atlatılması bakımından önemlidir. Bu nedenle, sosyal entegrasyon sürecinde bu etmenleri göz önünde bulundurarak politikalar ve uygulamalar geliştirmek önemlidir.

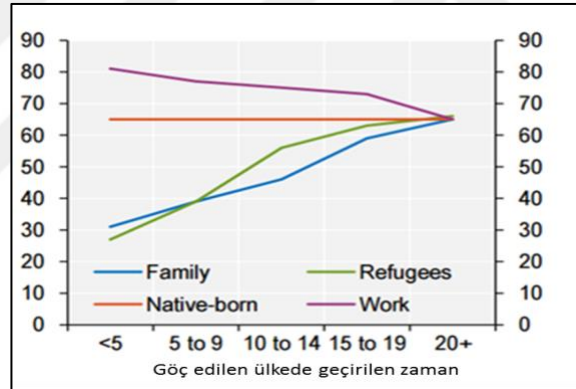
2.3.5. Zamanın Entegrasyona Etkisi

Alptekin, AB entegrasyonunu ele aldığı çalışmasında, göçmenlerin yeni katıldıkları toplum içerisinde zamanla uyum sağladıklarını gösteren çeşitli çalışmaların olduğu, ancak doğal seyrine bırakılması durumunda entegrasyonun zaman alacağı ve mevcut sistemde arızai durumlar yaratacağı hususlarından bahseder (Alptekin, 2004:8). Entegrasyon basamaklarının kendi haline bırakılması halinde,

göçmen genç nüfusun uyum sürecinin olumsuz etkileneceğini ve iş gücü potansiyelinde kayıplar yaşanacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bireylerin toplumsal etkilenmeyle günlük davranışlarının, zamanla hayat tarzlarının ve uzun vadede de aidiyetlerinin bulundukları toplum değerlerine yakınsama yapacağı aşıkardır. Seçilmiş OECD ülkeleri örneklemelerinde olduğu şekilde yasal düzenlemelerle korunan çalışma hakkı insanların entegrasyonunu hızlandırmaktadır.

OECD'nin, göç edilen ülkede geçirilen zamana göre işe yerleşme oranı örneklemesine bakıldığında refah toplumuna uyumun 20 yılı aşkın bir zamanı alabileceğini değerlendirebiliriz. Refah toplumu haline gelmiş olan Avrupa devletlerinin politikaları incelendiğinde bu sürenin azaltılması gayreti görülmektedir.

Grafik- 2-2
Göç Edilen Ülkede İş Edinme Oranı

AB veya BM gibi toplumsal entegrasyonları ön gören kurumsal yapılar aday ülkelerin kendi kanuni ve kültürel yapılarını bir çatı altında eriterek asgari müşterekte buluşmaları ile hayat bulmaktadır. Kendi içerisinde tam entegrasyonu ön gören bir bakış açısı ile yola çıkan AB organizasyonu 1951 yılında yola çıktığı ekonomik çıkarların buluştuğu bir anlayıştan zaman içerisinde ekonomik, siyasal ve kültürel entegrasyonu içeren bir organizasyona dönüşmüştür. Toplumsal bu yakınlaşma gayreti üstün bir pakt anlayışı ile ilerlese de ülkeler kendi iç işlerinde bağımsız bir anlayıştan vaz geçmeyeceklerini, göçmen krizi ile göstermişlerdir. Tarihsel, din ve dil bakımından ortak yönleri çok olan bu coğrafya insanların sınırlar olmaksızın birbiri içerisinde iş edinmeleri ve yaşamaları iyi bir uyum örneği olacağı gibi, asıl entegre ihtiyacı olan farklı coğrafya göçmenlerine karşı tutumları da örnek seviyededir. Yasal

yollardan gelmeyen göçmenleri sınır dışı etmeleri, göçü yasal çerçeveye bağlamaları ve göçmen nüfusu sosyal hayatla işgücü olarak buluşturma politikaları bu politikalar dahildir.

2.3.6. Teknoloji ve Genç Nesillerin Dünya Görüşünün, Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonuna Etkisi

Dünya değişip küreselleşirken, yeni teknolojilerin bireysel etkilerinden çok toplumsal yapıda yarattığı etkiler ön plana çıkmaktadır. Bireyin kesintisiz iletişim sağlaması hayatını kolaylaştırmıştır. Bunun ötesinde genç bireyler dünyanın sunduğu fırsatları görme imkânı kazanmışlardır. Vasıflı-vasıfsız, vatandaşlık koruması altında olan işgücü ile göçmen işgücü arasındaki, iş anlayışını karşılaştıran Sennet; vatandaşlık şemsiyesi altında güvence altında olan gençlerin işlerine karşı daha sadakatsiz olduklarından bahisle, ilk fırsatta daha iyi bir iş için eski işlerini terk ettiklerini, oysa iş bulma korkusu yaşayan göçmen işgücünün, göçmen olmanın verdiği zorlukları aşmak adına “zorunlu sadakat” hissiyatı ile daha zor şartlarda daha düşük ücret ile çalışmaya razı oldukları tespitinde bulunmuştur. (Sennet, 2006: 99)

Daha öncede bahsedilmiş olduğu üzere, “Çalışma Hakkı”na kavuşmak, bir toplumun üretici gücüne dahil olmayı, dolayısı ile toplumun bir parçası olmayı tanımlar. Çalışma akdi, toplumsal bir uyum senedidir ve dolaylı olarak toplumsal içermeyi kapsar. Bir iş yerinde çalışmayı kabul eden göçmen, kurum kültürünü ve çalışma koşulları ile sosyal yaşamı kabul etmiş olur. Yasalarla düzenlenmiş kurumsal bir ortam hem güvence hem de uyumun ilk basamağı olacaktır. Kamusal kurumların dahil olacağı denetleme mekanizması ise göçmenlerin ülke vatandaşları ile aynı şartlarda çalışmasını sağlamak olmalıdır.

Göçmenlerin Silikon Vadisinde aldıkları rol üzerinden dönemsel değerlendirme yapan Castells, 1970’li yıllarda ABD’ye “beyin göçü” tanımına uyar şekilde göçen neslin zaman geçtikçe 2000’li yıllardan itibaren “beyin dolaşımı” tanımına uyar şekilde hem kaynak ülkelerine hem de ABD’de yerleşik şirketlerine fayda sağladıklarından bahsetmektedir (Castells, 2005: 161) Ulaşım ve iletişim ağları dünyayı küçültmüştür. Beyin göçü tek taraflı olmadığı gibi eski tanımlamalara uyacak

şekilde dar bir alandan bahsetmek doğru olmayacaktır. Özellikle genç nüfus göçleri, doğru yönetilerek, potansiyelleri eğitimle yoğurularak katma değer üretecek hale geldiğinde gençler her alanda istihdama ve dünyanın çok boyutlu gelişmesine katkı sağlayacaklardır.

Senette, tarafından geliştirilen eleştirel bakış çok önemlidir çünkü teknoloji geri döndürülemez şekilde hayatımıza girmiş durumdadır. Teknoloji genç göçmenler açısından da işleri kolaylaştırmaktadır. Sanayi teknolojisi ilerlemiş olan ülkelerde vasıf ikinci planda olacağından ucuz emek daha kolay iş bulur hale gelmektedir (Sennett, 2006: 42). Yeterince istihdam olan işgücü piyasalarında, göçmen işgücü sorun olmazken kısıtlı istihdam olan işgücü piyasalarında toplumsal dışlanmaya yol açabilecektir.

Genç işgücünün küresel trendler ve teknolojik gelişimlerinden etkilenme oranları içeren raporunda ILO, nesiller ve bölgeler arasında önemli dijital uçurumlar olduğu tespitinde bulunmaktadır. Rapor, gençlerin (18-35 yaş arası) yaşlılara (36+ yaş) göre internet kullanma veya akıllı telefon sahibi olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerdeki genç insanların bu tür teknolojilere erişme olasılığı, gelişmiş ülkelerdeki çağdaşlarına göre daha düşüktür. Örneğin, Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti'nde, 18-35 yaş grubundakilerin yalnızca yüzde 30'u İnternet kullandığını ve/veya bir akıllı telefona sahip olduğunu bildirirken, birçok gelişmiş ekonomide bu oran yüzde 100'dür (ILO, 2020:15). Yeni teknolojilerin genç istihdamı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasını sağlamak için etkili politikalar gereklidir. Yeni teknolojiler, hem istihdam yaratarak hem de yok ederek dünya çapında işgücü piyasalarını bozmaktadır. Bu bağlamda gençleri insana yakışır işler bulma konusunda desteklemek için bütünlük bir politika çerçevesi, gelecekteki sosyo-ekonomik ilerleme için kritik öneme sahiptir (ILO,2020:17).

Günümüzde hayatın her anında bulunan teknolojinin yaygın kullanımı önemlidir. Bu imkânın genç göçmenler arasında artırılması için politikalar geliştirmek, ev sahibi topluma sosyal entegrasyonun hızlandırılması için kullanılacak önemli araçlardan birisidir. Şenkal, internetin iş arama maksatlı kullanımı ile ilgili, iş ve işçi bulma kurumlarının güncel araştırmalarına dikkat çekmektedir. Bu araştırmalara göre

yetişkin işgücünün üçte birlik bölümü iş aramak için doğrudan interneti kullanmaktadır (Şenkal, 2015: 126). Toplumun büyük kesimi yine internet siteleri üzerinden iş aramaktadır. Günümüzde, kariyerli işlerden vasıfsız işlere kadar uzanan büyük bir yelpazede insanlar, işverenle direk görüşmeyi sağlayan uygulamalardan faydalanmaktadır.

Teknolojinin kullanımı ve genç neslin bu teknolojiye uyumu son derece hızlı olmaktadır. Özellikle internet ve dijital teknolojiler sayesinde, göçmenlerin ülkelerindeki aileleri ve arkadaşlarıyla iletişim kurmaları, yeni insanlarla tanışmaları ve topluma daha hızlı entegre olmaları kolaylaşmaktadır. Teknolojinin, dijital eğitim kaynakları sayesinde dil öğrenme ve mesleki becerileri geliştirme gibi konularda da fayda sağlanabileceği göz önünde bulundurulduğunda, genç koruma statüsü verilmiş göçmenlerin, *teknolojiye erişim imkanının* sosyal entegrasyon süresinde belirleyici etkenlerden birisi olacağını belirtmek yanlış olmayacaktır.

2.4. TÜRKİYE’DE ENTEGRASYON İHTİYACININ ANALİZİ

2.4.1. Türkiye’nin Göç Geçmişine Yönelik Kısa Değerlendirme

Daha önceki bölümde tanımlanan, “uluslararası göç” olgusu, 2011 yılında sınır komşumuz Suriye’de yaşanan insanlık dramına dönüşen göçmen akınına kadar geçen sürede, Türkiye için daha önce bu boyut ve şekilde yaşanmamıştır. Türkiye’nin daha önce görmüş olduğu göçlerin bir bölümü, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü sonrası, ana vatana dönüşler şeklinde yaşanmıştır. Bu göçlerin en önemli özelliği Anadolu’yu vatanı bilenlerin yaşamlarını yeniden yeşertmek üzere evlerine dönmüş olmalarıdır. Köklerine dönen Türklerin döndükleri dönemlere göre, elbette birçok sorunu olmuş ise de aynı kültürel dokunun öz parçası olanlar için, çalışma kapsamında ele aldığımız sosyal entegre sorunundan bahsetmek konuya açıklık getirecek çözümleri bulmamızda fayda sağlamayacaktır. Etnik yapıdan bahsedilmemesine özen gösterilmesinin nedeni ise Osmanlı kültüründe olmadığı gibi, Türkiye Cumhuriyeti’nin de kurucu anlayışında etnik bir ayrım olmaksızın vilayetlerden Anadolu’ya gelenlerin hepsinin Türk kabul edilmesi, bunun ise etnik bir tariften çok bir bütünün tarifi olduğu anlayışının mevcut olmasıdır.

Suriye krizi ortaya çıkana kadar, Türkiye'nin göç süreçleri sosyal entegrasyon bakımından bir nevi iç göç veya küçük çaplı göçlerdir. Bu tarihe kadar kitlesel göç ile gelenler nüanslar dışında mevcut istihdam ve yaşam koşullarına ayak uydurarak hayatlarına devam etmişlerdir. Lehçe farklılıkları olsa da büyük bir dil sorunu yaşanmamıştır. Toplu soydaş göçleri dışında, Türkiye çok sınırlı yabancı ülke doğumlu göçmen sorununa maruz kalmıştır. Göç İdaresi tarafından 2016 yılında yayınlanan rapor incelendiğinde, Geçici koruma statüsü verilen Suriye vatandaşları dışında kalan sığınmacı mülteci statüsü verilmiş yabancı ülke vatandaşlarının sayısının toplam 253,952 olduğu görülmektedir. Bunun en büyük nedenlerinden birisi bu tarihe kadar Türkiye'nin hedef ülke değil, geçiş ülkesi konumunda olmasıdır (GİB, 2016).

Tablo- 2-1
2016 yılı Türkiye Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacıların Dağılımı

Ülke	0-4		5-11		12-17		18-59		60+		Toplam
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
Afganistan	3436	3736	5908	6888	3844	6015	17663	47342	511	689	96032
İran	522	569	932	1057	608	863	7252	12455	169	170	24597
Irak	6141	6541	9954	11008	6191	7443	27888	40819	2066	1882	119933
Somali	98	128	234	233	230	245	1351	1372	44	46	3981
Diğer	252	237	322	380	192	217	2653	4948	97	111	9409
Toplam	19449	11211	17350	19566	11065	14783	56807	106936	2887	2898	
Genel Toplam	21660		36916		25848		163743		5785		253952

(Kaynak: Göç İdaresi 31.12.2016, [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(58\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(58).pdf), verilerin son güncelleme tarihi olduğundan daha güncel veri bulunmamaktadır.)

2.4.2. Suriye Krizi Sonrası Döneme Yönelik Değerlendirme

Suriye krizi ve AB'nin güvenlik sıkılaştırmacı teorileri Türkiye'nin geçiş ülkesi olma ayrıcalığını elinden almış ve ciddi bir programın oluşturulması gerektiği gerçeğini ortaya koymuştur. Suriyeli göçmenlerin, batıda gördükleri kültürel ayrışmalar ve güvenlik sıkılaştırmaları umuda yolculuk gibi görülen batıya göçün, kültürel yakınlığı ve insan dokusu nedeniyle Türkiye'de sonlanmasını sağlamaktadır. İnsani nedenlerle uyguladığı "Açık Kapı Politikası" ile Türkiye hedef ülkelerden birisi durumuna gelmiş ve dünya genelinde geçici koruma statüsüyle en fazla başka ülke vatandaşını ağırlayan ülke konumuna gelmiştir (IOM, 2023).

Tablo- 2-2
2005 -2017 Sığınmacılara Ev Sahipliği Yapan İlk Beş Ülke

	Almanya	Sudan	Pakistan	Türkiye	Uganda
2005	0,8	0,1	1,15	0	0,2
2006	0,6	0,1	1,1	0	0,2
2007	0,6	0,15	2	0	0,15
2008	0,6	0,15	1,7	0	0,1
2009	0,7	0,15	1,6	0	0,1
2010	0,7	0,15	1,8	0	0,1
2011	0,8	0,15	1,5	0	0,15
2012	0,8	0,15	1,9	0,25	0,16
2013	0,3	0,15	1,7	0,6	0,16
2014	0,3	0,2	1,5	1,5	0,3
2015	0,4	0,3	1,6	2,5	0,5
2016	0,7	0,4	1,3	2,7	1,2
2017	0,9	0,9	1,4	3,5	1,4
2018	1,1	1,1	1,4	3,7	1,3

(Kaynak: UNHCR verileri, milyon sıkalasına göre tanzim edilmiştir.)

Geçmiş yıllarda göçmen sayılarına bakıldığında %2 ile Asya ortalamasına yakın olan oran, ülkenin geçiş ülkesi olarak görüldüğü kanısı oluştururken günümüzde özellikle komşu devletlerde yaşanan istikrarsızlıkların da neticesinde Suriyeli göçmenlere, geçici koruma statüsü verilmesi ile göçmen nüfusunun genel nüfusa oranını %5'lere kadar çıkartmıştır.

Türkiye'de geçici koruma statüsü verilen yabancılara her ne kadar BM kaynaklarında sığınmacı stoğu grafiklerinde yer verilse de; Türk kanunları gereğince kendilerine geçici koruma statüsünde yer verilerek kanunun orjinaline sadık kalınacak şekilde, *mağduriyetin giderileceği süre kadar* hak verileceği anlaşılmaktadır (UNHCR ve GİB, 2023). Ancak birçok savaş ve göç tecrübesi, bozulan istikrar düzenlerinin kısa vadede düzelmeyeceğini göstermektedir. Örnek olarak Afganistan ele alındığında, 2012 yılına gelene kadar bilinen tarihi içerisinde yıllara sâri süreklilik arz eden göç veren ülke sıfatında olan Afganistan, Suriye örneğinin ortaya çıkması ile ikinci sıraya gerilemiş gibi görünse de, göçte süreklilik bakımından ilk sırasını korumaktadır.

Yıldırım, Göç Dergisi'nde yayınlanan yazısında Afganistan'dan göç tarihinde istikrar kazanmış ülke olarak bahsetmiştir. Göç, ülke coğrafyasının getirdiği bir kader gibi görülmüş ve böyle ele alınmıştır. Fakat Afgan halkı, bölgeyi enerji çekişmesinin odağına oturtanlar tarafından stratejik önemi, soğuk savaş zamanı batının Sovyet Rusya'yı çerçeveleme stratejisinin bir parçası olarak sürekli çatışmaların ortasında kalmıştır. Rus işgali sonrası, enkaza dönmüş, çok sayıda göçmen vermesi ve ard arda gelen kötü yönetimler nedeniyle makus talihini kıramamıştır. "UNHCR'nin 2017 verilerine göre, Afgan mülteciler, çoğunluğu Pakistan (1.392.600), İran (951.100), Almanya (104.400) ve Avusturya'da (26.900) olmak üzere toplam 93 ülkede yaşamaktadırlar" (Yıldırım, 2018: 130). Savaşın faturasının ağır olduğunu görmek mümkündür. Soğuk savaş ile başlayan Afgan mücadelesi halen sürmektedir ve birçok mülteci gittiği yere ayak uydurarak dönmek üzere yerleşmişlerdir.

2.4.3. Sosyal Politika Bağlamında, Türkiye'nin Sosyal Entegrasyon Planına İhtiyacının Değerlendirilmesi

Suriye krizinin başladığı dönemde, Türkiye'nin kitlesel göçe yönelik bir politikası ve kapsamlı bir reaksiyon planının olmadığını belirtmek gerekir. 4 Nisan 2013 tarihli ve 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nun 91 inci maddesine dayandırılarak hazırlanan ve 13 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren "Geçici Koruma Yönetmeliği" ile ilk düzenleme yapılmıştır (Resmî Gazete, 13/10/2014, No:29153). Takip eden yıllarda ise BM ve AB'nin de desteği ile, geçici koruma statüsü verilen Suriyeli göçmenlere yönelik programlara başlanmış ve yıllar içerisinde edinilen tecrübeler ile başta eğitim metodu olmak üzere birtakım iyileştirmeler yapılmıştır. 2014 yılından itibaren güncel ismi Göç İdaresi Başkanlığı teşkilatlandırılarak, göç yaklaşımlarında yeni bir safhaya geçilmiştir (Menekşe,2017:193).

Göçler tarihinde, yakın zaman örneği sayılabilecek, Afganistan deneyiminden yola çıkılarak, Suriye'de devam eden sorunların etkilerinin uzun süreceğini kabullenmek gerekmektedir. Bu durumda ise, statü tanımlamaları ne olursa olsun zulümden kaçarak Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Suriye vatandaşlarının,

kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar ile Türk toplumu ile bir arada yaşayacakları sosyal entegrasyon programları geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, *tezden edinilecek faydalardan birisi*, Türkiye'nin yüksek bir ivme ile kısa sürede aldığı göç yükünün, olumlu taraflarından faydalanmasını sağlayacak önermelerin ortaya konulması olacaktır. Kapsamlı bir sosyal entegrasyon programı, özellikle geçici koruma statüsü verilmiş gençlerin topluma faydalı olmalarını sağlamak suretiyle, toplumsal refahı artıracak, uzun vadede iki ülke arasındaki dostluk bağının kuvvetlenmesini sağlanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GENÇ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNA YÖNELİK SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ ÖRNEKLERİ (İNGİLTERE, KANADA, ALMANYA)

3.1. KARŞILAŞTIRMA YAPILACAK OECD ÜLKELERİNİN BELİRLENMESİ

Göçün öznesi insanın, ev sahibi topluma entegrasyonu birçok yönüyle, sosyal politika konusudur. Alcock, sosyal politikanın çalışma alanını, sosyal bilimlerin diğer alanları ile geçişken sınırlara sahip olarak tanımlamış ve politikaya dönüşmüş halde gerçek hayata dair sosyal eylemler olduğundan bahsetmiştir (Alcock, 2008). Şenkal, Alcock gibi toplumun refahı (well-being) ile ilgilendiğini belirttiği sosyal politikayı tarihsel kalıplardan çıkartarak, toplumsal faydası ile birlikte önemine vurgu yapmıştır (Şenkal, 2011:14,28). Bu bağlamda OECD ülkelerinin hangilerinin inceleneceğinin belirlenmesi aşamasında, farklı alanlarda Türkiye'ye örnek teşkil edecek, sosyal politika bağlamında incelenebilecek ve karşılaştırmayı mümkün kılacak özellikler taşıması göz önünde bulundurulmuştur.

Seçilen OECD ülkelerinin sosyal politikalarına yönelik bakışı, göç geçmişi bakımından doktrinler yaklaşımları ve incelenecek veri setlerinin uyumluluğu göz önünde bulundurularak,

- İngiltere, birçok coğrafyada farklı toplulukları yöneten tarihi mirası ile Türk toplumunun tarihi mirası açısından benzer bir geçmişe sahip olması, sanayi devrimi ile birlikte istihdama yönelik birçok göçmen politikasını hayata geçiren ekol yaklaşımları ve diğer tüm ülkelerden ayrıık yaklaşımlarının incelenmeye değer bulunması nedeniyle,
- Kanada, büyük oranda göç kaynaklı bir nüfusa sahip olması, aktif mülteci ve göçmen nüfusa sahip olma bakımından ilk sırada yer alması ve çok kültürlülük anlayışına dayalı politikaları ile iyi bir örnek teşkil etmesi bakımından,

- Almanya, sanayi toplumu olması, kıta Avrupası ekolünün tipik temsilcisi olması, işgücü piyasasını göçmen işgücüne dayalı olarak sürdürmeye yönelik politikalar üretmesi bakımından tercih edilmişlerdir.

Karşılaştırma maksadıyla neden tercih edildikleri, kısaca özetlenen bahse konu üç ülkenin genel durumu ile Türkiye'nin benzeştiği ve ayrıştığı genel noktalar müteakip maddelerde sunulmuştur. Genel değerlendirme için hazırlanan veriler, entegrasyonu ele alınan genç göçmenler ve onlara ev sahipliği yapan ülkelerin entegrasyon politikası üretmeye gayret edecekleri örneklem kümesinin durumunun anlaşılması için sunulmuştur.

3.1.1. Ülke Nüfuslarına Yönelik Değerlendirme

Dünya nüfusu, 1950'li yılların ardından, büyük bir ivme ile artmıştır (OECD, 2023). Dünya harpleri ile yıkım yaşayan Avrupa ülkeleri, savaş sonrası işgücü açığını, işgücü göçü ile giderme yoluna gitmişlerdir. Mukayese edilmesi ön görülen ülkelerden bazıları savaşa girmiş ancak Türkiye girmemiştir. Türkiye savaş sonrası dönem Avrupa'ya işgücü göçü veren ülke konumundadır. Nüfus bakımından 1980 ve sonrası daha stabil bir nüfus hareketi içerdiğinden ilgi alanımıza giren ülkelerin BM kayıtlarına, yansıyan nüfus verilerinin 1980-2015 yılları arasındaki setlerinden faydalanılmıştır.

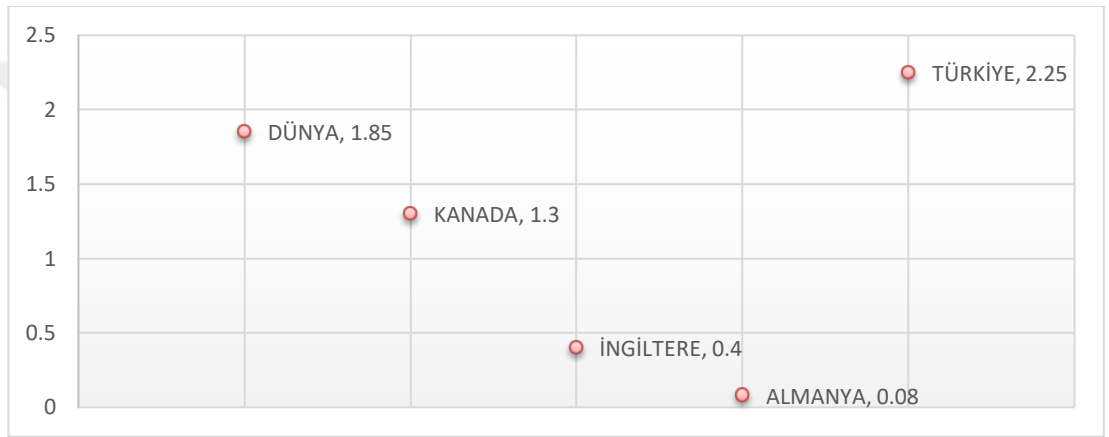
Tablo- 3-1
Seçilmiş Ülke Nüfus Bilgileri 1980-2015

YIL	DÜNYA Ort.	KANADA	İNGİLTERE	ALMANYA	TÜRKİYE
1980	4,421,695	24,516	56,222	78,160	43,906
1985	4,833,180	25,848	56,415	77,570	49,178
1990	5,289,294	27,662	57,110	78,958	53,995
1995	5,713,824	29,299	57,904	81,613	58,522
2000	6,104,538	30,702	58,867	81,896	63,240
2005	6,496,776	32,256	60,210	81,247	67,861
2010	6,906,374	34,126	62,717	80,435	72,310
2015	7,325,929	35,940	64,716	80,689	78,666
2023	7,909,295	38,246	67,351	83,196	84,147
Artış	%65	%46	%15	%3	%79
İvme	1,85	1.3	0.4	0.08	2.25

(Kaynak: <https://data.oecd.org/popregion/national-population-distribution.htm> veri tabanından faydalanılarak hazırlanmıştır. (Erişim Tarihi: 23.04.2023))

Tablo 3-1 ve Grafik 3-1’de görüldüğü şekilde 1980-2015 yılları arasında dünya nüfusu 1,85’lik bir ivme ile %65 artarken, Almanya’nın nüfusu 0,08’lik ivme ile %3 oranında artmıştır. İngiltere’nin aynı dönem nüfusu 0,4’lük ivme ile %15 ve Kanada’nın nüfusu 1,3’lük ivme ile %46 oranında artmıştır. Türkiye’nin nüfusu ise aynı dönemde 2,25’lik bir ivme ile dünya ortalamasının üzerine çıkarak %79 artış göstermiştir (OECD, 2023).

Grafik- 3-1
Seçilmiş Ülke Nüfus Büyüme İvmesi (1980-2015)

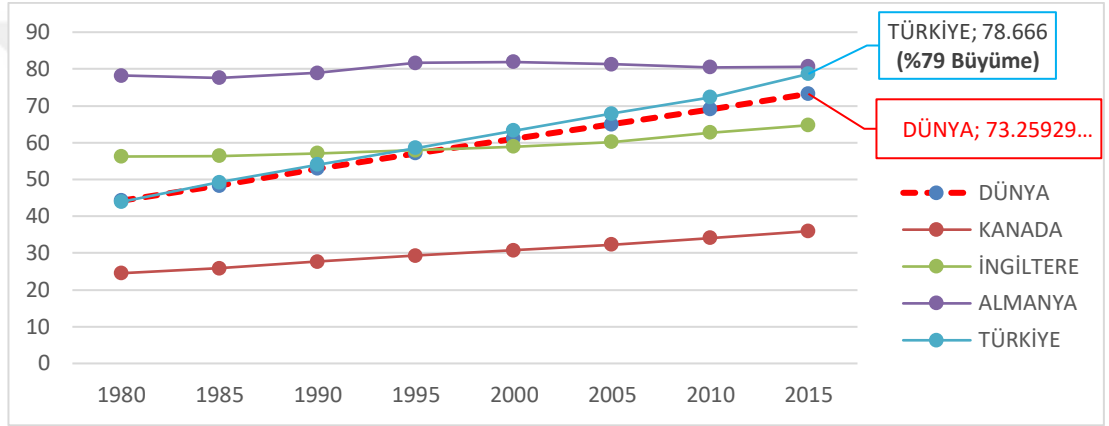
(Kaynak: <https://data.oecd.org/popregion/national-population-distribution.htm>
veri tabanından faydalanılarak hazırlanmıştır. (Erişim Tarihi: 23.04.2023))

Nüfus artışı, iş gücü kaynağı açısından son derece önemli bir kazançtır. Ancak tek boyutlu bir yaklaşım sosyal bir yıkım getirebilir. Nüfus artışının, ortam şartları aynı olsa dahi, toplumun tüm kesimlerinde, nüfus artışı ile doğru orantılı gelişme sağlanamaz ise kaynakların kullanımı bakımından yoksunluğa yol açacağı aşikardır. Bu bakımdan, bahse konu nüfus karşılaştırması *sanayileşme, başka bir deyişle endüstrileşme karşılaştırması* yapıldığında önem kazanacaktır. Aynı şekilde nüfus artışının ivmesinin gelişme endeksleri ile tutarlı olması son derece önem arz etmektedir.

Göç alan toplum, kendi aynı yaş grubu vatandaşlarının eğitim ve işe yerleşme problemini çözdüğü oranda yeni gelenlere imkân sunma başarısını gösterecektir. Aksi durumun, işgücü fazlası yaratacak göçmenlerin toplumsal dışlanmasına yol açması muhtemeldir.

Grafik 3-2’de gösterildiği şekilde *Türkiye dünya ortalamasının üzerinde, %14’lük fazladan bir nüfus artışı ile büyümeye devam etmektedir*. Sanayi toplumu olan ve geçici işçi istihdamını yarım asırdan fazla süredir, politika olarak uygulayan Almanya’da bu oran stabile yakın, iken Kanada gibi tüm büyümesini göçmen politikalarına dayandıran bir ülkede dahi dünya ortalamasının altındadır. Toplumun refah seviyesini idamesi bakımından dengeli nüfus büyümesi esastır.

Grafik- 3-2
Seçilmiş Ülke Nüfus Bilgilerinin Grafikselleştirilmesi 1980-2015

(Kaynak: <https://data.oecd.org/popregion/national-population-distribution.htm> veri tabanından faydalanılarak hazırlanmıştır. (Erişim Tarihi: 12.11.2022))

3.1.2. Göçmen Nüfusa Yönelik Karşılaştırma

Genel durumları sunulan seçilmiş ülkelerin, ürettiği politikaların ne büyüklükte bir kitleye hitap ettiğinin anlaşılması problemin tanımlanması için önemlidir. Bu kapsamda bu başlık altında, karşılaştırma amacıyla öncelikle ülke göç stokları resmi kaynaklarından faydalanılarak incelenmiştir.

İngiltere Ulusal İstatistik Ofisi (ONS) ve Göçmenlik Departmanı'nın verilerine göre, 2021 itibarıyla 67.026.300 nüfuslu İngiltere'de 6.4 milyon göçmen yaşadığını belirtmek mümkündür. Bu göçmen nüfusun 15-24 yaş aralığındaki kısmı ise toplamda 1.2 milyon kişiden oluşmaktadır. Bu yaş aralığındaki göçmenlerin oranı toplam göçmen nüfusun %18'ine denk gelmektedir. Aynı yaş grubunda İngiliz nüfusu

yaklaşık 7.3 milyon kişiden oluşmaktadır. Dolayısıyla, İngiltere'deki göçmen nüfusun bu yaş aralığındaki oranı, İngiliz nüfusunun %16'sına denk gelmektedir (ONS, 2023).

Kanada İstatistik Kurumu'nun verilerine göre, 2021 yılı itibariyle Kanada'da yaklaşık 8.8 milyon göçmen yaşamaktadır. Göçmen nüfusun yaşa göre dağılımına bakıldığında, en yüksek oranlar 25-44 yaş aralığında görülmekte olup, bu yaş aralığındaki göçmenlerin toplam göçmen nüfusuna oranı %50'den fazladır. 15-24 yaş aralığındaki göçmen nüfusu ise toplamda 1.1 milyon kişiden oluşmaktadır. Bu yaş aralığındaki göçmenlerin oranı toplam göçmen nüfusun %12'sine denk gelmektedir (Statcan, 2023).

Aktif işgücü kapsamında göçü destekleyen tutumlar sergileyen Almanya'nın Federal İstatistik Ofisi (Destatis) tarafından yayınlanan resmi verilere göre, 2020 yılı itibariyle 83.2 milyon nüfuslu Almanya'da yaklaşık 10.1 milyon göçmen yaşadığı tespitini yapmak mümkündür. 15-24 yaş aralığındaki göçmen nüfusu ise toplamda 1.2 milyon kişiden oluşmaktadır. Bu yaş aralığındaki göçmenlerin oranı toplam göçmen nüfusun %12'sine denk gelmektedir. Almanya'da, 15-24 yaş aralığındaki toplam nüfus ise yaklaşık 11.9 milyon kişidir. Dolayısıyla, Almanya'daki göçmen nüfusun bu yaş aralığındaki oranı toplam nüfusun %10'unun altında kalmaktadır (BAMF, 2023).

Türkiye'nin göç nüfusuna yönelik incelemeler maksadıyla, TÜİK ve Göç İdaresi Başkanlığı'nın resmi kaynakları kullanılmıştır. Türkiye'nin 2021 yılı nüfusu 84.3 milyondur. 15-24 yaş aralığındaki nüfus mevcudu ise 12.971.289 kişidir (GİB, 2023). Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin bu yaş aralığındaki oranı, Türk nüfusunun %5'ine denk gelirken, tüm göçmen nüfusunun bu yaş aralığındaki oranı, toplam nüfusun %15'ine yakındır. İngiltere, Kanada ve Almanya ile birlikte anlamlı bir veri yorumlaması yapılması maksadıyla göçmenlerin statülerine dikkat edilerek ayırım yapıldığında ise, Geçici Koruma statüsü verilen Suriyelilerin, İngiltere'de genel yasal koruma ile düzenli göçmen statüsünde olduğu, Kanada'da 11.616 kişi, Almanya'da 165.000 kişi olduğunu tespit etmek mümkündür.

Türkiye'de geçici koruma statüsü verilen 3.419.328 Suriye vatandaşı mevcuttur ve yaşa göre dağılımı incelendiğinde, *genç nüfus aralığına girenlerin*

toplam 650,185 kişi olduğu görülmektedir (15-18 yaş aralığı 258,088 birey ve 19-24 yaş aralığı 392.097 birey). Bu rakam Türkiye’de Geçici Koruma statüsü verilen Suriye vatandaşlarının %19’una denk gelmektedir. Aynı yaş grubundaki Türk nüfusunun ise %0,05’ine denk gelmektedir (GİB, 2023).

Tablo- 3-2
Ülkelerin Göç Nüfusu Karşılaştırması

Ülke	Genel Nüfus	Göçmen Sayısı	Göçmen Sayısı (Suriye Vatandaşı)	15-24 Yaş Ülke Nüfusu	15-24 Yaş Göçmen Sayısı Genel	15-24 Yaş GKS Göçmen Sayısı (Suriye Vatandaşı)
İngiltere	67.4M	6.4 M	20 Bin	10.8 M	1.2 M	3.800
Kanada	38.3 M	8.8 M	73 Bin	4.6 M	Milyon	-
Almanya	83.2 M	10.1 M	1.1 M	11.9 M	1.2 M	165 Bin
Türkiye	84.2 M	4.6 M	3.42 M	12.97 M	900 Bin	650 Bin

(Kaynak: Veriler ülkelerin istatistik kurumlarının 2020-2021 yıllarında güncelledikleri bilgilerden alınmıştır.)

Konunun önemine binaen, geçici koruma statüsü verilenlerin durumunun incelenmesi yanı sıra, Türkiye’nin göç stoğunun genel anlamda büyüdüğüne de dikkat çekmekte fayda vardır. TÜİK tarafından Nisan 2023 ayında yayınlanan göç rakamları Ek’te sunulmuştur. Veriler incelendiğinde, Türkiye’ye göç edenlerin sayısının 2021 yılında bir önceki yıla göre %116,9 artarak 739.364 kişiye ulaştığı görülmektedir. Yurt dışından gelen nüfusun 124.269’unu Türk vatandaşları, 615.095’ini ise yabancı uyruklular oluşturmaktadır. Yine aynı veri setlerinde mevcut Türkiye’den giden göç rakamlarının, gelen göçten çıkartılması ile net göç miktarı elde edilmektedir. 2021 yılı örnek olarak alındığında net yabancı göçü miktarının 431.057 başka ülke vatandaşı olduğu görülmektedir (TÜİK, 2023).

Bu rakamlar yaş gurubuna göre irdelendiğinde ise, yurt dışından 15-24 yaş grubuna giren 152.831 gencin Türkiye’ye göç ettiğini görmek mümkündür (TÜİK, 2023). Burada sunulan rakamsal veriler, kesit bir bilgiyi içermektedir. Suriye özelinde bakılan sorun gelişerek Irak, Afganistan ve İran gibi ülkeleri de kapsayacak şekilde artarak devam etmektedir

Tablo- 3-3
Türkiye'ye Gelen ve Giden Göçmen Sayıları (2021-2022)

Vatandaşlık Ülkesi	Türkiye'ye Gelen Göç			Türkiye'den Giden Göç			Net göç
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	
Toplam	739 364	383 984	355 380	287 651	160 216	127 435	451 713
Türk Vatandaşları	124 269	70 286	53 983	103 613	61 585	42 028	20 656
Yabancı Uyruklular	615 095	313 698	301 397	184 038	98 631	85 407	431 057

(Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2021-45814>,
(Erişim Tarihi: 7 Nisan 2023))

Genel göçmen nüfusu sayısı ve artışına yönelik, TÜİK verilerine dayalı bir değerlendirme yapılacak olursa, Türkiye'nin en fazla göçü aldığı ülkeleri Irak, İran, Özbekistan, Suriye ve Afganistan olarak sıralamak mümkündür. Çoğunluğu eğitim seviyesi düşük ülkelere gelen bu göçmen nüfus, kültürel olarak da çoğunlukla Türkiye'ye yakın olmayan bir coğrafyanın insanlarıdır. Sanayiye uzak yapıları gereği çoğunlukla hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu emek yoğun işlerde çalışmaya hazır bu insanlar iyi bir regülasyon olmadığında kaçak iş gücü olarak, insanların hak etmediği kötü şartlarda çalıştırılmaları ve asgari ücretin altında gelirleri ile yoksulluk sorunsalı ile yaşamaya alışmaları gerekmektedir. Bu nedenlerle önlem alınmaz ise, göç toplumsal sorunlara neden olacak hale dönüşebilir (Güneyan,2019:64). Türkiye'de yapılan saha çalışmalarının sonucundan faydalanarak, bahse konu problemlerin yaşanmaması için sosyal entegrasyon politikalarının kapsayıcı şekilde uygulanmasını gerektiği tespitini yapmak mümkündür.

3.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN EĞİLİMİNE YÖNELİK GENEL DEĞERLENDİRME

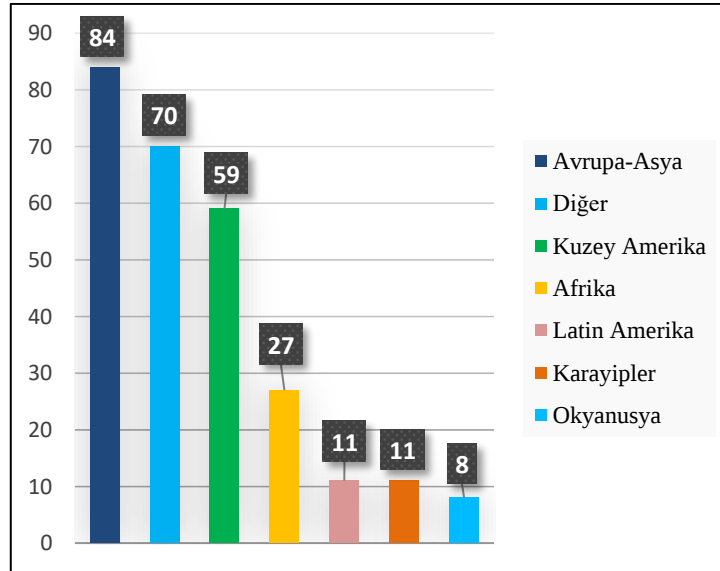
3.2.1. Genç Göçmenlerin Hedef Ülke Yönelimi Değerlendirmesi

Mevcut genç göçmenlerin, genel nüfus içerisindeki yeri ve göç senaryosundaki tutumlarının neler olduğunun belirlenmesi, çözüm önerilerinin belirlenmesi açısından ilk basamak olacaktır. Önceki bölümlerde genç tanımı üzerinde durulmuş ve BM tanımı esas alınarak 15-24 yaş aralığının genç olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Bu yaş gurubu, bir ucu çocukluktan yeni çıkmış ve dahil olabilmesi

halinde örgün eğitime devam edebilecek bir yaşı, diğer ucu ise yaşlılarının üniversiteyi tamamlayarak iş hayatına atıldıkları yaşları içermektedir. Tüm tespitler incelenirken, yaş grubu yelpazesine dikkat edilmeye özen gösterilmiştir. Mevcut yaş aralığı, batı toplumunda aranan, “potansiyel enerjiyi”, genç olma dinamizmi gibi büyük bir özelliği barındırmaktadır. Doğru entegrasyon politikaları ile bu grup, mevcut genç nüfusla birlikte kalkınmanın anahtarı haline dönüşebilir.

Göçün ülkemize olan yansımalarını anlamak için ilk olarak, BM’nin 2019 raporlarından faydalananarak, göçün bölgesel dağılımı incelenmiştir. Bahse konu raporlarda, Avrupa ve Asya bölgesinin, genel göçmen sayısının %61’ine (82-84 milyon) ev sahipliği yaptığı, Kuzey Amerika ülkeleri, ABD ve Kanada’nın %22 oranında (59 milyon) göçmen ile büyük oranda göç alan ikinci bölge olduğu, Afrika’nın %10 (27 milyon), Latin Amerika ve Karayipler’in %4 (11 milyon) ve Okyanusya’nın %3 (8 milyon) oranlarında göçmene ev sahiplikleri yaptıkları görülmektedir. Bölgesel veriler incelendiğinde, karşılaştırmalı analiz için tercih edilen ülkelerin bölgelerinde süreklilik arz eden göç ile ilgili aktif politikalar yürüttükleri tespitinde bulunmak mümkündür (BM, 2019).

Grafik- 3.1
Göçmenlerin Bölgesel Dağılımı

(Kaynak: BM 2019 Göç Raporu, Değerler: Milyon; % Nüfus Yoğunluğu)

Bölgesel nüfus yoğunluğu ile karşılaştırıldığında, göçmenlerin genel bölge nüfusuna oranı, Avustralya için %21, Kuzey Amerika için %16 ve Avrupa için %11'e denk gelirken diğer bölgelerde %1,8-2 oranlarında kalmaktadır. Ancak UNDESA'dan edinilen bilgiler incelendiğinde 2005-2019 yılları arasında en fazla göçmen artışının dikkate değer biçimde, Asya'da (34 milyon), Avrupa'da (25 milyon) ve Kuzey Amerika'da (18 milyon), olduğunu görmek mümkündür. Bu verilere bakılarak, genel olarak dünyada *göçmenlerin refah seviyesi yüksek ülkelere doğru göç ettiklerini* söylemek yanlış olmayacaktır. Bahse konu husus BM 2022 raporunda teyit edilmektedir. Rapora göre hedef ülkeler bir önceki raporla aynı olmakla birlikte, korumaya muhtaç göçmenlerin %74'ü ise orta ve düşük gelirli ülkelere korumaya altında oldukları belirtilmektedir (OECD, 2022)

ILO'nun 2017 kayıtlarına göre, çalışma yaşını 15 yaşından büyük kadın ve erkekler olarak kabul ettiğimiz durumda, göçmenlerin %64'ü (164 milyon göçmen) çalışma yaş aralığındadır. Bahse konu göçmenlerin göç eğilimlerinin ise Avrupa ve Kuzey Amerika olduğunu belirtmiştik. Rakamlar değişik kaynaklarda sonucu etkilemeyecek küçük farklılıklar arz etse dahi, 2017 yılı kayıtları, bahse konu, göçmenlerin yaklaşık 111 milyonunun (%68) refah seviyesi yüksek ülkelere, 47 milyonunun (%29) orta gelir seviyeli ülkelere ve 5.6 milyonunun (%3) ise düşük gelir seviyeli ülkelere göç ettiklerini göstermektedir.

Tablo- 3-4
Gelir Seviyesine Göre Hedef Ülkelerde Göçmen İş Gücü Dağılımı (2017)

	Düşük Gelir Seviyesi	Orta Gelir Seviyesi	Yüksek Gelir Seviyesi	Toplam
Göçmen İş Gücü	5,6	47,1	111,2	163,8
%	3,4	28,7	67,9	100

(Kaynak: ILO, 2018)

Her ne kadar hedef ülkelerin, yüksek gelir oranına sahip olan ülkeler olduğundan bahsediyorsak da, aynı kaynağın 2017 rakamları ile 2013 rakamlarının karşılaştırması başka bir durumu daha işaret etmektedir. Hedef ülke olarak yüksek

gelir seviyesine sahip ülkeleri hedefleyen göçmenlerin sayısı, 2013 yılında %75 oranında iken, 2017 yılında %68 oranına gerileyerek %7'lik bir düşüş göstermiş ve aynı zamanda orta gelir düzeyine sahip ülkeleri hedefleyen göçmenlerin sayısı %7 oranında artarak %22'den %29'a yükselmiştir. Bu rakamsal karşılaştırmadan, ya *yüksek gelirli ülkelerin göçmen politikalarındaki sıkılaştırmanın etkisi olduğu* ya da *gelişmekte olan ülkelerdeki işgücü piyasasındaki gelişmelerin etkili olduğu* sonucunu çıkartmak mümkündür (ILO,2013, 2017).

Bu rakamsal doğrulamadan yola çıkıldığında iki husus ön plana çıkmaktadır, ilki insanların itici sebeplerden yola çıktıklarında çekici sebepleri en iyi olan yerlere ulaşmaya gayret ettiklerinin var sayılabileceği, ikincisi ise *fiziksel tedbirler ne denli artırılırsa artırılсын göçün devam ettiği ve yeni gelenler için iş gücü piyasası ile refah seviyesinin önemli olduğudur*. Türkiye'nin son yıllarda göç alan ülke konumuna gelmesi, sosyal politikalar bakımından entegrasyon gereksinimini de barındıran hassas bir duruma gelmesine yol açmıştır.

3.2.2. Ülkelerin Refah Seviyesinin Göç Eğilimine Etkisi

Göçmen iş gücünün kadın erkek olarak dağılımına bakıldığında, ILO'nun 2018 verilerine göre, 2017 yılında kaydedilen 163.8 milyon göçmen işgücünün, %. 68'inin (95.7 milyon) erkek ve %42'sinin (68.1 milyon) kadınlardan oluştuğunu görmek mümkündür. Bahse konu dağılımın, gelir seviyesine göre hedeflenen bölge bazında oranlarına bakıldığında, göçmen işgücü oranının yüksek gelir seviyesine sahip ülkelerde %67,9 (%38,9 erkek ve %29 kadın), orta gelir seviyesine sahip ülkelerde %28,7 (%17,3 erkek ve %11,4 kadın) ve düşükgelir seviyesine sahip ülkelerde % 3,4 (%2,2 erkek ve %1,2 kadın) olduğu görülmektedir (ILO, 2018).

Göçmenlerin büyük oranda iş güçlerini kiralayabileceği bölgelere yöneldiğini söylemek mümkündür. Aynı veri setlerinden elde edilen bir diğer dikkat çekici husus ise Kuzey Amerika, Arap Emirlikleri ve Avrupa bölgesinin bahse konu iş gücü stoğunun %61'ini barındırdığıdır. 2013 verileri ile karşılaştırıldığında, Arap emirliklerinin ağır iş gücü gerektiren inşaat sektöründeki gereksinimle (%95) ön plana

çıkacağı söylenebilirse de diğer bölgeler kalifiye ve endüstriyel iş gücü konusunda önceliklerini korumaktadırlar.

3.2.3. Göçmenlerin Küresel Paylaşımına Etkisi

Arz edilen hususlar bağlamında; göç meselesinin, büyük oranda yaş ortalaması ile de ilintili olarak, işgücü göçü anlamına geldiğini söylemek hatalı olmayacaktır. Bu bakış açısının başka bir yönden ele alınması kapsamında, Dünya Bankası'nın göçmen işgücünün finansal transferleri kayıtları incelendiğinde (International Remittance⁷); kayıt yöntemleri ve teknolojik farklılıklar nedeniyle formel veya enformel para aktarımlarının tamamının kayıt altına alınamamış olması gerçeği de göz önünde bulundurularak, geçtiğimiz on yıllar içerisinde geri para akışının 2000 yılında 126 milyar dolar iken, 2018 yılında 689 milyar dolara yükseldiğini tespit etmek mümkündür (OECD,2023).

Tablo- 3-5
Göçmen Para Aktarımının Kaynak Ülkeleri (İlk On)

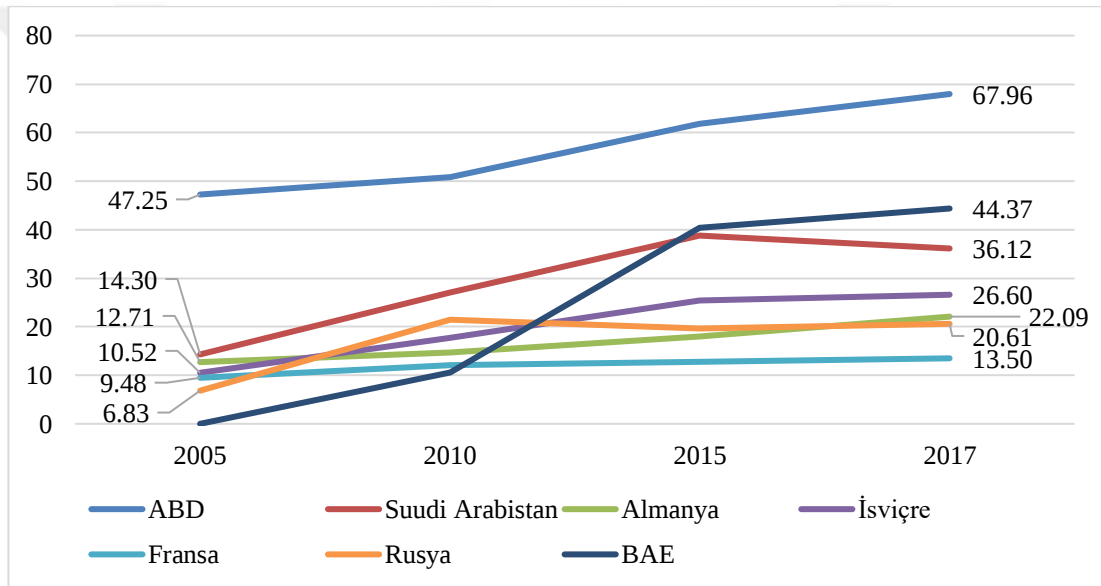
Gönderen Ülke	2005 (Milyar USD)	Gönderen Ülke	2010	Gönderen Ülke	2015	Gönderen Ülke	2020
ABD	47.25	ABD	50.78	ABD	61.86	ABD	68.00
Suudi Arabistan	14.30	Suudi Arabistan	27.07	BAE	40.33	BAE	43.24
Almanya	12.71	Rusya	21.45	Suudi Arabistan	38.79	Suudi Arabistan	34.60
İsviçre	10.52	İsviçre	17.76	İsviçre	25.40	İsviçre	27.96
İngiltere	9.64	Almanya	14.68	Çin	20.42	Almanya	22.02
Fransa	9.48	İtalya	12.89	Rusya	19.69	Çin	18.12
Kore	6.9	Fransa	12.03	Almanya	18.03	Rusya	16.89
Rusya	6.83	Kuveyt	11.86	Kuveyt	15.20	Fransa	15.04
Lüksemburg	6.7	Lüksemburg	10.65	Fransa	12.79	Lüksemburg	14.20
Malezya	5.68	BAE	10.57	Katar	12.19	Hollanda	13.92

(Kaynak: OECD (2023), Dünya Bankası, 2021 verilerine dayanmaktadır.)

⁷ Göçmenler tarafından aktarılan gelirler. Göçmenler tarafından, finansal veya bağış şeklinde, doğrudan, doğrudanları ülkedeki ailelerine veya bağlı oldukları topluluklarına gönderdikleri para.

Bahse konu para akışının gelir seviyesi yüksek yüksek göç alan hedef bölgelerden, yüksek göç veren düşük gelir seviyeli bölgelere doğru olduğu dikkati çekmektedir. Başlı başına bu bile küresel kalkınma çabasının bir tezahürü gibidir. 2018 yılı verilerine göre, göçmen iş gücünün para aktardığı Hindistan, Çin, Meksika, Filipinler ve Mısır ilk beş geri dönüş finansından faydalanan ülke olmuşlardır. Yüksek gelir seviyesine sahip, ABD, Birleşik Arap Emirliği, Suudi Arabistan, İsviçre ve Almanya ile Rusya finansal kaynak olarak ön plana çıkmaktadırlar.

Grafik- 3-3
Yıllara Sâri Kaynak Ülkeden Aktarılan Para Miktarı Değişimi

(Kaynak: OECD (2023), Dünya Bankası, 2021 verilerine dayanmaktadır.)

İngiltere, Lüksemburg, Malezya ve Kore'nin istikrarlı bir şekilde ilk on ülke içinde yer almaması nedeniyle, bahse konu ülkeler çıkartılarak hazırlanan Grafik-3-4'de elde edilen ivmelerin genel olarak geri dönüş miktarlarının 2005'ten sonra artış trendine girdiği, 2015 yılından itibaren artış trendinin duraksadığı, İsviçre, Almanya ve Fransa özelinde ise standarda yakın ve belli bir miktar içerisinde süreklilik arz ettiği ve bunun entegre olmuş göçmen emeğinin uzun süredir işgücü piyasasında istikrarla sürdürülmesinden kaynaklı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Suudi Arabistan'ın ise 2010 yılından itibaren artan bir eğilim ile diğer kaynak ülkeler ile birlikte hareket eden Birleşik Arap Emirliği'nden farklı şekilde etkilendiği görülmektedir.

Tablo- 3-6
Göçmenler Tarafından Para Gönderilen Ülkeler

Gönderilen Ülke	2005 (Milyar USD)	Gönderilen Ülke	2010	Gönderilen Ülke	2015	Gönderilen Ülke	2020
Çin	23.63	Hindistan	53.48	Hindistan	68.91	Hindistan	83.15
Meksika	22.74	Çin	52.46	Çin	63.94	Çin	59.51
Hindistan	22.13	Meksika	22.08	Filipinler	29.80	Meksika	42.88
Nijerya	14.64	Filipinler	21.56	Meksika	26.23	Filipinler	34.91
Fransa	14.21	Fransa	19.90	Fransa	24.06	Mısır	29.60
Filipinler	13.73	Nijerya	19.75	Nijerya	21.16	Pakistan	26.11
Belçika	6.89	Almanya	12.79	Pakistan	19.31	Fransa	24.48
Almanya	6.87	Mısır	12.45	Mısır	18.33	Bangladeş	21.75
İspanya	6.66	Bangladeş	10.85	Almanya	15.81	Almanya	17.90
Polonya	6.47	Belçika	10.35	Bangladeş	15.30	Nijerya	17.21

(Kaynak: OECD (2023), Dünya Bankası, 2021 verilerine dayanmaktadır.)

Türkiye'nin yoğun göçmen (geçici iş gücü ihracı) verdiği yılların maddi getirisi de benzer şekildedir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, Avrupa Devletleri, işgücü piyasasındaki açığına çözümü, savaştan az etkilenen ülkelere göçmen işçi kabulünde bulmuştur. Aynı dönemlerde, Türkiye'de 1948'te imzalanan Ekonomik İş Birliği Anlaşması ve Marshall Planı kredileri ile tarım sektörü hızlı bir makineleşme sürecine girmiş ve 1950'li yıllarda kırdan kente iç göç süreci başlamıştır (Tanilli, 2007 :546). İstihdam yaratamayan Türkiye, çareyi 1960 yılından itibaren *işgücü* ihracında bulmuştur (Mutlu, 2017).

Türkiye'de işgücünün ihraç edilmesi ile işsizliğin azaltılması, yurda döviz girişlerinin sağlanması ve yurda dönen işçilerin edindikleri becerilerin çalışma hayatında kullanılmasının amaçlandığı söylenebilir. Bahse konu politika, göçün ilk yıllarında göçmen işçilerin Türkiye'ye büyük oranlarda döviz yollaması açısından hedefine ulaşmıştır. Nitekim 1964'te ihracat gelirlerinin yalnızca %2'si kadar olan bu döviz girişi, 1970-71'de ihracatın %50'sini, 1973'te %90'ını bulmuştur. Bu dövizler dış ticaret açığını 1973'te %154 oranında kapatmıştır. Ancak yurt dışına gönderilmesi planlanan işçilerin vasıfsız işçilerden ziyade vasıflı işçiler olması açısından, işgücü ihracı hedeflendiği yönde gerçekleşmemiş ve ikinci-üçüncü kuşaklardan itibaren

vatandaşlığa geçişlerin hızlanması ile ülke ile bağlar azalmış ve Türkiye'ye gönderilen döviz oranları gerilemiştir (Nurvan vd., 2005)

Türkiye'den ilk kitlesel işgücü göçü 31 Ekim 1961 tarihinde Almanya ile "İkili İşgücü Anlaşması" imzalanmasıyla başlamıştır. Bu ikili anlaşmayı, Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1964'te, Fransa ile 1965'te ve İsveç ile 1967'de yapılan benzer anlaşmalar izlemiştir. 1973 Petrol Krizi ve sonucunda ortaya çıkan küresel ekonomik durgunluk nedeniyle Batı Avrupa hükümetleri göçmen alımlarında büyük bir kısıtlamaya gitmişlerdir. 1975 yılı Türkiye'den Avrupa'ya yönelen toplu işgücü göçünün son bulunduğu yıl olmuştur (Mutlu, 2017). Batı Avrupa ülkelerinin işgücü ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Türkiye ile yaptıkları ikili işgücü anlaşmalarını işçilere sağlık, emeklilik, iş kazaları, ölüm, işsizlik sigortası, doğum ve çocuk yardımı gibi konularda yeni haklar tanıyan sosyal güvenlik anlaşmaları takip etmiştir. 1990 sonrasında işgücü göçü Soğuk Savaşın bitmesi ile Rusya ve Türkiye Cumhuriyetlerine yönelmiş ise de, 1991 yılında Almanya ile yeni bir işgücü anlaşması imzalanmıştır. "*Türk Firmaları İşçilerinin İstisna Akdi Çerçevesinde İstihdamına İlişkin Anlaşma*" ile Almanya'da iş almış olan Alman firmasıyla taşeronluk sözleşmesi yapan Türk firmalarının sözleşme gereğini yerine getirirken kullanacağı işçilerin Türk olması imkânını sağlanmıştır.

Almanya'ya göç veren Türkiye'nin bu tecrübesi günümüze ışık tutacak ve genç göçmenler dahil Türk gençlerinin istihdam dışı kaldıklarında başvuracakları çarelere örnek olacak seviyededir. Dışişleri Bakanlığı resmi sayfasından, misafir işçi olarak giden ilk göçmenlere ilişkin bilgilere bakıldığında; çoğunlukla 20 ile 40 yaş aralığında, erkeklerden oluşan işgücü olarak potansiyel enerjisi yüksek bir grup olduğu görülmektedir. Yaş ortalamaları, 24 olan birinci kuşak Türklerin 1964 yılı için kalifiye eleman açısından dağılımları şu şekildedir: 66.216 kişiden 24.468 (%37) kişi kalifiye, yani azda olsa bir mesleki eğitimi bulunmakta, 41.748 (%63) kişinin ise hiçbirisi ise mesleki eğitime sahip değildir (Dışişleri Bakanlığı, 2022). Dolayısıyla bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda, Türklerin birçoğunun istihdam yaratılamadığından işgücünü Almanya'ya kiralamak suretiyle Alman sanayisinin kalkınmasına destek olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

3.3. GENÇ GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNA YÖNELİK POLİTİK BAKIŞ AÇILARI

3.3.1. İngiltere Örneği

OECD ülkeleri içinden ilk sırada seçilmesine karar verilen İngiltere, sosyal entegrasyon konusunda kapsamlı bir programa sahip olmasa da, tarihi mirasından kaynaklı, entegrasyon/birlikte yaşama deneyimine sahiptir. Dinamik şekilde yürüttüğü politikalarının toplum ve göçmen ilişkilerini açıklamaya yönelik çok sayıda çalışmaya konu olması incelenmesi açısından avantaj sağlamaktadır. Yakın zamanda AB'den ayrılması yeni bir dönemin açılmasını da sağlamıştır (Hesketh vd., 2021: 3). Birçok kıtada halen devam eden bağları ile İngiltere işgücü göçü konusunda deneyim sahibi olmasının yanı sıra güncel konularda dahil göç yazınında oldukça zengin bir kültüre sahiptir. Çeşitlilikleri barındıran ve birlikte yaşama kültürünün yazılı temellerini oluşturan İngiltere'nin sosyal politika bağlamındaki yaklaşımlarını anlamak entegrasyon politikasının neler barındırması gerektiğinin anlaşılması bağlamında önemli bir çıkış noktasıdır.

Toplum yaşamında dönüm noktası olarak tarif edebileceğimiz, Sanayi Devrimi sonrası için İngiltere'nin normlarının şekillenmesine en büyük etkinin, Sidney Webb'in çalışmalarından büyük ölçüde etkilenen 1884'te kurulan Fabian Derneği'nin geliştirdiği Fabianci politikalar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kapitalizmin getirdiği sorunlara eleştirel çözümler geliştiren dernek, *devletin koruyucu rol üstlenmesi* için söylemler geliştirmiştir. Alcock, sosyal politikanın dünya nezdinde tanınmış düşünürlerine ev sahipliği yapan Londra Ekonomi Okulu'nun (London School of Economics (LSE)) kurulmasını, Webb ve Bosanquet ailelerinin siyasi mücadelelerinin sonucu olarak görür ve bu düşünce farklılığının sosyal politikaya büyük katkıları olduğundan bahseder (Alcock, 2008). Webb ve Bosanquet aileleri, İngiltere'de 19'uncu yüzyıl refah politikalarının omurgası olarak görülen Yoksul Yasaları'nın iyileştirilmesi için bir araya gelen Kraliyet Komisyonu⁸ çalışmalarında (1905), anlaşmazlığa düşerek iki ayrı rapor hazırlamışlardır.

⁸ 1905 yılında, Yoksul Yasalarını gözden geçirmek için kurulan Kraliyet Komisyonudur.

Webb’ler, devlet katkısından bahsettiği “*Azınlık Raporu*” ve Bosanquet’ler daha çok serbest piyasanın etkisinde hayırseverler tarafından gönüllü yardımları ele aldığı “*Çoğunluk Raporu*”nu sunmuşlardır. Alcock bu çekişme ortamının doğurduğu sonuçların sosyal politika çalışmaları kadar Webb’lerin LSE’yi kurması bakımından da önemli olduğu görüşündedir. Okul ilerleyen yıllarda, İş Partisi ve hükümet başkanı Clement Attlee, modern sosyal güvenlik sisteminin mimarı W.H.Beveridge, sosyal yurttaşlık fikrinin babası T.H.Marshall, Birleşik Krallık ilk sosyal idare profesörü Richar Titmuss gibi bir çok değerli sosyal politikacıya ev sahipliği yapmış ve sosyal politika çalışmalarında önemli yer teşkil etmiştir.

Bilim ve düşünce ön plana çıkmış, *sanayi yapısına uygun yerleşim yerlerinin tercihi ile emeğe yönelme devam etmiş ve kentler büyümüştür*. Mandeville’nin anlattığı, iş paylaşımı ile uzmanlıklar gelişmiş İngiltere’ye gelen göçmen İrlandalıları zanaatlarının yanı sıra toplumda değişime neden olacak alışkanlıklarını ve örgütlenmelerini de getirerek toplum yaşamını etkilemişlerdir (Thompson, 2004:716). Marx’ın emeği tanımlaması ile klasik iktisat devri başlamıştır. 19’uncu yüzyılda ise toplumsal araştırmalarda çalışma/yoksulluk emekçi sınıfı/acı çeken sınıf, sefalet/örgütlenme gibi konulara yönelinmiştir. Toplumun şekillenmesi sanayi bölgelerine paralel ilerlemiştir. İhtiyaç duyulan yüksek orandaki işgücü, *köyden kente göç* ile başlayan akımlarla doyurulamadığında, *uluslararası emek göçünü* çare olarak görmüşlerdir. Bu bakış açısı başlarda yeni sosyal sorunları getirse de, yaşam biçimi eskiden olmadığı kadar değişmiştir (Thompson,2004:363).

Göç, sanayileşme ile birlikte işgücü göçü şeklinde, yeni hayat biçimi çerçevesinde şekil değiştirmiştir. Castel’e göre bu “emek pazarı”, 1910 yılında William Beveridge’in yola getirme çabaları ile düzene girmeye başlamıştır. Çalışma ofislerinin, belediyelerin iş bulma kurumları gibi çalışması ile sanayinin beşiği ülkeler işgücü piyasasının oluşması ve gelişmesi için geçen yüzyılın başında çokça mücadeleye sahne olmuşlardır (Castel, 2017).

Bu mücadelede, sanayi devriminin beşiği İngiltere, işgücü göçünü ihtiyacına uygun şekilde programlı bir şekilde desteklemiştir. Kendi piyasasının ihtiyacına göre

göçmen işgücünü düzenlemiş ve kapsamı kimi zaman geliştirilirken kimi zaman daraltılmıştır. Bloch, İngiltere’de göçmenleri ve mültecileri ele aldığı çalışmasında, ülkede 20’inci yüzyılın başından itibaren az sayıda uzak doğulu ve Afrikalı bulunurken çoğunlukla İrlanda, Almanya, Polonya ve Rus’un geldiğinden bahseder (Aktaran Alcock vd., 2008: 532). Özellikle Dünya Savaşları’nın etkisi ve Sanayi Devrimi’nin emek gücü gereksinimi bakımından ihtiyaç duyulan ve normal karşılanan bu göç alma durumu İkinci Dünya Harbi’nin ardından İngiliz Milletler Topluluğu (Commonwealth) ülkelerinden göç ile artmıştır. Ancak 1993 yılından günümüze kadar çıkartılan 6 adet göç kanunu ile İngiltere’de özellikle göç ve kaçak göçmenlerin geleneksel geliş bahanelerinin azaltılmasına yönelik bir politika güdüldüğü görülmektedir.

Yine aynı çalışmasında Bloch, sömürgecilik açısından köklü bir geçmişe sahip İngiltere’nin Hint yarımadası ve Karayipler’den gelen Commonwealth yurttaşlarının hiçbir sınırlama olmadan İngiltere’ye yerleşme hakkına sahip olduğundan ve İrlanda’dan gelen göçmenlerin de kontrol edilmeksizin yerleştiklerinden bahsetmektedir. Birleşik Krallık aynı hakları AB ülkeleri yurttaşlarına da vermiştir. Ancak işgücü piyasasının doyuma yaklaşması ile, AB üyesi Romanya ve Bulgaristan vatandaşlarının serbest dolaşım hakkı olsa da kalıcı oturma hakları engellenmiştir. Yasalarını büyük bir titizlikle işgücü piyasası ihtiyacına göre ayarlayan İngilizler, İngiltere’ye *geçici iş bağlantısı ile ya da öğrenci olarak gelenler için de bahsedilen Geçici Koruma Statüsü verilen tanımına* uyanların, vize ile giriş yapmalarını sağlarken sosyal hizmet ve yardımlara ulaşma konusunda da sınırlamalara tabi tutmaktadırlar. (Aktaran Alcock vd., 2008: 533).

İngiltere, 1951 tarihli BM Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’ye taraftır ve bundan kaynaklı hakları mülteci ve sığınmacılara vermektedir. İngiltere’deki göçmen nüfusunun oranı, ülkenin demografik yapısında önemli bir yer tutmaktadır. Mülteciler bu sözleşmeden kaynaklı olarak 2005 yılında yapılan bir takım kısıtlamalar dışında Birleşik Krallık vatandaşları ile eş tutulup çalışma ve sosyal refah hakları açısından eşit uygulamalara tabi tutulmuşlardır, ancak Eylül 2000’den itibaren mültecilerin kalma izni geçici kalmaya çevrilmiş ve 5 yıla indirilmiştir. İngiltere’nin yasal çerçeveyi kontrol etmek kaydı ile işgücüne dayalı göç politikalarını hızlı adapte

edebildiği, genel manada ulusal hükümetin politikalarını belirleyen bir entegrasyon programına sahip olmadığı tespitini yapmak mümkündür (Collyer vd., 2018).

Collyer ve çalışma arkadaşları tarafından 2010 yılından sonra ülkeye gelen Suriyeli Mültecilerin topluma uyumda yaşadığı sorunları ele alan saha çalışmasının sonuçları güncel durumun anlaşılması bağlamında iyi bir çalışmadır. Çalışmada, İngilizce diline hakimiyetin 13-24 yaş genç grubun okula devamından iş bulmaya kadar her alanda etkili olduğundan bahsedilmektedir. Araştırmanın bir bulgusu da yaklaşık 20 Bin civarında olan Suriye kökenli göçmenlerin vasıf yetersizliği dolayısı ile işgücüne dahil olmada çektikleri sıkıntılardır. Collyer vd. araştırma sonuçlarından yola çıkarak, eğitim seviyesi düşük mültecilerin işe yerleşme sürelerinin dört yıla kadar uzadığı, bu sürelerin sığınma kampında kalanlar için beş yıldan uzun sürebildiğine vurgu yapmaktadırlar (Collyer vd., 2018:9). İngiltere, kendi kamuoyu tarafından karşı çıkılsa da, göçmenlerin üçüncü ülkelere iadesi konusunda çok sıkı tedbirler uygulanmaktadır.

Ancak İngiltere'ye yasal yollardan dahi gelseler göçmenlerin topluma entegrasyonu bir problem noktası olarak çalışma alanı bulmaktadır. Oxford Üniversitesi çatısı altında “Göç Gözlem Evi” adı ile faaliyet gösteren çalışma grubunun hazırladığı raporda belirtmiş oldukları en çarpıcı sonuçlardan birisi İngiltere çapında bir *entegrasyon programı olmadığı* tespitleridir. Bu tespitlerini ise, sağlık hizmetlerinin, barınma ve eğitim gibi entegrasyon politikası oluşturmayı destekleyecek aygıtların ve uzmanlık alanlarının çoğunun yerel yönetim sorumluluklarında olmasından dolayı genel hükümet politikası geliştirme zorluğu ile açıklamaktadırlar (Kierans, 2021).

Şenkal ve Sarıipek, Anglosakson refah devletlerinden bahsettikleri çalışma içerisinde, İngiltere'nin, geleneksel olarak genel bütçeden finanse edilen bir yardım yapısına sahip olduklarına vurgu yapmaktadırlar (Şenkal ve Sarıipek, 2007). Bahse konu kaidelerden en önemlisi bütçe genel yükünü azaltmak olduğundan, az sayıda olan göçmenlerini de yasal mevzuatlarına uygun olarak vize uygulamasına tabi tutmakta ve sıkı bir takip sistemi ile çalışma hayatı içerisinde tutmaktadırlar. Entegrasyonun tek yönlü olmaktan ziyade, iki yönlü bir çabayı gerektirdiğinden bahsetmiştik. Ancak,

İngiltere göç raporları incelendiğinde genellikle göçmenlerin var olan kurallara uyumu ile ilgilenildiği görülmektedir.

Diğer ülkelerden gelenler ise vize uygulamalarının sıkılaştırılması ve düzensiz göç önlemleri ile sıkı denetim altındadır. Daha önce bahsettiğimiz göçmenlik statülerine verilen hakların aksine, İngiltere’de sığınmacılar, çok az hakka sahiptirler ve çalışma hakları yoktur. Sosyal güvenlik sisteminin dışında bırakılmışlardır, muhtaç durumdaki sığınmacılar, Ulusal Sığınmacı Destek Hizmetlerine (USDH) destek için başvurabilmektedirler. Bu kurumdan yardım talep eden sığınmacılar mültecilik talepleri kabul edilene kadar ülkenin değişik yerlerine dağıtıldığı ise Bloch’un ifadelerinde yeralmaktadır. İngiltere örneğinde olduğu gibi işgücü piyasası emek göçünü ihtiyacına göre ayarlayacak kanun esnekliği sağlayarak ayakta kalmaktadır. (OECD, 2020) Sonuç olarak İngiltere’ye ayak basan 16-24 yaş grubu göçmenler, eğitim veya çalışma izni almış olarak yasal yollardan gelmeleri nedeniyle, sosyal hayata entegrasyonları dışında iş hayatı ve sosyal güvenlik ağına dahil olma koşulları belirlenmiş şekilde ülkeye gelmektedirler.

İngiltere mültecilere yönelik sorumluluklar kapsamında başlattığı “Gateway Protection Programme” gereğince her yıl dünyanın herhangi bir yerinden 750 sığınmacının kabul edilmesi uygulamasını, 2015 yılında çatışma ortamından kaçan korunmaya muhtaç 20 Bin Suriye vatandaşını kabul edecek şekilde genişletmiştir. Bu çabaya 160 yerel yönetim kademesi destek olmuştur. Collyer ve arkadaşlarının uzun soluklu ve üç tekrarlı olarak yaptıkları saha çalışmasının İngiltere özelinde ortaya koyduğu dikkat çekici sonuçlardan birisi ise ayrımcı tutumların yayılma meylinde olduğudur, buna çözüm olarak ise toplumun her kesiminin sığınma ve mültecilik hususunda bilgi seviyesini artıracak çalışmalar yapılmasını önerdiklerini görmekteyiz (Collyer vd., 2018:11,45).

3.3.2. Kanada Örneği

Kanada’nın örnek olarak seçilmesindeki en önemli sebeplerden birisi, tarihsel bakımdan yakın denilebilecek kadar kısa bir süre önce göçe dayalı olarak kurulmuş olmasıdır. Halen mülteci alımına devam eden ülkelerden birisidir. Çok Kültürlülüğü

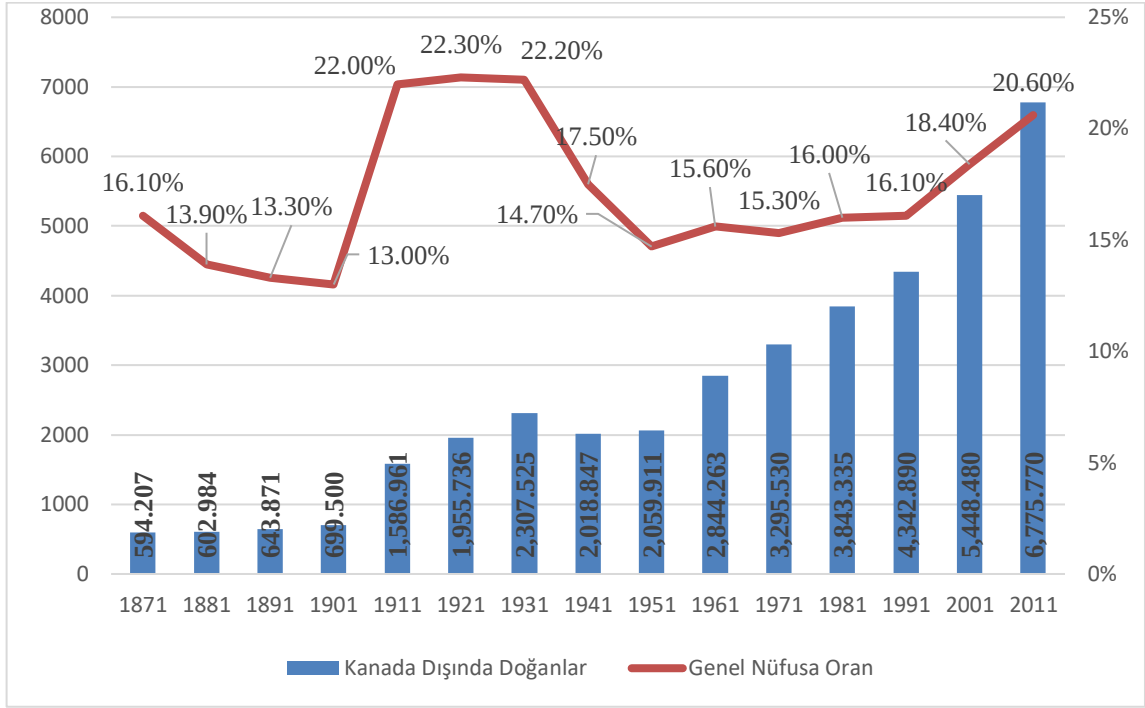
benimsemiş olsa dahi, Kanada kamusal olarak yasal göçe ve eğitim vizesi ile göçe yoğun destek verdiğiinden, genç göçmenlerin ülke sistemine uyumunun nasıl sağlandığının anlaşılması bakımından önemli bir örnektir.

Kanada'nın göç yaklaşımlarının anlaşılması maksadıyla tarihi sürecine bakıldığında, İngiltere'den 1815-1850 yılları arasında yaşanan *Büyük Göç*'ün, 800.000 İngiliz'in kıtaya geldiği ilk büyük göç dalgası olduğunu görmek mümkündür. Bu ilk göç dalgasının hemen ardından yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulması ile 1869'dan itibaren Göç Mevzuatına yönelik yasalar yapılmaya başlanmıştır. Korneski, Kanada tarihi üzerine yapmış olduğu çalışmasında başlarda, doğu ve orta Avrupalı göçmenlerin tarım arazilerini, İngiltere'den gelen göçmenlerin ise daha çok şehirleri tercih ettiğini belirtmektedir (Korneski, 2007:161).

1900'lü yılların başlarında daha önceki yaklaşımların aksine Kanada'ya açık kapı politikası ile göç yerini yavaş yavaş **“ırk, etnik köken ve ulusal köken”** temelinde ayrımcılık yapan daha kısıtlayıcı önlemlere bırakmıştır. Açık ayrımcılık, beceri ve eğitimin Kanada'ya girişin belirlenmesinde ana kriter haline geldiği yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar Kanada göçmenlik politikasının bir parçası olarak kalmıştır. Kanada vatandaşlığı tanımı ise 1910'da yürürlüğe sokulan Göç Yasası'nda Kanada'da yerleşmiş olan İngilizlerin yerleşikliklerini vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır. Kanada hükümetleri, 1921'de onayladıkları yasa ile göç etmiş olan İngiliz ailelerini Kanada vatandaşı olarak tanımlamış ve 1947 yılında İngiliz Milletler Topluluğu'nda kendi vatandaşlık tanımını yapan ikinci ülke olmuştur (Canada Legislative Services, 2018).

Bu bağlamda 1946'den itibaren, Kanada vatandaşı olma şartı olarak, yeni göçen bir kişinin *“İngiliz uyruklu olması, Kızılderili veya Eskimo olması veya kanun yürürlüğe girmeden önce Kanada'ya toprak sahibi olarak göç edilmiş olması”* şartları getirilmiştir. 1946 yasası 1977'de yeni bir yasa ile değiştirilmiş, çifte vatandaşlığa hak tanınmış, Vatandaşlık kazanma veya kaybetme şartları değiştirilmiştir (Canada Legislative Services, 2018).

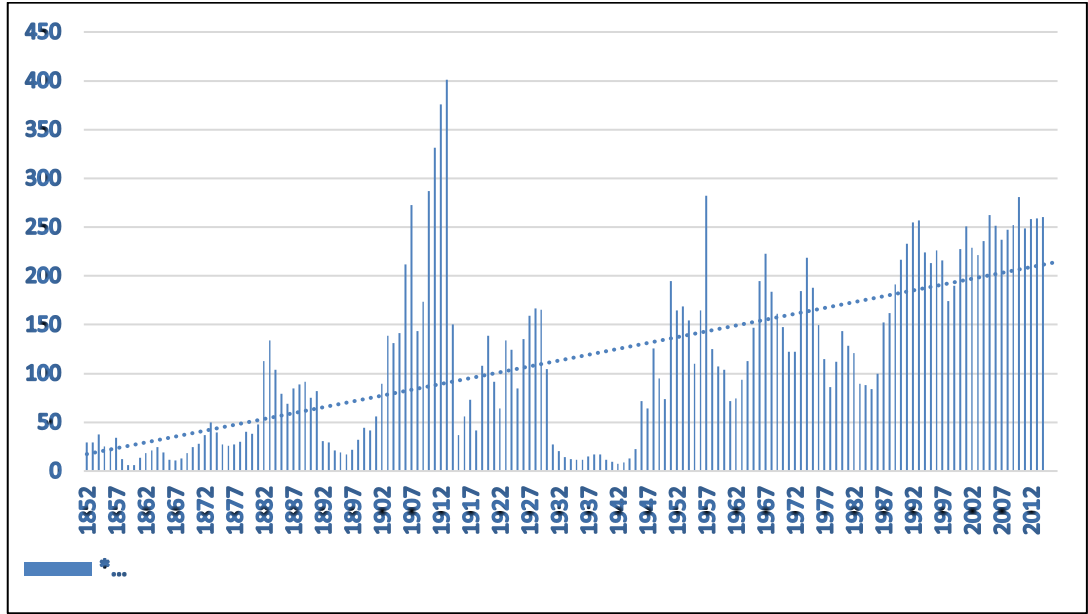
Grafik- 3-4
Kanada Dışında Doğınların Genel Nüfusa Oranı

(Kaynak: Statistics Canada, censuses of population, 1871 to 2001; National Household Survey, 2011. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/11-630-x/11-630-x2016006-eng.htm>)

Kanada göç tarihinden çıkartılacak en önemli hususlardan birisi, Dünya Savaşları'nda yaşanan istihdam krizlerinde ülkeden geri göçlerin olmasıdır. Bu tecrübeden, istihdam fazlası olacak iş gücünün doğru şartlar sağlandığında dünyanın neresine olursa olsun hareket edeceği yorumunu yapmak mümkündür. *Kanadahlılaşma, İngiliz kültürel geçmişi olmayan yeni gelenler için yüksek bir önceliktir* (Fedorowich, 2016:236-269). 1971 yılından itibaren, *çok kültürlülüğün resmi hükümet politikası* olarak benimsemesi ile kültürel çeşitlilikler, Kanada kimliğinin önemli bir parçası haline gelmiştir (Erdoğan,2021:41, Berry,2006 :722,723). Bu tarihten itibaren Kanada, yoğunlukla gelişmekte olan ülkelerden göç almakta olup, 1976'da Göç Yasası revizesinde bu konuya özellikle önem verilmiştir. Kanada İstatistik Enstitüsü tarafından, günümüzde göçmenlerin çoğunun Güney Asya, Çin ve Karayipler'den gelen göçmenlerden oluştuğu belirtilmektedir. İlk konfederasyon yasalarının oluşturulmaya başladığı tarihten günümüze kadar yaklaşık 19 milyon kişi, Kanada'ya göç ederek yerleşmiştir (Statcan, 2023).

Grafik- 3-5
Kanada'nın Aldığı Yıllık Göçmen Sayısı (1852-2014)

(Kaynak: Kanada İstatistik Enstitüsü, <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/11-630-x/11-630-x2016006-eng.htm>)

Kanada'nın, Çok Kültürlülüğü yasa ile kabul ettiğinden bahsetmiştik. Önceki yıllardaki mülteci alımları ile karşılaştırıldığında, 2016-2021 yılları arasında 1.3 Milyon yeni göçmenin Kanada'da daimi oturma izni aldığını ve bunun 1921 büyük göçünden beridir en büyük göç alımı olduğunu belirten Kanada İstatistik Enstitüsü, göç rakamlarının kırılımlarında bunun yaklaşık 750 Bin kadarının ekonomik yani işgücü bağlamlı göç (vasıflı işgücü göçü) olduğuna vurgu yapıyor. Geri kalan yaklaşık 250 bin farklı yabancı ülke kaynaklı göçlerden yaklaşık 60 Bini ise Suriye vatandaşıdır. Raporda belirtilen bir diğer husus ise Kanada'nın göç tecrübesinin ortaya konması bağlamında önemlidir. Kanada dönemsel krizlerin yaşandığı, 1980-1990'lı yıllarda Vietnam, Polonya, 1991-2000'li yıllarda Bosna-Hersek, Sri Lanka, 2001-2010 yılları arasında Kolombiya, Afganistan ve Irak vatandaşı göçmenleri kabul ettiği şekilde 2015 yılında Suriye vatandaşlarını sığınmacı olarak kabul etmiştir (Statcan, 2022:7).

Çok çeşitli kültürlerden gelen insanlardan oluşan nüfusun, bir arada uyum içerisinde yaşaması için Çok kültürlülük politikalarını benimseyen Kanada, eğitim sistemi, farklı kültürlerden gelen öğrencilerin kendi kültürlerini ve dillerini

koruyabilecekleri bir ortam sunmayı amaçlayan politikalarla şekillendirilmiştir. Fay'ın çok kültürlülüğü ele aldığı kitabında sloganlaştırdığı "içine gir, sorgula ve öğren" söylemi Kanada'da hayat bulmuştur (Fay, 2005:330). "Birçok eyalette, azınlık dillerinde eğitim yapma hakkı bulunmakta ve okullarda çok kültürlü eğitim programları uygulanarak, öğrencilerin farklı kültürleri tanımaları ve anlamaları hedeflenmektedir. Azınlık dillerinin korunması teşvik edilmekte ve Quebec Eyaleti gibi bazı bölgelerde, resmi dil olarak kabul edilen Fransızcanın yanı sıra diğer azınlık dillerinin korunması için yasal destekler oluşturulmaktadır. Kanada'nın uygulamaları, bu bağlamda birçok çalışmaya da ilham kaynağı olmaktadır.

3.3.3. Almanya Örneği

Almanya örneğine değinilmesine karar verilmesinin en önemli gerekçelerinden birisi, emek yoğun göç odaklı sanayi ülkesi olmasından ziyade, 1990'larda yaşanan Bosna-Hersek Savaşı sonrası büyük bir hız ile aldıkları, yoğun göçe karşı ürettikleri politikalarının neler olduğunu incelemektir. Almanya, sanayisinde oluşan işgücü açığını zaman zaman işgücü ithal etmek suretiyle doldurmaktadır. Castells refah modellerinin gelişimi için, beşeri sermayeye yatırım yapmanın önemine vurgu yaparak, gerek Fin gerekse Kuzey Avrupa'da vasıflı işgücü göçünün önünü açacak önlemlere ağırlık verildiğinden bahsetmektedir (Castells,2006:15). Almanya'nın son dönem göç strateji ve eylem planları bu uygulamalara örnek gösterilecek seviyededir.

Almanya'nın, genç nüfusa yönelik ürettiği politikalara değinmeden önce, Bosnalı göçmenler için deneyimlediği politikaları incelemek ve 2011 sonrası Türkiye'nin yaklaşımları ile karşılaştırmak tecrübe aktarımı bakımından önemlidir. Topçu ve Özbek, yapmış oldukları politika karşılaştırması çalışmasında, Almanya ve Hollanda ile Türkiye'nin politikalarını bahse konu benzetimle analiz etmişlerdir. Çalışmalarında geçici korumanın ilk örnekleri olan, 1990'lı yılların başında, Bosna Savaşı'ndan kaçarak Almanya ve Hollanda'ya sığınan göçmenler için uygulanan iki politik yaklaşım olan "*Müsamaha/Hoşgörü Belgesi*" (*tolerated stay/müsamaha (Duldung) Almanya*)) ve "*Yerinden Edilmiş Kişiler için Geçici Düzenleme*" (*Temporary Arrangement for Displaced Persons/Tijdelijke Regeling Opvang*

Ontheemden) (TROO) (Hollanda)) yasalarını ele almışlardır (Topçu ve Özbek, 2021:855-886).

Bahse konu dönem Mareşal Tito'nun 1980'de ölümünden sonra zayıflayan federal devlet bağlarının koptuğu zamana denk gelmektedir. 2 Temmuz 1990'da Slovenya'nın bağımsızlığını ilan etmesi ile başlayan süreç, 27 Haziran 1991'de Yugoslavya iç savaşına dönüşmüştür. Hırvatistan ve Slovenya savaşının şiddetlenmesi ve arabuluculuk faaliyetlerinin yetersiz kalması ile süreç, federe devletin diğer üyeleri olan Makedonya ve Bosna-Hersek'in bağımsızlıklarını ilan etmeleri ile devam etmiştir. 1992 yılında bağımsızlıkları tanımak istemeyen federal ordu ve Sırp milislerin Bosna-Hersek'e saldırımları ile tüm dünya, Avrupa'nın göbeğinde bir göç dalgası oluşturan trajediye şahit olmuştur. Askeri yönü çokça incelenen bu trajedi, 21 Kasım 1995'te imzalanan DAYTON anlaşması ile sükûnet bulmuştur (Uçarol, 2015:840).

Geriye bakıldığında, ele alınması gereken en önemli unsurlarından birisi ise, Bosna-Hersek Göç İzleme Merkezine göre, 1992 savaşı kaynaklı 2,2 milyon insanın yerinden edilmiş olmasıdır. Bu deneyim Avrupa ülkelerinin Cenevre sözleşmelerinin olgunlaştığı tarihlerden sonra, Avrupa'da toplu göçü içeren ilk deneyimdir. Geçici koruma statüsünün hayata geçtiği vakalardan birisidir. Konumuzda karşılaştırmalı politikaların ele alınması için seçilen Almanya, başlarda sınırlarını kapatma politikasını denemişse de kısa sürede bu yoğunluğa karşı duramayacağını anlamış ve “*Müsamaha Belgesi*”⁹ ile Bosna-Hersek vatandaşlarına “Geçici Koruma Statüsü” vermiştir. Halihazırda bu belge belirli koşulları sağlayan diğer ülke vatandaşlarına da verilmektedir.

Bahse konu statü bağlamında Bosna-Hersekli göçmenlere verilen bu statü bir oturum izni değildir, Almanya'da *bu statüden faydalanılarak kalınan süre vatandaşlık almak için gereken yasal süre içerisinde sayılmamaktadır*. Almanya'da göçmenlere yönelik uyum kurslarına katılma hakkı tanınmadığı gibi, yasal parasal yardımlardan

⁹ Müsamaha Belgesine ilişkin detaylar, online olarak <https://handbookgermany.de/tr/rights-laws/asylum/duldung.html>, adresinde güncel olarak bulunmaktadır.

ebeveyn desteği ve çocuk parasından faydalanmalarına müsaade edilmemiş sadece iş merkezinden sığınmacı desteği almalarına hak tanınmıştır. Alman yasalarına uygun olarak zorunlu ilk öğretime dahil edilen, Bosna-Hersekli göçmenler çalışma bakımından, ilk zamanlarda sığınmacılarla bir tutulmuş ve *çalışma izni verilmemiştir*. Ancak bu husus daha sonraları Yabancılar Dairesi'nin iznine tabi tutulmuştur.

Eğitim bakımından, mesleki eğitim programına katılma ya da üniversite eğitimi alma hakkına sahip olmalarına müsaade edilmiş, ancak entegrasyon kurslarına katılma hakkı, başvuru ve izne tabi kılınmıştır. Yerleştirildikleri yerden taşınmalara ise izin verilmemektedir. (Handbookgermany.de,2022) Almanya tarafından halen uygulanan *Hoşgörü Belgesi*, genellikle üç aylık sürelerle verilerek ihtiyaç halinde uzatılmakta ve göçün sebebinin ortadan kalması ile geri dönüşler sağlanmaktadır.

Genel anlamda Almanya'nın 15-24 yaş genç göçmen işgücü yaklaşımı incelendiğinde ise; Almanya göçün ve entegrasyonun güncel dünya gelişmelerinin ortaya çıkardığı aşırılıkları da karşılayacak düzenlemeleri hayata geçirmek için yoğun politik emek sarf etmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmaların, toplumun her kesiminden görüşleri kapsaması bakımından, çok katılımcılı olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. 2019 yılında açıklanan, "*Ulusal Entegrasyon Eylem Planı*"nı, hükümet, federal eyalet yönetimleri, yerel yönetimler, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşlarından aldıkları 300'den fazla ortakla geliştirdikleri belirtilmektedir (Annette Widmann-Mauz, 2019). Alman bakan kamuya yaptığı açıklamalarında, bu eylem planı ile Almanya'nın düzenli göçmenlik statüleri ile verimli ve devlet mekanizmaları işleyen bir göç ülkesi olmasına katkı sağlamayı amaçladıklarını duyurmuştur. Eylem planı, Almanya'nın gelişmesi yönünde destek verecek tüm yasal göçmenlerin, toplumla olan iş birliğini geliştirmek maksadıyla, göçmen uzmanların, emekçilerin ve bunların çocuklarının entegrasyonun sağlanmasını ve böylelikle Alman toplumu ile uyum içerisinde yaşamalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Eylem planı, Almanyanın kalkınma için, "*etik sorumluluk ve uluslararası dayanışma ilkelerine göre hareket edeceğini, göçün güvenli ve düzenli olmasına gayret edileceğini*" belirterek, göçün emek ihtiyacına dayalı yapılmasının Almanya, kaynak ülke ve göçmenlerin bizatihi kendisi için faydalı olacağına vurgu yapmaktadır.

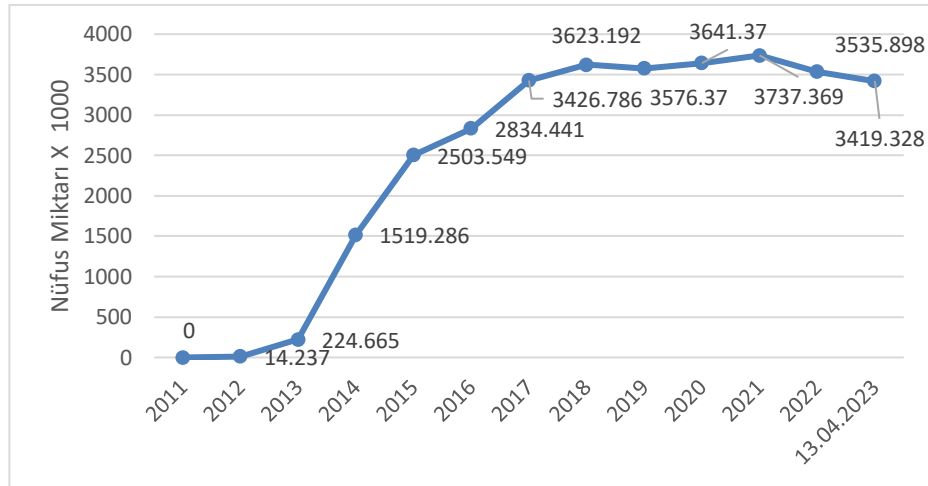
Bu kapsamda ise özellikle, Afrika ve Avrupa arasındaki işgücü göçünü ve hareketliliğini yönetmek için çaba harcanacağını belirtmektedir.

Almanya genç göçmenler için, (27 yaşa kadar) yaşayacakları psikolojik travmaları da kapsayacak şekilde tüm zorlukları atlatmaları için ayrı bir *Genç Göçmen Hizmetleri (JMD) departmanı* teşkil etmiştir. Tüm danışmanlık hizmeti ücretsiz olan bu departman, Almanya genelinde 420 merkezde hizmet vermektedir. Alman Gençlik Sosyal Yardım İşleri, tarafından koordine edilen Genç Göçmen Hizmetleri, kişiye özel rehberlik, vaka danışmanlığı, ebeveyn çalışmaları gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Örneğin, okul ve meslek eğitim sistemi, meslek/kariyer planlama, bilgisayar ve Almanca öğrenme programlarının kullanımı gibi konularda gençleri eğitmeyi hedeflemektedir.

3.3.4. Türkiye Değerlendirmesi

Türk toplumu, yaklaşık 1000 yıldır anavatan olarak kabul gören Anadolu’da, tarihi mirasını Osmanlı İmparatorluğu’ndan alan, göç almaya ve vermeye alışık, ırkçılık duygusu olmayan, yaşadığı toplumda ötekileştirmeye yabancı bir toplumdur. Türkiye Cumhuriyeti’nin Suriyeli göçmenlerin ülkeye toplu gelişinden önce bu ölçüde bir göçmen akımına uğramadığından daha önce bahsetmiştik.

Grafik- 3-6
Türkiye Tarafından, “Geçici Koruma” Statüsü Verilen Suriye Vatandaşlarının Nüfusu

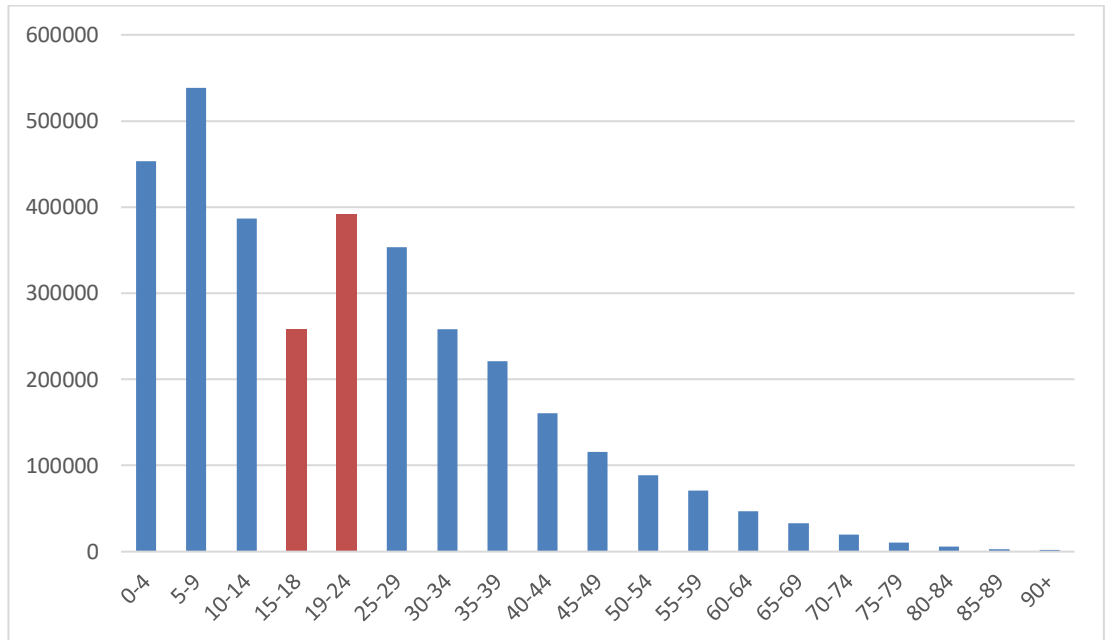

(Kaynak: T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, 24.04.2023)

Duman, göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarının eksikliğini ele aldığı çalışmasında bu durumu, 1699 Osmanlı-Avusturya savaşı sonrası geri göçlere kadar dayandırırsa da, bu göçlerin iç göç niteliğinde olduğu kabulü, daha sonraları Kafkasya ve Kırım'dan, Anadolu'ya yönelen göçlerin ulus-devlet olma yolunda hamlelere dönüştüğü yorumunda saklıdır (Duman, 2019). Günümüzde ise OECD kaynaklarına göre sadece 2019 yılında, Türkiye 578.000 yeni göçmen kabul etmek durumunda kalmıştır. Irak, Afganistan ve Türkmenistan'ın başı çektiği on beş ayrı ülkeden göçmenlerin hedefi haline gelen Türkiye, eskiye nazaran çok farklı politikalar gerektiren göçler ile karşı karşıyadır (OECD, 2021).

NEET oranları ile birlikte, karşılaştırmalı olarak bakıldığında, daha küçük yaş grupları için ilerleyen paragraflarda yer alan örgün eğitime katılım imkânı sağlansa da, bu göçmenlerin %19'u oluşturan ve çalışma yaşında olan 15-24 yaş aralığındaki gençlerin işsizlik oranı bu yaş grubu için OECD ortalamasının yaklaşık 2 katına yakın olan Türkiye için oldukça zorlayıcı bir rakam olduğunu belirtmek gerekecektir.

Grafik- 3-7
Geçici Koruma Verilen Yabancıların Yaşa Göre Dağılımı

(T.C. Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> ,24.04.2023)

Entegrasyonun her aşamasının geçici koruma statüsü verilen yabancılar için dışlanmaya sebebiyet vermeyecek ve Türk gençliği için ise ekstremist yaklaşımlara dönüşmesine müsaade edilmeyecek şekilde çözüm sağlayacak politikalarla yürütülmesi gerekecektir. Mutlu, Alman deneyimlerini anlattığı kitabında 1990 sonrası Berlin Duvarı'nın yıkılması sonrası oluşan işsizlik krizinden en çok Türklerin etkilendiğine vurgu yapmaktadır (Mutlu, 2022:17). İşsizlik bir anda ayrımcılığa dönüşme potansiyeli yaratarak toplumsal sorunlara yol açabilir. Entegrasyon iki yönlüdür; hem ev sahibi toplumun hem de göç edenlerin karşılıklı uyumuna dayalıdır. Fay, sosyal bilimlerdeki en önemli yanılsamalardan birisi olarak sabit düzen üzerinden çözüm arayışı olduğunu belirterek, en kapalı toplumların bile “yabancı” etki ile değişime uğradığına vurgu yapmaktadır (Fay, 2005:333). Entegrasyon iki yönlü etkiye sahiptir. Bu noktada politika yapıcıların, var olan yadsınamaz işsizlik oranlarını azaltıcı tedbirler almaları entegrasyonu hızlandıracak ve toplumsal refahı artıracak ortak çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.

3.3.4.1. Türkiye'nin 2011 Sonrası Yoğun Göç Dalgasına İlk Tepkileri

Bahsedilmesi gereken ilk husus Türkiye'nin düzensiz göçe karşı vermiş olduğu mücadeledir. Türkiye'nin coğrafi konumu tarihin her döneminde, transit bir geçiş yolu olması gerçeğini ortaya çıkartmıştır. Geçmişte ticaret yolları üzerinde olan Anadolu, zamanımızda ticaretin yanı sıra enerji geçiş yollarından birisidir. Coğrafya, göçler bakımından da benzer şekildedir, eskiden geçiş ülkesi olan Türkiye, günümüzde hedef ülkelerden birisine dönüşmüştür. İnsan hareketlerinin, düzenli olması kaydı ile doğal bir hareket olduğundan bahsetmiştik. Toplumsal kurallar ve güvenlik istekleri göçlerin kontrol edilmesi ve düzenlenmesini dikte etmektedir ve Türkiye bu konuda ciddi uğraş vermektedir. Dışişleri Bakanlığı resmî sitesinde yayınlanan rakamlara göre, 2005-2016 yılları arasında, 900 bine yakın düzensiz göçmen yakalanmıştır. Sınır güvenliği kara sınırlarında ve denizde sağlanmaya çalışılmaktadır. Sahil Güvenlik tarafından, Akdeniz'de Güven Harekatı (Operation Safe Med)” ve “Ege'de Umut Harekatı (Operation Aegean Hope)” adı altında sürekli operasyonlar yapılmaktadır. AB tarafından karşılıklı desteklenen bu hareketler, güvenli göçü sağlamak ve insan ticareti ile benzer suçları engelleme gayretini içermektedir. Bu maksatla FRONTEX ile karşılıklı çalışılabilirlik artırılmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Bahsedilmesi gereken ikinci husus ise büyük göç dalgası sonrası yapılan yasal düzenlemelerdir. Düzensiz göçle mücadeleye kesintisiz şekilde devam ederken, göç çeşitlerinden, özünde “insanın güvenli bölgeye kaçış hareketi”ni tarif eden göç dalgası, 2011 yılından itibaren Türkiye’nin sınırlarına dayanmış ve insani görevler kapsamında göz ardı edilemeyecek bir durum yaratmıştır. Türkiye için, coğrafyanın getirdiği hayatın gerçeği bu tarihte değişmiş, Suriye vatandaşları sınırdan geçmişlerdir. Modern dünya düzeninde, istihdamından, genç nüfusunun yetiştirilmesine birçok konu üzerinde politika üreten Türkiye’nin göçmenler konusunda da politikalar üretmesi gerekmiştir. Bu ilk büyük göç dalgasına, 4 Nisan 2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91 inci maddesine dayandırılarak hazırlanan ve 13 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile ilk düzenleme yapılmıştır. (Resmî Gazete, 13/10/2014, No:29153)

“Büyük ölçekli göç” söz konusu olduğunda, göçün yarattığı etkiler birden fazla ülkeyi ve toplumu etkileyen bölgesel krizlere dönüşebilmektedir; bu durumda da yük yoğunlukla komşu ülkelerin üzerinde kalmaktadır (IOM,2019:40)¹⁰. Bu kapsamda söz konusu göçün düzenlenmesi maksadıyla ele alınması gereken üçüncü konu ise ulusal, bölgesel ve uluslararası paydaşların ortak çabasıdır. İnsani boyutu ve göçün gerek maddi gerek manevi yükünün azaltılması, uluslararası paydaşların ortak çabalarının bir noktada buluşturularak çözümlenmesini gerektirecek kadar büyüktür. *Literatür taramasında incelenen araştırma ve çalışmalarda genel vurgu, batı devletleri gibi deneyimlenmiş politikalarımız olmadığı yönündedir.* Bu bağlamda, geçmişte gerçek anlamda göç problemi yaşamadığımızdan, entegrasyon pratiğimizin oldukça kısıtlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durumda modern dünyaya entegre bir Türkiye için sorunun çözümüne yönelik gayretlerde, BM çatısı altında sarf

¹⁰ “Büyük ölçekli göç” tanımlaması ile, “Bölgesel sorun olduğu” tespiti bir arada kullanıldığında yadsınsa da rakamsal olarak, Bosna, Afgan ve Suriye örneğinde olduğu gibi özellikle uzun süreli karmaşıklıklardan kaynaklanan ani ve büyük ölçekli göçün etkilerini, yoğunlukla Almanya, Hollanda, Pakistan, Türkiye, Lübnan ve Ürdün gibi sınır komşuları yüklenmek durumunda kaldığı görülmüştür. Bu nedenle, özellikle UN çatısı altında organize çabaların yanısıra, bölgesel ve ulusal kuruluşların birbiri ile etkileşimli çalışarak krize çare olacak politikalar geliştirmeleri gerekmektedir.

edilen gayretler kadar, bölgesel ve ulusal kuruluşların etkileşimli çalışmaları da önem arz etmektedir.

2011 yılından itibaren, Suriye’de başlayan kriz ve insan hakları ihlalleri neticesinde tetiklenen göç dalgasında, Türkiye “açık kapı” politikası izlemiştir. 2014 yılında geçici koruma statüsü verilen Suriye vatandaşlarının resmi sayıları ve yıllara sari artışları önceki grafiklerde sunulmuştur. Başlangıçta, 10 şehirde 26 geçici barınma merkezi kurularak 256.971 Suriye vatandaşına barınma imkânı sağlandığı, 2020 yılı itibari ile geçici korunma merkezi sayısının 5 ilde olacak şekilde 7 merkeze düştüğü ve bu merkezlerden yaklaşık 59.000 insanın faydalandığı, Göç İdaresi Başkanlığı’nın resmi kayıtlarından görülmektedir. Geçici koruma statüsü verilen yaklaşık üç milyon altı yüz bin Suriye vatandaşı bu merkezlerin dışında 81 ilimizde Türk vatandaşları ile birlikte yaşamaktadır.

3.3.4.2.Entegrasyon İçin Tecrübe ve Bilgi Paylaşımı

AB “Ortak Eylem Planı”, Türkiye’deki göçmen meselesi ele alınırken bahsedilmesi gereken bölgesel çabalardan birisidir. Büyük yabancı kitlelerin göçü, pratiğimiz az olsa da 2011 yılında yaşanan göç, göç dalgasından etkilenmesi muhtemel hedef ülkeler konumundaki AB ülkelerinin deneyimlerinden faydalanacak ortamı doğurmuştur. AB Konseyi ile Türkiye arasında yapılan çalışmaların sonucunda, 2016 yılında “Ortak Eylem Planı” hazırlanmıştır. Eylem planının hedefi, kaçak göçmenlere engel olmak, göçmenlerin zafiyetlerinden faydalanan insan kaçakçılarına engel olmak, özellikle deniz yolu ile kaçmaya gayret edenlerin hayatını kaybetmelerinin önüne geçmek gibi amaçların yanı sıra Türkiye’de ikamet eden Geçici Koruma Statüsü verilenlere yardım programları oluşturmak olarak belirlenmiştir.

Ortak Eylem planı çerçevesinde, AB tarafından “Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRİT)” hayata geçirilmiştir. Programın amacı yoğun göçmen akımının Türkiye üzerinde yarattığı baskıları azaltmak olarak belirlenmiş ve projeler için ayrılan 6 milyar Euroluk bütçe oluşturulmuştur. Bahse konu projeler için ayrılan bütçenin detayları Ek'te sunulmuştur (AB Komisyonu, 2019). AB, ekonomik ve sosyal olarak bir parçası olan Türkiye'ye göçmen sorunsalında destek olan en büyük

bağışçı konumundadır (AB Delegasyonu). FRIT kapsamında, yapılan yardımlar; insani yardım, göç yönetimi, eğitim, sağlık, belediye altyapısı ve sosyo-ekonomik destek başlıkları altında altı temel konuya yönlendirilmiştir. AB açısından ekonomik yardımın yerine ulaştırılması ve uygulanması, insani yardımlar için Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları (ECHO) ve diğer yardımlar için Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA), İstikrar ve Barışa Katkı Aracı (IcSP) ve AB Güven Fonu (EUTF) eliyle sağlanmaktadır (AB,2019)

Türkiye 2011 krizi sonrası, tezin hazırlandığı yıllar içerisinde, çok miktarda pratik edinmiş ve uygulama ortakları bölgesel ve uluslararası kuruluşları ile on bir yılı geride bırakmıştır. Tezin amaçlarından birisi olan genç göçmenlerin çalışma yolu ile entegrasyonun sağlanması hususu pratikte karşılık bulmuş olmasına rağmen, verimliliğin ölçülmesi ve iyileştirilmesi zaman alacak süreçler olarak tespit edilmiştir. Ön görmemiz gereken hususlardan birisi, Türkiye'nin komşu ülkesi Suriye'de yaşam alanı vatandaşlarının geri dönüşüne uygun hale gelene kadar geçici koruma statüsünün devam edeceğidir. Dünya üzerindeki pratiklere bakıldığında bu sürecin kısa sürmeyeceğinden bahsetmek yanlış olmayacaktır.

Türkiye bu iyi niyet duruşunu AB ile arasında imzaladığı 18 Mart mutabakatı olarak da bilinen “bire bir” anlaşması ile de göstermiştir. AB sınırlarında yakalan düzensiz göçmen Suriye vatandaşının iadesine karşın, “BM Kırılganlık Kriterleri” çerçevesinde mülteci statüsünü sağlayan bir Suriye vatandaşı AB'ye gönderilmektedir. Bu şekilde değişimle 34.768 Suriye vatandaşı AB'den Türkiye'ye gönderilirken bire bir ilkesine uygun olarak AB'ye yollanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2022). Bu uygulama AB ülkeleri ile yük ve sorumluluk paylaşımı bakımından önem arz etmektedir.

3.4. GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GENÇ GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARININ BASAMAKLARI

Genç göçmenlere yönelik uygulanan entegrasyon politikalarının konu başlıklarının tespitine yönelik yapılan çalışmalarda, öncelikli olarak genel manada ülkelerin politikalara bakış açısı ele alınmış, çözüm üretilmeye gayret edilen örnek

havuzunun büyüklükleri ile ülke nüfuslarına değinilerek durum tespitleri yapılmaya gayret edilmiştir. Müteakip maddelerde ise geçici koruma statüsü verilen genç göçmenlere yönelik oluşturulacak politikaların neler olabileceğine yönelik hususlara yer vermeye gayret edilmiştir. Konu başlıkları, literatür taramalarında sosyal politika bakımından öne çıkan dört başlıkta ele alınmıştır. Karşılaştırma bağlamında, ülkelerin geçici koruma statüsü verilen Suriye vatandaşlarına yönelik uygulamalarının yanı sıra, 15-24 yaş aralığındaki genç göçmenlere yönelik genel politikalarına da değinilmiştir.

3.4.1. Genç Göçmenlerin Eğitim/Öğretime Dahil Edilmesi

3.4.1.1. Diğer Ülke Uygulamaları

Gençlerin eğitim/öğretime dahil edilmesi konu başlığının, incelenen tüm kaynaklarda ilk sıralarda olduğunu görmek mümkündür. Eğitim/öğretime katılım oranları, eğitime ulaşımın sağlanması, eğitimin iyileştirilmesi gibi konu başlıkları sosyal politika bağlamında toplumun vasıflandırılması ve işgücünün her alanda iyileştirilmesi anlamını taşımaktadır. Eğitim toplumun yaşama dair genel kurallarını öğrenme ve kültürel yakınsama için kullanılan araçlardan birisidir. Eğitim/öğretime dahil etmek suretiyle, genç göçmenlerin topluma entegrasyonlarına yönelik uygulamaların anlaşılması maksadıyla İngiltere, Kanada ve Almanya örnek ülkelere bakıldığında, genç göçmenlerin topluma eğitim/öğretim yolu ile entegre edilmelerini sağlamak üzere, eğitilmiş gençlerin göçünün yolunu açan İngiltere örneğinde olduğu gibi, Almanya gibi tüm entegrasyon sisteminin ilk basamağını eğitim konusu üzerine inşa eden ülkeler de olduğunu görmek mümkündür.

İngiltere’de entegrasyonu, ele alan çalışmalarda genel olarak, göçmenlerin İngiltere sistemlerine çabuk uyumunu sağlayan en önemli faktörlerden birisinin İngilizce dilinin yaygın olarak bilinmesi olduğu belirtilmektedir. Kiarens’in çalışmasında bu hususta göçmenlerin büyük bir bölümünün İngilizceyi iyi ya da çok iyi seviyede konuştuğu ve yetişkinlerin yarısından fazlasının ise anadilleri olarak kullandığı belirtilmektedir. İngilizceye hâkim olmak, İngiltere’deki göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunda kritik bir faktördür. 2011 nüfus sayımına göre, İngiltere’de bulunan göçmen nüfusun %89’unun (7.086.000) İngilizceyi iyi veya çok

iyi konuştukları ve kalan %11'inin ise sınırlı olarak İngilizce konuştukları tespit edilmiştir (Fernández-Reino, 2019). Bu noktada İngiltere'nin lisan hususunda diğer ülkelere nazaran avantajlı bir konumda olduğunu, ancak ilave entegrasyon programları hususunda ise bir çabası olmadığını belirtmek gerekmektedir.

İngiltere gerek iş piyasası gerekse eğitim kurumları bakımından kaynak zenginliğini avantaja dönüştürmektedir. Eğitim vizesi detaylarına bakıldığında, Kabul Sertifikası (CAS) verilenlerin oranları, yüksek öğrenim için %91, ileri eğitim için %4, bağımsız okullar için %3, İngilizce dil okulları için %2 ve Diğer Kurumlar için %1 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda vize verilen göçmenlerin çoğunluğunun yüksek eğitilmiş ve vasıflı olması ayırıştırıcı bir özelliktir.

Kanada'ya bakıldığında, aktif göçmen politikasının genç işgücünü desteklemesi ülkeyi, genç göçmenler bakımından ön plana çıkartmaktadır. OECD'nin ülke verilerinden hazırladığı raporda yer alan Kanada'ya ilişkin eğitim verileri incelendiğinde, ulusal hükümetin milli gelirin %6'sını eğitime harcadığını ve dünya ortalamasında eğitimde iyi bir konumda olduklarını belirtmek mümkündür. Göçmenlerin Kanada'daki eğitim sistemine katılımının son yıllarda arttığı tespitinde bulunan raporda, 2019 yılında, Kanada'da doğan nüfusun %21'inin göçmen kökenli olduğu ve çoğunluğunun son on yıl içinde Kanada'ya yerleştiği ve göçmenler arasında, yüksek öğrenim seviyesine sahip olanların oranının, doğum yeri Kanada olanlara göre daha düşük olduğu belirtilmektedir. Kanada için yapılan incelemede, özellikle kırsal alanda eğitimde fırsat eşitsizliği yaşandığının vurgulandığını görmek mümkündür. Kanada'nın coğrafi yapısından kaynaklı kırsal alanların dezavantajlarının üzerinde durulmasının nedenlerinden birisi, Suriyeli sığınmacıların yerleştirildikleri bölgelerdir. Kanada Federal Hükümeti'nin, çalışma hayatına dayalı sistemleri içerisinde, genç göçmenlerin desteklenmesi için ek bütçe ayırmak suretiyle,

- Dil eğitimi programlarının iyileştirilmesi,
- Göçmenlerin iş becerilerinin geliştirilmesi,
- Göçmenlerin yükseköğrenim için finansal desteğe ihtiyaç duymaları durumunda kredi programlarının genişletilmesi

- Göçmenlerin iş piyasasına entegre olmalarını kolaylaştırmak için mesleki eğitim programlarına odaklanma gibi politikalara yoğunlaştıkları görülmektedir.

Almanya önceki konu başlıkları altında belirtilmiş olduğu şekilde, göçmen nüfusunun yoğun olarak bulunduğu bir Avrupa ülkesidir. İstihdam yaratma gücü sayesinde, göçmen işgücünün potansiyel enerjisinden, fayda sağlayan ülkelerin başında gelmektedir. *Ulusal Entegrasyon Eylem Planı*’na göre, entegrasyonun ilk basamaklarından birisi olarak görülen *dil eğitimi*; zorunlu entegrasyon eğitim sürecinin temel taşını oluşturmaktadır. Planda, *yerinde eğitim ve bilgilendirme başlığına önem* atfedilmektedir. Bu şekilde, Almanya’ya düzenli göçün nasıl sağlanacağı göç etmek isteyenlere anlatılmaktadır. Bu madde başlığının açık amacı, yetişmiş insan gücünün Almanya’ya kazandırılması ve olası kaçak göçün ise engellenmesi olarak yorumlanabilmektedir.

Eylem Planı hazırlama aşamasında, göçmenlerin henüz başvuru aşamasında kendi ülkelerinde Almanca öğrenmeleri konusunda nasıl tedbir alacakları ve Alman kültürüne entegrasyonlarını nasıl hızlandıracakları konusunda eğitimler verilebileceği ön görülmüş ve bu kapsamda Almanya işgücü piyasası, işçi hakları, sosyal haklar gibi hususlarda Goethe-Enstitüsü öncülüğünde mevcut göçmen toplulukları ve derneklerinin de katkıları ile pilot projeler uygulanması hedeflenmiştir. Oluşturulan müfredatlar ile dil kurslarında alınması gereken ders konularına serpiştirmek suretiyle, kültürel eğitim, iş hayatına dönük bilgilendirme gibi kapsayıcı bir entegrasyon programı uygulanmaya konulmuştur.

Halihazırda, internet üzerinden içeriğine ulaşılabilen “*Alman Entegrasyon Kursu*”, bir dil ve oryantasyon kursu olmakla birlikte, 600 saatlik B-1 seviye Almancanın hedeflendiği kursta dil öğretimi esnasında, sosyal yaşama dair günlük faaliyetler, meslek, çalışma, alışveriş ve devlet dairelerinin hizmetleri gibi konular göçmenlere verilmektedir. Kursa iştirak eden göçmenler tarafından, B-1 kuru sonunda, Almanya tarihi, toplum kültürü ve politikası konularında bilgi edinilmiş olur. Dil kursunu müteakip, 100 saatlik *Oryantasyon Kursu* verildiği görülmektedir. Genel

Entegrasyon kurslarına ilaveten, 27 yaş ile sınırlı olmak kaydıyla, farklı alfabeler ile okuyup yazanlar da dil eğitimi için ayrıca desteklenmektedir.

Almanya’da Entegrasyon Kursları, istisnalar hariç, kursa katılma hakkı olanlar (aile birleşimi ile gelen eş, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma statüsünde oturma izni olanlar) için zorunludur. Program istisna durumunu ise, okul veya meslek eğitimine devam ediyor olmak, zaten çalışıyor olmak ve hasta/hastaya bakıyor olmak olarak tanımlamıştır. Görüldüğü üzere Almanya’da sistem göçmenlerin statüsüne bakılmaksızın, üç aydan uzun kalacaklarını ön görerek bir entegrasyon programına başlamalarını sağlayacak tedbirleri geliştirmiştir. Alman programının, mihenk taşı toplumu bir arada tutan dil becerisinin geliştirilmesi ve bu esnada ise toplum kültürünün anlatılması üzerine inşa edilmiştir. Haftanın beş gününü kapsayan bu kurslarda amaç sosyal dışlanmışlık yaşanmadan yeni gelenlerin, toplum kültürüne adapte edilmesidir. Entegrasyon sadece dil kursuna indirgenmiş gibi düşünülse de aşağıda başlıkları sunulan tipik dil kursunun içeriği aslında sosyal yaşama entegrasyonu içerdiğini göstermektedir. Bahse konu dil kursları,

- İş ve meslek,
- Meslek eğitimi ve meslek içi eğitim,
- Çocukların bakım ve eğitimi,
- Alışveriş/ticaret/tüketim,
- Boş zaman aktiviteleri ve sosyal ilişkiler,
- Sağlık ve hijyen/ insan vücudu,
- Medya ve medya kullanımı,
- İkamet,

konu başlıklarını içermektedir.

15-24 yaş aralığındaki gençler için olan kursun içeriğinde “*meslek eğitimine başvuru*” nasıl yapılır gibi sadece gençlere hitap eden konular da ilave edilmektedir. Entegrasyonun ilk aşaması olan Almanca kursunun devamında *Oryantasyon Kursu* verilmekte olup bu kurs ile, toplumsal değerlere yönelik, *Alman hukuk düzeni, Alman tarihi ve kültürü, Almanya’da hak ve yükümlülükler, Alman değerleri ile toplumsal*

yaşam, birlikte yaşama şekilleri, din ve inanç özgürlüğü, hoşgörü ve kadın-erkek eşitliği gibi konular kapsamaktadır. Bahse konu kurs ise "*Almanya'da Yaşamak*" bitirme sınavıyla tamamlanmakta olup, sınavlarda başarısız olma halinde, bir defaya mahsus ücretsiz olarak 300 ders saati kurs tekrar edilmektedir. Entegrasyon kurslarından sonra verilen bu oryantasyon kursları ile genç göçmenlerin Alman emek piyasına kazandırılması hedeflenmektedir (AB Çalışma Analizi, 3/2002,Part III).

3.4.1.2. Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Verilen Gençlerin Eğitime Ulaşımı (Türkiye Özelinde Değerlendirme)

Önceki başlıklarda, geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin, genel göçmenlere ve aynı ülke yaş grubuna oranları verilmiştir. Halihazırda sayıları yaklaşık 650 bin olan bahse konu gruba yönelik olarak, 2011 yılında politika yoksunu olmanın etkisi ile, daha enformel ve hızlı kararlar alınmış ve “*Geçici Eğitim Merkezleri*”nde eğitim programları başlatılmıştır. MEB’in açıklamalarında, AB fonları ve desteği ile acil önlem olarak, Arapça eğitim verilen “*Geçici Eğitim Merkezleri*” kurulsa da, Kanada, Hollanda bir oranda Almanya örneklerinde olduğu şekilde gettolaşmaya yol açan ve toplumsal entegrasyonu yavaşlatan ayırık eğitimlerden, 2018-2019 döneminde vazgeçildiği belirtilmektedir. Halihazırda, geçici koruma statüsü verilen genç ve çocuklar, mevcut devlet okullarına aktarılarak Türkçe eğitime geçişleri sağlanmıştır (MEB, 2018). Hali hazır durumda, 5 ilde toplam 7 koruma kampında kalan yaklaşık 60 Bin geçici koruma statüsü verilmiş Suriye vatandaşı dışında kalanların tamamı 81 ile dağıtılmış vaziyette yaşamlarını sürdürmekte olup, kamp dışında kalanların yaşam standartları konusunda dezavantajlı olabildikleri belirtilmektedir (Önder,2019:119). Örgün eğitime ulaşma bağlamında ise bu durumun aksine, mahalle düzeninde şehirlerde yaşamının avantaj sağlayabileceğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Eğitim konusundaki uygulamaların daha iyi anlaşılması maksadıyla, MEB tarafından hazırlanan ve 2019-2023 yıllarını kapsayan *Stratejik Plan* incelendiğinde, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı sorumluluğunda, örgün eğitimin 17 yaşa kadar olduğu da göz önünde bulundurularak, 15-24 yaş gençlerden örgün eğitime dahil olmayanlar için, Meslek Eğitim Merkezi (Geçici Koruma Altındaki Öğrenciler İçin) Haftalık Ders Çizelgesi hazırlandığını görmek mümkündür (MEB, 2018). Bakanlığın

aynı dönemi kapsayan On Birinci Kalkınma Planı'nda da fırsat eşitliğine atıfta bulunularak, tüm kademelerde okullaşma oranının artırılmasının yanı sıra, “Geçici Koruma” Statüsü verilen yabancıların eğitim imkanlarının artırılmasının hedeflendiği belirtilmiş ve bu hususa 2021 yılında devlet yatırım programı etüt projeleri içerisinde, Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü (ÖERGM) koordinesinde *iki milyon Türk Lirası* bütçe ayrılmıştır (MEB, 2018).

AB'nin finans desteği ile verilen eğitimler kapsamında eğitici eğitimleri de düzenlenerek 26 ilde 350 okul müdürüne eğitim imkânı sağlanmıştır. Faaliyetlerin devamı olarak, geçici koruma statüsü verilen yabancı çocuklarla ilgilenecek rehber öğretmenlerin eğitimleri kapsamında, 465 rehber öğretmene kurs imkânı sağlanmıştır. Sosyal entegrasyonun hızlandırılması maksadıyla, mesleki ve teknik eğitim başlığı altında, eğitime erişimin artırılması ve istihdam edilebilirliği artırılması kapsamında, “Meslek Eğitim Merkezleri Haftalık Ders Programı 2021-2022 yılından itibaren hayata geçirilmiştir (MEB,2022).

5-17 yaş grubunda geçici koruma statüsü verilenlerin sisteme kazandırılması maksadıyla konulan en önemli hedeflerden birisi örgün eğitime dahil edilmeleri olarak belirlenmiş olup, 2021 yılında hedef olarak %70'inin eğitime dahil edilmesi hedeflenerek %67,53'ü dahil edilmiştir (MEB, 2022). Her ne kadar oranlar raporlara yansırken, gerçekleşme oranı üzerinden %96,47 ve başarılı olarak görünse de, asıl oranın %67,53 olması geriye kalan %32,47'nin eğitim sistemine henüz dahil edilmediği gerçeğini de ortaya koymaktadır. Risk değerlendirmelerinde, geçici koruma statüsü verilenlerin yoğun olarak yaşadığı şehirlerde eğitim ortamlarının yetersiz olması tespiti ile, yabancı çocukların eğitim ve öğretime erişim imkanlarının artırılması hedef olarak belirlenmiştir (MEB, 2022).

MEB tarafından, tüm stratejik belgelerde yer verilen ve bütçe ayrılan örgün eğitime dahil etme gayretinin, göçmen gençler için her zaman hedefine ulaşmadığı 15-17 yaş grubundaki %32'lik eksiklikten anlaşılmaktadır. Yüzde yüz başarı sağlanamamış olması doğaldır, bu noktada çözümlerden birisi 15-24 yaş grubu geçici koruma statüsü verilmiş yabancı gençlerin entegrasyonuna yönelik izlenebilecek bir yol da, Mesleki Eğitim Merkezleridir. Bu yolun kat edilmesinde toplumsal

entegrasyonun sağlanması yanı sıra, örgün eğitim ile göçmenlerin haklarını öğrenmeleri, mesleki eğitim alarak kalifikasyonlarını geliştirmeleri ve yasal kuralları öğrenmeleri ile toplumun yasal çerçevesine de katkı sağlayacakları aşıkardır.

Bu noktada ise, örgün eğitime devam etmeyen/edemeyen geçici koruma statüsü verilmiş yabancıların “*Mesleki Eğitim Merkezleri*”ne yönlendirilmesini teşvik etmek öne çıkmaktadır. Mesleki Eğitim Merkezleri dört yıl eğitim veren, örgün eğitime dahil bir eğitim sistemidir. Bir gün okula gelen öğrenciler beş gün işyerinde çalışarak pratik eğitimlerini sürdürmektedirler. Mesleki Eğitim Merkezlerine kayıta yaş sınırı yoktur. Bu bağlamda, özellikle 15-24 yaş genç göçmenlerin asgari ücretin %30’undan daha az olmamak kaydıyla ücret alarak çalışabilecekleri ve alacakları eğitimle kayıt altına alındıkları gibi, sosyal koruma şemsiyesine dahil *vasıflı işgücüne* dönüşecekleri bir sistem oluşturulmuştur. *Sistemin Almanya benzeri özelliklerinden* birisi A1 seviye Türkçe kursu belgesini önceliyor olmasıdır. Böylelikle genç göçmenlerin dil seviyesinin geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Yapılan literatür taramaları esnasında, son zamanlarda, popüler kültürün etkisi ile “*sorunların ölçülmesi*” ile, “*sorunların kişinin bakış açısına göre yorumlanması*”nın karıştırıldığı görülmüştür. Pratikte, entegrasyona etki eden faktörlerin nasıl hayata geçtiği büyük bir muammadır. Literatür taramalarında da çokça kişisel yoruma rastlansa da, tam anlamıyla veri üretecek bilgiye ulaşmakta güçlük çekildiği görülmüştür. İkincil kaynaklarda, genel olarak öğrencilerin başarı kıyaslamalarında, Türkçe öğrenme konusunda zorluk çektiklerine vurgu yapılmış olduğu tespit edilebilmektedir, ancak özellikle Almanya örneğinde olduğu gibi yerel dilin öğrenilmesinin entegrasyona katkı sağladığı ve gerek şart olduğu akılda tutulmalıdır.

Türkçenin resmi dil ve birleştirici olduğu konusunun kavranabilmesi maksadıyla, dünyada, benzer göçlerin yaşandığı durumlardan birisi olan Afgan göçüne bakacak olursak; 1970 Afgan göçü Suriye’de olana benzer şekilde güvenlik endişesi ile başlamıştır. Yoğunluğu komşusu Pakistan’a olacak şekilde 93 ülkeye yayılmıştır. Aradan geçen yarım asırdan uzun süreye rağmen 2022 yılına kadar bu göç dalgası, tersine dönmemiştir. Afgan göçmenler halen, Pakistan üzerinde refah paylaşımı

konusunda hesaba katılması gereken bir unsurdur. Afganistan-Pakistan örneği, kısa vadede geri dönüşleri ön gören politikaların başarılı bir sonucu olamayacağına örnek teşkil etmektedir. Yoğunluğu Suriye'den olmakla beraber, son zamanlarda Afganistan ve Somali'den göç alan Türkiye'nin entegrasyonunun Almanya programında olduğu şekilde yabancı dil öğretimi ile orta ve uzun dönemde çalışma temelli entegrasyona dayalı olmasının, istihdam şartları oluşturulması kaydı ile kalkınmaya fayda sağlayabileceği göz ardı edilmemelidir.

3.4.2 Genç Göçmenlerin İşgücü Piyasasına Dahil Edilmesi

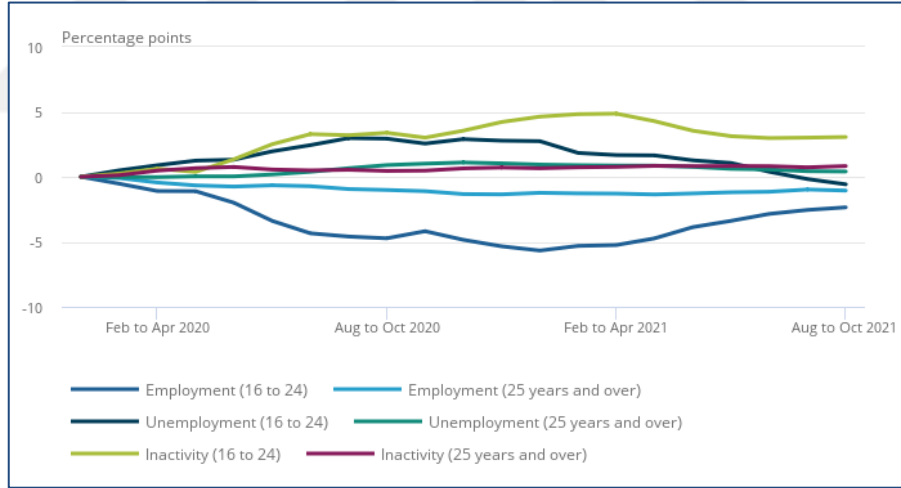
3.4.2.1 İşgücü Piyasasında Yer Alan Genç Göçmenlerin Durumuna Yönelik Genel Değerlendirme

İşgücü piyasası, diğer tüm sosyal alanlara da entegrasyonu hızlandıran bir basamak olarak görülmektedir. Kierans bu konuda, Ager ve Strang'ın çalışmasına atıfta bulunarak, istihdamın ekonomik bağımsızlığı sağladığı dolayısı ile, toplum ile ilişkileri kolaylaştırdığı bunun da dil becerilerinin hızlı gelişmesini ve özgüvenin artması ile refah seviyesini olumlu etkilediğini belirtmiştir (Aktaran Kierans,2021). Daha önceki konu başlıklarında belirtildiği üzere tüm gelişmiş toplumlar, genç işgücünün potansiyel enerjisini temin ederek kullanmanın yollarını aramaktadır.

Bu bağlamda İngiltere uygulamalarına bakıldığında, çalışma ve eğitim vizeleri ile gelenlerin, İngiltere göçmen stoğunun büyük bölümünü oluşturduğu görülmektedir. İngiltere ekonomisi dünya genelinde önemli bir yere sahiptir ve 2021 yılı itibarıyla 2.8 trilyon dolarlık Gayri Safi Milli Hasılası (GSMH) ile dünya genelindeki 6'ncı sıradadır. İngiltere ekonomisi, finans, turizm, sağlık, eğitim, otomotiv, havacılık, makineler, ilaçlar ve elektronik gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir. İngiltere'deki istihdam oranı %75,2 iken işsizlik oranının %4,8 olduğu görülmekte olup, ekonomide en büyük pay hizmet sektörüne aittir. Hizmet sektörü, işgücünün yaklaşık %80'ini oluşturmaktadır. İşgücü göçüne ihtiyaç duyan İngiltere'nin güncel göç kayıtları incelendiğinde, 2022 yılında verilen çalışma vizelerinin, tüm verilen vizelerin yarısından fazlasını (%54) oluşturduğu görülmektedir (ONS, 2023).

Nitelik bakımından eğitimde yüksek nitelikli göçmenlerin tercih ettiği İngiltere, işgücü bakımından kota ayarlaması yapmak suretiyle, "mevsimlik işçilere" önem atfetmektedir. 2019'da 2.500 olan mevsimlik işçi vize kotasını 2022'de 40.000'e yükseltmek suretiyle 34.532 göçmen işgücü sağlamıştır. Bunun aynı zamanda kotalarla ihtiyaca yönelik işgücü planlamasının dinamik yönetimini gösteren hususlardan birisi olduğunu belirtmekte fayda vardır. 2022'de aynı şekilde 485.758 sponsorlu çalışma vizesi (iş yeri sahibinin talebine istinaden verilen vize) veren İngiliz Hükümeti, işgücü göçü gözüyle bakıldığında bu hususu tamamen yasal vize uygulamaları ile ilintilendirmiştir (ONS, 2023). *Sığınmacıların çalışma hakları yasal statü kazanana kadar kısıtlanmıştır.*

Grafik- 3-8
İngiltere Genç Nüfus Değerlendirmesi

Kaynak: İngiltere Ulusal İstatistik Ofisi (ONS), <https://www.ons.gov.uk/>, kaynağından (verilerin miktarından ziyade genel temayülün gösterimi hedeflendiğinden) grafik resim olarak aktarılmıştır.

15-24 yaş aralığındaki genç göçmenler için işsizlik oranı, İngiltere'nin genel işsizlik oranından daha yüksek olabilmektedir. ONS verilerine göre, 16-24 yaş aralığındaki İngiliz gençlerin işsizlik oranı %10,5 iken, göçmen gençler arasında bu oran %22,4'tür. Bu oran, göçmenlerin İngiltere'deki istihdam sorunları ile mücadele etmek zorunda olduğunu göstermektedir. İngiltere'ye gelen göçmenlerin çoğunluğu Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile diğer Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Son yıllarda ise özellikle Ortadoğu ve Afrika ülkelerinden gelen göçmen sayısında artış

görülmektedir. 2021 yılı analizinde, 257 bin kişinin eğitim ve 458 bin kişinin ise iş bulmak amacıyla geldiği tespit edilmiştir. (Office for National Statistics of England, 2021). Pandemi dönemine yönelik işgücü araştırması sonuçlarını da içerecek bir değerlendirme yapıldığında, istihdam oranının düşmesi ve işsizliğin artması nedeniyle 16 ila 24 yaş arası genç işgücünün, 25 yaş ve üzerindeki çalışanlara nazaran daha fazla etkilendiği, bu gençlerin dış etkenlerden diğer gruplara nazaran daha fazla etkilendiği ve *işgücüne dahil edilmeleri ile ilgili ilave tedbirlere ihtiyaç olduğu*, tespitini yapmak mümkündür.

Genç göçmenlerin işgücü piyasasına dahil edilmesi bağlamında Kanada'nın politikalarına bakıldığında, 2021 yılı itibariyle Kanada'nın Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının (GSYİH) yaklaşık 1,6 trilyon dolar olduğunu ve dünya genelinde GSYİH bakımından onuncu sırada olduğundan bahsederek ekonomik büyüklüğünü belirterek başlamakta fayda vardır. Kanada ekonomisi, hizmet sektörü, imalat, enerji, madencilik, teknoloji ve turizm gibi birçok alanda faaliyet göstermekte olup istihdam oranı %75,6 iken işsizlik oranı %7,5'tur. Kanada'nın hizmet sektörü de İngiltere'ye benzer şekilde, işgücü piyasasının yaklaşık %80'ini oluşturmaktadır. İşgücü göçüne ihtiyaç duyan Kanada'nın güncel göç kayıtları incelendiğinde, Kanada'nın 2022 yılında verilen çalışma vizelerinin, tüm verilen vizelerin %17,7'sini oluşturduğu görülmektedir. İşgücü göçüne ihtiyaç duyan Kanada tarafından çalışma vizelerine ilişkin kayıtlar, göçmen işgücünün Kanada ekonomisindeki önemini vurgulamaktadır (OECD, 2021).

Kanada'da, 15-24 yaş aralığındaki göçmen gençlerin işsizlik oranı, Kanadalı gençlere göre daha yüksektir. Kanada İstatistik Kurumu'nun verilerine göre, 15-24 yaş aralığındaki göçmen gençlerin işsizlik oranı %17,2 iken, Kanadalı gençler arasında bu oran %11,3'tür. Bu, Kanada'da da göçmen gençlerin iş bulma sürecinde zorluklar yaşadığını göstermektedir.

Karşılaştırma maksadıyla seçilen ülkelerden Almanya'da da 15-24 yaş aralığındaki göçmen gençler arasında işsizlik oranı yüksektir. Alman Federal İstatistik Kurumu verilerine göre, 15-24 yaş aralığındaki göçmen gençlerin işsizlik oranı %14,4 iken, Alman gençler arasında bu oran %5,9'dur. Bu, Almanya'da göçmen gençlerin iş bulma sürecinde zorluklar yaşadığını göstermektedir (Federal İstatistik Ofisi, 2023).

Almanya'nın göçmen nüfusunun yaşa göre dağılımı incelendiğinde Türkiye ve İngiltere'deki gibi genç bir nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Almanya'nın bahse konu genç göçmen nüfusunun entegrasyonuna yönelik yaklaşımının önemi bağlamında göç ivmesine dikkat çekmek gerekmektedir. Göç geçmişinin uzun yıllar öncesine dayandığını belirttiğimiz Almanya'nın 2022 yılı içerisinde, özellikle Ukrayna, Suriye ve Afganistan'dan gelen yüksek sayıda mülteci göçü nedeniyle, bir önceki yıla göre göç oranı %6,5 oranında artmış ve ülkede yaşayan göçmen sayısı 20,2 milyona ulaşmıştır (FİO, 2023). Artan göçmen/göç kökeni bulunanların sayısı genel nüfusa göre, %24,3'e ulaşmıştır. Kayıtlarda dikkat çeken hususlardan birisi de hali hazır göç stoğuna dahil 6.1 milyon insanın 2013 yılından sonra Almanya'ya göç etmiş olduklarıdır. Ortalama yaşları 29,9 olan 2013 yılı sonrası göçmenler oldukça genç bir demografik yapıya sahiptir.

Göç Eylem Planı'nda Alman Hükümeti, birçok konuda uygulama yöntemine yer vermiştir. Tüm şartların başında ise göçmenlerin, *kayıtlı ve Almanya yasalarının belirlediği tanımlara uygun göçmen olmaları gelmektedir*. Almanya kaçak göçmen hususunda müsamaha göstermeyen tutumunu, uygulamaları ile de açıkça göstermektedir. Alman Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın koordinesinde, *kalifiye göçmen işgücünün, Alman emek piyasasına çekilmesi* kapsamında yapılan düzenlemeler bakımından, uluslararası reklam stratejisi yürütüldüğü, işverenlere kalifiye göçmen işçi çalıştırma konusunda destek verildiği, işe alma konusunda yasal düzenlemelerin sadeleştirildiği görülmektedir (Böhmer, 2007).

Alman Federal İş Kurumu, bu konuda iş verenlere danışmanlık hizmeti vererek, üçüncü ülkelerdeki vasıflı işgücünü Almanya'ya gelmeye teşvik edecek yaklaşımları uygulamakla görevlendirilmiştir. Bu yaklaşımlar, iletişimi kolaylaştırmak, barınma ihtiyacının karşılanması için yöntem geliştirilmesi, profesyonel çalışanlara danışmanlık verilmesi gibi uygulamalardır. Ülkemizde ve sosyal mecralarda da görülen, kalifiye yetişmiş işgücünün Almanya'ya göçünü teşvik eden kampanyalar tesadüfi değildir. Uygulanan programlarla öğrenci çekme gayreti gösterdikleri gibi, mühendis, mimar ve son dönemlerde sağlık çalışanları gibi vasıflı işgücünü İngilizce olarak görev icra edecek şekilde de olsa Almanya'ya çekme gayretindedirler (Yörükoğlu ve Kara, 2017: 36-37). Katılımsız gözlem niteliğinde bir

örnek vermek gerekirse, Gizem Ö.’nün¹¹ yaşadıkları, konuya dair birçok örnekten birisidir. Gizem Ö., Alman sağlık sistemine dahil olduğunda, kendi tedavisi için kullanılan ilaçlarının Alman Sosyal Sigorta Sisteminden ücretsiz karşılanacağı, Almanca sınavı ile birlikte başvuru yapması halinde transfer işlemlerinin kolaylıkla halledileceği bilgisini, Almanya’da katılmış olduğu bir tıp konferansı esnasında öğrenmiştir. Teşvik edici bu yaklaşım/teklifin kendisine tesadüfen iletildiğini düşünse de, Alman sisteminin profesyonelleri göçe teşvik etme politikasının bir parçası olduğunu değerlendirdiğini yüz yüze görüşme esnasında belirtmektedir.

Almanya özelinde bir değerlendirme yapılacak olursa, eylem planının en önemli unsurlarından birisinin, gelişime katkı sağlayacak, vasıflı iş gücünün Almanya’ya göç etmeye teşvik edilmesinin benimsenmesi olduğu ve mevcut göçmen işgücünün ise dil kurslarından başlamak suretiyle sosyal entegrasyonun sağlandığı tespitini yapmak mümkündür. Almanya bu konuda teknolojik imkanları ve dijital platformları etkinlikle kullanmakta ve vasıflı göç sağlayacak aktif bir politika sergilemektedir.

Tablo- 3-7
Seçilmiş OECD Ülkeleri İşsizlik Oranları
(İşgücü Yüzdesi Olarak)

YIL	OECD Ort.	KANADA	İNGİLTERE*	ALMANYA	TÜRKİYE
2000	-	6,8	5,4	8	-
2007	5,8	6,1	5,3	8,5	8,8
2010	8,5	8,1	7,8	7,0	10,7
2015	6,9	6,9	6,1	4,6	10,3
2019	5,4	5,7	3,8	3,2	13,7
2023	4,8	5,0	3,9	2,9	10,0

(Kaynak: OECD Employment Database,
www.oecd.org/employment/emp/onlineoecdemploymentdatabase.htm Erişim Tarihi:10 Haziran 2023)

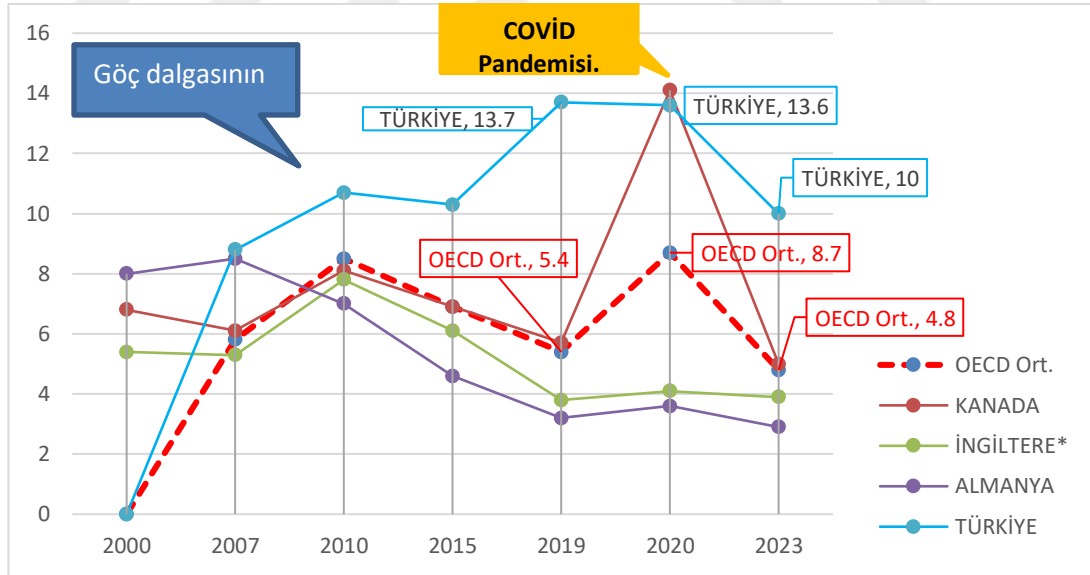
Seçilmiş ülkelerin değerlendirilmesi maksadıyla OECD resmi verilerinden faydalanarak hazırlanan, OECD ortalamasına oranla yıllara sâri işsizlik oranları Tablo 3-7’de sunulmuştur. 2008 ekonomik krizine kadar İngiltere (Çalışma yaşı 16’den itibaren hesaba katıldığı kaynakta belirtilmektedir) ve Kanada OECD genel

¹¹ Gizem Ö. (34), İzmir, Patoloji Uzmanı Tıp Doktoru.

ortalamasına yakın seyrederken Türkiye ve Almanya OECD ortalamasının yaklaşık 3 puan üzerinde gözükmetedir. 2010 yılından itibaren alınan verilerde ise tüm ülkeler ve OECD ortalaması geriye doğru seyrederken Türkiye negatif ayrışma giderek, 2023 yılında Almanya ve İngiltere'den yaklaşık 6-7 puan ve OECD ortalaması ile Kanada'dan yaklaşık 5 puan fazla işsizlik oranı göstermiştir. Bu tablodaki ayrışım, göç verileri ile birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye'nin özellikle Suriye'den aldığı göçün, gerek kayıtlı gerekse kayıt dışı olarak işgücüne katılımı nedeniyle işsizlik oranının hızla arttığını söylemek mümkündür.

İşsizlik artışı hiçbir zaman tek parametreye bağlı olmamakla birlikte, istihdam imkânı artırılmadığı sürece, asıl etken mevcut istihdama katılan işgücü arzının etkisidir. Yukarıda belirtildiği şekilde hem nüfus artış hızının 2,25'lik bir ivme ile olması hem de, beklenmedik etkenlerle göç alması sonrası, Türkiye işgücü piyasasında ani bir işgücü arzı fazlalığı görülmüştür.

Grafik- 3-9
Seçilmiş Ülkelerin İşsizlik Oranı (2000-2023)

(Kaynak: OECD Unemployment rate (indicator). doi: 10.1787/52570002-en
(Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023),
www.oecd.org/employment/emp/onlineoecdemploymentdatabase.htm)

Bahse konu işgücü arzı ülkelerin istihdam oranları ile ilgili olduğu kadar çalışma yaş aralığındaki yaş dağılımı ile de orantılıdır. Vasıfsız işçilik bakımından bakıldığında, genç yaşta ve sosyal sigortalar bakımından az yük getiren işçiyi işe alma

yönünde temayül olduğu aşıkardır. İkinci önemli etmen ise istihdam başlığının en önemli girdisi olan kayıt dışı çalışmadır. İşgücü piyasası kurallarının iyi işlediği toplumlarda daha az görülen kayıt dışı çalışma, hukuksal yaptırımların yetersiz olduğu toplumlarda daha fazla görülür. Yaş gruplarına göre istihdam oranları Tablo 3-8’de verilmiştir. OECD genel ortalaması, 15-24 yaş gurubunda, %42,5 iken Türkiye’de bu oran, %33,1’dir. Bahse konu oran, ülkenin çalışma yaşı aralığının 15-24 yaş grubunun, aynı yaş grubundaki ülke vatandaşlarına oranlaması ile elde edilmektedir. OECD ortalaması altında kalan bu değer aynı zamanda işe girme güçlüğü de göstermektedir. Türkiye bakımından tüm yaş gruplarında da OECD ortalamasının altında bir görünüm sergilenmektedir.

Tablo- 3-8
Seçilen Yaş Gruplarına Göre İstihdam/Nüfus Oranları
(Her Yaş grubundaki Nüfusun Yüzdesi Olarak)

YAŞ ARALIĞI	OECD Ort.	KANADA	İNGİLTERE*	ALMANYA	TÜRKİYE
15-64 Toplam	68,8	74,4	75,6	76,7	50,3
15-24	42,5	57,5	54,1	48,5	33,1
25-54	78,7	83,3	84,2	85,4	59,8
55-64	62	63,2	66,2	72	33,6

* Çalışma yaşı alt limiti 16 olarak belirtilmektedir.

(Kaynak: OECD Employment Database,
www.oecd.org/employment/emp/onlineoecdemploymentdatabase.htm and www.oecd.org/els/emp/lfsnotes_sources.pdf.)

OECD İşgücü İstatistikleri 2020 yayınında, özellikle 15-24 yaş grubunun eskiye nazaran daha zor işe yerleştiğinden bahsetmektedir. Bunun için öne sürülen nedenlerden birisi, genç kuşaklar için kariyer kalıplarının değişmesi olarak gösterilmiştir. Bu bağlamda orta düzey eğitim seviyeli bir kişinin, eskiden tipik orta vasıf işler olarak düşünülen, kamyon şoförlüğü, makine operatörlüğü, sekreterlik gibi işlere girmesi, eskiye nazaran daha zorlaşmıştır. Bunun sonucu olarak da daha düşük vasıflı işlerde çalışma olasılıkları ortaya çıkmıştır (OECD,2020). İşe girişin zorlaşması 15-24 yaş gurubu için başlı başına bir problem iken, göçmen bir işçinin vasıflı bir işe yerleşmesi vardığı ülkedeki aynı yaş grubunun karşılaştığı problemle karşılaşması

anlamını taşır. Yaşamını sürdürmek maksadıyla kayıt dışı çalışmaya yönelmesi ile göçmenler, sosyal güvenlikten yoksun çalışmak durumunda kalabilirler.

Göçmenlerin kayıt dışı çalışmaya razı olmak zorunda kalmaları, kayıtlı çalışanların haklarına aykırı bir durum yarattığından sosyal dışlanmaya neden olabilir. İşveren açısından kazanç kapısı görülerek sosyal güvencesiz çalıştırılan bu kesim, devletler için sorun alanı olmaya devam edecektir. Orta ve uzun vadede bu sorun toplumsal çatışmalara neden olacağından entegrasyonun önündeki en önemli engellerden biridir. Mevcut kurallara uygun olarak aynı yaş grubunun yaşadığı sorunları yaşayarak entegre olmaları, 15-24 yaş grubunun erken yaş kararlarını etkileyecek ve işe yönelik tercihlerini gözden geçirmelerini de sağlayacaktır. İstihdam açığı olan ülkelere yönelmek entegrasyonu toplumsal kabulden yola çıkarak hızlandıracaktır.

Çözümlemesi amaçlanan problemin daha iyi tanımlanması için, 15-24 yaş grubu genç nüfus entegrasyonunun boyutunun tanımlanması maksadıyla ülkelerin, genç nüfusunun işsizlik oranları Tablo 3-9 ve 3-10'de sunulmuştur. Tablolar, kayıtlı iş gücü, örgün eğitim veya öğretim içerisinde yer almayan gençlerin mevcudunun, genel genç nüfusa oranını içermektedir. Kaynakta iki ayrı grup olarak ele alınan 15-19 ve 20-24 yaş grupları bilgileri veri kaybı olmaması maksadıyla, aynı şekilde alınmıştır.

Tablo- 3-9
İşgücü Piyasasına, Eğitim ve Öğretime Dahil Olmayan
Genç Nüfus (15-19 Yaş) (NEET)

YIL	OECD Ort.	KANADA	İNGİLTERE	ALMANYA	TÜRKİYE
2005	7.92	6.89	9.35	4.38	36.12
2006	8.08	7.37	10.92	4.21	35.04
2007	7.97	7.21	10.70	4.15	34.47
2008	7.89	7.26	9.77	3.71	37.06
2009	8.65	8.00	9.60	3.76	28.69
2010	7.94	8.22	9.99	3.68	25.60
2011	8.31	7.61	9.51	3.50	24.78
2012	6.88	7.20	9.59	3.03	-

YIL	OECD Ort.	KANADA	İNGİLTERE	ALMANYA	TÜRKİYE
2013	7.83	6.80	9.05	2.80	22.16
2014	7.33	7.02	8.44	2.93	20.97
2015	7.51	6.78	8.71	2.54	18.68
2016	6.91	6.22	8.43	3.35	18.40
2017	6.71	5.84	8.75	3.61	15.53
2018	6.62	5.92	8.93	3.38	15.30
2019	6.61	5.78	8.63	2.81	17.05
2021	8.26	6.71	8.5	5.19	16.49

Kaynak: Non Education Employment or Training (NEET)'den elde edilen bilgilere dayandırılarak 2005-2019 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanmıştır, % aynı yaş grubu. (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023)

Tablo- 3-10
İşgücü Piyasası, Eğitim ve Öğretime Dahil Olmayan
Genç Nüfus (20-24 Yaş)

YIL	OECD Ort.	KANADA	İNGİLTERE	ALMANYA	TÜRKİYE
2005	17.57	14.39	16.85	18.69	49.71
2006	17.09	13.00	18.24	16.73	48.77
2007	16.44	13.79	18.07	15.24	46.25
2008	15.77	13.31	18.33	13.97	46.07
2009	18.75	15.55	19.14	13.73	46.12
2010	19.23	15.62	19.34	13.67	43.67
2011	19.05	14.96	19.12	12.57	39.64
2012	17.90	15.06	20.24	11.18	-
2013	18.99	13.94	19.09	10.31	35.90
2014	17.98	14.81	17.02	10.13	36.30
2015	17.89	14.42	15.64	9.27	33.25
2016	17.45	14.80	14.98	10.79	32.92
2017	16.05	13.18	12.91	10.08	32.86
2018	15.40	13.41	14.19	10.39	31.22
2019	14.93	12.55	13.59	8.85	33.3
2021	16.82	15.3	13.6	10.52	33.21

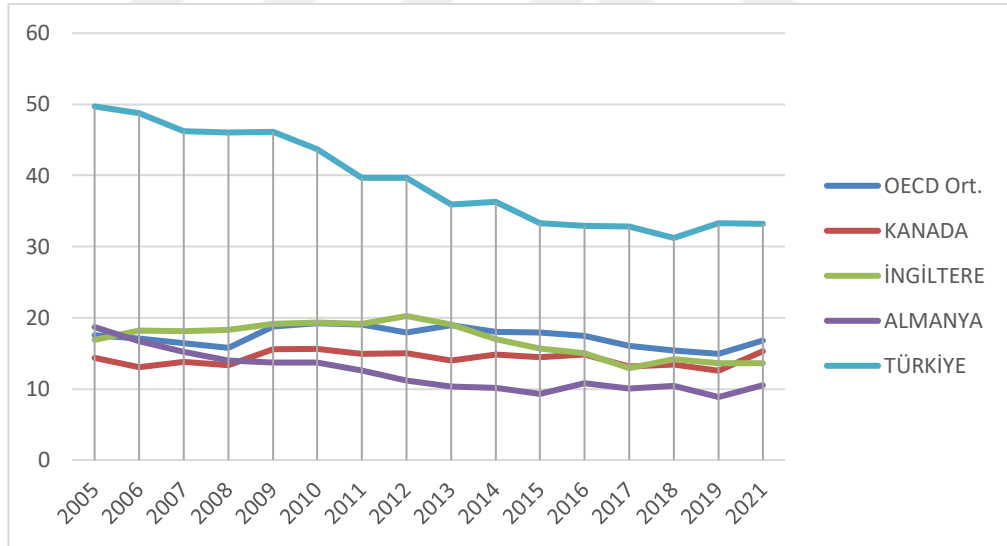
(Kaynak: OECD, NEET rate, % aynı yaş grubu. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023,

<https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>)

Tablolar incelenirken varsayımlardan birisi, doğuma göre demografik dalgalanma olmadığıdır. İkinci varsayım ise OECD 2020 İşgücü İstatistikleri yayınında belirtildiği gibi ekonomik dalgalanmalara karşı seçilmiş ülkelerin, iş korumaya yönelik benzer regülasyonlarını devreye soktuklarıdır. Daha önce nüfusunun yaşlanma oranlarından yola çıkılarak, bazı ülkelerin genç göçmen nüfusa ihtiyaç duyduklarından bahsedilmiştir. OECD ülkelerinin genel ortalamasını gösteren ilk sütun asıl olarak alındığında, son derece yüksek denilebilecek bir oranda genç nüfus, işgücüne, eğitim veya öğretime dahil değildir. Modern dünyanın var oluşunu, “çalışma temelli bir yaşam biçimi” bakışımızla ele aldığımızda bu oranlar, çözülmesi gereken problemin boyutuna işaret etmektedir.

Grafik- 3-10

İşgücü Piyası, Eğitim ve Öğretime Dahil Olmayan Genç Nüfus (20-24 Yaş)

(Kaynak: OECD, NEET rate, % aynı yaş grubu. Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023,

<https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>)

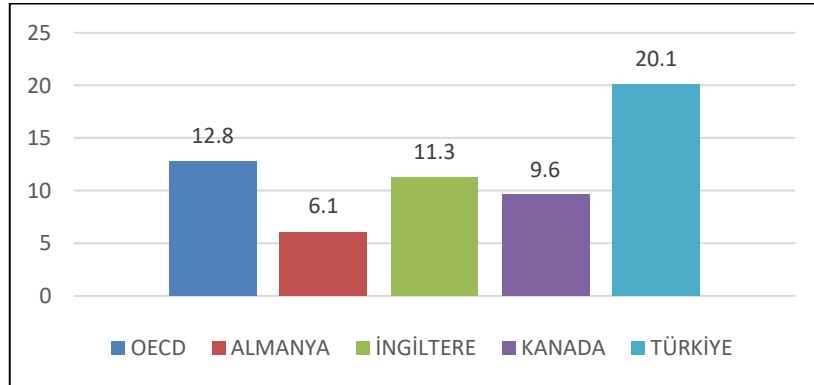
Orta ve uzun vadede genç nüfusun daha vasıflı bireyler haline gelmesi ve sosyal güvenlik ağına dahil olmaları istendiği varsayılırsa, tablolar politika üretmeye başlanması için gereken eforun boyutunu ülke ülke sergilemektedir. Türkiye bu istatistiklerde negatif ayrılmaktadır. Genç nüfus yoğun bir toplum olan Türkiye'nin, genç nüfusunun vasıf anlamında, 2005-2008 yılları arasında, 15-19 yaş gurubunda

OECD ortalamasının beş katından daha fazla negatif ayrıştığı, 20-24 yaş grubunda ise bu oranın iki katından fazla olduğu görülmektedir. İlerleyen yıllarla birlikte iyileşme görülmekle birlikte, 15-19 yaş grubunda OECD ortalamasına göre oranlar yaklaşık üç katına kadar gerilemiş, 20-24 yaş grubunda ise büyük bir oransal fark olmamıştır.

Göçmen nüfusun, dolayısı ile genç göçmenlerin, Suriye’de yaşanan olaylar sonrası yıllara sâri artış ivmesi Grafik 3-1’de sunulmuş ve Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı durumun ilk defa bu kadar ciddi olduğundan daha önce bahsedilmiştir. OECD ortalamasına göre çözüm üretilmesi gereken problem, Suriye’den gelerek Türkiye’de geçici koruma statüsü alan yabancıların çalışma hakları ve sosyal haklarını kazanmaları ile daha da büyümüştür. Avantaj olarak görülebilecek genç nüfusun yoğunluğundan faydalanmak ve artı değer üretmek için, Türkiye’nin hem genel manada kendi mevcut genç nüfusu için, hem de yeni gelen genç göçmenler için, kayıt dışı çalışmanın önüne geçecek yeni politikalarla istihdamı artırmaya ve örgün eğitime dahil olmayı teşvik etmeye ihtiyacı vardır.

Grafik- 3-11

2021 yılı verilerine göre 15-24 Yaş İşsizlik Oranı (%)

(Kaynak: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate-by-age-group.htm>
(Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023))

Karşılaştırma maksadıyla seçmiş olduğumuz ülkelerin genel olarak OECD ortalamasına yakın ya da daha düşük olan oranları, ani göçmen dalgalanmasından direk etkilenmemişlerdir. Bu bağlamda, büyük oranda doğal göç alma döngüleri devam eden İngiltere, Kanada ve Almanya’nın mevcut uygulamaları ile göç ile mücadelede devam ettikleri değerlendirilmektedir. Nüfusunun yaş ortalaması artan ancak toplumun her alanında genç nüfus katkısına ihtiyaç duyan başta Almanya ve

Kanada olmak üzere İngiltere'nin de dahil olduğu örneklem ülkelerimiz düzenli göçü sağlayacak tedbirlerini tavizsiz uygulamaktadırlar. Hem düzensiz göçle sıkı sıkıya mücadele ederken, hem iş gücü transferini hem de beyin göçünü nasıl sağladıkları ve toplumla uyumlaştırdıkları, Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı durumun çözümü için ne gibi tedbirler alınabileceğine ışık tutacak iyi birer örnek olacaktır.

3.4.2.2 Türkiye’de Geçici Koruma Statüsü Verilen Yabancıların, İstihdama Katılımı İçin Uygulanan Tedbirler

Türkiye’de, geçici koruma statüsü verilen göçmenlere altı aylık geçici koruma süresi hitamında, TÜRKİŞ tarafından düzenlenen kurs ve eğitimlere katılma hakkı tanınmıştır. Bu kapsamda, işyerinde mesleki eğitim ve iş başı eğitimi almalarının yolu açılmıştır. Mesleki eğitimlerini aldıkları yerde çalıştırılmak istenen geçici koruma statüsü verilenler için işveren tarafının Bakanlığa çalışma izni başvurusu yapması gerekmektedir. Başvuru ve prosedürlerin kolaylaştırılması maksadıyla, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından elektronik sistemler üzerinden başvurma imkânı sağlanmıştır. İşveren “<https://ecalismaizni.csgeb.gov.tr>” adresinden, işe alacağı geçici koruma statüsü verilmiş göçmenlerin kaydını oluşturmak suretiyle işe alarak sosyal güvenlik ağına dahil etmektedir (ÇSGB,2022). Bu uygulama Almanya’nın “*Duldunk*” uygulaması ile benzerlik gösterir. Geçici koruma statüsü verilen yabancıların izne tabi çalışmaları bakımından İngiltere’de benzer bir uygulamaya rastlanmazken, sığınmacılara çalışma hakkı tanınmadığı ancak öğrenciler dahil izne tabi göçmenlik türlerine çalışma izni verildiği, çalışma izninin tipine göre çalışma saati uygulaması yapıldığı görülmektedir.

Türkiye’de, geçici koruma statüsü verilen yabancıların istihdama dahil edilmesinde, mevsimlik işçiler (tarım ve hayvancılık) yukarıda anlatılan prosedürden muaf tutulmuşlardır. Bu sektörlerde çalışacak geçici koruma statüsünde bulunanlar, kayıtlı oldukları ilin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü’ne müracaat etmek ve kayıt yaptırmak suretiyle alacakları, muafiyet bilgi formu ile çalışabilmektedirler. Mevsimlik işçilerin çalışma şartları yapılan görüşmelerle irdelendiğinde ise, başlı başına iyileştirilmesi gereken bir çalışma şekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde ÇSGB projeleri içerisinde de bu çalışma şeklinin iyileştirme projelerin olduğu

tespit edilmiş olup (ÇSGB, 2022), geçici koruma statüsü verilen yabancıların bu şekilde vasıfsız işlerde çalışması kolaylaştırılırken, uzun vadede bunun entegrasyonu nasıl etkileyeceğinin ayrı bir inceleme konusu olarak ele alınması gerektiği kanaati oluşmuştur.

Şekil- 3-1

Geçici Koruma Altındaki Yabancıların İşgücü Piyasasına Dahil Olma Süreci

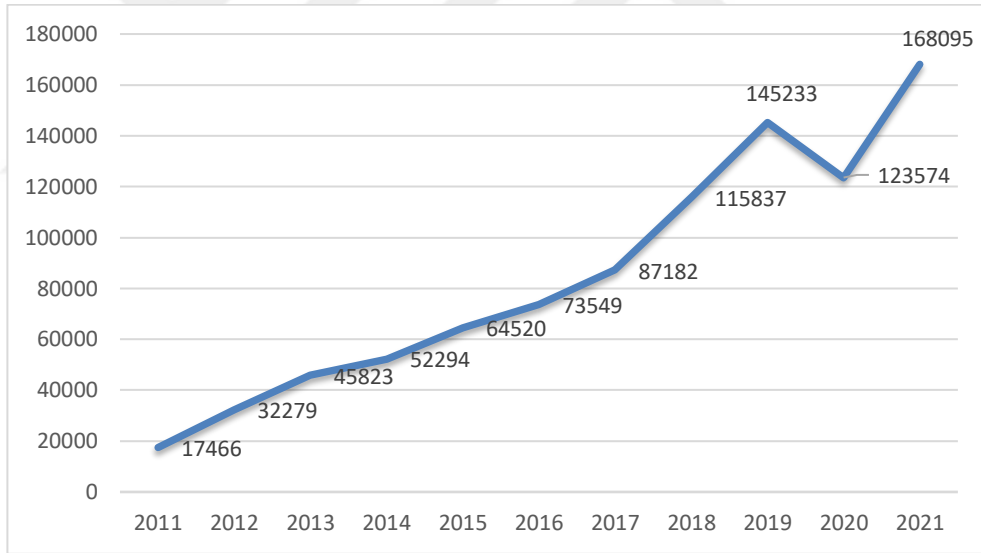
(Kaynak: Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü (2021), Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzni ve Çalışma İzni Muafiyetlerine Dair Uygulama Rehberi)

ÇSGB tarafından hazırlanan faaliyet raporları incelendiğinde, Türk çalışma hayatında geçici koruma altındaki yabancıların işgücü piyasasına dahil edilmesi maksadıyla birçok proje olduğu görülebilmektedir. 2021 faaliyet raporunda yer alan “Uluslararası ve Geçici Koruma Altındaki Yabancılar için Yeni Yaşam Beklentisi Envanteri Projesi” ÇSGB tarafından yürütülen projeler içerisinde dikkat çekicilerinden bir tanesidir. Bahse konu proje ile, yeni yaşam beklentisi oluşturulmasının yanı sıra, entegrasyonun temel öğeleri olan dil, sosyal ve mesleki becerilerin geliştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir (ÇSGB, 2022). Proje uygulamasında dil öğretiminin ön plana çıkartılması ve entegrasyonun bir parçası olması bakımından, Almanya’nın entegrasyon programına benzerliği dikkat çekmektedir.

Türkiye’de özellikle kaçak çalışmanın önüne geçilmesi oldukça önemlidir. 2011-2021 yılları arasında ÇSGB tarafından verilen çalışma izinleri Grafik-3-12’de sunulmuştur. Bakanlığın resmi raporundan faydalanılarak hazırlanan tablodan da

anlaşılacağı şekilde, resmi izne tabi sosyal güvenlik sistemine kayıtlı çalışma giderek artmaktadır. Ancak genel yüzdeye bakıldığında çalışma yaşındaki yabancılara nazaran bu rakamlar oldukça düşüktür. Bunun asıl kaynağının ise vasıflı işlerden sayılmayan ve doğrudan çalışma iznine tabi olmayan mevsimsel tarım ve hayvancılık sektörü işçiliklerinin daha fazla olduğuna yorulabilirse de, NEET endeksine dahil çalışma yaşındaki tüm yabancı işgücünün istihdama kayıtlı olarak katılmaları önemlidir. Doğrudan yabancı işgücünün istihdama entegresi edilmesinin yanı sıra, mevsimlik tarım işçilerinin yaşam şartlarının iyileştirilmesi, birçok proje de genel işyeri ortamının düzeltilmesi ile dolaylı olarak, sosyal güvenlikten yoksun çalıştırılmanın önüne geçerek yabancı işgücünün yasal çalıştırılmasını sağlayacaktır.

Grafik- 3-12
Türkiye Yabancılara Verilen Çalışma İzni İstatistikleri

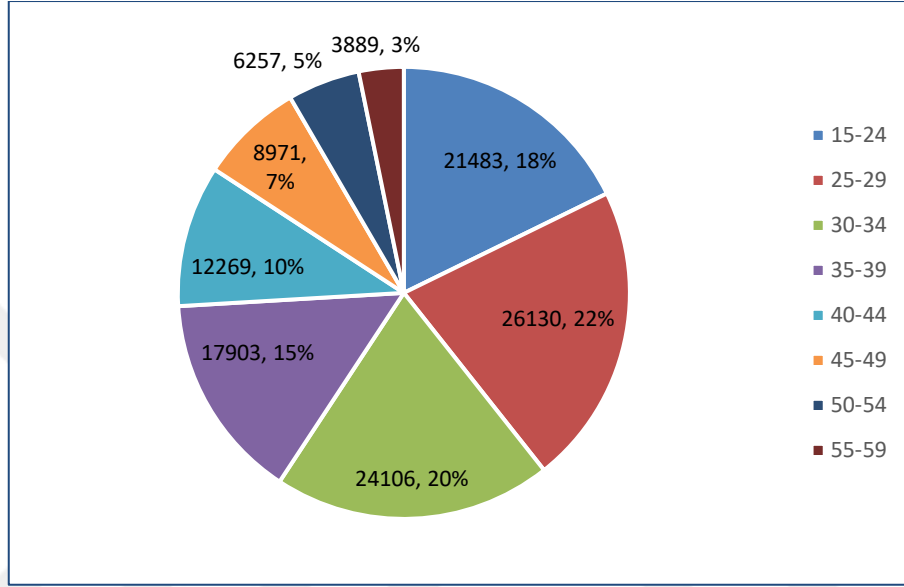
(Kaynak: ÇSGB 2021 Faaliyet Raporu. <https://www.csqb.gov.tr/media/90062/yabanciizin2021.pdf>.

Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023)

2020 yılı istatistiklerine dayandırılarak hazırlanan, Çalışma izni verilen yabancılara yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 3-13'te sunulmuştur. Bahse konu kayıtlar incelendiğinde, ÇSGB çalışma iznine tabi işlere kayıt olan toplam sayının, %18'ini 15-24 yaş gençlerin oluşturduğu görülmektedir. Genç işgücü olarak tanımladığımız 15-24 yaş grubunun çalışırken eğitime devam ettirilmesi ve NEET

oranına dahil olanlarında, gerek eğitim gerekse işgücüne kazandırılması ile onları sosyal güvenlik ağına dahil edecek politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Grafik- 3-13
Çalışma İzni Verilen Yabancıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

(Kaynak: ÇSGB 2021 Faaliyet Raporu)

3.4.3 Teknolojinin Entegrasyon Politikalarında Kullanımı Bakımından Karşılaştırma

Günümüzde her mecrada sıkça duyduğumuz gerçeklerden birisi, 2000 yılı sonrası genç nesillerin, yeni teknolojiler ile birlikte hayat algısının da değiştiği yönündeki kanaatlerdir. Teknolojik gelişim hayatın değişik alanlarını son derece farklı etkilemiştir. İş alanlarını makineleşme ve otomasyon anlamında iyi yönde etkilerken, işgücü bağlamında farklı sonuçlar doğurmuştur. Sennet, “işe yaramazlık kâbusu ve yetenek” başlığı altında teknolojinin hayata etkisine değinirken, vasıflı işgücünün beceri toplumu içerisinde, teknolojinin gelişimi sonrası göç etmek zorunda kaldığından bahsetmektedir (Sennet, 2006: 42).

Teknolojinin toplumsal hayata etkilerini olumlu veya olumsuz bakış açıları ile ele alan birçok çalışmaya literatür taramalarında rastlamak mümkündür. Üzerinde

durulmak istenen esas konu ise teknolojinin topluma uyuma yönelik katkılarıdır. Gençler mobil telefonlar ve uygulamaları ile hayata bağlanmaktadır. “Online yaşam” eğitimden, iş hayatına normal bir yaşam biçimine dönüşmüştür. Bu bağlamda, internet ve dijital teknolojiler, göçmenlerin ülkelerindeki aileleri ve arkadaşlarıyla iletişim kurmaları, yeni insanlarla tanışmaları, dijital eğitim kaynakları sayesinde dil öğrenme ve mesleki becerileri geliştirme gibi konulara katkı sağlayarak, topluma entegrasyonu hızlandırmakta ve aile bağlarının kopmaması sayesinde ruh sağlığının korunmasına fayda sağlamaktadır. (Leurs, 2015:42). Bu noktada, topluma entegrasyonu hızlandıracağı ve göçmenlerin ruh sağlığına faydalı olacağı değerlendirilen dijital mecraların, desteklenmesinin göç politikası haline getirilmesi önem kazanmaktadır (IOM, 2019:88). Online bir araştırma yapıldığında, İngiltere, Kanada ve Almanya’nın bu konulara yönelik online uygulamaların başarı ile uygulandığı görülmektedir. Bahse konu uygulamaların bazı örnekleri Tablo-3-11’de sunulmuştur.

Tablo 3-11
Örnek Ülkelerde Mevcut Göçmenlere Yönelik Dijital Destek Programları

Ülke	Uygulama/Platform Adı	Açıklama
İngiltere	Settled, https://www.gov.uk/eusetledstatus	Bu uygulama, İngiltere’ye yeni gelen göçmenlerin entegrasyon sürecinde yardımcı olmayı hedeflemektedir. Uygulama, konut bulma, iş arama, sağlık hizmetlerine erişim, banka hesabı açma, eğitim fırsatlarına erişim gibi konularda bilgi sağlamaktadır.
	Learn My Way, https://www.learnmyway.com/	Bu platform, göçmenlerin dijital becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Platform, temel bilgisayar becerileri, internet kullanımı, e-posta gönderme ve alımı gibi konuları içeren eğitim materyalleri sunmaktadır.
	Talk English https://www.talk-english.co.uk/	Bu uygulama, göçmenlere İngilizce öğretmeyi hedeflemektedir. Uygulama, pratik İngilizce konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik interaktif eğitim materyalleri sunmaktadır.

Ülke	Uygulama/Platform Adı	Açıklama
	Migrant Information Hub https://migrantinfohub.org.uk/	Bu platform, göçmenlere İngiltere'de yaşama ve çalışma konularında bilgi sağlamayı amaçlamaktadır. Platform, sağlık hizmetleri, eğitim fırsatları, yasal haklar, konut bulma, iş arama gibi konularda bilgi sunmaktadır.
Kanada	ArriveCAN, https://www.canada.ca/en/border-services-agency/services/arrivecan.html	Bu uygulama, Kanada'ya seyahat edenlerin COVID-19 test sonuçlarını, aşı belgelerini ve seyahat izinlerini dijital olarak bildirmelerine olanak tanımaktadır. Uygulama, seyahat edenlerin karantina gereksinimlerini de takip edebilmelerine yardımcı olmaktadır.
	Settlement Online Pre-Arrival, https://arriveprepared.ca/	Bu program, Kanada'ya yeni gelen göçmenlerin entegrasyon sürecinde yardımcı olmayı hedeflemektedir. Program, dil öğrenme, Kanada iş piyasası, sağlık hizmetleri, banka hesabı açma gibi konuları içeren online eğitim materyalleri sunmaktadır.
	MyCIC, https://www.rrc.ca/international/work-and-immigration/faq/create-mycic-account/	Bu uygulama, Kanada göçmenlik başvuru sürecini kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Uygulama, göçmenlerin başvuru durumlarını takip etmelerine, dokümanları yüklemelerine ve başvuru ücretlerini ödemelerine olanak tanımaktadır.
	MOSAIC, https://www.mosaic.com/?lang=en	Bu uygulama, göçmenlerin Kanada'da yaşamalarını kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Uygulama, konut bulma, iş arama, sağlık hizmetleri, eğitim fırsatları gibi konularda bilgi sağlamaktadır.
Almanya	Integreat, https://integreat-app.de/	Bu uygulama, Almanya'da yaşayan göçmenlerin yaşamlarını kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Uygulama, Almanca öğrenme, iş bulma, sağlık hizmetlerine erişim ve yerel kültürel etkinliklere katılma gibi konularda bilgi sağlamaktadır.
	Ankommen, Uygulama olarak indirilebilir.	Bu uygulama, Almanya'ya yeni gelen göçmenlere yöneliktir. Uygulama, dil öğrenme, iş arama, konut bulma, sağlık

Ülke	Uygulama/Platform Adı	Açıklama
		hizmetlerine erişim gibi konularda bilgi sağlamakta ve bu konularda destek sunmaktadır.
	German Tutor, https://www.verbling.com/find-teachers/german?sort=magic	Bu uygulama, göçmenlere Almanca öğretmeyi hedeflemektedir. Uygulama, interaktif dil öğrenme materyalleri sunmakta ve dil öğrenme sürecini kolaylaştırmaktadır.
	MigrantHire https://migranthire.com/	Bu platform, göçmenlerin iş bulma süreçlerini kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Platform, göçmenlere uygun iş ilanlarına erişim sağlamakta ve iş başvurusu yapmalarına yardımcı olmaktadır.

Türkiye için bahse konu dijital platformlara ulaşımın yaygınlaştırılması ve devlet desteği sağlanarak uygulama ve internet platformu şeklinde ücretsiz yaygınlaştırılması genç göçmenlerin entegrasyonuna destek olacaktır. Genel olarak dijital platformlar incelendiğinde, Almanya'nın Türkçe dahil birçok dil desteği ile resmi göç sayfalarını son derece faydalı şekilde işlettiği görülmektedir.

Zhang ve Kütük'ün, 15-24 yaş genç grupların entegrasyonu açısından, politika üretimi bağlamında, ülkeye üniversite öğrenimi için gelen Çinli öğrenciler arasında yapmış oldukları araştırmanın sonuçları teknolojiye faydalanan entegrasyonu artırmanın mümkün olacağına iyi bir örnektir (Zhang, Kütük, 2020). Bu çalışmanın bize gösterdiği diğer unsur ise, özellikle TÖMER'lerde verilen dil eğitiminin Çinli öğrencilere avantaj sağladığı ve dijital platformların entegrasyon odaklı kültürel içerikli olması halinde sosyal ve kültürel entegrasyonu hızlandıracağı sonucuna ulaşmış olmasıdır. Bu araştırmanın göstermiş olduğu sonuçlardan yola çıkarak, günümüzde gençlerin sosyal mecrada kullanım oranları da göz önünde bulundurulduğunda, Halk Eğitim Merkezleri ve TÖMER gibi dil kursları ve içerikleri, önceki bölümlerde incelenen Almanya örneğinde olduğu gibi bir entegrasyon programının dil kursları ile sağlanmasına yönelik ilk basamak olabilir kanısı oluşturmaktadır. Akılda tutulması ve çözümlenmesi gereken husus ise Geçici Koruma Statüsü verilen genç nüfusun dijital platformlara ulaşım oranlarının artırılması gerekliliğidir.

3.5. GEÇİCİ GÖÇMEN STATÜSÜ VERİLENLERE YÖNELİK YASAL MEVZUATLAR BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

İngilizler sanayi devriminden bu yana, işgücü piyasasının ihtiyacına uygun düzenlemeler yaparak göçmen politikalarını belirlemektedir. 1993 yılından itibaren yürürlüğe giren 6 göçmenlik yasasında olduğu gibi, yapılan bir düzenleme ile 2007 yılından itibaren AB vatandaşı olmalarına rağmen Romanya ve Bulgaristan vatandaşlarının çalışma hakları sınırlandırılmıştır(Alcock vd., 2008: 532). İngiltere'nin 2005'ten itibaren, *geri dönüş paraları istatistik* listesinden çıkması, Bloch'un belirttiği ve göçmen işgücünü sınırlamaya yönelik İngiltere'nin almış olduğu birtakım önlemlerin meyvesi olarak görülebilir.

Kanada 1970'li yıllarda yasalaştırdığı Çok Kültürlülük yaklaşımını destekler mahiyette politikalar uygulamaktadır. Bu kapsamda ayrımcılığa karşı önlemler alacak tedbirleri yasalaştırmış değişik başlıklar altında uygulamalarına dair bilgiler sunulan Kanada'nın genç ve vasıflı göçmenleri ülkesine eğitim vizeleri ile çekme gayretine yönelik puanlama sistemi ile oturma izni verme sistemine ilişkin kısa bilgi Ek'te sunulmuştur.

Almanya, yasaların hazırlanması, uluslararası anlaşmalar ve idari yapılanma koşunda oldukça ileri seviyededir. Almanya'nın genel yaklaşımı, geçici koruma verilen göçmenler de dahil tüm gençleri işgücü piyasasına dahil etmek üzerine kurulu bir yapılaşmayı sağlamıştır. Hoşgörü/Müsamaha belgesi ile daha önceki tecrübeleri ışığında azaltılmış haklar tanıdıkları işgücünün vasıflı olanlarını ülkede kalıcı hale getirecek yeni yasalar yapmaktadırlar. Özellikle Almanca kurslarının müfredatları ile sosyal entegrasyonun zorunlu sağlanması gayreti örnek seviyededir.

Türkiye, Suriye krizi sonrası 2013 yılından itibaren çıkartılan kanun ve yönetmeliklerle düzenlemelere başlamıştır. Kitlesel göç bağlamında tecrübe birikimi aşamasında olan Türkiye'nin yasalarının sosyal entegrasyona yönelik etkilerinin ölçülmesi için AB FRIT fonları ile yürütülen projeler mevcut olup, orta ve uzun dönem etkileri henüz bilinmemektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SEÇİLMİŞ OECD ÜLKELERİ (İNGİLTERE, KANADA VE ALMANYA) VE TÜRKİYE'DE SOSYAL ENTEGRASYON POLİTİKALARININ GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ VERİLEN GENÇ GÖÇMENLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. ÇALIŞMANIN AMACI

Çalışmanın amacı, göç konusunda tarihi birikim oluşturmuş ve akademik yaklaşımlara yön veren, OECD ülkelerinden İngiltere, Kanada ve Almanya'nın geçici koruma statüsü verilen genç göçmenlere yönelik sosyal entegrasyon tutumlarının, Türkiye'de uygulanan programlar ile sosyal politika bağlamında karşılaştırılması ile geçici koruma statüsü verilen genç göçmenlere yönelik mevcut ve geliştirilecek sosyal yaklaşımlara katkı sağlamaktır. Bu çerçevede, oluşturulan tez hipotezi, *“15-24 yaş aralığında geçici koruma sağlanan genç göçmenlerin, işgücüne dahil edilmesinin yeni geldikleri topluma entegrasyonlarını hızlandıracaktır”* doğrultusundadır. Tezin alt hipotezleri ise:

- Türkiye'nin geçmiş yıllara nazaran farklı dinamiklere göre değerlendirilmesi gereken bir göçle karşı karşıya olduğu,
- Türk entegrasyon politikalarının kitlesel göç nedeniyle oluşan duruma göre geliştirilmesine ihtiyacı olduğu,
- Demografik yapılar istinaden, işgücü göçü kapsamında göçün süreklilik arz eden bir olgu olduğu,
- Entegrasyon programları ile göçmen işgücünün vasfının artırılmasının genel verimi artıracağı,
- Entegre edilmiş göçmen işgücünün sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesinin kaçak çalışmanın önüne geçeceği ve kanuni yapıyı güçlendireceği, doğrultusunda geliştirilmiştir.

4.2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Literatürde, gerek iç göç gerekse dış göç konularını içeren birçok çalışma mevcut olmakla birlikte, geçici sığınma statüsü verilen genç göçmenlerin entegrasyonunun ele alındığı bu çalışmada, özellikle tarihinde göç tecrübesi olan ve üç değişik disiplini içeren ülkenin incelenmesi suretiyle, yaşanmış deneyimlerden alınan derslerden faydalanılması hedeflenmiştir.

Tarihimizde birçok göç alma ve verme tecrübemiz olsa da, küreselleşmenin etkisi ile 1980 sonrası dünyada yaşanan kriz ve dönüşümler göz önünde bulundurulduğunda, Suriye krizi sonrası yaşanan ani ivmeli yabancı kökenli kitlesel göçün, entegrasyon bağlamında literatürümüzde tazeliğini koruyan bir konu olduğunu belirtmek gerekir. Geçici koruma statüsü verilen yabancı ülke vatandaşlarına yönelik programlar, kamu kurumlarının stratejik planlarında geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde yer bulmuştur. Çalışmada inceleme maksadıyla, seçilen ülkelerde uygulanmış politikaların, Türkiye’de mevcut uygulamalar ile karşılaştırılması sağlanarak, geçici koruma statüsü verilen genç yabancı ülke vatandaşlarının entegrasyonu için hazırlanan politikaların geliştirilmesi hususunda literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışmanın literatür taraması esnasında, incelenen birçok dokümanda göç kavramlarının birbiri yerine kullanılmak suretiyle karıştırıldığı tespit edilmiş ve göç kavramlarına birincil kaynaklardan incelenmesine gayret edilerek, şematik anlatımla göç hiyerarşisi ortaya konulmuştur. Tezin bu bağlamda, müteakip çalışmalara örnek teşkil etmesi bakımından ikincil derecede önem teşkil edeceği değerlendirilmiştir.

4.3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışma yöntemi olarak, *nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir*. Milyonlarla ifade edilen göç rakamları ve tarihi süreçteki deneyimlerin incelenmesi maksadıyla, “*ikincil kaynak araştırması*” metodu ile doküman incelemesine ağırlık verilerek, öncelikle hukuki metinlere dayanan kavramsal çerçevenin açıklanması, müteakiben seçilmiş ülkeler ile karşılaştırılacak etkenlerin belirlenerek bilgi toplanması ve görüşmenin mümkün olmadığı örnek kitlenin sorunlarının anlaşılması

hedeflenmiştir. Çalışmanın veri toplama aşamasında kullanılan veri tabanları aşağıda sunulmuştur.

- OECD, <https://data.oecd.org/>
- ILO, <https://ilostat.ilo.org/>
- UN, Department of Economic and Social Affairs Statistics, <https://unstats.un.org/UNSDWebsite/>
- TÜİK, <https://www.tuik.gov.tr/>
- Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/>
- Kanada Ulusal İstatistik, <https://www.statcan.gc.ca/en/start>
- İngiltere İstatistik Ofisi, <https://www.ons.gov.uk/>
- Almanya Federal İstatistik Ofisi, <https://www.destatis.de/EN/Home/node.html>

Veri tabanlarından elde edilen bilgilerin karşılaştırılmasında, bazı rakamsal verilerin toplanma ve yorumlanma aşamasının tam olarak uyuşmaması problem sahası gibi görünmekle birlikte, veriler arasındaki farklılıkların, nitel araştırma niteliğinde olan çalışmamızın genel çerçevesine etkiyecek boyutta olmadığı sonucuna varılmıştır.

İncelenen kitlenin gerçek dünyada yaşadığı sorunların anlaşılması maksadıyla, gerek Türkiye gerekse yabancı ülkelerde yapılmış *saha araştırmalarının sonuçlarını içeren, kitaplar ve akademik yayınlardan* faydalanılmıştır. Bahse konu kaynaklardan literatür taraması yapılmasının yanı sıra, sonuçları “*bilimsel veri olarak teze direkt etki etmese de*”, göçün hayata yansımalarının daha iyi kavranabilmesi maksadıyla, *katılımsız gözlem niteliğinde*,

- Türkiye’de, göçmenlerin karşılaştığı sorunların anlaşılması maksadıyla, kısıtlı sayıda işe yerleşmiş geçici koruma statüsü verilmiş yabancı ülke vatandaşları ve geçici koruma statüsü verilen yabancı ülke vatandaşları ile birlikte çalışan Türkler ile yüz yüze görüşmeler yapılmış,
- Tez yazım aşamasında altı ay süresince zaman geçirilen, Katar’da, farklı sektörlerde ve değişik kademelerde yabancı işgücü olarak istihdam edilen, çoğunluğu Türk, Filipinli, Pakistanlı ve Hindistanlı çalışanlar ve Katarlı iş verenler ile yüz yüze görüşmeler yapılmış,

- Daha önce görev yapma fırsatı bulunan, “günümüz dünyasının her dönem göçmen kaynağı” haline gelmiş Afganistan’dan edinilen tecrübeler ile göç kavramının psikolojisi anlaşılmaya gayret edilmiş,
- BİOEM tarafından uluslararası katılımı ile icra edilen, “BM Gözlemci Kursu” ve “Sınır Güvenliği ve İdaresi Eğitimi”ne iştirak edilerek, ülkelerin güncel göç sorunlarına bakış ve yasadışı göç ile mücadele için aldıkları önlemlerin anlaşılmasına gayret edilmiştir.

4.4. ÇALIŞMANIN VARSAYIMLARI

- Çalışmada faydalanılan veri tabanları değişik ülke ve kurumların resmi kayıtlarını içermekte olup, veri tabanlarının farklı kaynaklardan değişik yöntemlerle topladıkları verilerin büyük sapmalara neden olmayacağı,
- Ülkelere ait veri tabanı güncelleme aralıklarının, (örneğin nüfus verilerinin güncellenmesi bazı ülkelerde on yılı aşkın aralıklarla yapılmaktadır.) büyük sapmalara neden olmayacağı,
- Uzun dönem verilerini de analiz ederek geneli kapsayan bir tez ortaya koyma amacıyla olan çalışmanın, yakın dönem sayılabilecek zaman dilimi içerisinde kesilen veri akışından büyük oranda etkilenmeyeceği, farz ve kabul edilmiştir.

4.5. ÇALIŞMANIN KISITLAMALARI ve SINIRLAMALARI

Çalışmanın en önemli kısıtının, kitlesel göç konusunda “*rakamsal veriler için hazır veri tabanlarından faydalanılması*” hususu olduğu değerlendirilmiştir. Değerlendirmenin bu yönde yapılmasının kaynağı, ülkelerin deklare ettikleri resmi rakamlar telaffuz edilse de, verilerin analizinde ve uluslararası kuruluşların veri tabanlarına aktarılması safhasında, standart bir yaklaşımdan ziyade, zaman aralığı ve veri toplama metotları açısından farklarının ortaya çıkabildiğinin tespit edilmiş olmasıdır.

İkinci önemli kısıt, literatüre kazandırılmış veriye dayalı çalışmaların içerdiği veri setlerinin güncelliğinin sağlanmasıdır. Göç söz konusu olduğunda, yaşayan büyük bir organizasyondan farkı olmayan bir sistematikte karşılaşılmaktadır. Bu nedenle veri tabanları sürekli güncellenmektedir. Covid pandemisinin etkilerinin analizlere tam olarak yansımaları ve uzun dönem verilerinin yalınlaştırılarak yorumlanmasında güçlükler yaşanmıştır. Bu bağlamda, güncellenen veri tabanlarından faydalanılarak orta ve uzun vade trendleri incelemek genel kanı oluşturulmasında fayda sağlamıştır.

Üçüncü kısıt ise gerek karşılaştırmalar için incelenen ülkelerde gerekse Türkiye’de verilerin toplanmasında yaşanan güçlüklerdir. Veri setlerinin, içinde bulunulan zaman diliminin siyasi trendlerinden etkilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Doğrudan veriye dayanmayan yorumların ise, dönemlerine göre zaman zaman aşırı insancıl, zaman zaman aşırı milliyetçi söylemlerden etkilenmesi ve çoğunlukla dönemin iktidarlarının popüler söylemleri ile yasal mevzuatlarının uyumaması farklı bir kısıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Belirtilen kısıtlar göz önünde bulundurularak, çalışmanın kapsamı “*geçici koruma statüsü verilen genç göçmenler (15-24 yaş aralığı)*” ile sınırlı kalacak şekilde daraltılmıştır. Bu sınırlama yapılırken,

- Çalışma yaşının alt sınırının belirleyici olması ve daha küçük yaş GKSV göçmenlerin zorunlu örgün eğitime dahil edilmesi gerektiği,
- Bu yaş gurubunun, demografik olarak yaşanan gelişmiş ülkelerin işgücü piyasalarının da hedef kitlesi olarak ön plana çıktıkları ve entegrasyonun sağlanması ile vasıflı işgücüne katkı sağlanacağı,
- Toplam geçici koruma verilen yabancı ülke vatandaşlarının %18’ini oluşturan bu grubun, entegrasyon basamaklarının aşılması bağlamında büyüklerine destek ve küçüklerine örnek olacak en uygun grup olmaları farz ve kabul edilmiştir.

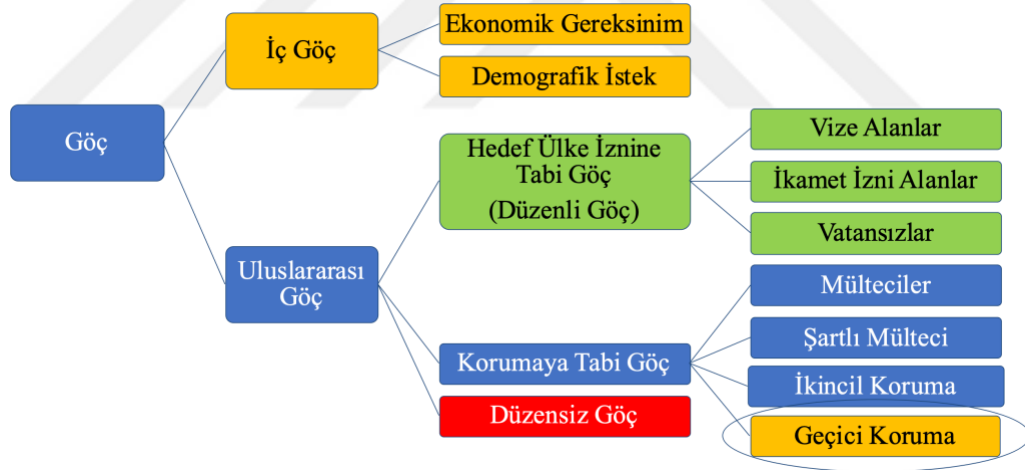
Veri toplama aşamasında *teorik araştırma yapılması* tercih edilmiştir. Milyonlarla ifade edilen genç göçmenlerin entegrasyon şekillerinin araştırılması için geçerli bir yöntem olacağı kabul edilen ikincil kaynak araştırması, çok sayıda saha araştırmasına ait sonuçların incelenmesi ile desteklenmeye gayret edilmiştir.

4.6. BULGULAR

4.6.1. Geçici Koruma Statüsüne Yönelik Kavramsal Bulgular

Geçici Koruma statüsü uluslararası göç terimleri içerisinde korumaya tabi göç terimlerinden birisidir. Çalışmada, kavramsal çerçevenin oluşturulması maksadıyla, incelenecek tanımların literatüre kazandırıldığı orijinal kaynağa ulaşılmasına gayret gösterilmiştir. Tanımların, zaman içerisinde gelişimi incelenmiş ve hiyerarşik yapıları şematik olarak ortaya konulmuştur. Şematik gösterimin gerekliliğine, yazında göçmen, mülteci, sığınmacı gibi kavramların kanıksanmış şekilde karıştırıldığının tespiti üzerine karar verilmiştir.

Şekil- 4-1
Göç Kavramları

- *Geçici Koruma Statüsü*, kitlesel göç söz konusu olduğunda, sığınma ve mültecilik işlemlerinin daha hızlı olarak yapılması için kullanıldığı belirtilse de, belirli bir kalma süresini içerdiğinden ayrı bir statü olarak ortaya çıkmaktadır.
- Terim özünde kitlesel olarak gelen yabancı göçmenlere hitap eden yasa ve düzenlemelerin tek elden yapılmasını sağlamaktadır.

- Türkiye ilk kitlesel göçün ardından 2013 yılında 6458 numaralı, “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” ile düzenlemeler yapmış ve bahse konu kanun 91’inci maddesi ile “Geçici Koruma” tanımlanarak, bu kanuna dayalı yönetmelik ile düzenlemelerin yapılacağı belirtilmiştir. Bahse konu kanun ile, sadece geçici korumaya yönelik hususlar değil, yabancılara yönelik daha önce yayınlanmış birçok hususun düzenlenmesi sağlamıştır.
- 2014 yılında, 6458 numaralı kanunun 91’inci maddesi gereğince, 29.153 sayılı “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” düzenlenmiştir. Yönetmeliğin amacı, “*uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanabilecek geçici koruma işlemlerinin usul ve esasları ile bu kişilerin, Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemleri, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirleri ve ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasındaki işbirliğiyle ilgili hususları düzenlemek*” olarak belirtilmiştir.
- Türkiye’de, göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak maksadıyla, İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur, hali hazırdaki adı “*Göç İdaresi Başkanlığı*” olarak değiştirilen başkanlık, yasanın getirdiği yeniliklerden birisidir.
- İngiltere ve Kanada’nın *Geçici Koruma* statüsüne uygun bir tecrübeleri yoktur.
- Almanya’nın ise, 1992 Bosna savaşından Almanya ve Hollanda’ya sığınan göçmenlere tatbik ettiği politikalarla ortaya çıkan bir tecrübesi vardır. Almanya’da “Duldung” yasası ile uygulaması günümüzde de sürdürülen deneyimden çıkartılacak sonuçlardan birisi, işgücü açığı olan ülkeler için çalışma yaş aralığındaki göçmenlere olan ihtiyacın sürmekte olduğudur.
- Bosna’da savaşın sükûnete ermesi ile Almanya’dan ülkelerine dönen, Alman işgücü piyasası için vasıflı hale gelmiş, Bosna vatandaşları nedeniyle, işgücü açığı olması akabinde, Alman hükümeti, işgücü piyasasının ihtiyaçları kapsamında Bosna’lı göçmenlerin Almanya’da kalmasına yönelik teşvikleri hayata geçirmiştir.

- Alman-Bosna tecrübesinden, çıkartılacak başka bir değerlendirme ise, *itici sebeplerin ortadan kalması ile geçici göçmenlerin ülkelerine dönme temayülünde olabilecekleridir*. Benzer bir sonuç, Kanada göç tarihinde mevcut olup, mevcut istihdam sağlayan bölgelerde iş imkanlarının azalması ile göçmen işgücünün, işgücü istihdamı yaratan başka bölgelere göç temayülünde olduğu görülmüştür.

4.6.2. Genç Tanımı ve Genel Değerlendirmeye Etkileri

BM tarafından, 15-24 yaş aralığının, genç olarak tanımlanması diğer yaş grupları ile birlikte anlamlı sayısal verilerin tutulması bakımından önemlidir. Sosyal entegrasyon bağlamında, genç kavramı bir yandan çoğunlukla 15-65 yaş çalışma yaş aralığının hemen başındaki tecrübesiz genç işgücünü tarif etmekte, diğer yandan ise örgün eğitim ve öğretimin son dönemini kapsamaktadır. İnsan doğası bakımından ise çocukluktan çıkma ve hayata atılma yaşlarını içermektedir. Sonuç olarak çalışmada ele alınan konulara yansımaları bakımından 15-24 yaş grubuna yönelik olarak sağlanan bulgulara,

- Bu yaş grubunun OECD, ILO ve UNHCR veri tabanları ile ülke verilerinde ayrıma tabi tutularak kolay erişim sağladığı ancak, istihdam verileri gibi bazı durumlarda 15-18 ve 19-24 yaş grubunun ayrı ayrı olarak değerlendirme tabi tutulduğu tespit edilmiştir.
- Entegrasyon bağlamında bakıldığında, 15-24 yaş grubunun iki bölümde ele alınmasının eğitim ve öğretim bağlamında doğru bir yaklaşım olduğu,
 - Örgün eğitime dahil etmenin İngiltere ve Kanada’da ana hedefler olarak ortaya koyulduğu,
 - Göçmen alımlarına bu bağlamda yaklaşılarak, yüksek öğretime kriterleri karşılayan ve gelecek vadede öğrencilerin alınmasını hedefledikleri,
 - Kanada’nın bahse konu politikayı değerlendirme kriterlerini kapsayan bir puanlama ile yürüttüğü görülmüştür.

- Almanya ve Türkiye geçici koruma statüsü verilen göçmenlerin yoğunlukla bulunduğu iki ülkedir. Tercihli göçmen alımı konusunda diğer iki ülkeden ayrılmış olan Almanya ve Türkiye, bu kapsamda uyguladıkları politikalarla da diğer ülkelerden ayrılmaktadırlar.

4.6.3. Göç Dinamiklerine Yönelik Bulgular

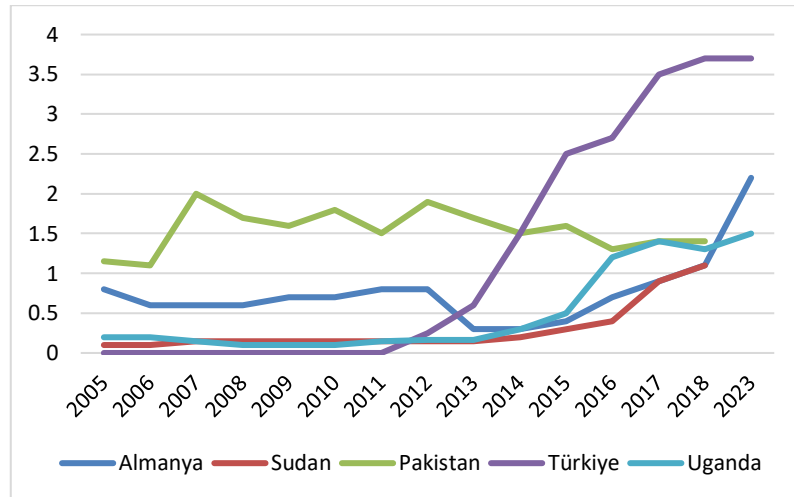
- *Dünyada göç artarak devam etmektedir.*

Dünya genelinde göç eden veya göç etmek zorunda kalan nüfusun arttığını BM kaynaklarından faydalanılarak söylemek mümkündür. BM, 2020 göç raporundan faydalanılarak Covid-19 pandemi etkisi öncesi rakamlara bakıldığında dünya nüfusunun %3,5'inin (280 milyon insan) göçmen olduğunu görülmektedir (BM, Migration Index, 2022). Çalışmanın öznesi olan, genç göçmenler ise dünya genelinde bahse konu göç stoğunun %12'sini (28.2 milyon) oluşturmaktadırlar (UNDESA, 2016). Türkiye'de Geçici Koruma Statüsü verilen yaklaşık 3.6 milyon Suriye vatandaşının, yaklaşık 650 bini genç göçmen nüfusunu oluşturmaktadır.

- *Türkiye geçiş ülkesi olmaktan, çıkarak geçici koruma sağlayan ülkelerin en önemlilerinden birisi olmuştur.*

Grafik- 4-1

Sığınmacılara Ev sahipliği Yapan İlk Beş Ülkenin Göç Alma İvmeleri

(UNHCR verileri, milyon skalasına göre tanzim edilmiştir.

<https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> ,Erişim Tarihi: 10 Haziran 2023)

Karşılaştırma maksadıyla seçilen ülkelere nazaran Türkiye, göç kaynağının sınır komşusu olması nedeniyle, 2011 Suriye göç krizi sonrası, ani ivmeli çok yüksek hacimli bir göçe maruz kalmıştır. Türkiye'nin bu kriz sonrası aldığı göçün büyüklüğünün anlaşılması için 2005 sonrası dünya genelinde göç alan ilk beş ülkenin göç alma miktarları Grafik-4-1'de sunulmuştur. Türkiye 2011 yılı öncesi geçiş ülkesi olarak adlandırılan ülkeler arasında yer alırken Suriye Göç Krizi sonrası ani bir ivme ile yüksek oranda göçmen nüfusa ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir.

- *Kitlesel göçler büyük oranda komşu ülkeleri etkilemektedir.*

OECD, verileri incelendiğinde kitlesel göçün büyük oranda komşu ülkeleri etkilediğini belirtmek gerekmektedir. Afganistan örneğinde göçün yükü büyük oranda komşusu Pakistan'ı etkilerken, Suriye'den kitlesel göç ise Türkiye'yi etkilemiştir. BM'nin kuruluş amacına uygun şekilde göçe ev sahipliği yapan ülkeler ile alt yapı ve insani yardımları organize etmektedir. Göçmenlere yönelik projelerin, devam etmesi Türkiye'nin yükünün azaltılması bağlamında önemlidir.

4.6.4. Ülkelerin Entegrasyon Programlarına Yaklaşımlarına Yönelik Bulgular

Karşılaştırma maksadıyla seçilen ülkelerin genç göçmenlerin entegrasyonuna yönelik yaklaşımları incelendiğinde, dikkat çeken hususlar ve tespitler aşağıda verilmiş ve bulgulara yönelik karşılaştırmalı genel değerlendirme Tablo-4-2'de sunulmuştur.

- İngiltere;
 - *Ulusal entegrasyon programı mevcut değildir.* İngiliz yazarların ve araştırma kurumlarının kanısı ulusal bir stratejinin olmadığı, göçmenlerin entegrasyonunun yerel yönetimlerinin gayretine bırakıldığı yönündedir.
 - Göçmen işgücü anlamında derin bir tecrübeye sahiptir. Vasıflı işgücü göçü ve eğitim vizesini dinamik yasalarla desteklemektedirler.
 - İngiltere sığınmacılara çalışma hakkı tanımamaktadır.

– Düzensiz göçmen konusunda katı şekilde tespit etme ve geri gönderme politikaları uygulanmaktadır. Geri gönderme anlaşması bağlamında birçok ülke ile anlaşmaları mevcuttur.

– İngilizce dilinin yaygınlığı hususunda avantajlıdır. Eğitime öğrenci kabulü uluslararası standartlarını kendi belirlediği sınavlar ile yapılmaktadır. Yabancı, öğrencilere verilen “Öğrenci Vizesi”, oturma izni niteliğinde olduğundan işgücüne haftalık çalışma kriterleri doğrultusunda dahil edilmektedirler.

– Göçmen nüfusun genel nüfusa oranı konusunda avantajlıdır.

- Kanada;

– 1971 yılında yasalaştırarak *Çok Kültürlülük* anlayışını benimsemiştir.

– Farklı eyaletlerinde farklı diller resmi dil olarak kabul edilmektedir.

– Suriye vatandaşlarını mülteci statüsü vererek topraklarına yerleştirmiştir. Genel göçmen nüfusu içerisinde sadece 73 bin Suriyeli göçmen bulunmaktadır.

– Genç göçmenlerin, eğitim vizesi ile ülkesine girişini teşvik etmektedir.

– Üniversitede okunan dört yıla karşılık üç yıl oturma ve çalışma hakkı vermektedir. Standartları eklerde sunulan bir puanlama sistemi ile göçmenlere uzun süreli oturma izni ve altı yılın sonunda ise vatandaşlık hakkı tanımaktadır. Bu yaklaşım vasıflı bir göçmen havuzuna kavuşmasını sağlamaktadır.

– İngilizce lisanından kaynaklı avantajı vardır. Özellikle eğitim kaynaklı göçünü, uluslararası kabul görmüş sınav sistemleri ile sağlaması, seçme standardının yüksek olmasını sağlamaktadır.

– Göç konusunda coğrafi avantaja sahiptir.

- Almanya;

– *Sosyal Entegrasyon* prensiplerini benimseyen Almanya, istihdama dönük göçmen işgücü alımını yetmiş yıldan uzun bir süredir uygulamaktadır.

- 2000’li yıllardan sonra, Göçmen Strateji Belgesi ile entegrasyon politikalarını hazırlamışlardır.
 - Entegrasyon basamağı olarak Almanca dili eğitimi ve programlarından yola çıkmaktadır.
 - Vasıflı göçün desteklenmesi kapsamında İngilizce ile mesleklerini icra edenlerin de iş bulma oranlarının arttığı görülmektedir.
 - Kamu ve Sivil Toplum Örgütlerinin katılımları ile çok ortaklı çalışmalar yürütmektedir.
 - Gelişmiş sanayisinin işgücü açığını kapatmak maksadıyla, misafir işçi anlaşmaları ile işgücü transferi sağlamaktadır. Bahse konu tecrübesini geçici koruma sağladığı Suriye vatandaşları için de kullanmaktadır.
 - Irkçılık zaman zaman yaşanan olaylarda görülse de, Alman toplumunda ve kanunlarında ayrımcılık hoş görülmemektedir.
- Türkiye;
 - 2011 sonrası belirgin bir politika olmaksızın yakalandığı kitlesel göç akınında, ilk adımları, zamanla Sosyal Entegrasyon anlayışına dönüşecek 6458 numaralı kanun ve müteakiben bu kanuna dayalı geçici koruma sağlanan göçmenlere yönelik konuları düzenleyen yönetmeliği yayımlayarak atmıştır.
 - Tecrübesi kısa vadeye dayanan Türkiye, AB ve BM destekli projeler ile eğitim sistemine önce “Geçici Eğitim Merkezleri” ile başlamış, 2018 yılından itibaren gettolaşmaya yol açan bu sistemi, göçmen çocukları örgün eğitime dahil ederek değiştirmiştir.
 - Yabancı dil eğitimleri Halk Eğitim Merkezleri yolu ile sağlanmaktadır.
 - Mesleki eğitim için çaba ve ödenek ayrılmakta ve Mesleki Eğitim Merkezleri yoluyla örgün eğitime dahil olacak şekilde vasıflı meslek kazanmalarının önü açılmaktadır.
 - Strateji belgesi hazırlanmış ve yayınlanmıştır, edinilen tecrübeler ile yeni politikalar geliştirilmektedir.
 - Genç nüfus ortalaması diğer ülkelere göre yüksektir.

- 15-24 yaş ortalamasında işsizlik oranı diğer ülkelere göre yüksektir.
- Tarihi kültür miraslarını aldığımız Osmanlı Devlet anlayışının kattığı önemli değerlerden birisi hoşgörüdür. Türk toplumu çok kültürlü yaşama alışık bir yapıya sahip olduğundan, ırkçılık gibi toplumdan dışlayıcı yaklaşımlara rastlanmamaktadır (Erdoğan,2021:51).

Tablo- 4-1

Ülkelerin Göç Nüfusu Karşılaştırması

Ülke	Genel Nüfus	Göçmen Sayısı	Göçmen Sayısı (Suriye Vatandaşı)	15-24 Yaş Ülke Nüfusu	15-24 Yaş Göçmen Sayısı Genel	15-24 Yaş GKS Göçmen Sayısı (Suriye Vatandaşı)
İngiltere	67.4M	6.4 M	20 Bin	10.8 M	1.2 M	3.800
Kanada	38.3 M	8.8 M	73 Bin	4.6 M	Milyon	-
Almanya	83.2 M	10.1 M	1.1 M	11.9 M	1.2 M	165 Bin
Türkiye	84.2 M	4.6 M	3.42 M	12.97 M	900 Bin	650 Bin

(Kaynak: Veriler ülkelerin istatistik kurumlarının 2020-2021 yıllarında güncelledikleri bilgilerden alınmıştır.)

- Eğitim başlığı altında da yer verilen ayrışmaların temel noktalarından birisi, İngiltere ve Kanada'nın ev sahibi ülkenin dilini öğrenmeye yönelik bir zorlamadan ziyade tavsiyeleri içeren ve destekleyen politikalar oluşturması iken, Almanya tarafından göçmenlerin sosyal entegrasyonu için uygulanan programların Almanca dil kurslarını entegrasyonun ilk basamağı olarak kullanmasından kaynaklandığı belirtmek gerekir.
- Türkiye bu bağlamdaki çalışmalarını başlarda “Geçici Öğretim Merkezleri” olarak göçmenlerin ana dilinde eğitim verme gayreti ile başlatmasına rağmen, müteakip yıllarda, geçici koruma statüsü verilen göçmenlerin örgün eğitime dahil edilmesi uygulamasına geçmiştir.

4.6.5. İstihdam ve Entegrasyon İlişkisine Yönelik Bulgular

- Sosyal politikalar bakımından, insanın toplum içerisindeki yerinin anlaşılmasına yönelik incelenen kaynaklar “çalışma”yı insanın en temel haklarından

birisi olarak tarif etmektedirler. Bu bağlamda, *çalışma hakkının*, insan temel hakları içerisinde tanımlanması yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Çalışma temelli yaklaşımlar bağlamında geçici koruma sağlanan genç göçmenlerin durumuna bakıldığında, Türkiye’de, geçici koruma statüsü alanların kimlik tanziminden altı ay sonra izin almak kaydı ile çalışma hakkı tanındığı görülmektedir.

- *Yasal çalışma hakkının şarta bağlanmaksızın verilmesinin önemi;*

Seçilen ülkeler ve Türkiye bağlamında işgücünde yer alma bağlamında bir karşılaştırma yapıldığında, 2019 yılında Kanada’da yaşayan göçmenlerin işsizlik oranı % 6,8 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı % 5,6, Almanya’da, göçmen işsizlik oranı % 8,7 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı % 3,1, İngiltere’de, göçmenlerin işsizlik oranı % 6,4 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı % 3,8, Türkiye’de ise, göçmenlerin işsizlik oranı % 13,4 iken, yerel işgücünün işsizlik oranı % 10,3 olarak kaydedildiği görülmektedir (OECD,2020).

Göçmen işgücünün bir parçası olan genç göçmenlerin her ülkede değişik boyutlarda dezavantajlı kesim olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak Türkiye’de, mevcut genç göçmen sayısı, Türkiye’nin genç demografik yapısı ile nüfus artış oranı göz önünde bulundurulduğunda, istihdam yaratarak çözüm bulunması gereken nüfusun baskın şekilde fazla olduğunu tespitinde bulunmak gerekmektedir.

- *İşgücü piyasasında yer almanın sosyal entegrasyona katkısı bağlamında;*
 - Çalışma imkânı bulan genç göçmenlerin, toplumun sosyal ve kültürel kurallarını iş yeri kültürü içerisinde öğrenebildikleri,
 - Göçmenlerin, iş yerinde uygulanacak eğitim programlarına katılmak suretiyle, sosyal entegrasyonun hızlanmasını sağlayacak ve göçmen refahını artıracak vasıflı işleri öğrenme imkânına kavuşabilecekleri,
 - İş ortamında ev sahibi ülkenin dilini öğrenme süresinin kısılacağı,
 - Ailesini geçindirme becerisinin, zamanla öz güveni artıracacağı, böylelikle toplumsal katılım sağlayan bireylerin ortaya çıkmasını sağlayacağı,

- Tarım sektörü ve mevsimlik işçilik gibi sektörlerin kayıtsız ve güvencesiz çalışma ortamlarının iyi denetlenmesi gerektiği, bu sektörlerde yaşanan sıkıntının sadece geçici koruma statüsü verilen yabancı işgücünün sorunlarını değil, daha kapsamlı problemleri içerdiği,

hususları *geçici koruma statüsü verilen genç göçmenlerin* sosyal entegrasyonuna yönelik bulgular olarak ön plana çıkmaktadır.

4.6.6. Geçici Koruma Statüsü Verilen Genç Göçmenlerin Entegrasyonu Bakımından, Türkiye'nin Güçlü Yönlerine Yönelik Bulgular

- *Türkiye göçmenlerin korunması hususunda uluslararası destek almaktadır.*
 - Türkiye, mültecilerin korunması, desteklenmesi ve entegrasyonu konusunda UNHCR ile işbirliği yapmaktadır. UNHCR, Türkiye'deki mülteciler için barınma, sağlık, eğitim ve istihdam imkanları gibi hizmetler sunmaktadır.
 - Arap Baharı sonrası oluşan otorite boşlukları ve çatışma ortamlarından kaçanların oluşturduğu büyük göç dalgasının Türkiye kadar diğer AB ülkelerini de tehdit ediyor olması ortak bir çabanın geliştirilmesini sağlamıştır. AB, Türkiye'deki mülteciler için finansal destek sağlamak ve entegrasyon programlarına katkıda bulunmaktadır.
 - IOM, Türkiye'deki göçmenlere dil öğrenimi, mesleki eğitim ve istihdam fırsatları gibi hizmetler sunmaktadır.
- Türkiye'deki göçmen entegrasyonu çalışmalarında, sivil toplum örgütleri göçmenlerin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam gibi ihtiyaçlarını karşılamakta ve entegrasyon süreçlerine katkıda bulunmaktadır.

- Yerel yönetimler, göçmenlerin topluma uyumunu kolaylaştırmak için dil öğrenimi, mesleki eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler gibi hizmetler sunmaktadır.
- Tarihin değişik sayfalarında yaşanmış birçok göç deneyimi, iç göç sayılabilecek şekilde cereyan etmiş olsa dahi, çok sayıda göç tecrübemiz mevcuttur.
- Türk akademik literatüründe, Almanya'ya sağlanan misafir işgücü göçü sonrası çok sayıda uzun dönem tecrübelerini içeren bilimsel çalışma vardır.
- Türkiye'nin göç bağlamında kabul etmiş olduğu yasal çerçeve en önemli argümanlarından. Bu bağlamda, çatışma ortamından kaçan çok sayıda Suriye vatandaşını, geçici koruma statüsünde topraklarına kabul etmiştir.
- Osmanlı İmparatorluğu'nun, tarih boyunca birçok kültüre bir arada hükmetmesinden kaynaklı çok kültürlülük geleneği, mevcut durumun yoluna sokulmasına fayda sağlamıştır. Diğer ülkelerde görülen aşırı milliyetçi ve ırkçı yaklaşımlar Türkiye'nin kültür dokusunda yoktur.
- Yoğun göçmen akınının başlangıç döneminde Suriye vatandaşlarına yardım etmenin insani bir vazife olduğu söylemi kabul görmüş ve büyük kitlesel olaylar yaşanmamıştır.
- Özellikle Türkiye'nin güneyinde, Suriye ile aile bağı olan vatandaşların olması entegrasyonu doğrudan hızlandırmasa da uyumun ilk basamaklarının doğal çerçevede atlatılmasını sağlamıştır.
- Türkçe öğrenmenin zor olduğu belirtilse de, başlangıçta Arapça eğitim veren geçici eğitim kursları ile eğitimlere başlanması eğitimde yol kat edilmesini sağlamıştır.
- Batılı ülkelerde uygulanan ve gettolaşmaya yol açan göçmenlerin kendi dillerinde eğitim verilmesi hususundan 2016 yılında vazgeçilerek örgün eğitim

içerisine alınmaları başta dezavantaj gibi görünse de uzun vadede başarı sağlayacak en önemli kazanımlardandır. Örgün eğitime katılım sayıları günden güne artmaktadır.

- Genç iş gücünün nüfusa oranı Türkiye'nin en büyük potansiyel avantajlarından birisidir. Bahse konu husus aynı zamanda en büyük potansiyel tehlike olarak da karşımıza çıkmaktadır. İşgücünün istihdama kazandırılması ve vasıf kazandırılması önemli hususlardan birisidir.

4.6.7. Geçici Koruma Statüsü Verilen Genç Göçmenlerin Entegrasyonu Bakımından, Türkiye'nin Zayıf Yönlerine Yönelik Bulgular

- Entegrasyon pratiğimizin oldukça kısıtlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.
- *Göç kaynağı bölgeye coğrafi komşuluk;*
 - Göç bağlamında, dünyada yaşanmış kitlesel göç örnekleri göz önünde bulundurulduğunda, göçün artçıl etkilerinin uzun süreler göç kaynağı ülkelere komşu ülkelerin gündeminde kaldığı tespiti yapmak gerekmektedir.
 - Göç veren ülkede sükûnet olsa dahi, büyük oranda geri dönüşlerin olmayacağı varsayımı iyi irdelenmelidir.
 - Geçici koruma statüsü kadar, tanımlar içerisinde yer alan şartlı mülteci ve ikincil koruma kavramlarından kaynaklı uzun vadeli entegrasyon stratejileri geliştirilmesi gerekmektedir.
- Türkiye'nin nüfus artışı yüksektir ve demografik yapısı genç ağırlıklıdır. Sanayileşmiş Batı ülkelerinde aranan bu potansiyel enerji kaynağı, kitlesel göçün getirdiği yüksek miktardaki genç göçmenlerle ev sahibi gençlerin eşit ortamlarda çalışacağı iş imkanları yaratmalıdır. Aksi durumda işsizlik ve refahın paylaşılması konusunda sorunlar çıkması muhtemel bir kriz alanı olarak dikkate alınmalıdır.

- Geçici koruma statüsü geçiciliği içeren bir tanımdır, yaklaşık 3,5 milyon Suriye vatandaşı araf sayılacak bir konumdadır. Türkiye demografik yapısı ve yasaları kapsamında, istihdam sağlayamadığı bu göçmenlere özellikle işgücü ihtiyacı olan AB ülkeleri ve Kanada gibi ülkelerle anlaşmalar sağlayarak mülteci statüsü kazandırmalıdır.
- Türkiye diğer ülkelere nazaran daha dezavantajlı bir coğrafi konumdadır. Göçün düzenlenmesi bağlamında birçok uluslararası kuruluşla birlikte çalışan ve yükümlülüklerini karşılamak için büyük yatırımlar yapan Türkiye, teknolojik önlemleri de kapsayan modern konseptlerle sağlamaktadır. Ancak, yeterliliği artırılması gereken bu husus insan kaçakçılığının önüne geçilmesi bağlamında önemlidir.
- Göçmen hakları bağlamında, toplum/kamusal hazırlık ve eğitimin artırılması gerekmektedir.
- Geçici koruma sağlanan gençlerin eğitim imkanları ve teknoloji ile buluşmasını sağlayacak tedbirler strateji planlarında yer almaktadır. Bu hususların hayata geçirilme oranlarına yönelik bağımsız çalışmalar yapılması gerekmektedir.

4.7. ARAŞTIRMA BULGULARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç konusu, bildiğimiz şekliyle son derece yeni denilecek bir yasal sürece sahiptir. Eskiden bir yerden bir yere göç etmekte özgür olan insanlar günümüzde daha kısıtlayıcı kurallarla hareket etmektedirler. Eskiden göç esnasında olması muhtemel sorunlar çatışmalarla çözülürken, günümüzde uluslararası kabul görmüş anlaşmalarla çözülmektedir. Birçok ülkede, dönem, durum ve olay bağlamı yasalar değişik zamanlarda ve ülkelerin ihtiyacına cevap verecek şekilde hayata geçirilmiş ise de göç konusunda İkinci Dünya Savaşı sonrası BM tarafında hazırlanan 1951 Cenevre Sözleşmesi “insan hakları” kapsamında, mülteci haklarına saygılı yasalar hazırlanmasına temel teşkil etmiş en önemli anlaşmadır.

Dört bölüm halinde hazırlanan çalışmanın, ilk bölümünde, bahse konu sözleşme ile ortaya çıkan kavramsal çerçevenin açıkça ortaya konulmasına gayret edilmiş ve göç kavramları incelenirken ana kaynaklara ulaşılmasına dikkat edilmiştir. Türkiye bağlamında kavramların her biri ayrı ayrı irdelendiğinde, alanda yapılan bazı çalışmalarda sıkça eleştirilen, mülteci kavramına ait, bölgesel ayrımın dikkat çekici olduğunu belirtmekte fayda vardır. Çalışma bu açıdan bazı diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Mülteci tanımında bulunan, “*Avrupa bölgesi ve belli bir zaman aralığı*” ile sınırlı tutma temayülünün aslında ülkeye sadece Türk kökenli göçmenlerin kabulü ile kendi nüfus artışı zaten yüksek olan Türk halkının uzunca süre geçiş ülkesi olarak kalmasını sağlayan temel unsurlardan olduğu değerlendirilmiştir. İlk bölümde çalışmadan sağlanacak faydanın artırılması maksadıyla, kavramların günlük yazımda çokça karıştırıldığının görülmesi nedeniyle şematik anlatım tercih edilmiştir.

Kavramsal çerçeve tanımlanırken irdelenen, “*Geçici Koruma Statüsü*” bakımından tanımın bir geçiciliği içermesinin kısa ve orta vadede anlamı çözümlenmeye gayret edilmiştir. Geçici koruma, bu statüye yönelik tarihi süreçleri içeren diğer bulgularla birlikte değerlendirildiğinde, “kitlesele göçün” kayıt yöntemi gibi algılansa da uygulamada ve yasal düzenlemelerde hangi kitleye hitap edildiğinin anlaşılması bakımından oldukça kullanışlı ama aynı zamanda uzun vadeli bir tanım olduğu kanaatine varıldığını belirtmek gerekmektedir. OECD raporlarında da belirtildiği gibi, kitlesele göçün ekonomik ve sosyal yükü, uzun vadede, çoğunlukla

sorunlu bölgenin komşu ülkelerinde kalmaktadır. Bu bağlamda geçici koruma sağlanan Suriye vatandaşlarının entegrasyonunun, hem kendilerinin hem toplumun refah seviyesini artırması bakımından önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Toplumsal refahın artırılması hususunu açmak gerekirse, göç eden kitlelerin demografik yapısı içerisinde bulunan genç nüfusun önemine değinmek gerekmektedir. Çalışmada önem verilen kavramlardan ikinci olan “*genç*” tanımlaması, iyi bir sosyal entegrasyon ile vasıflı genç işgücünü içermesi bakımından önemlidir. Genç kavramı, BM tanımına uygun şekilde ele alınarak 15-24 yaş grubu olarak kabul edilmiştir. Bu yaş grubunun incelenmesinde dikkat edilecek hususlardan ilki olarak, çalışma yaş aralığının en başlarını içeren bu grubun, 15-18 yaş çocuklardan 24 yaşında kariyerinin ilk basamaklarına başlamış olma olasılığı olan gençlere kadar geniş bir yelpazeyi içeriyor olmasıdır. Bahse konu yaş aralığı incelenirken bu nedenle, eğitimde örgün eğitim etkisinden iş başı eğitimine kadar değişik konulara değinilmiştir.

Bu bölümde tanımları yer alan “*Geçici Koruma*” ve “*Genç*” kavramları çalışmanın evreninin daraltılması bağlamında önem kazanmaktadır. Seçilmiş OECD ülkeleri (İngiltere, Kanada ve Almanya) ile Türkiye’yi ne derece etkilediği çalışmanın değişik bölümlerinde yer almaktadır. Türkiye, karşılaştırma yapılan seçilmiş ülkelere nazaran daha genç bir nüfusa sahiptir, bahse konu gençler NEET ortalamaları bağlamında işgücüne katılım bağlamında dezavantajlı durumdadırlar. Bahse konu dezavantajlı durum, hem yerel gençleri hem de geçici koruma statüsü verilen gençleri etkilemektedir. Geçici koruma statüsü verilen gençler, dezavantajlı bir kesim olarak mevsimlik işçilik gibi kırsal işlerinde daha fazla yer almaktadırlar.

Bulguların değerlendirilmesi bağlamında yapılan karşılaştırmalar ve elde edilen sonuçlar özet halinde Tablo 4-2’de sunulmuştur.

Tablo- 4-2
Göç Konularında Genel Karşılaştırma

Konu	İngiltere	Kanada	Almanya	Türkiye
Geçici göçmen statüsünde göçmen kabul etmiş midir?	Hayır	Hayır	Evet	Evet (3.5 Milyon)
Refah seviyesine göre göçmen bakışı	Hedef Ülke	Hedef Ülke	Hedef Ülke	Geçiş Ülkesi durumundan Kalıcı göç alan ülke durumuna evirilmektedir.
Coğrafi konumuna göre değerlendirme	Avantajlıdır	Avantajlıdır	Avantajlıdır	Dezavantajlıdır.
İşsizlik değerlendirmesi % (15-24 Yaş) (2023)	3,9	5,0	2,9	10,0
İstihdam imkanına göre	15-24 yaş gençler açısından NEET oranı düşüktür. İşgücü açığı yaşadığı alanları kotalarla dinamik olarak yönetir.	15-24 yaş gençler açısından NEET oranı düşüktür. Vasıflı işgücü göçünü puanlama sistemleri ile destekler. Eğitim vizesi ile gelenlerin kalıcı olmaları için teşvikleri yoğunudur.	15-24 yaş gençler açısından NEET oranı OECD ortalamasına yakındır. Vasıflandırma ve eğitim vizesi gibi kanalları teşvik eder.	15-24 yaş gençler açısından NEET oranı OECD ortalamasından üç kat fazladır. İstihdam imkanının artırılması gerekir.

Konu	İngiltere	Kanada	Almanya	Türkiye
Uluslararası Göç Tecrübesi	Vardır	Vardır	Vardır. Bir çok yazara göre, kendisini 2000’li yılların başlarına kadar kendisini göç ülkesi olarak tanımlamaktan imtina eder.	Tamamen yabancı kaynaklı kitlesel göç yeni bir tecrübedir. Körfez savaşı sonrası yaşanan göç görece az miktardadır.
Göç tarihinde “geçici koruma” tecrübesi	Yoktur	Yoktur	Vardır (1992)	Tecrübe birikimi sağlanmaktadır.(2013)
1951 Cenevre Sözleşmesi ile başlayan uluslararası anlaşmalara taraf olma ve yükümlülüklerini yerine getirme temayülü	BM Kararlarına saygılıdır. 2015 yılına kadar, yılda 750 mülteci alacak şekilde politika güderken bu politikayı, 2015-2020 yılları arasında toplam 20 bin Suriyeli sığınmacı alacak şekilde genişletmiştir.	BM Kararlarına saygılıdır. Aktif mülteci alımına devam eder. Son beş yılda 120 bin sığınmacı almış olup, yaklaşık 60 bini Suriye vatandaşıdır.	BM Kararlarına saygılıdır. AB Fonlarına katkı sağlar. Sığınmacı ve misafir işçi alımı politikalarını aktif olarak yürütür. Suriye krizi sonrası 1.2 milyon Suriyeli almış olup halen yaklaşık 650 bini Geçici Koruma statüsündedir.	-BM Kararlarına, mülteci tanımına koyduğu coğrafi şart ile saygılıdır. - Yaklaşık 3.5 milyon Suriye vatandaşı geçici koruma altındadır. -BM ve AB fonlarından destek alır.
Göçmenlere yönelik bakış açısı	Ulusal bir <i>entegrasyon programı yoktur</i> , ancak düzenli göçü işgücü ve eğitim vizesi bağlamında destekleyen yasaları mevcuttur	<i>Çok Kültürlülük yaklaşımını</i> yasalaştırmıştır.	- <i>Sosyal entegrasyon</i> programlarını işgücü göçü vasıtası olarak kullanmaktadır. -Uzun oturma izinlerine taraftır. - Toplum kurallarının öğrenilmesini sağlayacak zorunlu programlar uygular	-Kitlesel yabancı göçü tecrübesi yenidir. -2014 sonrası yasa ve yönetmelik hazırlanmıştır. -Tanımlanmış bir yaklaşımı yoktur.

Konu	İngiltere	Kanada	Almanya	Türkiye
Kamuda İdari Düzey	İngiltere'de göç konuları İçişleri Bakanlığı (Home Office) tarafından yönetilmektedir. İçişleri Bakanlığı, göç politikalarının oluşturulması ve uygulanması ile ilgilenir. - İngiltere Göçmenlik ve Vatandaşlık İdaresi (UK Visas and Immigration), göçmenlik başvurularının değerlendirilmesinden sorumludur.	Kanada'da göç konuları Sığınmacılar, Mülteciler ve Vatandaşlık Kanada (Immigration, Refugees and Citizenship Canada - IRCC) tarafından yönetilmektedir. - IRCC, Kanada'nın göç politikalarını belirler, göçmenlik başvurularını değerlendirir ve uyrukluk işlemleriyle ilgilenir.	Almanya'da göç konuları Federal İçişleri Bakanlığı (Bundesministerium des Innern) tarafından yönetilmektedir. - Federal Göç ve Mülteci Dairesi (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge - BAMF), göç ve mülteci politikalarının uygulanmasından sorumludur.	Türkiye'de göç konuları İçişleri Bakanlığı tarafından yönetilmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı, Türkiye'deki göç ve mülteci politikalarının uygulanmasından sorumludur. - GİB, göçmenlik başvurularının değerlendirilmesi, ikamet izinlerinin verilmesi ve mültecilerin barınma ve korunması gibi konularla ilgilenir. - Sağlık, çalışma gibi konularda, diğer bakanlıklarla protokoller yapmak suretiyle idari faaliyetler yürütülmektedir.

Konu	İngiltere	Kanada	Almanya	Türkiye
Yabancı dil eğitimi	- Uluslararası koruma kapsamında gelen sığınmacılara İngiltere Göçmenlik ve Vatandaşlık İdaresi göçmenlere İngilizce dil kurslarına katılma imkânı sağlamaktadır. -İngiltere Eğitim Departmanı, dil kurslarının kalitesini ve standardını denetler.	-Uluslararası koruma kapsamında gelen sığınmacılara Kanada'da federal düzeyde dil eğitimi sağlayan kurumlar arasında Kanada Dil Konseyi (Language Testing Canada) ve Kanada İmmigrasyon ve Vatandaşlık Bakanlığı (Immigration, Refugees and Citizenship Canada - IRCC) yer almaktadır.	-Federal Göç ve Mülteci Dairesi, Almanya'da yaşayan göçmenlere ve mültecilere Almanca öğretimi konusunda destek vermektedir. -Göçmenlere yönelik dil kursları, entegrasyon sürecini desteklemek amacıyla sunulmaktadır. - Almanca dil kurslarının zorunlu olması ve müfredatları örnek seviyededir.	-Türkiye'de göçmenlere dil eğitimi başlarda Göç İdaresi Eğitim Merkezleri (GİEM) aracılığıyla sağlanmıştır. -Tecrübe edilen ülkelerde gettolaşmaya yol açtığı bilinen bu uygulamadan vaz geçilerek yaşı uygun olanların örgün eğitime dahil edilmesi zorunlu hale getirilmiştir. -Ayrıca, Halk Eğitim Merkezleri vasıtası ile Türkçe dil eğitimi imkânı sunulmaktadır.
Çalışma hakkı	-Sadece yasal çalışma vizelerine verilir. -Sponsorlu veya kotaya uygun başvurular ile işgücü göçünü dinamik idare etmektedir. -Sığınmacılara çalışma hakkı tanınmamaktadır.	-Vize uygulamaları ile göçü teşvik etmektedir. -Mültecilik işlemlerini tamamlayana kadar geçen süre dahil olmak üzere çalışma hakkı tanınmaktadır.	-Çalışma izinlerine tabidir.	- Geçici koruma verilenlere, ilk altı aylarının devamında, vasıflı işlerde izne tabi, mevsimlik tarımsal işlerde izin gerektirmeden çalışma izni verilmektedir.
Teknolojiden faydalanma	İyi seviyededir	İyi seviyededir	Çok iyi seviyededir	Geliştirilmelidir

Konu	İngiltere	Kanada	Almanya	Türkiye
Göçmenler için Yasal Oturum İznine Bağlı Vatandaşlık Kazanımı	Her hangi bir vize ile oturma hakkı olanlar için, 5 yıl süre ile İngiltere’de kalmak ve bu süre zarfında 450 günden daha uzun ülke dışında bulunmamak kaydı ile başvuru yapılabilir.	Kalıcı oturma hakkını elde etmeyi müteakip, 5 senenin üç senesini Kanada’da geçirmek şartı ile başvuru yapılabilir.	-Uzun süreli oturma izinleri sağlar. -Kan bağı esası-8 yıl -Almaca sınavından B1 seviyesinde not almak. -Almanya’da Yaşamak Sınavında başarılı olmak (33 soruluk genel kültür sınavı).	5543 Sayılı İskan Kanunu ile tanımlanan göçmen tanımına uyanların, kesintisiz 5 yıl ikamet etmiş olması. Yönetmelikte belirtilen maddi yatırım şartları (2016 düzenlemesi)

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, 15-24 yaş aralığında geçici koruma sağlanan genç göçmenlerin, işgücüne dahil edilmesinin yeni geldikleri topluma entegrasyonlarını hızlandıracağı doğrultusundaki varsayımın doğru olduğu, çalışmanın alt hipotezleri bağlamında;

- Türkiye'nin geçmiş yıllara nazaran, farklı dinamiklere göre değerlendirilmesi gereken bir göçle karşı karşıya olduğu, müteakip dönemlerde geri gönderme dahil kolay bir çözümün olmayacağı, bu bağlamda Türkiye'de uygulanan projelerin bütüncül bir yaklaşımla "sosyal entegrasyon" basamaklarına uygun şekilde geliştirilmesine ihtiyacı olduğu,
- Demografik yapılara istinaden, işgücü göçünün süreklilik arz eden bir olgu olduğu ancak Türkiye'nin genç nüfusu da göz önünde bulundurularak istihdam artırıcı çözümler üretilmesi gerektiği, göçmen işgücünün vasfının artırılmasının, genel verimi yükselteceği,
- Entegre edilmiş göçmen işgücünün, sosyal güvenlik sistemine dahil edilmesinin, kaçak çalışmanın önüne geçeceği ve kanuni yapıyı güçlendireceği, doğrultusundaki saptamaların doğru olduğu kanaatlerine ulaşılmıştır.

4.8. TÜRKİYE İÇİN POLİTİKA ÖNERİLERİ

Seçilmiş OECD ülkeleri İngiltere, Kanada ve Almanya ile karşılaştırıldığında, Türkiye'nin yabancı ülke vatandaşlarının kitlesel göçü bağlamında görece daha az tecrübeye sahip olduğu ve entegrasyon politikalarının geliştirme sürecinin sürdüğü tespitini yaparak, çalışmadan elde edilen sonuçlarla, geliştirilmesi ön görülen alanlara yönelik önermeler aşağıda sunulan maddelerde ele alınmıştır.

- *Sosyal Entegrasyon programının hazırlık sürecinde dikkat çekilmesinde fayda görülen hususlar;*

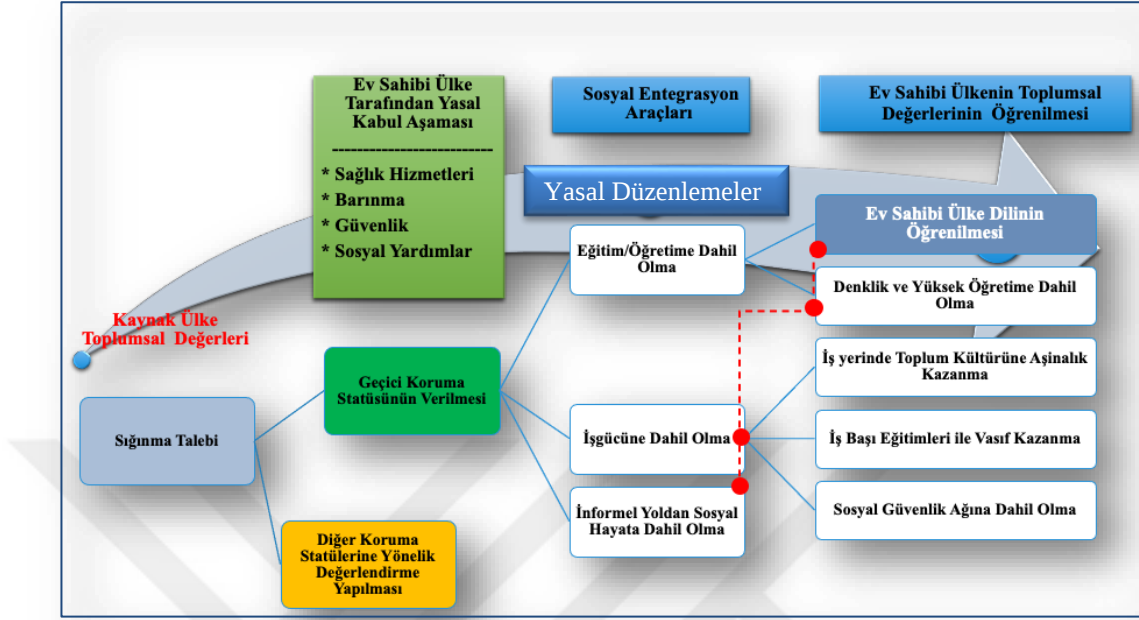
- Kavram kargaşasından ziyade Türkiye'nin politikasının “Sosyal Entegrasyon” temelli olduğu tanımlanmalıdır.
- Sosyal Entegrasyon programının, kapsayıcı mahiyette vasıflı işgücü ve öğrencileri çekici bir unsur hale getirilmesi sağlanmalıdır.
- Vasıflı göçün potansiyel enerjisi kamuoyuna anlatılmalıdır.
- Entegrasyon ve strateji belgeleri, Almanya örneğinde olduğu şekilde, merkezi ve yerel kamu yetkilileri, ilgili bakanlıklar, üniversiteler ve STK temsilcilerinin geniş katılımı ile hazırlanmalıdır.

- *Türkiye’de Sosyal Entegrasyon Politikasına Yönelik Önerme (4 Basamak);*

Ev sahibi topluma entegrasyon, kaynak ülkenin toplumsal değerleri ile göç edilen bir ülkede ev sahibi ülke değerlerinin öğrenilmesine kadar geçen sürenin tamamını kapsamaktadır Bu bağlamda bu süreç aşağıda önerilen dört başlıkta ele alınabilir.

1. *Güvenlik*
2. *Taleplerin Değerlendirilmesi ve Yerleşim*
3. *Sosyal Entegrasyon Araçlarının Belirlenmesi*
4. *Ev Sahibi Ülkenin Değerlerinin Öğrenilmesi*

Şekil- 4-2
Sosyal Entegrasyon Süreci

1. Güvenlik;

Türkiye için en önemli başlıklardan birisi, *göçün güvenliğinin* sağlanmasıdır. Dünyada artış temayülü gösteren göçün geçiş yolları üzerinde bulunan Türkiye, aynı zamanda göç kaynağı ülkelere komşu ülkedir. İnsan kaçakçılığı ve düzensiz göç ile mücadelenin sürdürülmesi önem arz etmektedir. AB'nin FRONTEX ajansı ile sürdürdüğü mücadeleden daha fazlasını tek başına sürdüren Türkiye, benzer bir sınır güvenliği teşkilatını veya anlayışını Azerbaycan, İran gibi komşu ülkeler ile yapmak için girişimlerde bulunmalıdır. Düzensiz göçün önüne geçilmesi, için yeterli yasal düzenleme mevcut olup kararlı ve caydırıcı bir politika sürdürülmesi önemlidir.

- Güvenlik önlemleri kapsamında, *göçün düzenli olması sağlanmalıdır*. Düzensiz göçmenlerin, kayıt altına alınması toplumun refahı kadar göçmenlerin güvenliği açısından da önem arz etmektedir.

Mevcut geçici koruma verilmiş Suriye vatandaşlarının güvenliğinin ikinci boyutu *sosyal güvenliktir*. Dezavantajlı grupların işyerinde ayrımcılığa uğraması sorununun üzerine kararlılıkla gidilmeli. Entegrasyon programının bir bölümü bu

hususla alınacak tedbirleri içermelidir. Genç işgücü söz konusu olduğunda, işe yerleşme ayrı bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuda işe yerleşme destekleri sağlanarak, geçici koruma verilen genç göçmenlerin, sosyal güvenlik ağına dahil edilmeleri sağlanmalı ve işyerinde eğitimi destekleyecek işverenlere teşvik artırılmalıdır. Bu konunun toplumsal ayrışmaya neden olmaması için aynı yaş grubundaki Türk gençlerin haklarının da iyileştirilmesine özen gösterilmelidir.

2. Sığınma Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Yerleşim;

Sığınma talebi, ülkesinde kendisini güvende hissetmeyen her insanın özlük hakkıdır. Bu başvurunun, mevcut kanunlar çerçevesinde incelenmesi ve şartlarına uygun statünün belirlenmesi önemli bir aşamadır. Aşamanın önemi korumaya tabi sığınmalarda, ev sahibi ülkeye kamusal hizmet zorunluluğu doğurmasından kaynaklanmaktadır.

Taleplerin değerlendirilmesi aşaması, kitlesel göçlerde toplu bir karara karşılık geldiğinden büyük bir sorun teşkil etmemektedir. Cumhurbaşkanlığı kararı ile belirli olaylar karşısında belirli bir zümreye geçici koruma statüsü verilebilmektedir. Bu aşamada, 2014 yılında yürürlüğe giren yönetmelik gereğince Türkiye sağlık, barınma, sosyal yardımlar ve güvelik hizmetleri gibi temel insan hakları kaynaklı hakları sağlamaktadır. Hali hazırda, 5 ilde 7 koruma kampı mevcuttur ve bu kamplardan sadece 59.877 kadar geçici koruma sağlanan Suriye vatandaşı faydalanmaktadır. Geriye kalan yaklaşık 3.5 milyon geçici koruma sağlanan göçmen, diğer ülkelerden gelen göçmenler ile birlikte 81 ilde yaşamlarını sürdürmektedirler (Göç İdaresi Başkanlığı resmi sayfası, Mayıs 2023).

Türkiye’de uygulanan yaşam alanı politikasının iyileştirilmesi bağlamında; bahse konu geçici koruma sağlanan nüfusun İstanbul’da yaşayan nüfusun birkaç semti kadar olduğu göz önünde bulundurularak, *yerleştirme politikasında köklü bir değişime gidilmesi*,

- Türkiye'nin tüm illerine yaymak yerine, Türkçe öğrenimi dahil entegrasyon programlarının kolayca uygulanacağı BM desteği sağlanan kamp ortamlarının iyileştirilerek, istihdam imkânı sağlayacak bölgelerde yerleşimin sağlanması,
- Geçici koruma sağlandığı sürece, uydu kent büyüklüğünde barınma alanları yapılması suretiyle hayatın idamesinin verimliliği bağlamında ilave incelemeler yapılarak müteakip strateji planlarında yer verilmesi, toplum hayatına katılıma hazırlık açısından önemli bir aşama olacaktır.

3. Sosyal Entegrasyon Araçlarının Belirlenmesi;

Literatür taraması ve karşılaştırma için seçilen ülkelerin yasal düzenlemeleri ile yaklaşımları incelendiğinde; ön plana çıkan hususları dört aşamada toplamak mümkündür. Bu aşamalar, yasal düzenlemelerin yapılması, eğitim süreçlerine dahil etme, doğrudan işgücüne dahil etme ve enformel yoldan toplum değerlerinin öğrenilmesi.

Türkiye bağlamında, *yasal düzenlemeler* tanımları içerecek şekilde yapılmış olup tecrübe birikimi ile geliştirilmektedir. Akademik yazında ve günlük kullanımda, kavramların karıştırılması suretiyle farklı sonuçlar çıkartılmasının önüne geçilmesi maksadıyla, göç kavramlarının doğru anlatılması sağlanmalıdır. Yasal çerçeveye dönük olarak eleştirilmesi gereken hususların başında, direk çalışmanın çerçevesi içerisinde olmayan ancak toplumsal bakış açısını etkilemesi nedeniyle, dolaylı yoldan geçici koruma verilen göçmenlere bakışı olumsuz etkilediği değerlendirilen hususların başında *vatandaşlık yasasına ek yapılan düzenlemeler* gelmektedir. Uzun yıllar ulus devlet anlayışı ile korunan vatandaşlık yasasına yapılan değişimler kamuoyunda doğru anlaşılmadığından göçmenlerin dışlanmasına neden olması muhtemeldir. Bu bağlamda, toplumsal ayrışmaya yol açması muhtemel, dışlayıcı söylemin önüne geçecek düzenlemeler yapılmalı bu bağlamda,

- Vatandaşlık verme yerine, Kanada örneğinde olduğu şekilde, uzun süreli ikamet izinleri hayata geçirilmelidir.

Örgün eğitim ve öğretime dahil olma entegrasyon aşamalarının en önemli basamağıdır. Küçük yaş grupların zorunlu eğitime dahil edilmesi ve 15 yaşından itibaren denklik ile okula yerleştirme uygulaması entegrasyonun sağlıklı şekilde olmasını sağlayacak unsurlardandır. Benzer şekilde işyeri eğitimleri teşvik edilmektedir. Ancak yukarıda arz edilen hususlar ve diğer ülke uygulamaları ile karşılaştırıldığında oldukça yetersiz olan eğitime ulaşımın geliştirilmesi öncelikli sorunlardandır. Almanya örneğinde olduğu şekilde;

- *Dil öğrenimi konusunda*, Almanya örneğinde olduğu şekilde bir kurs ve sınav sistemi geliştirilmeli. Mevcut kursların müfredatının, tarih, kültür gibi konularda ev sahibi topluma uyumu hızlandıracak içeriklere sahip olması sağlanmalıdır.
- *Eğitime ulaşım yaygınlaştırılmalı*, genç göçmenler bağlamında, örgün eğitime dahil olanların sayısı artırılmalı ve başarılı öğrencilerin Türk üniversitelerine devam etmelerini sağlayacak yeni politikalar geliştirilmelidir.
- Toplumsal yaşam içerikli müfredatlar ile hazırlanan Türkçe dil eğitimi zorunlu hale getirilmeli,
- Teknolojik yeniliklerden faydalanılarak, mobil uygulamalar ile eğitime ulaşım kolaylaştırılmalı,
- Geçici koruma statüsü verilen Suriye vatandaşları çoğunlukla mevsimsel işçi statüsünde çalışmaktadırlar. Mevcut göçmenlerin vasıflı işgücüne dönüşümü için gerekli meslek eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Mevsimlik işçilik gibi işyeri ortamından uzak çalışan genç göçmenlere işyeri ortamında eğitim sağlayacak *mobil eğitim timi uygulamaları* geliştirilmelidir.
- Doğrudan çalışma yaş aralığı grubunda olan ve işyeri ortamı sağlayan işyerlerinde çalışan gençler daha avantajlı bir gruptur. Bu grubun daha vasıflı işlere yönelmesini teşvik edecek, vasıf kazandırma sertifika programları düzenlenmelidir.

- Üniversiteler, işyerleri ve STK'lara geçici koruma sağlanan gençlerin vasıflarının artırılması ve toplumsal değerlerin öğretilmesi için projeler geliştirmesi yönünde teşvikler artırılmalıdır.

Eğitimin yaygınlaştırılması ve vasfının artırılması, topluma entegrasyonu hızlandıran esas hususlar olarak ön plana çıkmaktadır.

Enformel yoldan entegrasyon bağlamında kısa bir değerlendirme yapacak olursak, bu hususun genç göçmenler kapsamında istenmeyen bir yöntem olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ancak, Suriye vatandaşlarının demografik yapısı ve kültürel bakışları göz önünde bulundurulduğunda, özellikle genç göçmen kadınlar açısından ne eğitime ne işgücüne dahil olmayanlarına yönelik ek tedbirler alınması gerekeceği tespiti yanlış olmayacaktır. İşgücüne ve eğitime dahil edilmeyen bu kitlenin eğitimleri için mobil eğitim timleri ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan müfredatlara uygun eğitimler dizayn edilmelidir.

4. *Ev Sahibi Ülkenin Değerlerinin Öğrenilmesi;*

Ev sahibi topluma uyum sağlama süreçleri kısaca ele alınan çalışmada, ulaşılan bulgulardan yola çıkılarak, *ev sahibi ülkenin değerlerinin öğrenilmesi, kamuya açık alanlarda toplum kültürüne aykırı olmayacak şekilde hareket etme, yasal hak ve ödevlerin öğrenilmesi* gibi bazı temel basamakların, sosyal entegrasyon için gerekli olduğu tespiti yapılmıştır. Uzun vadede entegrasyonun tam bir karnesini oluşturmak toplumsal değerlerin ve yasalarında hızla değiştiği bir ortamda oldukça güçtür. Ancak, genel kabul gören ve Tablo 4-3'de dört ülke karşılaştırmasını içerecek şekilde sunulan MIPEX değerlendirmelerine bakıldığında, geçici koruma statüsü verilen göçmenlere yaklaşımlar, hususunda karşılaştırma için seçilen, tecrübeleri uzun bir geçmişe dayanan ülkelere nazaran, Türkiye'nin sekiz ayrı kategorinin genel değerlendirmesinde, orta seviyede olduğu ve üç kategoride ise en geride yer aldığı görülmektedir. Özellikle yasal düzenlemeler ve kamusal hazırlık bakımından yüksek ivmeli göçü göğüslemek kolay olmadığı için politika üretimine zaman içerisinde hız verilmiştir.

Tablo- 4-3

MIPEX Endeksinde Ülke Başarı Puanları

Değerlendirme Başlığı	İngiltere	Kanada	Almanya	Türkiye
Eğitime Katılım	40	86	55	52
İşgücü Piyasasına Ulaşım	48	76	81	22
Sağlık Hizmetlerine Ulaşım	75	73	63	69
Aile Birleşimi	29	88	42	53
Uzun Süreli Oturma İzni	58	77	54	42
Vatandaşlık alma	61	88	42	50
Ayrımcılığa Karşı Politikalar	94	100	70	50
Siyasal ve Sosyal Katılım	45	50	60	5

(Kaynak: <https://www.mipex.eu/key-findings>, 15.05.2023) 100 üzerinden puanlamayı gösterir.

Entegrasyon politikası üretim basamaklarında, Türkçe eğitimi, örgün eğitim ve vasıf kazandırma eğitimlerinin Almanya örneğinde olduğu şekilde zorunlu hale getirilmesi, çok düşük olan işgücü piyasasına ulaşım değerlendirmesinin iyileştirilmesi kapsamında, sosyal entegrasyonun basamaklarından birçoğunu içeren işyerinde hayata dahil olma olanağı artırılmalıdır. Bu bağlamda, her iş grubu için meslek yüksek okullarına benzer sertifika programı ve çok geniş katılımlı bir strateji planı ile genç göçmenler gibi kırılgan grupların işgücüne dahil edilmesi için politikalar geliştirilmelidir. Genç işsizliğinin, seçilmiş OECD ülkelerine nazaran fazla olduğu Türkiye’de, yerel sermaye ile istihdam sağlanmasının yanı sıra yabancı sermaye ile istihdam artırıcı önlemler alınmalıdır. Özellikle AB ülkelerinden sanayi yatırımının Türkiye’ye çekilmesinin önemli olduğu göz önünde bulundurulmalı, kalkınma hamlesi olacak bu hususun AB ülkelerinin de yararına olacağı dile getirilerek ortak projeler ile çözümler geliştirilmelidir.

SONUÇ

1980 sonrası küreselleşme ile şekillenen dünya, 2000’li yıllardan itibaren gelişen haberleşme ağının etkisi ile küçülmüş ve meydana çıkan yeniliklerin, coğrafya gözetmeksizin bir anda tüm dünyayı dolaşmasını sağlayan teknoloji etkisini geniş ölçüde göstermiştir. Şenkal, bu dönemin getirdiklerini, Afrika dışında kalan dünyanın web ağı ile bağlandığı bir özgürleşme olarak ele alırken, sermaye akışının ve teknolojik gelişmenin dönüştürücü etkisine vurgu yapmaktadır (Şenkal, 2015; 43). Enformasyon teknolojilerinin etkisi, piyasalara çarpan etkisi ile yansırken, “sosyal mecra” etkisi, insanların dünyaya bakış açısını da değiştirmiştir. Castells’in “Enformasyon Çağı” bakışı ile ele aldığı, bilgisayarın DARPA¹² projeleri ile başlayan serüveninde, gerek ekonomik gerekse sosyal alanda yarattığı etkiyi, küresel haberleşme ağının etkilerini elle tutulur şekilde gördüğümüzden bahsetmektedir (Castells,2005:7). Ekranları başından tüm dünyada olup biteni izleyen insanlar, aynı zamanda, sosyal refahı da küçük bir telefon ekranından gözler duruma gelmişlerdir. Bunun sonucunda, sanayi ve çalışma toplumlarının refah ortamları eskiden olduğundan çok daha yoğun şekilde göçün hedefi haline gelmiştir.

Bu çalışmada, geçici koruma statüsü verilmiş 15-24 yaş grubundaki genç göçmenlerin iş gücü piyasası kanalı ile topluma entegrasyonu konu edilmiştir. Bu bağlamda, seçilmiş OECD ülkelerinde ve Türkiye’de genç göçmenlere yönelik olarak uygulanan entegrasyon programları ve bakış açıları belirlenerek kıyaslanmış ve Türkiye’nin son dönemde karşılaştığı, yoğun göç ile aldığı genç iş gücünün entegrasyon ile avantaja çevrilmesi maksadıyla, oluşturulacak politikalara yönelik görüş oluşturmaya gayret sarf edilmiştir.

Dönemsel olarak değişip şekil değiştirse de, bölgesel haberler, ekonomik buhranlar ve savaş ortamları, gerek enformasyon gerekse ulaşım hızının artması ile dünyaya her dönem olduğundan daha hızlı yayılmaktadır. Küreselleşme, bölgesel

¹² DARPA (Defence Advanced Research Projects Agency) ABD Savunma Bakanlığı Savunma İleri Araştırma Projeleri Kurumu bir çok gelişmiş teknolojinin çıkış noktası projelerle anılan kurum ilk bilgisayar teknolojilerinin geliştirilmesinde ön ayak olmuştur.

meslelere global çözümler üretilmesi gereken bir dünya yaratmıştır. ILO ve UNHCR’ın genel değerlendirmelerine bakıldığında, artarak devam eden göçün büyük bir kısmı düzenli göç kapsamında işgücü göçü, eğitim gibi nedenlerle olurken, bir kısmı ise göç veren ülkelerdeki itici nedenlerin artarak devam etmesi nedeniyle olmaktadır. Günümüzde, savaş ve buhranların devamlılığından bahsetmek yanlış olmayacaktır. Göç artık fiziksel önlemlerle tamamen bertaraf edilebilir olmaktan uzaktır. Göçmenler ev sahibi toplum değerlerine entegre edilemediklerinde, toplumsal sorunların kaynağı olabildikleri gibi, Kanada ve Almanya örneklerinde olduğu gibi kalkınmanın anahtarı haline gelip potansiyel işgücüne de dönüşebilmektedirler.

Çalışmanın ilk bölümünde, özellikle akademik yazında sık sık karıştırıldığından bahisle, göç terimlerinin kanun ve uluslararası anlaşmalardan yola çıkılarak tanımlanmasına gayret edilmiştir. Tarihi belge ve anlaşmalar ile kanunlara bağlı tanımları açık şekilde verilen göç tanımlarının, Türkiye’deki kanuni hiyerarşisi ve karşılığı ise şekil ile izah edilmiştir. Terimlerin karmaşasının ortadan kaldırılması hedeflenen bu bölümde, tezin açıklama gayesinde olduğu “genç göçmen” tanımının ne manaya geldiğinin anlaşılması hedeflenmiştir. Literatür taraması esnasında, özellikle makale çalışmalarında terimlerin sıklıkla karıştırıldığından bahsedilse de, bu akıl karışıklığının günlük kullanımda kaldığı, gerek yabancı gerekse Türk resmî belgelerin tanımları tam olarak yerine koyduğu görülmüştür.

Kavramsal çerçeve incelenirken, Türkiye’nin mülteci tanımını yasalaştırma şeklinin sıklıkla eleştirildiğini görmek mümkündür. 1951 BM Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımı , Türk yasalarında, zamanın gereklilikleri ile Avrupa Konseyi devletlerden gelecek göçmenlerin mülteci statüsüne alınacağı şeklinde bir çerçeve ile sınırlandırılmıştır. Bu husus zamanla ayrımcılık olarak tabir edilerek, insan hakları bakımından sıklıkla eleştirilse de, Türkiye perspektifinden bakıldığında, BM’nin karar aldığı ilk aşamada savaş sonrası durumdaki ülkeleri kapsamı bakımından yeterli olduğu değerlendirilebilir. Savaş sonrası mağduriyetlerin giderilmesi esas alınmıştır. Ancak coğrafi konum ve kendi ekonomik yapısı düşünüldüğünde, Türkiye’nin ilave mülteci almak istememesi doğal karşılanmalıdır. Bu çerçeve, nüfus perspektifinden de genişletilebilir, Türkiye 1980-2015 yılları arasında, OECD ortalamasının iki katına yakın bir ortalamayla nüfus artışı sağlamıştır. Genç nüfusu yüksek olan Türkiye’nin

işgücüne ve eğitime katılımda, %13,7’lik NEET oranı ile genç nüfus açısından dezavantajlı olduğu görölmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin göç kavramlarına insan haklarına saygılı bir bakışı korumak kaydı ile ülke çıkarları doğrultusunda yaklaşması en doğal hakkıdır.

Yasalar çerçevesinde kavramların gelişimi bakımından, 2013 yılında çıkartılan 6458 numaralı yasa bir dönüm noktası olmuş ve “geçici koruma statüsü” tam olarak açıklanarak hazırlanacak yönetmeliklere esas teşkil edecek 91’inci madde ile yeni bir sürece girilmiştir. Günümüzdeki adı ile Göç İdaresi Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı altında kurulmuş ve yabancılar ile ilgili çalışmaların tek elden yürütülmesine başlanmıştır. Yasal çerçevenin oluşturulması ve idari faaliyetlerin düzenlenmesi aşamasında iki hususa dikkat çekmek gerekmektedir. İlki yasaların ilk oluşturulma aşamasında, Uluslararası kuruluşların ve AB’nin göç çalışmaları ile tecrübesinden iyi seviyede faydalanılmış olması, ikincisi ise göçmenlere yönelik projelerin AB ve diğer uluslararası destek fonları ile başlatılmış olmasıdır. Türkiye burada AB aday ülkelerinden birisi olmanın verdiği avantajlardan faydalanmıştır. Ancak FRIT’in yaklaşık altı milyar avroluk bütçe ile proje bazlı yardımlarına sadece Suriye vatandaşlarına yardım etmek olarak bakmamak gerekir, bu yardımların arkasındaki nedenlerden birisi göçmenlerin asıl hedefinin AB ülkeleri olduğu gerçeğidir. Dünyada göç temayülü refah seviyesi yüksek ülkelere doğrudur. Ancak, kitlesel göçün komşu ülkelerdeki etkisinin yüksek olduğunu belirten raporlar göz önünde bulundurulduğunda barınma, eğitim, sağlık, istihdam vb. her alanda kapasite artımına gitmek projelerin başlıca faydası olmuştur. Çalışmada ele alınan geçici koruma verilen genç Suriye vatandaşlarının entegrasyonu ise bir gruba sağlanan dönemsel bir gayret olmaktan ziyade, dünyada yaşanmış diğer örneklerinde olduğu gibi uzun dönem etkisini sürdürecektir bir vakadır.

Karşılaştırma için seçilen İngiltere, Kanada ve Almanya’nın uzun yıllara dayanan göç tecrübelerinin aksine, Türkiye kitlesel göç konusunda on yıllık bir bilgi ve tecrübe birikimine sahiptir. Türkiye’nin, Kanada’nın 1970’li yıllarda kabul ettiği çok kültürlülük kanunu gibi bir kanunu ve Almanya’nın çok katılımcılı olarak hazırladığı entegrasyon stratejileri belgesi gibi tam olarak bakış açısını yansıttığı bir dokümantasyonu yoktur. Bu nedenlerle, sosyal entegrasyon yaklaşımının anlaşılması

bağlamında, çalışmanın ikinci bölümünde göçmenlerin ev sahibi topluma uyumu ile ilgili kavramların tarihi perspektifine yer verilmiş ve sosyal entegrasyon ile çok kültürlülük yaklaşımının farkının ortaya konulmasına gayret edilmiştir.

Göçmenlerin toplumsal değerleri öğrenmelerinin yöntemlerini anlatan kavram ve yaklaşımların anlaşılması entegrasyon basamaklarının önerilmesi bağlamında önemli bir adımdır. 1900'lü yılların başında Şikago okulunun başat düşünürlerinin çalışma maksadıyla şehre diğer şehirlerden gelen iç göç mahiyetindeki işgücünün Şikago halkının değerlerine uygun bir şekilde yaşamalarını, şehir planlaması üzerinden sağlamayı hedefleyen Asimilasyon yaklaşımı ilk ele alınan kavramdır. Asimilasyon kelimesi, etnik çağrıştırmaya yapması ile yüzyılın ortalarına doğru ABD yazınında yerini çok kültürlülüğe bırakmıştır. Asimilasyon, benzer nedenlerle ırkçı söylemden fazlası ile zarar gören Avrupalı yazarların söylemlerinde yer bulamamıştır. Çok kültürlülük için ise en iyi örneklerinden birisi olan ve bu yaklaşımı yasalaştırarak hayata geçiren Kanada'da görüldüğü şekilde, farklı kültürlerin federal yasalara uygun şekilde kendi benliklerini koruyarak bir arada yaşamaları şeklinde tarif edilmiştir. Çok kültürlülük, yasalar karşısında her bireyi eşit sayma konusunda sosyal entegrasyon kavramı ile keşişse de, uygulamalar ile keskin bir ayrım göstermektedir. Örneğin Kanada'da bazı eyaletlerde İngilizce resmi dil olarak kullanılırken bazı eyaletlerde Fransızca resmi dil olarak kullanılmaktadır. Yaşanmış tecrübelerle istinaden, literatürde bu hususun gettolaşmaya yol açtığı belirtilmektedir. Bu noktada, sosyal entegrasyon yaklaşımı kamusal alanda kendi kişiliğinden ayrı olarak, ev sahibi toplumun kanunları dahil toplumsal değerlerine saygılı bir şekilde uyumu tarif etmektedir. Daha bireyselci bir yaklaşımdır. Almaya örneğinde olduğu gibi ev sahibi ülkenin dilinin öğrenilmesini, ev sahibi toplumun refahına katkı sağlamayı önceler. Geline nokta, halen kavramsal olarak yaşayan iki yaklaşımdan, *sosyal entegrasyon* yaklaşımının gerek coğrafi dezavantajı gerekse idari yapısı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye için uygun bir model olacağı değerlendirilmiştir.

Sosyal entegrasyon yaklaşımının basamaklarının neler olacağı, genç bir göçmenin ev sahibi toplumun değerlerini en hızlı ve verimli şekilde nasıl öğreneceği, toplumun bu süreçte nasıl rol alacağı gibi sorular entegrasyon programlarının temelini

teşkil etmektedir. Karşılaştırma yapılan ülkelerden Kanada çok kültürlülüğü benimsemişken, İngiliz yazarların genel eleştirisi İngiltere'nin göçmenlere yönelik bir entegrasyon programı olmadığı yönündedir. Almanya'nın ise göç stratejilerini entegrasyon temelli hazırladığı çok kapsamlı çalışmalarla sürdürdüğü dikkati çekmektedir. Tüm yaklaşımlarda esas olan ev sahibi toplumun dilinin öğrenilmesi ilk basamak olarak belirlenmiştir.

Yabancı dil eğitimine vurgu yapmasalar da, İngiltere ve Kanada genç göçmenlerin düzenli göç kanallarından ülkeye girişlerini, gerek eğitim gerek ise çalışma bağlamında dolaylı yoldan İngilizce bilme şartına bağlamışlardır. Almanya ise Almanca kurslarını zorunlu tutarken, her işin vasfına uygun dil notu belirlemesi yapmıştır. Almanya geçici koruma sağladığı Suriye vatandaşları dahil tüm göçmenlerin, ilk intibak kurslarına katılmalarını zorunlu kılarken. “Almanya’da Yaşamak” adlı sınavdan geçmeyi bazı hakların kazanılması için şart koşturmaktadır. Türkiye daha öncede bahsedildiği şekilde, bu konudaki tecrübesi az olduğundan ve başlarda geçici koruma süresinin kısa olması beklendiğinden, FRIT kapsamında AB desteği ile açılan geçici eğitim merkezlerinde Arapça eğitim vermek suretiyle başladığı uygulamasını, 2018 yılından itibaren göçmenleri örgün eğitime dahil edecek şekilde, Türkçe müfredatla örgün eğitim/öğretim verme şekline dönüştürmüştür. Ev sahibi ülkenin dilinin öğrenilmesi hem toplum yaşamında hem resmi kurumlar karşısında hayatı kolaylaştıran önemli bir unsurdur. Türkçe öğrenilmesinin sağlanması için, Almanya'nın bakış açısına yakın bir şekilde toplumsal değerleri anlatan müfredatları içeren dil kursları düzenlemesi hedeflenmelidir. Böylelikle, geçici koruma sağlanan genç göçmenlerin kısa vadede topluma entegrasyonu hızlandırılırken orta ve uzun vadede genç göçmenlerin potansiyel enerjilerinin işgücüne tam olarak yansımalarının sağlanabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Entegrasyonun dil kursları müfredatları ile öğretilmesi, eğitim çağındaki genç göçmenler için bir yöntem iken, Sennett'in bahsettiği gibi dezavantajlı ve hayata tutunmak için çalışmak zorunda olan bir gruba dahil olan 15-24 yaş genç göçmenlerin birçoğunun başka bir yöntemle eğitilmesi gerektiği aşıkardır. Türkiye eğitim verilerine bakıldığında okul çağı Suriye vatandaşından yarısına yakınının eğitime dahil olduğu görülmektedir. Bu noktada diğer bir yöntem olan, işyeri kültüründe toplumsal

değerlerin öğrenilmesi ön plana çıkmaktadır. İşyerinin kurumsal yapısı, Castell'in belirttiği şekliyle kendi başına toplumun bir yansımasıdır. Göçmeler burada usta çırak ilişkisi ile yalnızca meslek öğrenmezler aynı zamanda toplumsal değerleri öğrenirler. Ait olma işe yarama duygusu topluma uyumu hızlandırır. Bu bağlamda mesleki becerilerin geliştirilmesi kapsamında, diğer örnek ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde, Türkiye'de de geçici koruma statüsü verildiğine dair kimlik sahibi olan göçmenler, ilk altı aylarından sonra, çalışma iznine tabi olmak kaydı ile çalışabilirler. Bu tip bir çalışma izni ile işgücüne katılım sağlanması, iki yönlü bir faydayı beraberinde getirir, ilki çalışma ile katma değer üreten bir göçmenin sosyal güvenlik ağına dahil olarak, *toplum sözleşmesine* imza atmasıdır. İşyerinde, davranış biçimlerini öğrenmesi ve işini iyi yapmak için vasıf kazanmaya gayret etmesi gerekecektir. Toplumun suçtan uzak durması gereken bölümüne dahil olmuştur. Elindeki imkânı kaçırmamak için, sebatla çalışma, azim ve dirençli bir duruş sergileyebilir, ki bu genç nesilde istenen bir özelliktir (Sennett, 2006). İkincisi ise kayıtlı çalışan statüsündeki genç göçmenlerin eğitimlerinin takip edilmesi ve uygulanacak ilave eğitimlerle sosyal entegrasyonlarının artırılmasıdır. Türkiye bu bağlamda, geçici koruma statüsü verilenler için, *Mesleki Eğitim Merkezlerini* hayata geçirmiş ve 2018 yılından itibaren müfredatlarını düzenlemiştir (MEB, 2018). Mesleki Eğitim Merkezlerinin dört yıllık eğitimlerinin örgün eğitime dahil olması ve bir gün okul dört gün işbaşı eğitimi şeklinde dizaynı oldukça başarılı bir uygulamadır. Ancak burada dikkat çeken husus, çok ciddi bir nüfusa sahip genç göçmenlerin çok az bir bölümüne ulaşılmış olmasıdır.

Vasıf gerektiren kurumsal işyeri hayatının dışında kırsalda çalışmaya geçmeden bir tehlikeye dikkat çekmek gerekmektedir. Türkiye'nin çalışmanın örneklem havuzu olarak belirlenen 15-24 yaş aralığındaki gençleri arasındaki işsizlik oranı. Geçici koruma statüsü verilen 650 bin genç göçmen yaş grubu olarak bahse konu gençlerin arasına katılarak işgücü piyasasına dahil olmaktadır (TÜİK, 2023). Dezavantajlı grupların yasa dışı çalıştırılmalarının önüne geçilmesi; hem bu grubun kısa vadede insan haklarına aykırı çalıştırılmasının önüne geçilmesi hem de orta vadede ülkede ortaya çıkabilecek dışlayıcı yaklaşımların önlenmesi için önemlidir.

Eğitim ve kurumsal çalışma hayatına dahil olamayan gençlerin, sosyal entegrasyonda yaşayacakları zorluklar değinilmesi gereken diğer bir konudur. Geçici

koruma statüsü verilen Suriye vatandaşlarının, mevsimsel işçilik gibi kırsal işlerde izin gereksinimi olmadan çalışmasının yolu yönetmeliklerle açılmıştır. Sosyal entegrasyon bağlamında bu grubun toplumsal değerleri öğrenmesi için alınabilecek tedbirler çoğunlukla enformel yöntemlerdir. Bu grup, dezavantajlı bir göçmen nüfusun en kıyıda kalmış parçasıdır. Türk vatandaşı olan mevsimlik işçilerin sorunları gözlemlendiğinde, zor bir hayat yaşadıkları, sosyalleşmeyi kendi içlerinde yaptıkları, eğitim seviyeleri düşük olduğu gibi bulgulara ulaşılmaktadır. Bahse konu gruba dahil olan geçici koruma verilen genç göçmenlerin eğitime dahil edilmesi için gerekirse mobil eğitim timleri oluşturulmasının, kaçak çalışmanın önüne geçecek denetim mekanizmalarının artırılmasının ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi için projeler geliştirilmesinin, kırsalda çalışan göçmenlerin entegrasyonuna yönelik bazı önermeler olabileceği değerlendirilmiştir.

Çağımızda teknolojinin yaygınlığı ve önemi her konuda olduğu şekilde genç göçmenlerin entegrasyonunda da ön plana çıkmaktadır. 1990'lerden sonra gelişen teknolojilerin de etkisi ile gençler, bilişim teknolojilerinden faydalanmaya ve sanal dershaneler dahil yeni teknolojilerle dünyaya bağlanmaktadır (OECD, 2006:13). Hatta bazı göçmenler, göç güzergahını ve gerekli planlamaları önce dijital platformlardan yapmaktadırlar (UN, 2019:212). Entegrasyon aracı olduğundan bahsettiğimiz, ev sahibi ülkenin dilinin, toplumsal yaşam değerlerinin, yasaların öğrenilmesinden, ve meslek eğitimlerine birçok faaliyet dijital platformlar kanalıyla daha kısa sürede daha fazla göçmene aktarılabilmektedir. Göçmenler için danışmanlık hizmeti sağlanması hususunda bu konuyu karşılaştırma yapılan ülkeler içerisinde ileri seviyede uygulayan ülke olarak Almanya ön plana çıkmaktadır. Almanya'nın internetten hizmet sunan federal hükümet sayfaları Türkçe dahil birçok dilde hizmet sunmaktadır. İngiltere ve Kanada bu konuda daha kısıtlı dil seçenekleri sunsa da veri akışı bakımından oldukça iyi seviyededirler. Her üç ülkede değişik internet platformlarından göçmenlere yönelik hakların açıklanması, ücretsiz eğitimler gibi olanaklar sunmaktadırlar. Almanya'nın resmi mobil telefon uygulaması "Ankommen" örnek seviyede kullanıcı dostu bir ara yüze sahip bir eğitim platformudur. Türkiye açısından dijital platformlar, resmi devlet kanalları olarak kullanılmakta olup, geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmiştir. Almanya'nın gençlerin

desteklenmesi konusunda başka örnek bir uygulaması ise gençlere yönelik danışma ve eğitim merkezleridir. Benzeri bir örnek Türkiye’de kamusal olarak mevcut değildir.

Türkiye için politika önermelerine geçmeden önce son olarak, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye açısından geçici koruma statüsü verilen genç göçmenlerin karşılaştığı güçlüklerin başında, diğer ülke vatandaşları ile karıştırılıyor olmalarının geldiğini belirtmekte fayda vardır. Türkiye, Suriye’de yaşanan bir buhranın artçı etkilerini komşu ülke olarak, uluslararası kuruluşlarında desteğiyle atlatmaya çalıştığı bir dönemde, kamuoyunda farklı bir algı ile bakılan Afgan sığınmacı akını ile de karşılaşmıştır. Özellikle vatandaşlık yasasında yapılan değişikliklerin ardından vatandaşlık verilmesi ile koruma statüsü verilmesi birbirine karıştırılmış durumdadır. Bu durum ise uluslararası yükümlülüklerden doğan, taahhüt edilmiş korumaya görevlerinin önüne geçerek politikaların eleştirilmesine yol açmaktadır.

Geçici koruma altında geçen süre vatandaşlığa geçmek için gereken beş seneden sayılmaz iken, kamuoyu bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığından spekülasyonlara maruz kalarak gerçek koruma ihtiyacı olanlara karşı olumsuz bir tutum sergilemektedir. *Vatandaşlık Kanunu*’nda maddi katkıya dayalı vatandaşlık verilmesi yönünde yapılan değişikliklerin geri alınarak, ev alma, yatırım yapma gibi nedenlerle ülkemize ilgi duyanlara pasaport sağlanması yerine, uzun süreli oturma izni verilmesi uygulamasına geçilmesinin örneklem grubunda olan geçici koruma altındaki genç göçmenlerin topluma entegrasyonunun önündeki engelleri dolaylı yoldan kaldırabileceği değerlendirilmektedir.

Teorik bir çalışma niteliğindeki ikincil kaynak taramasının, katılımsız gözlemlerle desteklendiği çalışmada elde edilen bulgulardan yola çıkılarak, Türkiye Entegrasyon Politikası için,

1. Güvenlik
2. Taleplerin Değerlendirilmesi ve Yerleşim
3. Sosyal Entegrasyon Araçlarının Belirlenmesi
4. Ev Sahibi Ülkenin Değerlerinin Öğrenilmesi

başlıklarını içeren dört basamaklı bir entegrasyon modeli önerilmiştir. Dördüncü bölümde detaylarından bahsedilen önermenin hedefi kaynak ülkenin kamusal ve toplumsal değerleri ile gelen genç göçmenlerin Türkiye'nin kamusal ve toplumsal değerlerini öğrenerek entegrasyonları sağlanmış, topluma ve dolayısı ile kendisine faydalı birer birey olarak yaşamalarını sağlamaktır. Dört basamakta belirtilen hususların bir özeti olarak, entegrasyon politikası bağlamında,

- Yasal kayıt süreçlerinin dikkatlice işletilerek, düzenli ve düzensiz göç ayırımının tam olarak sağlanması,
- Geçici koruma verilen gençlerin Türkçe eğitiminin, örgün eğitime katılımlarının veya Mesleki Eğitim Merkezlerine kayıtlarının Almanya örneğinde olduğu şekilde zorunlu hale getirilmesi,
- Zorunlu olarak sağlanacak bu eğitim müfredatlarının toplumsal değerler, yasal mevzular gibi konuları içermesi sağlanarak entegrasyonun ilk basamağının hızlandırılması,
- Çok düşük olan *İşgücü Piyasasına Ulaşım* değerlendirmesinin iyileştirilmesi kapsamında, sosyal entegrasyonun basamaklarından birçoğunu içeren iş yerinde hayata dahil olma olanağının artırılması,
- Mesleki Eğitim Merkezlerinin yaygınlaştırılarak genç göçmenler gibi kırılgan grupların işgücüne dahil edilmesi için kuvvetli bir fonksiyon haline getirilmesi,
- Genç göçmenlerin teknolojiye ulaşımının artırılması için projeler geliştirilmesi,
- Genç işsizliğinin, seçilmiş OECD ülkelerine nazaran fazla olduğu Türkiye'de yerel sermaye ile istihdam sağlanmasının yanı sıra yabancı sermaye ile istihdam artırıcı önlemler alınması,
- Özellikle büyük kurumsal yatırımcıların, sanayi yatırımlarını Türkiye'ye çekecek stratejiler oluşturulması,
- Göçmenlerin sorunlarının tespiti ve iyileştirilmesi için üniversite ve STK'ların katılımı ile uluslararası ortaklı projelerin geliştirilmesi,

her basamağı ayrı özen gerektiren entegrasyon programları için önerilecek başlıklardan bir kaçı olarak tespit edilmiştir.

“Geçici” tanımı kavramsal olarak koruma statüsünün başında belirtilse de, *insan işgücü* ile yaşayan dünyada, insana yapılan yatırımın kalıcı bir unsur olduğunu belirtmekte fayda vardır. Her insan değerlidir, Türkiye’de bulunduğu sürece kendisine emek sarf edilmiş her genç göçmen ülkesine döndüğünde, Türkçeyi bilen ve Türkiye’de dostları olan bir birey olacaktır. İki toplum arasında gerek ticari gerekse gönül bağı sürecektir. Geçici koruma verilen gençlerin sosyal entegrasyonunun sağlanmasının, gençlere bireysel faydalarının yanı sıra, gelecekte komşu iki ülkenin dostluklarının ve kalkınmalarının anahtarı olması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar:

- Alcock P., May M., Rowlingson K. (2008). **Sosyal Politika Kuramlar ve Uygulamalar**. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Algan Yann, Bisin Alberto vd. (2012). **Cultural Integration of Immigrants in Europe**. Oxford: Oxford Uni. ISBN: 978-0-19-966009-4
- Arbour Louise, Schama Simon, vd. (2016). **The Global Refugee Crisis: How Should We Respond**. Kanada: House of Anansi Press Inc. ISBN: 978-1-4870-0212-1
- Bauman Zygmunt (2018). **Küreselleşme Toplumsal Sonuçları (Globalization The Human Consequences)**. (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman Zygmunt (1999). **Çalışma, Tüketiciilik ve Yeni Yoksullar (Work, Consumerism and The new Poor)**. (Çev. Ümit Öktem). İstanbul: Sarmak Yayınevi.
- Barclay Harold (2010). **Efendisiz Halklar**. (Çev.Zarife Biliz). İstanbul: Versus Yayınları.
- Barry Brian (2017). **Sosyal Adalet Neden Önemlidir (Why Social Justice Matter)**. (Çev. E. Kılıç). İstanbul: Koç Üniv.Yayınları.
- Berry John W., Phinney, Jean S., vd. ed. (2006). **Immigrant Youth in Cultural Transition: Acculturation, Identity, and Adaptation Across National Contexts**. New York: Lawrence Erlbaum Associates. ISBN: 978-1-032-31326-9
- Blanchflower David G., Freeman Richard B. (2000). **Youth Employment and Joblessness in Advanced Countries**. Chicago: The Universty of Chicago Press. ISBN: 0-226-05658-9
- Brettell Caroline B., Hollifield F. (2015). **Migration Theory** Newyork-London: Routledge Yayınevi. ISBN: 978-0-415-74202-3.
- Boulby Marion, Christie Kenneth (2018). **Migration, Refugees and Human Security in the Mediterranean and MENA**. Kanada: Palgrave Macmillan. ISBN:978-3-319-70774-7
- Castel Robert (2017). **Ücretli Çalışmanın Tarihçesi (Une Chronique Du Salarıat)**. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Castells Manuel (2005). **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Birinci Cilt: Ağ Toplumunun Yükselişi)**. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Castells Manuel (2006). **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (İkinci Cilt: Kimliğin Gücü)**. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Castells Manuel (2006). **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Üçüncü Cilt: Binyılın Sonu)**. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

- Castles Stephen, Haas Hein De, Miller Mark J. (2013). **The Age Of Migration (International Population Movements in the Modern World)**. Newyork: Palgrave Macmillan.
- Castles Stephen, Ozkul Derya, Cubas Magdalena Arias (2015). **Social Transformation And Migration**. Newyork: Palgrave Macmillan. ISBN:978-0-230-30078-1
- Chomsky, N. (1965). **Aspects of the Theory of Syntax**. Massachusetts: MIT Press. ISBN-13:978-0-262-53007-1
- Collier, V. P. (1995). **Promoting Academic Success for ESL Students: Understanding Second Language Acquisition for School**. NJ: Newbury House Publishers.
- Coyette Catherine, Fiasse Isabelle, vd. (2015). **Being Young in Europe Today**. Belgium: Eurostat. ISBN: 978-92-79-43243-9
- Çelik Aziz (2014). **Avrupa Birliği Sosyal Politikası ve Türkiye**. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Doytcheva Milena (2005, 2020). **Çokkültürlülük**. (Çev.T. A. Onmuş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dryzek John S., Honig Bonnie, Phillips Anne (2006). **The Oxford Handbook of Political Theory**. Norfolk: Oxford University Press. ISBN: 0-19-927003-1
- Ekinci M. U. (2016). **Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyaloğu**. İstanbul: SETA.
- Erdoğan Mustafa (2021). **Suriyeliler Barometresi 2020**. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Ertürk Y. Dilek (2017). **Davranışlarımız ve Biz Sosyal Psikoloji Bakışıyla Kalabalık İçinde Ben Olmak**. İstanbul: Pozitif Yayıncılık.
- Elena Fiddian-Qasmiyeh, Gil Loescher, vd. (2014). **The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies**. Norfolk: Oxford University Press. ISBN:9780199652433, DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199652433.001.0001
- Fay Brian (2005), **Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi (Çok Kültürlü Bir Yaklaşım)**. (Çev.İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. ISBN:975-539-327-7.
- Froom Erich (1992). **Marx'ın İnsan Anlayışı**. (Çev. K. H. Ökten). İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Gordon Milton M.(1964). **Asimilation in American Life**. New York: Oxford University Press.
- Gruber Jonathan, Wise David A.(2010). **Social Security Programs and Retirement around the World The Relationship to Youth Employment (National Bureau of Economic Research Conference Report)**. Chicago: University of Chicago Press. ISBN-13:978-0-226-30948-4
- Güneyan Güney (2019). **Nepotizm Hipotezi: Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk**. İstanbul: Kutlu Yayınevi. ISBN: 978-605-7616-94-4
- Hak-İş (2017). **Sosyal Entegrasyon Rehberi Meslek Eğitim Yoluyla Mültecilerin Sosyal Entegrasyonu Projesi**. Ankara: Stratejik Yayın. ISBN:978-975-7820-39-0

- Hobbes, Thomas (2016). **Leviathan**. (Çev. S. Lim). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Henry Zig Layton, Joly Daniele (1999). **Migrants, Ethnic Minorities and The Labour Market (Integration and exclusion in Europe)**. London: Macmillan Press. ISBN:978-1-349-27617-2
- ILO (2018). **ILO Global Estimates on International Migrant Workers**. Geneva: International Training Center of ILO. ISBN: 978-92-2-132671-7
- ILO (2021). **ILO Global Estimates on International Migrant Workers**. Geneva: International Training Center of ILO. ISBN: 978-92-20-346563
- IOM (2019). **Youth and Migration: International Dialogue on Migration**. Geneva: IOM. ISBN:978-92-9068-820-4
- İnalcık Halil (1992). **Tanzimat ve Bulgar Meselesi**. İstanbul: Eren Yayıncılık. ISBN: 975-7622-11-7
- İnalcık Halil (2000). **Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adalet**. İstanbul: Eren Yayıncılık. ISBN: 975-7622-64-8
- Kymlicka Will (2015). **Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi**. (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Kymlicka Will ve Banting Keith vd. (2006). **Multiculturalism and The Welfare State: Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies**. New York: Oxford University Press.
- Kafesoğlu İbrahim (1977-1997). **Türk Milli Kültürü**. İstanbul: Ötüken. ISBN: 975-437-236-5
- Lafargue Paul (2019). **Tembellik Hakkı 1848 "Çalışma Hakkının" Çürütülmesi (Le Droit à la Paresse)**. (Çev. İhya Kahraman). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Leurs Koen (2015). **Digital Passage: Migrant Youth 2.0**. Amsterdam: Amsterdam University Press. ISBN: 978-908-964-640-8
- McKay Sonia (2009). **Refugees, Recent Migrants and Employment (Challenging Barriers and Exploring Pathways)**. New York-London: Routledge. ISBN: 0-203-89077-2
- Mackay Charles, Joseph VeDeLa Vega (2000). **Olağanüstü Kitleli Yanılgılar Ve Kalabalıkların Çılgınlığı Karışıklığın Karmaşası**. (Çev. Ali Perşembe). İstanbul: Skala Yayıncılık. ISBN:975-7132-61-6
- Marx Karl (1976). **Kapitalist Rant Üzerine**. (Çev. S. Erdoğan). Ankara: Çağ Matbaası.
- Meda Dominique (2012). **Emek Kaybolma Yolunda Bir Değer mi? (Le Travail Une valeur en voie de dispartion)**. (Çev. I. Ergüden). İstanbul : İletişim Yayınları.
- Meyer Erin (2014). **The Culture Map Breaking Through the Invisible Boundaries of Global Business**. New York: Public Affairs.. ISBN:978-1-61039-259-4
- Mill John Stuart (2012). **Özgürlük Üzerine**. (Çev. T. Türk). İstanbul: Oda Yayınları.
- Morris Ian (2014). **Dünyaya Neden Batı Hükmediyor-Şimdilik**. (Çev. G. Çağal Güven). İstanbul: Alfa Yayınları.

- Muller Walter, Gangl Markus (2001). **Transitions from Education to Work in Europe The Integration of Youth into EU Labour Markets**. New York: Oxford University Press. ISBN:0-19-925247-5
- Mutlu Özcan (2022). **Almanya Nasıl Vatan Oldu, Türkiye-Almanya İşgücü Anlaşması'nın 60. Yılı**. İstanbul: Doğan Yayıncılık. ISBN:978-625-8090-38-3
- Nuruan Mustafa vd. (2005). **Federal Almanya'da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması**. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Md.lüğü Yayını.
- OECD (2006). **ICT And Learning: Supporting Out Of School Youth And Adults**. <http://www.sourceoecd.org/education/9264012273>, ISBN-92-64-01227-3
- Ortaylı İlber (2001). **Osmanlı Toplumunda Aile**. İstanbul: Panyayıcılık.
- Qasmiyeh E. Fiddian, G. Loescher, vd. (2014). **The Oxford Handbook of Refugee and Forced Migration Studies**. New York: Oxford University Press. ISBN: 9780199652433
- Parekh, B. (2008). **A New Politics of Identity: Political Principles for an Intercultural Age**. New York: Palgrave Macmillan. ISBN-13:978-1-4039-0646-5
- Park Robert E. ve Burgess Ernest W. (1921). **Introduction to the Science of Sociology**. Chicago Illinois: The University of Chicago Press.
- Perruchoud Richard (Editör) (2009). **Göç Terimleri Sözlüğü**. (Çev. Doç. Dr. B. Çiçekli), Cenevre/İsviçre: IOM.
- Polanyi Karl (1957, 2001). **The Great Transformation The Political and Economic Origins of Our Time**. Boston: Beacon Press. ISBN: 978-0-8070-5643-1
- Portes A., Rumbaut R. G. (2001). **Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation**. Berkeley: University of California Press.
- Portes A., Rumbaut R. G. (2014). **Immigrant America: A Portrait**. Berkeley: University of California Press.
- Spaan Ernst, Hillmann Felicitas ve Naerssen Ton Van (2005). **Asian Migrants and European Labour Markets (Patterns and Processes of Immigrantlabour Market Insertion in Europe)**. London-Newyork: Routledge Yayınevi. ISBN:0-415-36502-3
- Sennett Richard (2002). **Karakter Aşınması (Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerine Etkileri)**. (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett Richard (2003). **Respect in a Worl of Inequality**. London: Norton.
- Sennett Richard (2006). **Yeni Kapitalizmin Kültürü**. (Çev. A. Onacak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şenkal Abdülkadir (2011). **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika**. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şenkal Abdülkadir (2015). **Sosyal Boyutuyla Bilgi Ekonomisi ve Emek**. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

- Şenkal Abdülkadir (2021). **Yoksulluğun Politik Ekonomisi**. Kocaeli: Nobel Yayınları.
- Tanilli Server (1999-2007). **Yüzyılların Gerçeği ve Mirası (VI Cilt)**. İstanbul: Alkım Kitapevi. ISBN:978-944-148-31-3 (7.Baskı).
- TC AB Genel Sekreterliği (2009). **AB Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Matus Basımevi. ISBN 978 975-19-4468-9
- Titmuss Richard (1977) (Reisman David (2001)). **Welfare and Society**, New York: Palgrave. ISBN: 0-333-80050-8
- Thompson Edward Palmer (2004). **İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu**. İstanbul: Brikim Yayınları.
- Uçarol Rıfat (2015). **Siyası Tarih**. İstanbul: DR Yayınları.
- Yalaz Evren, Zapata-Barrero Ricard (2019). **Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar (Qualitative Research in European Migration Studies (2018))**. İstanbul: Yıkılmazlar Basın Yayın. ISBN:978-605-80592-0-7
- Wallerstein Immanuel (2007). **Avrupa Evrenselciliği, İktidarın Retoriği**. (Çev. Sinan Önal). İstanbul: Aram Yayıncılık. ISBN: 978-944-222-04-4
- Wallerstein Immanuel (1993). **Jeopolitik ve Jeokültür**. (Çev. Mustafa Özel). İstanbul: İz Yayıncılık. ISBN: 975-355-081-2
- Wallerstein Immanuel vd. (1993, 2003). **Dünya Sistemi**. (Çev.E. Soğancılar). Ankara: İmge Kitabevi. ISBN: 975-533-350-9
- Weber M. (2019). **Sınıf, Statü ve Parti**. (Çev. E. Özbudun). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Weeks Kathi (2014). **Çalışma Sorunu**. (Çev. T. Tosun). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

- Aktepe Eray, Tekdere Mustafa vd. (2017). **Toplumsal Uyum ve Bütünleşme Bağlamında Erzincan'a Yerleştirilen Ahıska Türkleri Üzerine Bir Değerlendirme**. Göç Araştırmaları Dergisi, 3(2), 138-169.
- Ak, B. U. (2021). **Türkiye'de Farklı Koruma Statüsündeki Göçmenlerin İstihdam Deneyimleri**. (Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Ankara).
- Alastair Ager, Alison Strang(2008). **Understanding Integration: A Conceptual Framework**. *Journal of Refugee Studies*, Volume 21, Issue 2, June 2008, 166–191, <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Alptekin M. Yavuz (2004). **Avrupa Birliği'nde Kültürel Entegrasyon ve Türkiye'nin Durumu**. TASAM Siyasal ve Sosyo-Kültürel Çalışma Grubu.
- Banks James A. (2008). **Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in a Global Age**. *American Edu.Res.Association*, 37(3),s.129-139.
- Berry, John W. (2006). **Mutual Attitudes Among Immigrants and Ethnocultural Groups in Canada**. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(6), s.719-734.
- BM (1951). **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme**. (28 Temmuz 1951 tarihinden itibaren imzaya açılmıştır.)
- Bor Elif (2014). **Türkiye'de Çocuk İşçiliği: Çocuk İşçiliğinin Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Analiz**. TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Bostan Hakan (2018). **Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskan Sorunu**. Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt:4,Sayı:2, s.38-88.
- Böhmer Maria (2007). **Almanya Ulusal Entegrasyon Planı, Yeni Yollar-Yeni Fırsatlar**. Federal Alman Hükümeti Basın ve Bilgilendirme Dairesi, Berlin.
- Canberk-Özgüler Verda (2018). **Göç ve Uyum Politikaları**. GSI Journals Serie B: Advacments in Business and Economics, Cilt 1, Sayı 1,Sf.1-14
- Chilosi, Alberto (2010). **Poverty, Population, Inequality, and Development: the Historical Perspective**. *The European Journal of Comparative Economics* Vol. 7, n. 2, pp. 469-50, ISSN 1824-2979.
- Collyer Michael, Morrice Linda vd. (2018). **A Long-term Commitment: Integration Of Resettled Refugee in the UK**. University of Sussex.
- Çiftçi Ceylan (2014). **Türk Çalışma Hayatında Yabancı Uyruklu Kadınlar**. TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Demirağ, H. & Kakışım C. (2018). **Process of migration of Turks in Germany: Comparison of the first and third generations**. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 123–152. <http://dx.doi.org/10.26650/jspc.2018.75.0011>

- Demiray Volkan (2014). **Avrupa Birliğinde İşçilerin Serbest Dolaşım Hakkı ve Türk İşçilerin Durumu**. TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB Koordinasyon Dairesi Bşk., Ankara.
- Duman Duygu (2019). **Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Entegrasyon Politikalarının Eksikliğinin Değerlendirilmesi**. Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, Cilt:8, Sayı:2, Aralık 2019
- Esser Hartmut (2004). **Does the New Immigration Require a New Theory of Intergenerational Integration?**. International Migration Review, 38 (3), 1126-1159
- FRONTEX (2016). **2016 Yılı Risk Analizi**. Warsaw/Polonya, Mart 2016. (Elektronik kopyası. Erişim Tarihi: Mayıs 2017)
- Fedorowich Kent (2016). **Restocking the British World: Empire Migration and Anglo-Canadian Relations, 1919–30**. Britain and the World,9(2),s.236-269. DOI: <https://dx.doi.org/10.3366/brw.2016.0239>
- Fernández-Reino, M. (2019). **English Language Use and Proficiency of Migrants in the UK. Migration Observatory Briefing**. (<https://migrationobservatory.ox.ac.uk/wp-content/uploads/2019/07/Briefing->
- Gökçek Karaca Nuray (2014). **Türkiye ve Geçiş Ekonomilerinde Sosyal Entegrasyon**. Anadolu Üniversitesi, Uluslararası Avrasya Ekonomi Konferansı.
- Göçmen İ (2014). **Türkiye İle Avrupa Birliği Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının Hukuki Yönden Analizi**. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt:13, No:2, s.21-86.
- Güneş Fatime (2018). **Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika**. Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Bildiri Tarihi, 20.01.2018.
- Heitmeyer Anhut R.(2000). **Desintegration, Konflikt und Ethnisierung. Eine Problemanalyse und theoretische Rahmenkonzeption**. Weinheim, München: Juventa, s.17-75.
- Hesketh Rachel, Lewis Anastasia ve Kleinman Mark (2021). **Temporary Migration Routes, Integration and Social Cohesion**. King’s College, London.
- Korneski Kurt (2007). **Britishness, Canadianness, Class and Race: Winnipeg and the British World, 1880s–1910s**. Journal of Can. Studies 41/2, pp.161-84.).
- Malthus T. (1826 [1798]). **An Essay on the Principle of Population**. Sixth ed., London, John Murray. electronic version at the Library of Economics and Liberty, <http://www.econlib.org/library/Malthus/malPlong.html>
- Michael Hoppe and Heiko Faust (2004). **Transmigration and Integration in Indonesia - Impacts on Resource Use in the Napu Valley**. Institute of Geography, University of Göttingen, Germany.
- Park Robert e. (1928). **Human Migration and The Marginal Man**. The American Journal of Sociology, 33-6, s.881-893
- Sağlam Esra (2017). **Avusturya’daki Türk Göçmenlerin Entegrasyon Algıları**. Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s.140-169.

- SARIİPEK Doğa Başar, **Rousseau’nun Vatandaşlık Fikirlerinin, Yirminci Yüzyıl Vatandaşlık Algısı ile Karşılaştırılması.**
- SARIİPEK Doğa Başar (2006). **Sosyal Vatandaşlık ve Günümüzde Yaşadığı Dönüşüm: Aktif Vatandaşlık.** Çalışma ve Toplum Dergisi, 2006/2, s.67-95
- Sarı Gerşil Gülşen, Yurt Temel Hülya (2015). **Türkiye’de İş Gücü Piyasaları Açısından Göç Olgusu.** Siyaset Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 16. Çalışma Ekonomisi ve End. İlişkileri Kong. Özel Sayısı.
- Şenkal A., Sarıipek D.B. (2007). **Avrupa Birliğinin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü.** KOÜ Sos.Bil.Enst. Dergisi, Sayı 14, Sayf 146-175.
- Şahin B. (2010). **Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklar Arası Karşılaştırması.** Ahmet Yesevi Ün. Bilig Derg. 55.Sayısı.
- Şemşit S. (2010). **Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması.** Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şimşek Doğu (2019). **İstanbuldaki Afrikalı Göçmenlerin Gündelik Irkçılık Deneyimleri, Mukaddime.** DOI:10.19059/mukaddime.561913
- Luthra Renee, Platt Lucinda, Salomonska Justyna (2016). **Types of Migration: The Motivations, Composition, and Early Integration Patterns of “New Migrants” in Europe.** Center for Migration Studies of New York, DOI: 10.1111/imre.12293
- İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (2009). **İltica ve Sığınma Hakkı 2008 İzleme Raporu.**
- KOÇAK Y, TERZİ E. (2012). **Türkiye’de Göç Olgusu, Göç edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri.** KAÜ-İİBF Dergisi, Sayı 3
- Nurdoğan Ali Kemal, Öztürk Mustafa (2018). **Geçici Koruma Statüsü ile Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Vatandaşlık Hakkı.** Süleyman Demirel Ü.İİBF Dergisi, C.23, S.3 Sayf,1163-1172.
- Massey Douglas S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). **Theories of international migration (Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi).** Population and Development Review, 19(3): 431-466. (Çeviri: Saniye Dedeoğlu, Burcu Oskay, Çağlar Özbek, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yücesahin (2014), Göç Dergisi, Cilt 1,Sf.11-46, ISSN: 2054-7110 eISSN:2054-7129.
- Menekşe Talip (2018). **İltica Hukukunda Hariçte Bırakma Değerlendirmesi.** Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 4, sayı 1, Haziran 2018, s:66-111
- IOM (2019). **World Migration Report 2020.** Geneva Switzerland, e-ISBN 978-92-9068-789-4
- IOM (2021). **World Migration Report 2022.** Geneva. www.iom.int/wmr. ISBN 978-92-9268-076-3
- ILO (2020). **Global Employment Trends for Youth 2020: Technology And The Future Of Jobs.** International Labour Office, Geneva. ISBN 978-92-2-133506-1

- OECD (2006). **ICT and Learning, Supporting Out-Of-School Youth And Adults**. OECD Publishing, Paris, ISBN 92-64-01227-3.
- OECD (2020). **OECD Employment Outlook**. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/1686c758-en>
- OECD (2020). **OECD Labour Force Statistics 2020**. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5842cc7f-en>
- OECD (2021). **“Turkey” in International Migration Outlook 2021**. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/c06dc331-en>.
- OECD (2021). **“International migration database”**. OECD International Migration Statistics (database), <https://doi.org/10.1787/data-00342-en>
- OECD, ILO, IOM ve UNHCR (2021). **2021 Annual International Migration And Forced Displacement Trends And Policies Report To The G20**.
- Önder Nagehan (2019). **Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Sağlık Politikalarının Analizi**. Göç Araştırmaları Der, Sayı. 1.syf 110-165
- Özyılmaz, A., Bayraktar, Y., Toprak, M. (2019). **Göçmen Havaleleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma: 1974-2018 Türkiye Deneyimi**. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54 (4), 2038- 2052. <http://dx.doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.12.1260>
- RENEE Luthra, PLATT Lucinda, SALAMONSKA Justyna (2016). **Types of Migration: The Motivations, Composition, and Early Integration Patterns of “New Migration” in Europe**. Center for Migration Studies of New York, DOI:10.1111/imre.12293, IMR Volume,1-36
- Resmi Gazete (5 Eylül 1961). **Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme Onayı**. (359 Sayılı Kanun), Sayı:10898.
- Resmi Gazete (11 Nisan 2013). **6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu**. Sayı:28615.
- Selda Geyik Yıldırım (2018). **Göç ve Afganlar “İstikrarlı Mülteciler”**. Göç Araştırmaları Dergisi, Sayı. 4.syf 128-159
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2014). **Uluslararası İşgücü Anlaşmaları**. Ankara, ISBN:978-605-4971-05-3
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2014). **Türkiye Tarafından Onaylanan ILO Sözleşmeleri**. Ankara, ISBN:978-605-4971-03-9
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2014). **Uyumsuz Eşleşme Olgusu: Türkiye İşgücü Piyasa Örneği**. Ankara, ISBN:978-605-4971-05-3
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2018). **YİH 2018 Yılı Raporu (Yurtdışındaki Vatandaşlarımıza İlişkin Gelişmeler ve Sayısal Bilgiler)**. Ankara.
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gürlevik Atıf (Uzmanlık Tezi) (2014). **Bölgesel Kalkınma Politikaları Ekseninde İstihdam ve İç Göç Etkileşimi**. Ankara, ISBN:978-605-4971-03-9
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2022). **2021 Yılı Faaliyet Raporu**. Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.

- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2022). **2022 Yılı Performans Programı**. Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2022). **TC ÇSGB Stratejik Planı 2022-2023**. Ankara.
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) (2022). **Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzni ve Çalışma İzni Muafiyetlerine Dair Uygulama Rehberi**. Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2022). **Yabancıların Çalışma İzinleri 2020**.
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2015). **2013 Türkiye Göç Raporu**. Yayın No:32, Ankara. (www.goc.gov.tr)
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). **2014 Türkiye Göç Raporu**. Yayın No:34, Ankara. (www.goc.gov.tr)
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). **2015 Türkiye Göç Raporu**. Yayın No:35, Ankara. (www.goc.gov.tr)
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017). **2016 Türkiye Göç Raporu**. Yayın No:40, Ankara. (www.goc.gov.tr)
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2014). **Bursa’da İkamet Eden Yabancılarla Yapılan Toplantı 10 Mart 2014**. Ankara. (www.goc.gov.tr)
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2014). **Türkiye’de İkamet Eden İngiliz Uyruklu Yabancılar için Uyum Faaliyetleri**. Ankara. (www.goc.gov.tr)
- TC İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019). **2019 Türkiye’de Yaşam Rehberi**. Ankara. (www.liveinturkey.gov.tr)
- TC Bakanlar Kurulu Kararı 9119. **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Hakkında**. Resmi Gazete 27 Mayıs 1949, Sayı: 7217,
- TC Bakanlar Kurulu Kararı 2014/6883. **Geçici Koruma Yönetmeliği**. Resmi Gazete 27 Ekim 2014, Sayı:29153,5/55.
- TC İçişleri Bakanlığı, BMMYK (2005). **İltica ve Göç Mevzuatı**. ISBN-975-6964-05-7, Ankara.
- TC Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2014). **Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri**. Genelge 2014/21, 23 Eylül 2014, Sayı: 10230228/235/4145933, Ankara
- TC Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). **Mesleki Eğitim Merkezi Haftalık Ders Çizelgesi Geçici Koruma Altındaki Öğrenciler İçin**. E-59917357-121.01-27974057
- TC Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2022). **2022 Yılı Performans Programı**. Ankara
- The Council of EU (2010). **SCIFA's Role And Working Methods**. 17476/10, Brussels.
- Topçu Emel ve Büyükbeşe Tuba (2020). **Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri**. Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 1, s.23-34.

- Topçu Emel ve Özbek Cumali (2021). **Uluslararası Göçte Geçici Koruma Politikasının Politika Transferi Çerçevesinde Karşılaştırmalı Analizi: Almanya, Hollanda ve Türkiye Örneği**. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(53), 855-886. DOI:10.21560/spcd.vi.799478
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (2022). **İşgücü Piyasası Araştırması Sonuç Raporu 2021**.
- Uluslararası Göç Örgütü, Adalet Bakanlığı (2009). **Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı**. 2.baskı, Ankara.
- United Nations (2018). **World Youth Report**. UN Publication, New York. ISBN: 978-92-1-130349-0
- United Nations (2020). **World Youth Report**. UN Publication, New York. ISBN: 978-92-1-130406-0
- United Nations (2018). **World Youth Report, Youth And The 2030 Agenda For Sustainable Development**. UN Publication, New York, ISBN: 978-92-1-130349-0
- UNHCR (2019). **The Three-Year Strategy (2019-2021) on Resettlement and Complementary Pathways**.
<https://www.unhcr.org/protection/resettlement/5d15db254/three-year-strategy-resettlement-complementary-pathways.html>
- Ünal, K., Taşkaya, S. M. ve Ersoy, G. (2018). **Suriyeli Göçmenlerin Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(2), 134- 149.
- Vurucu İkbâl (2020). **Etno-Kültürel Farklılıklar ve Suç Davranışı**. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt 9, Sayı 25, sf.482-507. ISSN:2147-3668
- Vermeulen, Floris (2018). **The Paradox of Immigrant Political Participation in Europe amidst Crises of Multiculturalism**. The Oxford Handbook of Migration Crises, Oxford Handbooks, 801-816
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190856908.013.26>.
- Yıldız Ayselin (2017). **Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık**. Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı. 1.syf 36-67
- Yörükoğlu Cihan, Kara Gözde (2017). **Almanya’da Yaşayan Yüksek Nitelikli Göçmenler-Beyin Göçünün Yeterince Farkında Mıyız?.** İktisat ve Toplum, Sayı 80:31-42
- Zhang Yulan, Şahin Kütük Birsen (2020). **Türkiye’deki Çinli Öğrencilerin Kültürel, Sosyal ve Akademik Entegrasyon Süreçlerinde Dijital Platformların Yeri**. Gençlik Araştırma Dergisi, Sf.96-118. ISSN 2147-8473
- Zimmermann Katharina, Fuertes Venesa (2014). **Employment Policy Implementation Mechanisms in the European Union, the United Kingdom and Germany**. ILO, Geneva. ISSN: 1999-2939; 1999-2947

3. Elektronik Kaynaklar

Alman Entegrasyon Kursları Detaylı Programı,

<https://www.integrationsbeauftragte.de/ib-de/ich-moechte-mehr-wissen-ueber/integrations-und-sprachkurse> , Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Almanyada Yaşamak Sınavı Soru Katoloğu,

https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Integration/Einbuengerung/esamtfragenkatalog-lebenindeutschland.pdf?__blob=publicationFile&v=10

Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Alman Ayrımcılık Bakanlığı,

<https://www.antidiskriminierungsstelle.de/%20DE/startseite/startseite-node.html> , Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Alman Federal Uluslararası Gençlik Servisi, <https://ijab.de/en> ,

Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Alman Federal Uluslararası Gençlik Servisi (Türkiye),

<https://ijab.de/en/partner-countries/turkey> , Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Almanya Federal Göç ve Mülteciler Dairesi (BAMF) Almanya İstatistikleri,

https://www.bamf.de/DE/Startseite/startseite_node.html ,

Erişim Tarihi: 11.05.2023

ABD Yurtdışı Güvenlik Danışma Konseyi (OSAC), Bölgesel Güvenlik,

<https://www.osac.gov/pages/ContentReportDetails.aspx?cid=19046> ,

Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Bosna Hersek Göç Değerlendirmesi,

<https://migrants-refugees.va/country-profile/bosnia-and-herzegovina/>

Erişim Tarihi: 15.05.2023.

BM Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM) Resmi Sayfası, <https://www.iom.int>

Erişim Tarihi: 15.05.2023

BM Uluslararası Göç Organizasyonu (IOM) Türkiye Resmi Sayfası,

<https://turkiye.iom.int/tr> , Erişim Tarihi: 15.05.2023

BM Yürütme Komitesi (2004), 100 No'lu kararı, <https://www.goc.gov.tr>

European Border And Coast Guard Agency, <https://frontex.europa.eu/> ,

Erişim Tarihi: 03.05.2023.

İngiltere Göç Gözlem Evi, İstatistik ve Haberler,

<https://www.migrationwatchuk.org/statistics-net-migration-statistics> ,

Erişim Tarihi: 11.05.2023

İngiltere Göç ve Nüfus Bilgileri için İngiltere Resmi İstatistik Ofisi (ONS),

<https://www.ons.gov.uk> , Erişim Tarihi: 11.05.2023

İnsan Hakları İzleme Örgütü, İnsan Hakları Dünya Raporu (2019),

<https://www.hrw.org/world-report/2019> , Erişim Tarihi: 15.05.2023.

Kanada Federal Hükümet, Göçmenlik, Mülteciler ve Vatandaşlık Resmi Sitesi (Immigration, Refugees and Citizenship Canada (IRCC)),

<https://www.canada.ca/en/immigration-refugees-citizenship/corporate/reports-statistics.html> , Erişim Tarihi: 11.05.2023

Statcan, Kanada İstatistik Enstitüsü (2022), **Immigrants Make Up The Largest Share of ThePopulation in Over 150 Years and Continue To Shape Who We Are As Canadians**, The Daily, October 26, 2022

OECD Kütüphanesi, <https://www.oecd-ilibrary.org> ,ErişimTarihi:11.05.2023

Türkiye Uyum Strateji belgesi ve Ulusal Eylem Planı,

<https://www.goc.gov.tr/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-plani>,

ErişimTarihi: 03.05.2023

Türkiye İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2021), İstatistikler,

<https://www.goc.gov.tr>, ErişimTarihi:11.05.2023

UNHCR İstatistiksel Bilgiler Portalı, <https://www.unhcr.org/unhcr-data>

ErişimTarihi: 15.05.2023.

Resmi Veri Tabanları:

- OECD, <https://data.oecd.org/>
- ILO, <https://ilostat.ilo.org/>
- UN, Department of Economic and Social Affairs Statistics, <https://unstats.un.org/UNSDWebsite/>
- TÜİK, <https://www.tuik.gov.tr/>
- Dünya Bankası, <https://data.worldbank.org/>
- Kanada Ulusal İstatistik, <https://www.statcan.gc.ca/en/start>
- İngiltere İstatistik Ofisi, <https://www.ons.gov.uk/>
- Almanya Federal İstatistik Ofisi, https://www.destatis.de/EN/Home/_node.html

EKLER

1. Türk Kanunlarına Uyarınca Mültecilik Hususundaki Coğrafi Ayrım
2. 2021 Yılı Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göç
3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Biten Projeleri (74 Adet)
4. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Devam Eden Projeleri (19 Adet)
5. FRIT projesi için ayrılan bütçenin kullanım detayları
6. Almanya'da Geçici Koruma "Müsamaha Belgesi"
7. Kanada'nın Göçmenler İçin Uyguladığı Puan Sistemi

Ek-1 Türk Kanunlarına Uyarınca Mültecilik Hususundaki Coğrafi Ayrım

Türkiye, 1951 tarihli, BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne, 1961 tarihinde taraf olmuştur. Sözleşmenin devamı niteliğinde 1967 tarihli New York Protokolü'nü ise 1968 yılında onaylamıştır. Türkiye bahse konu sözleşmelere, coğrafi sınırlama şerhi koyarak taraf olan tek devlettir ve bu sınırlamayı günümüze kadar muhafaza etmiştir. Bu uygulama sıkça eleştirilse de coğrafi olarak göç hareketlerinden etkilenecek bir konumda olan Türkiye'nin bu tanımlamayı yapmakta oldukça haklı nedenleri olduğunu belirtmekte fayda vardır. 2013 yılında hazırlanan 5468 numaralı yasada bu husus muhafaza edilmiş ancak Cumhurbaşkanı kararına bağlanmak kaydı ile Şartlı mülteci ve İkincil Koruma tanımları yapılmıştır. Coğrafi sınırlamada tarif edilen Avrupa Konseyi Üyesi 47 devlet Tablo Ek-1-1'de sunulmuştur.

Tablo Ek-1-1
Avrupa Konseyi Ülkeleri

Ülke	Katılım Tarihi	Ülke	Katılım Tarihi
Almanya	13.07.1950	İzlanda	07.03.1950
Andorra	10.11.1994	Karadağ	11.05.2007
Arnavutluk	13.07.1995	Letonya	10.02.1995
Avusturya	16.04.1956	Liechtenstein	23.11.1978
Azerbaycan	25.01.2001	Litvanya	14.05.1993
Belçika	05.05.1949	Lüksemburg	05.05.1949
Bosna-Hersek	24.04.2002	Macaristan	06.11.1990
Bulgaristan	07.05.1992	Makedonya	09.11.1995
Çek Cumhuriyeti	30.06.1993	Malta	29.04.1965
Danimarka	05.05.1949	Moldova	13.07.1995
Ermenistan	25.01.2001	Monako	05.10.2004
Estonya	14.05.1993	Norveç	05.05.1949
Finlandiya	05.05.1989	Polonya	26.11.1991
Fransa	05.05.1949	Portekiz	22.09.1976
Kıbrıs Cumhuriyeti*	24.05.1961	Romanya	07.10.1993
Gürcistan	27.04.1999	Rusya	28.02.1996
Hırvatistan	06.11.1996	San Marino	16.11.1988
Hollanda	05.05.1949	Sırbistan	03.04.2003
İngiltere	05.05.1949	Slovakya	30.06.1993
İrlanda	05.05.1949	Slovenya	14.05.1993
İspanya	24.11.1977	Türkiye	09.08.1949
İsveç	05.05.1949	Ukrayna	09.11.1995
İsviçre	06.05.1963	Yunanistan	09.08.1949
İtalya	05.05.1949		

Tanımlama daha sonra değişmiştir.

Ek-2 2021 Yılı Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göç

Vatandaşlık Ülkesi	Türkiye'ye Toplam	Gelen Erkek	Göç Kadın	Türkiye'den Toplam	Giden Erkek	Göç Kadın	Net Göç
Toplam	739 364	383 984	355 380	287 651	160 216	127 435	451 713
Türk Vatandaşları	124 269	70 286	53 983	103 613	61 585	42 028	20 656
Yabancı Uyraklular	615 095	313 698	301 397	184 038	98 631	85 407	431 057
Irak	74 336	39 557	34 779	40 124	22 283	17 841	34 212
İran	66 984	33 758	33 226	10 267	5 564	4 703	56 717
Özbekistan	39 999	15 290	24 709	7 705	2 754	4 951	32 294
Suriye	37 044	18 964	18 080	9 515	5 418	4 097	27 529
Afganistan	34 069	21 001	13 068	12 321	7 699	4 622	21 748
Rusya	31 463	13 348	18 115	7 184	2 959	4 225	24 279
Azerbaycan	27 066	14 315	12 751	7 380	3 958	3 422	19 686
Türkmenistan	24 465	13 635	10 830	8 969	5 140	3 829	15 496
Kazakistan	20 151	8 452	11 699	3 132	1 327	1 805	17 019
Somali	15 433	8 201	7 232	4 837	2 673	2 164	10 596
Mısır	13 407	7 536	5 871	5 219	3 428	1 791	8 188
Almanya	13 184	7 017	6 167	3 939	1 890	2 049	9 245
Filistin	13 076	8 145	4 931	3 274	2 141	1 133	9 802
Libya	11 991	6 823	5 168	6 718	4 179	2 539	5 273
Pakistan	11 900	8 074	3 826	2 041	1 439	602	9 859
Kırgızistan	11 786	3 650	8 136	3 045	865	2 180	8 741
Ürdün	11 734	7 193	4 541	3 156	1 950	1 206	8 578
Fas	9 716	3 101	6 615	1 937	656	1 281	7 779
Ukrayna	8 545	2 494	6 051	2 533	611	1 922	6 012
Lübnan	8 517	4 640	3 877	1 357	788	569	7 160
Sudan	6 925	3 806	3 119	587	348	239	6 338
Yemen	6 864	4 254	2 610	3 819	2 514	1 305	3 045
Gürcistan	6 248	1 897	4 351	3 041	596	2 445	3 207
Nijerya	5 973	4 774	1 199	1 179	936	243	4 794
Endonezya	5 723	1 795	3 928	870	326	544	4 853
ABD	5 462	2 935	2 527	1 981	1 024	957	3 481
Cezayir	5 438	2 608	2 830	1 131	633	498	4 307
Çin	5 239	3 897	1 342	1 813	1 414	399	3 426
Tacikistan	4 746	2 645	2 101	722	410	312	4 024
Birleşik Krallık	4 740	2 561	2 179	2 377	1 209	1 168	2 363
Etiyopya	4 399	2 302	2 097	858	534	324	3 541
Tunus	3 412	1 472	1 940	496	201	295	2 916
Haiti	3 023	2 151	872	113	78	35	2 910
Kuveyt	3 008	1 680	1 328	1 091	633	458	1 917
Avusturya	2 130	1 223	907	444	224	220	1 686
Moldova	1 945	480	1 465	806	172	634	1 139
Kanada	1 932	1 029	903	508	288	220	1 424
İsveç	1 917	1 079	838	564	301	263	1 353

Vatandaşlık Ülkesi	Türkiye'ye Toplam	Gelen Erkek	Göç Kadın	Türkiye'den Toplam	Giden Erkek	Göç Kadın	Net Göç
Belarus	1 820	591	1 229	342	58	284	1 478
Hindistan	1 716	1 202	514	624	479	145	1 092
Uganda	1 640	400	1 240	184	82	102	1 456
Fransa	1 612	846	766	613	329	284	999
Cibuti	1 588	783	805	529	277	252	1 059
Hollanda	1 523	875	648	620	342	278	903
Tayland	1 349	240	1 109	253	64	189	1 096
Sierra Leone	1 278	861	417	20	14	6	1 258
Bulgaristan	1 257	439	818	496	160	336	761
Kamerun	1 207	742	465	226	141	85	981
Filipinler	1 203	138	1 065	490	54	436	713
Senegal	1 200	978	222	159	127	32	1 041
Angola	1 183	722	461	107	71	36	1 076
Kenya	1 177	582	595	221	115	106	956
Moğolistan	1 018	421	597	225	111	114	793
Arnavutluk	914	393	521	378	191	187	536
İsrail	884	502	382	183	118	65	701
Güney Kore	858	464	394	659	358	301	199
Çad	819	614	205	150	134	16	669
Kongo D. C.	812	383	429	101	66	35	711
Moritanya	808	569	239	124	87	37	684
Nepal	804	377	427	475	233	242	329
İtalya	767	478	289	368	239	129	399
Norveç	759	427	332	343	167	176	416
Yunanistan	748	345	403	261	144	117	487
Kosova	715	305	410	286	155	131	429
Romanya	700	228	472	331	126	205	369
Danimarka	693	400	293	319	171	148	374
Eritre	597	320	277	187	107	80	410
Gine	597	454	143	85	72	13	512
Bangladeş	591	399	192	215	167	48	376
Ermenistan	544	159	385	206	53	153	338
K. Makedonya	542	213	329	246	122	124	296
S. Arabistan	533	316	217	1 727	1 058	669	- 1 194
Gana	532	336	196	155	121	34	377
Brezilya	528	224	304	210	100	110	318
Polonya	524	184	340	201	66	135	323
Bosna Hersek	518	205	313	162	71	91	356
Gambiya	515	384	131	101	80	21	414
Kotdivuar	513	328	185	84	58	26	429
İspanya	504	263	241	222	121	101	282
Katar-Qatar	502	327	175	285	205	80	217
Avustralya	496	265	231	197	102	95	299
Tanzanya	490	145	345	68	45	23	422
Mali	460	335	125	73	61	12	387

Vatandaşlık Ülkesi	Türkiye'ye Toplam	Gelen Erkek	Göç Kadın	Türkiye'den Toplam	Giden Erkek	Göç Kadın	Net Göç
Gabon	437	228	209	20	16	4	417
Kolombiya	436	183	253	100	49	51	336
Belçika	407	216	191	238	121	117	169
Malezya	406	207	199	201	128	73	205
Zimbabve	390	223	167	46	19	27	344
Bahreyn	371	191	180	72	44	28	299
Güney Afrika C.	359	191	168	243	153	90	116
Komorlar	348	218	130	30	23	7	318
Sırbistan	345	136	209	143	66	77	202
Japonya	334	170	164	207	93	114	127
İsviçre	310	175	135	127	70	57	183
KKTC	308	155	153	33	18	15	275
Togo	292	247	45	35	31	4	257
Finlandiya	286	131	155	163	71	92	123
İrlanda	268	137	131	136	60	76	132
Nijer	234	163	71	48	30	18	186
Meksika	229	84	145	70	42	28	159
Umman	222	130	92	27	18	9	195
BAE	211	114	97	66	39	27	145
Kongo	206	137	69	25	11	14	181
Dominika	201	130	71	49	33	16	152
Macaristan	190	69	121	60	22	38	130
Litvanya	188	52	136	85	20	65	103
Çekya	167	76	91	61	24	37	106
Arjantin	160	78	82	30	15	15	130
Gine-Bissau	158	106	52	19	13	6	139
Portekiz	158	92	66	52	34	18	106
Venezuela	155	70	85	43	23	20	112
Burkina Faso	154	102	52	32	22	10	122
Karadağ	148	58	90	51	19	32	97
Letonya	148	45	103	38	14	24	110
Küba	139	56	83	36	15	21	103
Saint Kitts ve Nevis	134	76	58	27	13	14	107
Hırvatistan	123	75	48	51	32	19	72
Benin	122	96	26	30	23	7	92
Sri Lanka	120	80	40	30	16	14	90
Myanmar	116	59	57	23	15	8	93
Slovakya	113	34	79	31	13	18	82
Dominik C.	113	33	80	26	10	16	87
Tayvan	101	63	38	36	12	24	65
Zambiya	101	42	59	40	18	22	61
Diğer ülkeler	1 478	739	739	532	303	229	946
Vatansız	109	57	52	59	33	26	50
Bilinmeyen	72	30	42	3	2	1	69

(Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Göç-İstatistikleri-2021-45814> , 21.04)

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)

SIRA NO	PROJE ADI	PROJE TÜRÜ	UYGULAYICI ORTAĞI	SÜRESİ	FON KAYNAĞI	AÇIKLAMA
1	Türkiye'nin Göç Yönetimi Genel Politika Çerçevesi Oluşturma ve Uygulama Çabalarının Göç ve İltica Yol Haritası ve İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Eylem Planı Ekseninde Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Ekim 2010 – Kasım 2013	SIDA	Proje, göç yönetimiyle ilgili mevzuat hazırlıklarına teknik hususlarda katkı sağlamış, Türkiye'nin göç yönetimi konusunda yaptığı ve yapmayı hedeflediği çalışmalar hakkında başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere farklı sektörler bilgilendirilmiş, kapasite geliştirme çalışmaları yürütülmüş, kurumlar arası ve uluslararası işbirliğinin desteklenmesi ile insan ticareti mağdurlarının korunması için normatif ve idari adımların atılması sağlanmıştır.
2	Türkiye'nin Göç Yönetiminde Yeni Mevzuat Oluşturma Çabalarına Destek	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Aralık 2012 – Aralık 2013	MATRA	YUKK çerçevesinde etkili ve sürdürülebilir göç yönetimi sistemine destek verilmiş, ikincil mevzuatın tamamlanmasına destek olunmuş, YUKK'un uygulanması için ulusal kapasitenin güçlendirilmesine destek verilmiş,düzensiz göçle mücadele ve yabancıların haklarının korunması için ulusal kapasite geliştirilmiştir.
3	Göç Yönetiminde Ulusal Kamu Sağlığı Standartlarının Geliştirilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Nisan 2012 – Ekim 2014	IOM	Türkiye'ye yönelik göçle ilişkili kamu sağlığı riskleri araştırılmış,Türkiye ve AB mevzuatları ve uygulamalarını karşılaştıran boşluk analizi çalışması yapılmış, İçişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında kurumlar arası işbirliğini desteklemeye yönelik çalışmalar yapılmış, göçle ilgili sağlık risklerinin önlenmesi ve bunlara etkili bir şekilde yanıt verilebilmesi için göç ve sağlık görevlilerinin kapasiteleri güçlendirilmiştir.
4	Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Kurumsal Yapılanmasına Destek Projesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Kasım 2013 - Ekim 2014	İNGİLTERE	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde oluşturulacak göç politikalarının hangi yöntemlerle geliştirileceği ve bu konudaki AB iyi uygulamaları araştırılmıştır.
5	Türkiye'nin Düzensiz Göçle İlgili Strateji ve Eylem Planının Geliştirilmesi Çalışmalarının Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Temmuz 2012 - Ocak 2015	NORVEÇ-İNGİLTERE	Türkiye'nin düzensiz göç konusunda karşılaştığı zorlukları aşmasında kanıta dayalı kapsamlı politikaların tasarlanması ve uygulanması ile ilgili çalışmalara destek verilmiştir. Düzensiz göçle mücadele için kapsamlı bir strateji belirlemek ve bu stratejiyle daha geniş göç yönetimi çerçevesine dayanan sürdürülebilir ve insan hakları perspektifli bir Ulusal Eylem Planı oluşturulmuştur.
6	Türkiye'ye Yönelik Kitlemel Akınlar: Türkiye'nin Örnek Uygulamaları ve Liderliği, Uygulanan Politikalar ve Bu	MİLLİ BÜTÇE	TODAİE	Eylül 2014 - Aralık 2014	KALKINMA BAKANLIĞI	Kitlemel akın durumlarında uygulanan politikalar, bu politikaların ve alınan kararların ülkemiz üzerindeki etkileri analiz edilmiştir.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)						
	Politikaların Sonuçları Üzerine Karşılaştırılmalı Değerlendirme, Yük Paylaşımı Gerçeği					
7	Kabul ve Geri Gönderme Merkezlerinin Tesisi	AB	—	Mart 2012 – Mayıs 2016	IPA	Erzurum-Aşkale (2), Gaziantep-Oğuzeli, Van-Kurubaş, Kayseri-Kocasinan, İzmir-Harmandalı, Kırklareli-Pehlivanköy'de her biri 750'şer kişi kapasiteli 7 adet GGM inşa edilmiştir.
8	AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşmasının (Çift Taraflı İşbirliği) Uygulanması İçin İnsan Hakları Temelinde Bir Çerçeve Oluşturulması Üzerine GİGM'e Destek	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Eylül 2014- Eylül 2015	MATRA	Proje ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması Uygulamasına destek verilmiştir.
9	Türkiye'deki Uluslararası Göçün Anahtar Trendleri ve Kaynaklarının Kapsamlı Değerlendirilmesi	AB	—	Ekim 2014 – Ekim 2015	IPA-SEI	Proje ile göç trendlerinin ve karakteristiklerinin değerlendirilmesine yönelik metodoloji ve araçlar geliştirilmiş, GİGM'in hazırlayacağı yıllık göç raporlarının taslağı oluşturulmuştur.
10	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Merkez ve Taşra Personelinin Eğitim Programının Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	6 Ay	İNGİLTERE	GİGM'in yeni 54 göç uzman yardımcısına yönelik standartlaştırılmış 2 adet hazırlayıcı eğitim düzenlenmiştir.
11	Kabul ve Geri Gönderme Merkezlerinin Tesisi-Aşama II (Tefrişat)	AB	—	Mart 2012 – Mayıs 2016	IPA	Proje, Kabul ve Geri Gönderme Merkezlerinin tefrişatını içermiştir.
12	Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Kapasitesinin Güçlendirilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	—	Ekim 2014 – Mart 2016	İSVEÇ	Proje ile GİGM'e göç alanında risk analizi, eğitim yönetim desteği, gönüllü geri dönüş, üçüncü ülkeler ile işbirliği ve uluslararası korumada kalite güvencesi konularında teknik destek verilmiştir.
13	Türkiye'deki Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili	MİLLİ BÜTÇE	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Nisan 2014 – Kasım 2015	KALKINMA BAKANLIĞI	Proje ile uydu kentlerde yaşayan sığınmacıların sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin bir rapor hazırlanmıştır.
14	Türkiye'deki Afganistan Uyraklı Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahipleri Üzerine Bir Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları	MİLLİ BÜTÇE	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Nisan 2014- Haziran 2015	KALKINMA BAKANLIĞI	Proje ile Türkiye'deki Afganların (düzenli, düzensiz göçmen, uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi) kapsamlı ve detaylı profili çıkarılmış, Türkiye'ye geliş-kalış sebepleri, Türkiye'deki yaşam koşulları ve gelecek planlarına dair bir rapor hazırlanmıştır.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)						
15	Kamp Dışı Suriyelilerin Kayıt Altına Alınması Kapasitesinin Arttırılması	AB	—	Aralık 2015 – Mayıs 2017	İcSP	Proje ile kamp dışı Suriyelilerin kayıt altına alınabilmesi için acil durum ekibinin kurulmuş ve mobil servis hizmeti (van) temin edilmiştir.
16	Suriye Savaşı ve Mülteci Sorununun İnsan Ticareti Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi Projesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Eylül 2014 – Aralık 2015	ABD Dışişleri Bakanlığı, İnsan Ticareti İzleme ve Önleme Ofisi	Proje ile Suriye savaşı ve mülteci sorununun insan ticareti üzerindeki etkilerinin Suriye ve diğer bölgelerde (Lübnan, Ürdün, Türkiye'nin Güneyi ve Irak'ın Kuzeyi) farkındalığı artırılmış ve genişletilmiştir.
17	Türkiye'de Göçmen İşgücüne Yönelik Arz ve Talebin Sektörler Bazında Değerlendirilmesi, Geçici ve Döngüsel Göç Bağlamında Mevsimlik Göçmen İşçilerin Ekonomik ve Sosyal Etkilerinin Analizi	MİLLİ BÜTÇE	TODAİE	Ekim 2014- Kasım 2015	KALKINMA BAKANLIĞI	Proje ile düzensiz göçü önleyici ve düzenli göçün hedef ve menşe ülke kalkınmalarını destekleyici unsurları çerçevesinde Türkiye'de işgücüne ihtiyaç duyulan sektörlerin analizinin yapılmış ve mevsimlik sektörlerde çalışan geçici işçilerin Türkiye üzerinde ekonomik, sosyal etkilerinin belirlenmesine dair bir rapor hazırlanmıştır.
18	Düzensiz Göç Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planının Karma Göç Akımları Odaklı Uygulanması	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Temmuz 2015 – Ekim 2016	İNGİLTERE	Proje ile düzensiz göç konusunda faaliyet gösteren kurumların, karma göç akımlarını daha iyi anlamaları ve müdahale etmeleri için kapasiteleri geliştirilmiş, Düzensiz Göç Strateji Blegesi ve Ulusal Eylem Planının uygulanması ve göçmenlerin koruma gereksinimleri ele alınmıştır.
19	İnsan Ticareti Mağdurlarının Korunması	AB	IOM	Eylül 2014 – Ekim 2016	IPA 2011 1. Paketi (SEI)	Mağdur tespiti ve korunmasıyla ilgili farkındalığın artırılmış, Ulusal Yönlendirme Mekanizması ve 157 yardım hattı güçlendirilmiş, insan ticareti alanında stratejiler geliştirmek için istatistikler ve bilgi toplanması amacıyla oluşturulacak yazılıma teknik destek sağlanmıştır.
20	Ülkemizde Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşullarının Araştırılması	MİLLİ BÜTÇE	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	Ekim 2014- Mart 2016	KALKINMA BAKANLIĞI	Yasal olarak ikamet sahibi yabancılarla ilgili- izin verilen yabancıların en çok hangi ülkelerden geldiği, - yabancılara verilen izinlerin faaliyet kollarına göre analizi, çalışma izni verilen yabancıların en önemli faaliyet kolları, Türkiye'de ikamet izni bulunan yabancıların coğrafi bölge gruplarına göre dağılımı, çalışma izni sayısı, hayati istatistikleri, illere göre yabancılara verilen çalışma izinleri, eğitim düzeyi ve cinsiyete göre yabancılara verilen çalışma izinleri hakkında çalışmalar yapılmıştır.
21	Kent Ortamında Yaşayan Uluslararası Koruma İhtiyaç Sahiplerine Yönelik Koruma Stratejilerinin Geliştirilmesi	AB	BMMYK	Ekim 2014 – Aralık 2017	IPA 2011 1. Paketi (SEI)	Proje ile, uluslararası standartlara ve AB müktesebatına uygun, YUHK'un uygulanmasını destekleyecek ve iltica alanında uzun vadeli politikalar geliştirilebilmesinin önünü açacak bir kabul sisteminin kurulmasına destek sağlanmıştır.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)

22	Sessiz Destek: Türkiye’de Kalkınmaya Duyarlı ve Uyumlu Bir Göç Politikası Çerçevesinin Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Kasım 2014 – Aralık 2016	İSVİÇRE SEM-ICMPD	Göç odaklı kalkınma politikaları konusunda Genel Müdürlüğümüzde farkındalık oluşturma ve ülkemizin göç ve kalkınmaya ilişkin politikalarını destekleyecek olan dokümanların geliştirilmesine destek verilmiştir.
23	Menşe Ülkelerde Çıkış Öncesinde Seyahat Belgesi ve Vize Kontrol Sistemleri - PREDOC	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Temmuz 2016- Mart 2017	İNGİLTERE	Proje; menşe ülkelerden gelen yolculara ülkelerinden ayrılmadan önce uygulanacak gelişmiş bir giriş kontrol prosedürünün uygulamaya konması amacıyla, çıkış öncesinde seyahat belgelerinin ve vizelerin kontrol edilmesi için geliştirilecek sistemlere yönelik bir konsept geliştirilmesinde GİGM’ye destek sağlanmıştır.
24	Münferit geri kabul taleplerinin Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması’nın hükümleri doğrultusunda ele alınması konusunda GİGM personeline eğitim verilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Temmuz 2016 - Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile; yaklaşık 100 personele eğitim verilerek AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşmasının şartlarının yerine getirilmesi konusunda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nü desteklenmiştir.
25	GİGM’de Stratejik Risk Analiz Kapasitesinin Oluşturulmasının Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Temmuz 2016 - Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile; GİGM’de sorumluluk alanlarının belirlenmesi ve yeni kurulacak stratejik risk analizi ile risk yönetimi kapasitesi konularında görev alacak bir kurumsal birimin işlevlerinin belirlenmesi konularında GİGM’ye destek sağlanmıştır.
26	Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların insan ticaretine konu olmalarının önlenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Temmuz 2016 – Mart 2017	İNGİLTERE	Proje; Geçici Koruma Rejimi kapsamında Türkiye’ye gelen ve burada ikamet eden hassas gruplar arasındaki insan ticareti mağdurlarının tespiti ve mağdurların uyumunun iyileştirilmesini sağlamıştır. Proje, Suriye’deki çatışmalardan kaçan Iraklıları, Pakistanlıları ve diğer uyruklardan kişileri de kapsamıştır.
27	Türkiye’de Sürdürülebilir İltica Kapasitesinin Geliştirilmesinin Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Haziran 2016 – Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile; beklemekte olan ve yeni alınan iltica başvurularının yanı sıra AB Geri Kabul Anlaşması kapsamında talep edilen geri dönüşlerin de yanıtlanması bakımından, Türkiye’deki mevcut iltica sisteminin kendine yeterli ve etkin bir şekilde işleyecek biçimde geliştirilmesi için GİGM’ye destek sağlanmıştır.
28	Gönüllü Geri Dönüş (AVR)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Ekim 2016 – Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile; gönüllü geri dönüş teşvikinin ve uygulamaların iyileştirilmesini destekleyerek ve ortaklık kurulan ülkelerle göç alanında daha iyi ilişkiler kurulmasını veya mevcut ilişkilerin devam ettirilmesini sağlayarak, geri dönüş yapan göçmenlerin sürdürülebilir rehabilitasyonu ve yeniden uyumu doğrudan desteklenmiştir.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)						
29	Göç Yönetiminin Güçlendirilmesiyle Türkiye'nin Göç Krizine Müdahale Çabalarına Destek Verilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Temmuz 2016- Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile SGK ve GİGM ile kolluk görevlilerinin karma göç, denizler dahil uluslararası göç hukuku, risk değerlendirme, göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, uluslararası insan hakları hukuku ve belge sahteciliği alanında kapasitelerinin güçlendirilmesi desteklenmiştir.
30	Yabancı Savaşçılar Sorununun Göç Boyutunun Güçlendirilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	Self Implemented	Temmuz 2016 – Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile; yabancı savaşçılar sorunu ile soruna çözüm bulmaya yönelik göç yönetim araçlarını incelemeye yarayacak bir dizi kuramsal ve uygulamaya yönelik faaliyeti gerçekleştirmiştir.
31	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Kurumsal Kapasitesinin Geliştirilmesine Destek Projesi (İngiltere Faz II Projesi)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Haziran 2016 – Mart 2017	İNGİLTERE	Proje ile, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurumsal kapasitesine destek sağlanması ve operasyonel işleyişinin güçlendirilmesi için GİGM'in operasyonel faaliyetlerine yönelik kurumsal, yasal ve işleyiş geliştirilerek kapasite geliştirme - eğitim- faaliyetleri yürütülmüştür.
32	Geri Gönderme Merkezlerinin Kabul Koşullarının Sağlamaştırılması	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Aralık 2016 - Mart 2017	İNGİLTERE	Proje kapsamında, Edirne ve Kırklareli'de bulunan geri gönderme merkezlerinin koşullarının geliştirilmesine katkıda bulunmak için gıda dışı araçların tedariki sağlanmıştır.
33	Antalya'da Tarım Sektöründe Çalışan Suriyeli Ailelerin Çocuklarının İhtiyaçlarının Tespiti	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Aralık 2016 – Mart 2017	İNGİLTERE	Proje kapsamında ilgili Bakanlıklara çocukların ihtiyaçlarına yönelik öneriler sunan bir rapor hazırlanmıştır.
34	Göçmenlerin ve Mültecilerin Uyumunun Desteklenmesi Amacıyla MEB ve GİGM işbirliğinde Uyum Kursu Müfredatının Geliştirilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Aralık 2016 - Mart 2017	İNGİLTERE	Göçmenlerin yükümlülükleri ve haklarına nasıl erişim sağlayacakları konusunda farkındalık artırma ve bilgilendirme yoluyla mülteci ve göçmenlerin uyum yeteneklerinin geliştirilmesi, Türkiye'deki uygun kursların gelişimi yoluyla farklı göçmen ve mülteci grupların uyum süreçlerinin kolaylaştırılması ve göçmenlerin ve mültecilerin uyumunun desteklenmesi amacıyla uyum kursu müfredatı geliştirilmiştir.
35	Ulusal İltica Karar Prosedürlerinin Güçlendirilmesi	AB	BMMYK	Eylül 2014 – Temmuz 2017	IPA 2011 1. Paketi (SEI)	Proje ile tam donanımlı ve iltica alanındaki gelişmelere adapte olabilecek kurumsal bir iltica sisteminin oluşturulması; GİGM'in uzmanlaşmış personele sahip olmasını ve kalite tutarlılığını sürdürmek için temel iltica usullerine kılavuzluk edecek el kitapları ve standart işleyiş prosedürleri geliştirebilmesini sağlamak amacıyla; ulusal statü belirleme mekanizmasının uluslararası standartlar ve uluslararası mülteci ve insan hakları hukuku ilkeleri doğrultusunda güçlendirilmesi, iltica usullerinde yargı kapasitesinin artırılması yoluyla mülteci statüsü belirleme usullerinin ve düzenli gözden geçirmeyi sağlayacak bir kalite gözden geçirme mekanizmasının tesis edilmesi desteklenmiştir.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)

36	AB-TR Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanması için insan hakları odaklı ve etkili bir sistemin kurulmasında TR'nin Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Ağustos 2016- Eylül 2017	MATRA	Proje ile, Geri Gönderme Merkezlerinde çalışan personelin ve GGM İzleme Grubu üyelerinin kapasitelerinin güçlendirilmesinde ve etkili geri kabul vaka yönetimi oluşturulmasında Genel Müdürlüğümüze teknik destek verilmiştir.
37	İnsan Ticaretiyle ve Organize Suçlarla Mücadele – Aşama 2	AB	ICMPD	Eylül 2014 – Eylül 2017	IcSP	Azerbaycan, Bosna Hersek, Moldova ve Türkiye’de Ocak 2013-Eylül 2014 tarihleri arasında uygulanan İnsan Ticaretiyle Mücadele – Aşama 1 (THB/IFS/1) projesinin çıktıları üzerine tasarlanan proje, katılımcı ülkelere politik, yasal ve teknik uzmanlık ve bilgi sağlayarak uluslararası organize suçlarla ve özellikle insan ticareti alanında verilen mücadeleye ve bunların önlenmesine katkı sağlanmıştır.
38	Destekli Gönüllü Geri Dönüş Projesi	AB	IOM	Aralık 2015 – Aralık 2017	IPA 2011 1. Paketi (SEI)	Düzensiz göçmenlerin idari gözetim süresini, idari gözetim merkezlerindeki doluluğu ve zorunlu sınır dışı etme maliyetini azaltmak; düzensiz göç ile ilgili diğer ülkelerle işbirliğini arttırmak ve kamu personeli ve sivil toplum örgütlerinde çalışanlar arasında bilgi paylaşımı ve işbirliğini geliştirmek amacı ile Destekli Gönüllü Geri Dönüş Projesi tasarlanmıştır.
39	Ulusal Uyum Politikalarının Geliştirilmesinde Türkiye’nin Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Ocak 2016 - Haziran 2017	İNGİLTERE-İSVİÇRE	Proje kapsamında Uyum konusunda Türkiye’de rol alabilecek tüm paydaşların yasal, idari, teknik ve kurumsal kapasitelerinin haritalanması ve uluslararası arenada ve AB’de uygulanan etkili politika yaklaşımlarının karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi ve bu politikaların Türkiye bağlamında uygulanabilirliği üzerinde çalışılması hedeflenmektedir.
40	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Operasyonel ve Stratejik Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi _ Faz III	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Nisan 2017 - Kasım 2018	İNGİLTERE	Proje ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün, düzenli göç alanında kapasitesinin güçlendirilmesi, ulusal gönüllü geri dönüş mekanizması kurulması konusunda desteklenmiş, GGM ve geri kabul konularında prosedürlerin geliştirilmesi ve belirli stratejik konularda desteklenmesi sağlanmıştır.
41	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün İltica Karar Verme Kapasitesinin Desteklemesi Projesi _ ASCAP II	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Nisan 2017 - Kasım 2018	İNGİLTERE	Proje ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün uluslararası koruma statüsü belirleme usullerinin ve kararların içerik kalitesi, özel usullerin belirlenmesi ve menşe ülke bilgisinin toplanması ve kullanılmasına yoluyla güçlendirilmesi sağlanmıştır.
42	Türkiye’de İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Tespiti ve Mücadelesi Projesi _ P-TIP	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Mart 2017 - Kasım 2018	İNGİLTERE	Proje ile insan ticareti suçunun farklı biçimleriyle mücadele etmek amacıyla başta Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olmak üzere Türkiye’de insan ticaretiyle mücadele eden ilgili paydaşların

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)						
						kapasitelerinin 4P yaklaşımına (önleme, koruma, kovuşturma ve ortaklık) göre artırılması sağlanmıştır
43	Online bilgi platformu ve göç üzerine farkındalık artırma yoluyla Türkiye'de Uyumun (Göçmen entegrasyonu ve göçmenlerin sosyal uyumu) Güçlendirilmesi için Türkiye'nin Desteklenmesi Projesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Mayıs 2017- Aralık 2018	İNGİLTERE	Kamu farkındalık kampanyaları yoluyla sosyal uyumu artırmanın yanısıra göçmenlerin hakları (haklara erişimleri), yükümlülükleri, Türkiye'nin siyasi, sosyal ve ekonomik sistemi ve kültürü hakkında bilgi ve farkındalıklarını arttırmak ve entegre bilgi kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla Türkiye'de yaşayan göçmen ve mültecilerin uyumunun kolaylaştırılması için GİGM'in kapasitesinin güçlendirilmesine katkı sağlanmıştır.
44	Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yardım Sağlanması İçin Türkiye'ye Destek	AB	—	Aralık 2015 - Aralık 2018	IPA	Proje ile, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere daha etkili hizmet sunabilmek amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün teknik kapasitesinin artırılması ve Suriyelilerin ihtiyaçlarının giderilmesi için mal ve hizmet alımı yapılmıştır.
45	Türkiye'de Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Yabancıların Kişisel Verilerinin Doğrulanması	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	BMMYK	Kasım 2016 - Aralık 2018	BMMYK	Proje, kişilere erişim, randevu, mülakat, danışmanlık, kayıtların güncel tutulması gibi kapsamlı bileşenleri ile Ülkemizde geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin kayıtlarının güncellenmesi hedeflenmiştir.
46	Uluslararası İnsan Hakları Standartları Çerçevesinde Geri Gönderme Merkezlerinin Kapasitelerinin Geliştirilmesinde GİGM'in Çabalarının Desteklenmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Mayıs 2017- Mayıs 2019	İNGİLTERE	Göçmenlerin insan hakları üzerine kılavuz ve kapsamlı eğitimleri yoluyla geri gönderme merkezlerinin işletilmesinden sorumlu İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin insan hakları odaklı yaklaşımlarının ana akımlaştırılması Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, geri gönderme merkezi personele yönelik destek ve merkezlerin materyal ihtiyaçlarının karşılanmasında GİGM'in çabalarının desteklenmesi hedeflenmiştir.
47	Türkiye'deki Göçmenlerin ve Mültecilerin Haklarının Korunması	AB	Avrupa Konseyi	Aralık 2017 - Ocak 2019	İnsan Hakları Güven Fonu (HRTF)	Proje ile GGM'lerdeki idari gözetim koşulları ile ilgili CPT standartları, EC İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi ve EC'nin insan hakları standartları bağlamında göçmenler ve mülteciler ile çalışan GİGM personelinin kapasitesinin geliştirilmesi ve eksikliklerinin tamamlanması hedeflenmiştir.
48	Türkiye'de Göç Politikalarının Geliştirilmesinin Desteklenmesi	AB	ICMPD	Nisan 2017 - Temmuz 2019 (proje Nisan 2019 'da	IPA	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hükümleri çerçevesinde oluşturulacak göç politikalarının hangi yöntemlerle geliştirileceği ve bu konudaki Avrupa Birliği ülkelerindeki iyi uygulamaların araştırılması ve farkındalık artırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)

				uzatma almıştır)		
49	Çocukların Korunması Projesi - Faz I	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	UNICEF	Ocak 2017 - Mayıs 2019	UNICEF	GİGM ve UNICEF arasındaki işbirliği ile çocukların daha iyi korunması amacıyla ulusal sistemin kapasitesinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu işbirliği, sistemsel ve hukuksal boşlukların analiz yoluyla belirlenmesini içerecek olup GİGM personelinin çocuk koruma alanındaki kapasitesinin güçlendirilmesi, farkındalık artırma, sosyal uyum ve kurumlar arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi konularına özel bir önem atfedilmiştir.
50	Türkiye'deki Düzensiz Göçmenlerin Gönüllü Destekli Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Programı	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Mayıs 2017- Mayıs 2019	İNGİLTERE	Tüm Türkiye'de düzensiz göç baskısını azaltmak için 2017-2019 yılları arasında maliyet etkin ve sürdürülebilir bir AVR programının sağlanması ve sıkışmış ve hassas göçmenlerin menşe ülkelerine dönüş için desteklenmesi hedeflenmiştir.
51	Türkiye'de Kalkınmaya Duyarlı Göç Politikalarının Uygulanmasına Destek Projesi _ SIDEM	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Aralık 2017 - Aralık 2019	İSVİÇRE	Proje ile sosyo-ekonomik ve insani gelişmişlik bağlamında Türkiye'nin durumunu göz önünde bulundurarak, bütüncül, uzun vadeli, kalkınmaya duyarlı ve sürdürülebilir bir göç politikası sisteminin oluşturulmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir.
52	AB-Türkiye 18 Mart Mutabakat Zaptının Uygulanmasının Desteklenmesi	AB	Self Implemented	Nisan 2016 - Aralık 2019	IPA	Mutabakat kapsamında adalardan Türkiye'ye geri dönen yabancıların ve Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak hedeflenmiştir.
53	Suriye Krizinin Etkilerinin Azaltılması İçin Ulusal Kurumların Desteklenmesi Projesi	AB	BMMYK	Eylül 2016 - Aralık 2019	IPA - 2014	Koordinasyonu Genel Müdürlüğümüzce, yürütmesi ise BMMYK tarafından yapılan projede Sağlık, Milli Eğitim, Aile ve Sosyal Politikalar ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları paydaş kurumlar olarak yer almıştır.
54	İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin Desteklenmesi Projesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	BMMYK	Ocak 2019 - Aralık 2019	BMMYK	Proje kapsamında 65 ilde geçici koruma ve uluslararası korumaya konu yabancılara yönelik iş ve işlemlerde İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin desteklenmiştir.
55	İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin Desteklenmesi Projesi- Aşama II	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	BMMYK	Ocak 2020 - Aralık 2020	BMMYK	Proje kapsamında 64 ilde geçici koruma ve uluslararası korumaya konu yabancılara yönelik iş ve işlemlerde İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin desteklenmesi amaçlanarak güncelleme, kayıt ve özel ihtiyaç sahibi yabancıların tespit ve yönlendirmesi yapılmıştır.
56	Türkiye'nin İltica Başvurusu Alanında Bölgesel ve Uluslararası Yükümlülüklerle Uyumunun Artırılması	İKİLİ İŞBİRLİĞİ		Mayıs 2017 - Eylül 2020	SIDA	Proje ile uluslararası koruma başvurularının değerlendirilmesi ve sonuçlandırılması sürecinde ve özel ihtiyaç sahipleri, LGBTI, hassas durumdaki yabancılar için ihtiyaçların belirlenerek toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi hedeflenmiştir.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)						
57	Norveç AVRR	NORVEÇ	IOM	Aralık 2019 - Aralık 2020	NORVEÇ	Proje ile 200 göçmenin güvenli ve sürdürülebilir geri dönüşünü ve sosyo-ekonomik yeniden entegrasyonunu kolaylaştırarak Türkiye'nin kapsamlı göç yönetimine katkıda bulunmak ve geliştirmek hedeflenmiştir.
58	Türkiye'nin Ulusal İltica Sisteminin Güçlendirilmesi	AB	BMMYK	Mayıs 2017 - Ocak 2021	IPA - 2013	Proje ile, uluslararası koruma statüsü belirleme sisteminin uluslararası standartlara ve uluslararası insan hakları ve mülteci hukuku prensiplerine uygun olarak güçlendirilmesi, etkin ve adil bir sistemin kurulması ve sürdürülebilir önlemlerle desteklenmesi hedeflenmiştir.
59	Çocukların Korunması Projesi-Faz II	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	UNICEF	Haziran 2019 - Mart 2021 (uzatma ile)	UNICEF	GİGM ve UNICEF arasındaki işbirliği ile çocukların daha iyi korunması amacıyla ulusal sistemin kapasitesinin güçlendirilmesini amaçlanmıştır. Bu işbirliği ile sistemsel ve hukuksal boşlukların analiz yoluyla belirlenmesini içerecek olup GİGM personelinin çocuk koruma alanındaki kapasitesinin güçlendirilmesi, farkındalık artırma, sosyal uyum ve kurumlar arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.
60	Türkiye'de Göç Yönetimini Güçlendirmek için Ek Politikaların ve Tedbirlerin Kullanımının Güçlendirilmesi (SUPREME)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Nisan 2019 - Mart 2021 uzatma ile 31 Mayıs 2021 24 Ay	İNGİLTERE	Bu projeyle göç alanındaki tam teşekküllü çalışmaların tüm vazgeçilmez unsurlarını yapılandırılmış ve tamamlayıcı bir şekilde ele almak amacıyla, Türkiye'deki göç yönetiminin daha da tamamlayıcı bir yaklaşımla güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu proje bir yandan, politikaların ve operasyonel stratejilerin gelişmesini güçlendirmeyi hedeflerken, diğer yandan, gönüllü geri dönüş işlemlerinin iyi işlenmesini ve yeniden entegrasyon politikaları ve programlarının geliştirilmesi olanaklarının araştırılmasını desteklemiştir.
61	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Türkiye'de İdari Gözetime Alternatifler Sisteminin Geliştirmesine Destek Projesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Ağustos 2019 - Mayıs 2021	MATRA	İdari gözetimde alternatiflerin tespiti konusunda araştırmalar yapılması amaçlanmıştır.
62	Türkiye'nin Göç Yönetimi ile İlgili Çalışmalarının Desteklenmesi	AB	IOM	Mayıs 2017 - Mayıs 2021 48 Ay	IPA - 2013	İnsan Hakları temelli bir göç yönetimi sistemi için AB ve uluslararası standartlara uyumlu operasyonel usullerin oluşturulması hedeflenmiştir.
63	İltica Alanında GİGM'in Kurumsal Kapasite ve Politika Geliştirilme Süreçlerinin Desteklenmesi Projesi (PACT)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Nisan 2019 - Mayıs 2021 23 Ay	İNGİLTERE	Proje, 1. Araştırma, Analiz ve Geliştirme başlığı ve 2. Kapasite Geliştirme Başlığı altında 2 bileşenden oluşmaktadır. İlk başlığın altında analizler/raporlar Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma-Suriyeliler altında gerçekleştirilmiştir. 2. başlık altında ise Menşe

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)

						Ülke Bilgisi (MÜB) ile Uluslararası Koruma Büroları (Karar Merkezi) konularında faaliyetler gerçekleştirilmiştir.
64	İnsan Ticareti ile Mücadele Yaklaşımlarının Kriz Durumlarına Entegre Edilmesi Projesi(LEVANT Projesi)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Ocak 2019 - Mayıs 2021 29 Ay	ABD	Proje ile Türkiye, Ürdün, Irak, Lübnan'ın insan ticareti ile mücadele alanındaki kapasitesini artırmak adına çeşitli kurumların personellerine bu alanda eğitim verilmesi hedeflenmiştir.
65	Etkili Uyruk Tespiti İçin Kapasite Geliştirme	AB	---	Mart 2019- Mart 2021 24 Ay + 3 Ay uzatma ile 7 Haziran 2021 bitiş tarihidir.	IPA II - 2014	GİGM'in uyruk belirleme konusundaki kurumsal kapasitesini artırmak, dil analizi sistemi kurmak ve pilot uygulamasını başlatmak amaçlanmıştır. Bu sayede başvuranın ifadesinin, sonuca ulaşmak için yeterli olmadığı durumlarda güvenilirliğin değerlendirilmesine ilişkin kanıt toplamak için bir araç olarak kullanılmıştır.
66	Türkiye'deki Düzensiz Göçmenlerin Gönüllü Destekli Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Programı (AVR - İngiltere)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Mayıs 2019 - Mayıs 2021 24 Ay	İNGİLTERE	Tüm Türkiye'de düzensiz göç baskısını azaltmak için maliyet etkin ve sürdürülebilir bir AVRR programının sağlanması ve sıkışmış ve hassas göçmenlerin menşe ülkelerine geri dönüşleri için desteklenmesi amaçlanmıştır.
67	İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin Desteklenmesi Projesi- Aşama III	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	BMMYK	Ocak 2021 - Aralık 2021 12 Ay	BMMYK	Proje kapsamında 63 ilde geçici koruma ve uluslararası korumaya konu yabancılara yönelik iş ve işlemlerde İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin desteklenmesi amaçlanarak güncelleme, kayıt ve özel ihtiyaç sahibi yabancıların tespit ve yönlendirmesi yapılmıştır.
68	Göç ve Uluslararası Koruma Alanındaki Sivil Toplum ile Teknik İşbirliği	AB	---	Mart 2019 - Mart 2021 24 Ay + 6 Ay uzatma ile Eylül 2021 bitiş tarihidir. 6 ay ek uzatma süresiyle birlikte bitiş tarihi Mart 2022 dir.	IPA II-2014	İltica ve göç alanında faaliyet gösteren STK'ların etkinliğinin ve kapasitelerinin artırılması ve kamu kurumları ile işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Ek-3 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİTEN PROJELERİ (74 ADET)						
69	Türkiye'nin Göç Yönetimi Kapasitesinin Güçlendirilmesi-Norveç AVRR	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Aralık 2020 -Aralık 2021 12 Ay	NORVEÇ	GİGM ve IOM arasındaki işbirliğinin vaka yönetimi ve gönüllü destekli geri dönüş ve yeniden bütünleşme güçlendirilmesini ve GİGM'ne güncel göç istatistiklerinin sağlanması yoluyla kanıt temelli bir göç stratejisinin belirlenmesini destekleyerek Türkiye'nin etkin bir göç yönetimi süreci izlemesine katkı sağlanmıştır.
70	AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşmasının Etkin Uygulanmasına Yönelik "6" Geri Gönderme Merkezinin İnşası	AB	—	Mart 2019 - Ocak 2021 21 Ay verilen uzatmalar ile Şubat 2022 bitiş tarihidir.	IPA II - 2015	AB- Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın en iyi şekilde uygulanması amacıyla, Türkiye'nin geri gönderme merkezi kapasitesinin 2400 kişi daha artırılmasına yönelik, 6 ilde geri gönderme merkezi yapılması planlanmıştır.
71	Zorunlu Geri Dönüş Operasyonları Yürütme Kapasitesinin Güçlendirilmesinin Desteklenmesi Projesi (FRMON)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Temmuz 2021-Nisan 2022 10 Ay	HOLLANDA	Zorla Geri Gönderme işlemlerinin uygulanması için yasal bir çerçeve oluşturulmasına yönelik kapasite geliştirmeye katkıda bulunmak hedeflenmiştir.
72	Türkiye'nin insan Ticaretine Karşı Verdiği Mücadelede GİGM'in Aldığı Kararları ve Kanıta Dayalı Politika Oluşturma Sürecini Desteklemek İçin Türkiye'deki Çocuk Ticareti ve Emek Sömürüsüne Dayalı İnsan Ticareti Konulu Araştırma (İnsan Ticareti Araştırma Laboratuvarı-Türkiye)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Eylül 2020-Mart 2022 19 Ay	İNGİLTERE	Proje Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından kanıta dayalı iş ve işlemlerin yürütülmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda çocuk sömürüsü ve işgücü sömürüsü (sanayi ve tarım) üzerine iki adet saha araştırması öngörülmüştür.
73	GİGM'in Geri Gönderme Merkezleri Kapasitesini Uluslararası İnsan Hakları Standartları Çerçevesinde Güçlendirilmesine Destek Projesi - FAZ II	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Nisan 2019-Eylül 2021 + 6 Ay uzatma ile Mart 2022 24 Ay	İNGİLTERE	Ülkemizde yakalanan düzensiz göçmenlerden idari gözetim altına alınanlara yönelik geri gönderme merkezlerinde sağlanan hizmetlerin devamlılığının sağlanması ve iyileştirmesinin yanında özel ihtiyaç sahibi hassas grupların korunması da amaçlanmıştır.
74	Göç ve Uluslararası Koruma Konularında Kamu Farkındalığının Artırılması	AB	—	Mart 2019 - uzatmalar ile Mayıs 2022 bitiş tarihidir.	IPA II -2014	Proje ile YUKK'un göç yönetimi alanına dikkat çekilerek kamu yöneticileri, yerel yönetimler ve kamuoyunun farkındalığının artırılması amaçlanmıştır.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

SIRA NO	PROJE ADI	PROJE TÜRÜ	UYGULAYICI ORTAĞI	SÜRESİ	FON KAYNAĞI	AÇIKLAMA
1	Türkiye'de Düzensiz Göçmenlerin Destekli Gönüllü Geri Dönüşü ve Yeniden Entegrasyonu (AVRR)	AB	IOM	Aralık 2018- Mayıs 2022 (uzatma ile) 50 Ay	IPA	Düzensiz Göçmenlerin Destekli Gönüllü Geri Dönüşü hedeflenmektedir.
2	Göçmen Mevcudiyet Tespiti Programı (DTM)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	IOM	Eylül 2017 – Aralık 2022 (uzatma ile)	PRM/ECHO/SEM	Göçmen İzleme Programı Türkiye'deki göçmen mevcudiyetini takip etmek, bununla ilgili veri tabanı oluşturmak ve raporlama yapmak için tasarlanmıştır. Projenin amacı ülkedeki göçmen mevcudiyeti hakkındaki verileri derlemek ve bu bilgiyi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün ve uygun görülmesi halinde insani yardım kuruluşlarının kullanımına sunmaktır. Ağrı, Çorum, İzmir, Sakarya, Aksaray, Edirne, Kahramanmaraş, Samsun, Aydın, Eskişehir, Kırklareli, Şanlıurfa, Bilecik, Gaziantep, Kocaeli, Trabzon, Burdur, Hatay, Konya, Van, Bursa, Isparta, Mersin, Yalova, Çanakkale, İstanbul'da çalışma yapılmıştır ve Adana, Ankara, Çankırı, Denizli, Kırıkkale, Kilis, Sivas, Tokat illerinde de yapılması planlanmaktadır.
3	Geri Gönderme Merkezlerinin Bakım ve Onarımı ile Tefrişatı	AB	—	Aralık 2018- Aralık 2022 (uzatma ile)	IPA-2014	Proje kapsamında, GGM lerin tadilat ve tefrişatının yapılması hedeflenmiştir.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

4	AB- Türkiye Geri Kabul Anlaşmasının Etkin Uygulanması Yönelik 6 Geri Gönderme Merkezinin Tefrişat	AB	—	Ekim 2020- Ekim 2022 24 Ay	IPA-2016	Proje ile AB- Türkiye Geri Kabul Anlaşması'nın en iyi şekilde uygulanması amacıyla geri gönderme merkezlerinin tefrişatlarının tamamlanması hedeflenmektedir.
5	İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin Desteklenmesi Projesi- Aşama-IV	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	BMMYK	Ocak 2022 - Aralık 2022 12 Ay	BMMYK	Proje kapsamında belirlenecek illerde geçici koruma ve uluslararası korumaya konu yabancılara yönelik iş ve işlemlerde İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin desteklenmesi amaçlanarak güncelleme, kayıt ve özel ihtiyaç sahibi yabancıların tespit ve yönlendirmesi yapılmaktadır.
6	Türkiye'deki Yabancıların ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Hakları Açısından Korunmasının Güçlendirilmesi	AB	Avrupa Konseyi	Ocak 2020 – Aralık 2022 (uzatma ile)	Horizontal Facility (HRII)	Proje, insan ticareti ile düzensiz göçün önlenmesi gibi belli alanlarda kapasite geliştirme faaliyetlerinin yapılmasını öngörmektedir.
7	Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimleri	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ASAM	Ekim 2020-Ekim 2021 (uzatma ile ASAM işbirliğinde yürütülen faaliyetler Nisan	İNGİLTERE	Yasal kalış hakkına sahip tüm yetişkin yabancıların ülkemizdeki sosyal, ekonomik ve kültürel hayata uyumlarının kolaylaştırılması amacıyla, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü işbirliğiyle 8 saatlik Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitim Programı geliştirilmiştir.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

				2023, IOM işbirliğinde yürütülen faaliyetler Ağustos 2022)		
8	Türkiye’de Sosyal Uyum	AB	IOM	Ağustos 2020- Ağustos 2022 24 Ay	IcSP	Proje ile Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı Bilgilendirme bileşeninde yer alan yabancıların hak ve hizmetlere erişimleri ile Türkiye’de yaşam hakkında doğru bilgilendirilmesinin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yabancıları da kapsayacak şekilde iyileştirilmesi, kamu kurum ve kuruluşları tarafından hâlihazırda yürütülen bilgilendirme mekanizmalarının yenilikçi araçlarla iyileştirilerek sağladığı etkilerin genişletilmesi ve yabancıların ülkeye gelmeden önce etkin bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır.
9	Düzensiz Göçmenlerin Yönetimi, Kabulü ve Barınması Konusunda GİGM’in Desteklenmesi	AB	GİGM	Aralık 2019-Eylül 2022 33 Ay	IPA	Proje ile düzensiz göçmenlerin güvenli ve sağlıklı transferinin sağlanması, GGM’lerde nitelikli personel tarafından kalan düzensiz göçmenlere kaliteli hizmet sağlanması ile uygun fiziksel koşullarda düzensiz göçmenlerin barındırılması amaçlanmaktadır.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

10	Geri Gönderme Merkezlerinin Kapasitelerinin Desteklenmesi ve İdari Gözetime Alternatif Tedbirlerin Geliştirilmesi	AB	BMMYK IOM	Şubat 2021-Şubat 2024 36 Ay	IPA	Proje ile GGM'lerin kurumsal kapasitesinin desteklenmesi, GGM'lerde hak ve hizmetlere erişim için prosedürel tedbirlerin güçlendirilmesi ve idari gözetime alternatif uygulamalar için araştırılması hedeflenmektedir.
11	Çocukların Korunması Projesi Faz -III	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	UNICEF	Nisan 2021-Aralık 2022 21 Ay	UNICEF	2025 yılına kadar, çocuk ve ailelerin çok boyutlu kırılganlıklarına, bütünleşmiş ve şoklara karşı duyarlı şekilde daha iyi yanıt veren politika ve program tasarlamak, uygulamak ve izlemek için ulusal sosyal koruma sisteminin artırılması hedeflenmektedir.
12	Türkiye'de Geri Dönüş Danışmanlığı Kapsasitesinin Geliştirilmesinin Desteklenmesi (ReCONNECT)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Mayıs 2021-Mayıs 2023 24 Ay	İSVİÇRE	Türkiye'nin ulusal destekli gönüllü geri dönüş (N-AVR) sistemi, geri dönüş politikası ve stratejisinin uygulamasını desteklemek, Gönüllü geri dönüşe bilinçli bir şekilde karar vermeleri açısından düzensiz göçmenlere destek olmak için geri dönüş danışmanlarının kapasitelerini geliştirmek, Geri dönüş öncesi aşamada kurumsal kapasiteleri arttırmak ve Gönüllü geri dönüş sayılarını arttırmak üzere operasyonel kapasiteleri geliştirmek hedeflenmektedir.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

13	Türkiye'deki Düzensiz Göçmenlerin Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyonun Sağlanması (AVRR)	AB	IOM	Haziran 2021 - Kasım 2023 30 Ay	IPA II - 2016	Proje ile Türkiye'de özellikle hassas durumdaki sıkışmış göçmenlerin kapsamlı ve sürdürülebilir gönüllü geri dönüşleri ile yeniden entegrasyonlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Proje dokümanlarının Kasım ayı içerisinde teslim edilmesi planlanmaktadır.
14	N-AVRR -Türkiye'de Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Entegrasyon Programının Uygulanmasına Destek Verilmesi	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Eylül 2021- Ağustos 2024 36 Ay	HOLLANDA, DANİMARKA ve NORVEÇ	Türkiye'de Ulusal Destekli Gönüllü Geri Dönüş sisteminin uygulanmasına destek verilmesi ve bu sistemin daha da güçlendirilmesi yoluyla düzensiz göçmenlerin gönüllü, insan onuruna yaraşır ve kalıcı biçimde geri gönderilmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.
15	Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Türkiye Ekonomisine Etki Analizi (ECOIMPACT)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Ocak 2022- Eylül 2022 9 Ay	İSVİÇRE	Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin, seçilen illerdeki ekonomik etkisinin değerlendirilmesi, gelecekteki politika programları için kanıta dayalı bölgesel politika önerileri sunulması ve bulunan sonuçlar ile ekonomik etkinin ulusal düzeydeki etkisinin değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

16	Ulusal Sığınma Prosedürlerinin Etkinliğinin Uluslararası Standartlar ve Ulusal Mevzuata Uygun Olarak Kuvvetlendirilmesi	AB	BMMYK	Aralık 2021 - Aralık 2024 36 Ay	IPA II -2020	Projenin temel yapısı iki ana bileşenden oluşmaktadır. İlk ve esas bileşen, kurumsal ve ulusal politika ve strateji geliştirme süreçlerine destek verilmesi için ‘Geçici Koruma ve Suriyeliler’ ve ‘Uluslararası Koruma Sisteminin İşleyişi’ konularında araştırma, analiz, bölgesel gelişmelerin gözlemlenmesi ve projeksiyon çalışması yapılması ve senaryo ve öneriler geliştirmesini içermektedir. İkinci bileşen kapasite geliştirme üzerine olup, ulusal menşe ülke bilgisi sisteminin, özellikle kurum dışı ortaklarla işbirliği mekanizmaları geliştirilmesi açısından, desteklenmesini ve ‘Uluslararası Koruma Büroları (UKB’ler)’ modelinin tam olarak işlev kazanması sürecinde doğacak ihtiyaçlara destek verilmesini içermektedir.
17	Düzensiz Göçü Tamamlayıcı Faaliyetler Aracılığıyla Önlemek İçin Menşe Ülke ve Stratejik Ortaklarla İşbirliğini Güçlendirme Projesi (COMPLEMENT)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Nisan 2022-Eylül 2023 18 Ay	İNGİLTERE	Projenin genel amacı, düzensiz göçle mücadelede Göç İdaresi Başkanlığının ve Türk kolluk kuvvetleri gibi stratejik ortaklarının operasyonel kapasitelerini daha da güçlendirmek; Türkiyede etkili ve gelişmiş göç yönetimini sağlamak ve düzensiz göçü önlemek için Türkiye ile başlıca menşe ülkeleri ile arasındaki bölgesel işbirliğini güçlendirmek.

Ek-4 GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN DEVAM EDEN PROJELERİ (19 ADET)

18	Türkiye’de Düzenli Göç Politika Çerçevesini Geliştirmek amacıyla Analiz ve Operasyonel Kapasitenin Güçlendirilmesi (ANAPOL)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Nisan 2022- Eylül 2023 18 Ay	İNGİLTERE	Tü+A103:I103rkiye’de kanıta dayalı ve veriye dayalı bir göç politikası ve stratejisi geliştirmek amacıyla düzenli göç alanında operasyonel ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi hedeflenmektedir.
19	Kalkınmaya Duyarlı Sürdürülebilir Göç Yönetimi Politikaları Uygulanmasına Destek Projesi (SUMMIT)	İKİLİ İŞBİRLİĞİ	ICMPD	Temmuz 2019 - Ekm 2022 (uzatma ile)	İSVİÇRE	Merkezi ve bölgesel düzeyde, göç ve kalkınma alanına yönelik (özellikle girişimcilik ve işgücü piyasasına entegrasyon odağında) kurumsal bilgi birikimini arttırmak ve stratejik politikalar çerçevesini formüle ederek kalkınmaya duyarlı göç politikalarının uygulanmasının desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca belirlenen sektörlerde, bölgesel düzeyde işgücü piyasasına entegrasyon tedbirleri geliştirmek bununla birlikte göç ve entegrasyon alanında (özellikle işgücü piyasasına entegrasyon odağında) proje girişimlerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Ek-5 AB'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT)

AB'nin, mülteciler hususundaki çalışmalarının eşgüdüm içerisinde icra edilmesi maksadıyla, 24 Kasım 2015 tarihli komisyon kararı Türkiye'deki Mülteciler için Yardım Programını (FRIT) uygulaya koymuştur¹ (AB Komisyonu, Brüksel, 30.04.2019 COM(2020) 162 son). Yardım Programı AB'nin,

- İnsani Yardım,
- Avrupa Birliği Komşuluk Aracı,
- Kalkınma İşbirliği Aracı,
- Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
- İstikrar ve Barışa Katkı Aracı, fonlarından sağlanmaktadır.

FRİT için toplam bütçe 6 milyar avrodur, iki etap halinde uygulanması ön görülen projeler için 2021 yılına kadar il 3 milyar avroluk bölümü ve en geç 2025 yılı ortasına kadar ikinci diliminin harcanması ön görülmüştür (FRIT, 31.12.2022). FRIT yardımlarının %59'u kalkınma projelerine %41'i İnsani Yardımlara yönlendirilmiştir. Projelerin ayrıntılı durumu online olarak ulaşılabilmekte olup ilave bilgilere dip notta yer alan adresten ulaşılabilir².

¹ AB Komisyonunun, C (2015) 9500 sayılı ve 24.11.2015 tarihli Birliğin ve Üye Devletlerin çalışmalarında bir koordinasyon mekanizması aracılığıyla eşgüdümün sağlanmasına ilişkin Komisyon Kararını tadil eden C (2016) 855 sayılı ve 10.2.2016 tarihli Komisyon Kararı uyarınca: Türkiye'deki Mülteciler için Yardım Programı.

² https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/facility_table.pdf

Tablo Ek-5-1
AB'nin FİRİT kapsamında Türkiye'de Yürüttüğü Projeler Detayı (31.12.2022)

EU Facility for Refugees in Turkey
List of projects committed/decided, contracted, disbursed

The EU Facility has a total budget of €6 billion for humanitarian and development actions: €3 billion for 2016-2017 and €3 billion for 2018-2019¹. Both tranches combined, all operational funds have been committed and contracted and €5 billion disbursed.

Second tranche of €3 billion for 2018-2019

Funding Instrument	Implementing Partner	Priority area	Title & Description	Amount Committed in €	Amount Contracted in €	Disbursements to projects in €
HIP Turkey 2019	UNFPA	Protection	Improving access of most vulnerable refugees to Social Services in Turkey	234.322	234.322	234.322
HIP Turkey 2019	Relief International	Health	STAT - Supporting transition and access in Turkey for specialized health services	4.765.678	4.765.678	4.765.678
HIP Turkey 2019	UNHCR	Protection	Access to protection and services for refugees and asylum seekers in Turkey	23.929.195	23.929.195	23.929.195
HIP Turkey 2019	Deutsche Welthungerhilfe (WHH)	Basic Needs	PIPS II – Provision of Integrated Protection Services in Mardin and Diyarbakir	2.000.000	1.849.302	1.849.302
HIP Turkey 2019	UNICEF	Education	Support for school enrolment for vulnerable refugee children in Turkey	12.833.114	12.833.114	10.266.491
HIP Turkey 2019	International Federation of the Red Cross Societies (IFRC)	Basic Needs	ESSN III – Emergency Social Safety Net	500.000.000	500.000.000	490.000.000
HIP Turkey 2019	WFP	Basic Needs	ESSN II – Emergency Social Safety Net	349.364.022	349.364.022	349.364.022
HIP Turkey 2019	World Vision	Protection	Providing information and protection assistance to vulnerable refugees in Turkey	1.800.000	1.722.316	1.722.316
HIP Turkey 2019	Danish Refugee Council	Protection	Addressing protection risks of displacement affected populations in Turkey through targeted initiatives	3.700.000	3.688.362	3.688.362
HIP Turkey 2019	Concern Worldwide	Protection	Emergency Protection and Resilience Building for Refugees in Southeast Turkey	3.000.000	2.867.735	2.867.735

¹ Operational projects shall be committed by 31/12/2019 and contracted by 31/12/2020. Administrative expenditure, ECHO technical assistance, communication, monitoring, evaluation and audit expenditure may be committed and contracted during the entire lifespan of the Facility.

HIP Turkey 2019	Médecins du monde	Health	Improving the wellbeing of refugees and migrants in Turkey by empowering them and facilitating access to sustainable and quality health services	5.000.000	4.611.000	4.611.000
HIP Turkey 2019	UNICEF	Education	CCTE II - Conditional Cash Transfer for Education	70.000.000	70.000.000	70.000.000
HIP Turkey 2019	UNFPA	Protection	Better access to protection services for the most vulnerable refugee groups in Turkey	2.400.000	2.396.951	2.396.951
HIP Turkey 2018+2019	GOAL	Protection	LINK - Facilitating marginalized and vulnerable populations access to services in Ankara, Gaziantep and Sanliurfa provinces	3.500.000	3.437.950	3.437.950
HIP Turkey 2018	Save The Children	Protection	Strengthened protection and wellbeing among refugee children, youth and adults in Istanbul and Ankara	2.500.000	2.366.002	2.366.002
HIP Turkey 2018+2019	Diakonie	Protection	Enhancing protection of at-risk and marginalized refugees in Turkey through improved access to services	5.800.000	5.534.804	5.534.804
HIP Turkey 2018	Deutsche Welthungerhilfe (WHH)	Protection	Coordinated and integrated protection assistance for refugees living in Ankara, Bilecik, Eskisehir, Istanbul, Kutahya and Van	3.500.000	3.292.829	3.292.829
HIP Turkey 2018	Concern Worldwide	Protection	Emergency Protection and Resilience Building for Refugees in Turkey (Sanliurfa, Adiyaman and Malatya)	2.500.000	2.492.709	2.492.709
HIP Turkey 2018	UNHCR	Protection	Protection and improved access to services for refugees and asylum seekers in Turkey	8.100.000	8.100.000	8.100.000
HIP Turkey 2018+2019	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)	Protection	Leave No One Behind - Support to Localised Assistance Interventions	12.250.000	12.250.000	11.991.169
HIP Turkey 2018+2019	Relief International	Health	Strengthening Access to Specialized Health Services for Refugees in Turkey	7.900.000	7.900.000	7.900.000
HIP Turkey 2018	CARE	Health	Urgent protection assistance for refugees in Turkey (Phase IV)	5.000.000	4.999.148	4.999.148
HIP Turkey 2018+2019	International Medical Corps (IMC)	Health	Improving the Physical and Mental Wellbeing of Refugees in Turkey	2.900.000	2.874.059	2.874.059
HIP Turkey 2018	UNFPA	Protection	Improving access of Rural Refugees to Health and Protection Services in Turkey	3.300.000	3.286.866	3.286.866
ECHO Support Line		Administrative Expenditure	Administrative expenditure covers, inter alia, expenditure on external personnel and other costs relating to training, conferences and meetings; reimbursement of participants in committee meetings, IT-costs, rent and other building costs	4.916.607	4.916.607	4.759.139
ECHO Operational Line		Technical Assistance	Costs related to the ECHO technical assistance on the ground, including technical experts, building rentals and supplies	5.657.893	5.657.893	5.122.053
Sub-total humanitarian assistance				1.046.850.831	1.045.370.864	1.031.852.102

Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) Special Measure 2019 on health, protection, socio-economic support and municipal infrastructure ²	Ministry of Family, Labour and Social Services	Protection	Increase Accessibility of the Social Services by the Most Vulnerable Segments of the Turkish Citizens and Persons under Temporary Protection (PuTPs) and Persons under International Protection (PuIPs)	20.000.000	20.000.000	15.874.875
	Ministry of Health	Health	SIHHAT 2 – direct grant to the Ministry of Health	210.000.000	210.000.000	149.967.340
	Council of Europe Development Bank (CEB)	Health	Health infrastructure / equipment	90.000.000	90.000.000	33.256.945
	Ministry of Family, Labour and Social Services	Socio-economic support	Improving the living standards of the most vulnerable refugees through basic needs support (C-ESSN)	245.000.000	245.000.000	191.685.397
	International Centre for Migration Policy Development (ICMPD)	Socio-economic support	ENHANCER – Enhancement of Entrepreneurship Capacities for Sustainable Socio-Economic Integration	32.502.249	32.502.249	12.269.315
	Expertise France	Socio-economic support	VET4JOB – Improving the employment prospects for the Syrian refugees and host communities by high-quality VET and apprenticeship in Turkey	30.000.000	30.000.000	12.333.948
	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Socio-economic support	Social and Economic Cohesion through Vocational Education in Turkey –II	75.000.000	75.000.000	20.000.000
	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Socio-economic support	Empowering the private sector to foster social and economic cohesion in Turkey	75.000.000	75.000.000	21.276.200
	The World Bank	Socio-economic support	Agricultural employment support for refugees and Turkish citizens through enhanced market linkages project	50.217.751	50.217.751	16.740.000
	The World Bank	Socio-economic support	Support to transition to labour market project	80.000.000	80.000.000	23.000.000
	The World Bank	Socio-economic support	Formal Employment creation project	80.000.000	80.000.000	10.000.000
	The World Bank	Socio-economic support	Social Entrepreneurship, empowerment and cohesion in refugee and host communities in Turkey project	42.280.000	42.280.000	42.280.000
	Agence française de développement (AFD)	Municipal infrastructure	Construction and rehabilitation of water supply and waste water systems and related soft measures to improve water management efficiency	214.821.680	214.821.680	37.376.136
	The World Bank	Municipal infrastructure	Municipal services improvement project	140.178.320	140.178.320	40.000.000
	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Municipal infrastructure	Strengthening the vulnerable young by better and inclusive sport and youth infrastructure	25.000.000	25.000.000	25.000.000
IPA Special Measure on Education 2018 ³	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Education infrastructure	Education for all in times of crisis III	100.000.000	100.000.000	20.000.000
	Turkish Ministry of National Education (MoNE)	Education	PIKTES II – Promoting Integration of Syrian Kids into Turkish Education System	400.000.000	400.000.000	355.035.342
IPA Support	Various	Monitoring and	Support Measure to ensure tracking and measuring results,	11.340.000 ⁴	7.664.138	3.831.208

² https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/annexes/c_2019_5454_f1_annex_en_v2_p1_1040405.pdf

³ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/amendment_annex_c_2018_8254_f1_annex_en_v3_p1_1001797.pdf

⁴ Due to its nature this expenditure may be contracted also beyond 2020 during the implementation of the Facility

Measure 2019		Evaluation, Audit, Communication	evaluations and verification of the proper use of funds, and communication on the implementation of funded interventions			
IPA Administrative expenditure		Administrative Expenditure ⁵	Expenditure on external personnel and other costs relating to training, conferences and meetings; reimbursement of participants in committee meetings, IT-costs, rent and other building costs	2.376.283 ⁶	2.376.283	1.878.560
Sub-total development assistance				1.923.716.283	1.920.040.421	1.031.805.265
Subtotal				2.970.567.114	2.965.411.285	2.063.657.367
<i>Balance of the administrative expenditure, ECHO technical assistance, communication, monitoring, evaluation and audit expenditure which remains to be committed/contracted</i>				29.432.886	34.588.716	
Total				3.000.000.000	3.000.000.000	2.063.657.367
<i>Including the balance of ongoing administrative expenditure, ECHO technical assistance and monitoring, evaluation and audit expenditure</i>						

First tranche of €3 billion for 2016-2017

Funding Instrument	Implementing partner	Priority area	Description	Amount Committed in €	Amount Contracted in €	Disbursements to projects in €
HIP Turkey 2017 ⁷	International Federation of the Red Cross Societies (IFRC)	Protection	Responding to Protection Needs of Refugees in Turkey	7.326.343	7.326.343	7.326.343
HIP Turkey 2017	Médecins du Monde	Health	Strengthen the longer-term resilience of refugees and migrants by improving the level of their emotional, mental, and physical wellbeing	8.972.049	8.972.049	8.972.049
HIP Turkey 2017	UNICEF	Education	Increased access to non-formal learning programmes easing the way back to formal education for vulnerable refugee children in Turkey	12.500.000	12.500.000	12.500.000
HIP Turkey 2017	WFP	Basic Needs	ESSN II – Emergency Social Safety Net ⁸	650.000.000	650.000.000	650.000.000
HIP Turkey 2017	UNICEF	Education	CCTE – Conditional Cash Transfer for Education	50.000.000	50.000.000	50.000.000
HIP Turkey 2017	UNHCR	Protection	Protection and improved access to services for refugees and asylum seekers in Turkey	25.000.000	25.000.000	25.000.000
HIP Turkey 2017	Deutsche Welthungerhilfe (WHH)	Protection	PIPS I – Providing Integrated protection services for the most vulnerable refugees	2.654.182	2.654.182	2.654.182
HIP Turkey 2017	UNFPA	Protection	Improving access of most vulnerable refugees to Social Services in Turkey	6.945.852	6.945.852	6.945.852
HIP Turkey 2017	Relief International	Health	SASH II – Strengthening Access to Specialized Health Services for Refugees in Turkey	2.927.014	2.927.014	2.927.014
HIP Turkey 2017	UNFPA	Health	Improving access of most vulnerable refugees, particularly women, girls and key refugee groups to Sexual Reproductive Health (SRH) and better protection services including Sexual and Gender Based Violence (SBGV) in Turkey	14.567.034	14.567.034	14.567.034

HIP Turkey 2016 ⁹	Danish Refugee Council	Protection	Proactive Actions to reduce protection vulnerabilities among displaced populations in Turkey	7.999.148	7.999.148	7.999.148
HIP Turkey 2016	CARE	Protection	Urgent protection assistance for refugees in Turkey	3.720.000	3.720.000	3.720.000
HIP Turkey 2016	World Vision	Protection	Providing information and protection assistance to vulnerable refugees in Turkey, and linking them to protection services.	3.136.342	3.136.342	3.136.342
HIP Turkey 2016	International Medical Corps (IMC)	Protection Health	Provision of lifesaving health, physical rehabilitation, mental health, GBV and protection services in Turkey	3.498.483	3.498.483	3.498.483
HIP Turkey 2016	Médecins du Monde	Health	Contribute to sustainable integration of refugees into host population	3.000.000	3.000.000	3.000.000
HIP Turkey 2016	WHO	Health	Supporting adapted and culturally sensitive healthcare services to refugees and migrants in Turkey	9.641.130	9.641.130	9.641.130
HIP Turkey 2016	Relief International	Health	SASH - Strengthening Access to Specialized Health Services in Turkey for Conflict-Affected Syrians	4.000.000	4.000.000	4.000.000
HIP Turkey 2016	UNICEF	Education	CCTE - Conditional Cash Transfer for Education project	34.000.000	34.000.000	34.000.000
HIP Turkey 2016	Mercy Corps	Protection	Refugee Protection Response in Turkey	4.000.000	4.000.000	4.000.000
HIP Turkey 2016	WFP	Basic Needs	ESSN - Emergency Social Safety Net	348.000.000	348.000.000	348.000.000
HIP Turkey 2016	Danish Refugee Council	Protection Health	Proactive Actions to Prevent Sexual and Gender Based Violence in South East Turkey	800.000	800.000	800.000
HIP Turkey 2016	Diakonie	Protection	Enhancing access to effective services and protection for people of concern in Turkey	3.834.288	3.834.288	3.834.288
HIP Turkey 2016	International Medical Corps (IMC)	Health	Provision of lifesaving health care and strengthening the protection environment of the most vulnerable refugees in southern Turkey.	2.400.000	2.400.000	2.400.000
HIP Turkey 2016	UNICEF	Protection	Increased access to protection and basic needs support for vulnerable refugee children and families	8.000.000	8.000.000	8.000.000
HIP Turkey 2016	Federation Handicap	Health	A multi-stakeholders and multi sectoral response mechanism improves the access to inclusive and	2.000.000	2.000.000	2.000.000

			quality services for the most vulnerable Syrian and non-Syrian refugees including people with disabilities in Turkey (Izmir and Istanbul city)			
HIP Turkey 2016	Concern Worldwide	Education	Emergency Humanitarian Response for Syrian Refugees in Turkey	2.988.941	2.988.941	2.988.941
HIP Turkey 2016	UNHCR	Protection	Providing protection and durable solutions to refugees and asylum seekers in Turkey	43.251.517	43.251.517	43.251.517
HIP Turkey 2016	UNFPA	Protection Health	Support to most vulnerable Refugee women and girls to access Sexual Reproductive health (SRH) and Sexual and Gender Based Violence (SGBV) Services.	9.000.000	9.000.000	9.000.000
HIP Turkey 2016	IOM	Protection Education	Enhancing Protection in the humanitarian response in Turkey through better addressing basic needs, supporting access to education and integrated service provision	8.000.000	8.000.000	8.000.000
HIP Regional Syria Crisis ¹⁰	WFP	Basic Needs	Food Assistance to Vulnerable Syrian Populations in Turkey Affected by Conflict in Syria	40.000.000	40.000.000	40.000.000
HIP Regional Syria Crisis	Diakonie	Protection Basic Needs	Unconditional Cash Assistance and Protection for Out-of-camp and Newcomer Syrian and Iraqi Refugees Settled in Southeast Turkey	5.500.000	5.500.000	5.500.000
HIP Regional Syria Crisis	GOAL	Protection Health	Improving the Health and Protection of Vulnerable Syrian and Marginalized Migrants in Southern Turkey	1.473.519	1.473.519	1.473.519
HIP Regional Syria Crisis	Danish Refugee Council	Protection	Humanitarian Response to Syrian Vulnerable Refugees in Southern Turkey	4.493.974	4.493.974	4.493.974
HIP Regional Syria Crisis	World Vision	Protection	Providing life-saving food, non-food and protection support to vulnerable refugees and host families in Turkey	1.758.531	1.758.531	1.758.531
HIP Regional Syria Crisis	WHO	Health	Supporting adapted and culturally sensitive healthcare services for Syrian refugees in Turkey	2.000.000	2.000.000	2.000.000
HIP Regional Syria Crisis	International Medical Corps (IMC)	Health	Improving the Well-being of Syrian Refugees through Physical Rehabilitation, Protection Mechanisms and Primary Health Care Services in Southern Turkey	2.961.875	2.961.875	2.961.875
HIP Regional Syria Crisis	CARE	Protection Basic Needs	Urgent Basic Humanitarian Assistance and Coordination of Information Needs for Syrian Refugees in Turkey	4.548.507	4.548.507	4.548.507
HIP Regional Syria Crisis	International Federation of the	Protection Education	Turkey Population Movement	8.000.000	8.000.000	8.000.000

	Red Cross Societies (IFRC)					
HIP Regional Syria Crisis	Relief International	Health	LEAP - Lifesaving Emergency Assistance for Protracted Conflict in Syria; CCHP - Critical Comprehensive Health Provision for Syrian Refugees in Gaziantep and Şanlıurfa	2.000.000	2.000.000	2.000.000
HIP Regional Syria Crisis	Federation Handicap	Health	Emergency intervention for the most vulnerable Syrian refugees	2.463.365	2.463.365	2.463.365
HIP Regional Syria Crisis	Deutsche Welthungerhilfe (WHH)	Protection Basic Needs	Addressing the Issue of Food Insecurity through Cash Card Assistance in Turkey	2.600.000	2.600.000	2.600.000
HIP Regional Syria Crisis	Mercy Corps	Protection Basic Needs	Aegean Region Camp: Turkey Emergency Refugee Response Programme	3.000.000	3.000.000	3.000.000
HIP Regional Syria Crisis	IOM	Protection	Multisectoral Assistance to Syrian Refugees Displaced by the Conflict in Turkey and Provision of Humanitarian Assistance to Migrants Rescued at Sea	1.900.000	1.900.000	1.900.000
HIP Regional Syria Crisis	Médecins du Monde	Health	Provision of Medical Relief to Refugees and Migrants in Turkey through Direct Support to Health Facilities and Implementing Partners	2.977.918	2.977.918	2.977.918
HIP Regional Syria Crisis	Concern Worldwide	Basic Needs	Humanitarian Emergency Response to Syria Crisis	3.400.000	3.400.000	3.400.000
HIP Regional Syria Crisis	IOM	Protection	IOM's Whole of Syria humanitarian assistance programme for vulnerable Syrians affected by the crisis	700.000	700.000	700.000
HIP Regional Syria Crisis	UNHCR	Protection	Emergency support to refugees and asylum seekers in the Western Balkans	400.000	400.000	400.000
HIP Regional Syria Crisis	IFRC	Protection	Western Balkans Population Movement	120.000	120.000	120.000
ECHO Support Line		Administrative Expenditure	Administrative expenditure covers, inter alia, expenditure on external personnel and other costs relating to training, conferences and meetings; reimbursement of participants in committee meetings, IT-costs, rent and other building costs	7.524.060	7.524.060	7.524.060
ECHO Operational Line		Technical Assistance	Costs related to the ECHO technical assistance on the ground, including technical experts, building rentals and supplies	8.845.736	8.845.736	7.114.867

Sub-total humanitarian assistance				1.388.829.808 ¹¹	1.388.829.808	1.387.098.939
Instrument contributing to Stability and Peace	IOM	Migration Management	Enhancing the capacity of the Turkish Coast Guard to carry out search and rescue operations	20.000.000	20.000.000	20.000.000
EU Regional Trust Fund in Response to the Syrian Crisis (EUTF) ¹²	UNICEF	Education	Generation Found: EU Syria Trust Fund - UNICEF Partnership	36.950.286	36.950.286	36.950.286
EUTF	Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ)	Socio-economic support, education	Qudra – Resilience for Syrian Refugees, IDPs and host communities in response to the Syrian and Iraqi crises	18.207.812	18.207.812	18.207.812
EUTF	Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD)	Higher Education	HOPEs – Higher and further education opportunities and perspectives for Syrians	2.700.000	2.700.000	2.700.000
EUTF	Stichting SPARK	Education	Access to Higher Education for Syrian Refugees and IDPs to prepare for post-conflict reconstruction of Syria and integration in host communities	5.969.655	5.969.655	5.969.655
EUTF	Danish Red Cross	Health, Socio-economic support	Addressing Vulnerabilities of Refugees and Host Communities in Five Countries Affected by the Syria Crisis	32.399.356	32.399.356	32.399.356
EUTF	WHO	Health	Improved access to health services for Syrian refugees in Turkey	11.204.202	11.204.202	11.204.202
EUTF	Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (ASAM)	Socio-economic support	Enhanced Support to Asylum Seekers Affected by the Syrian and Iraqi Crises in Turkey	9.937.867	9.937.867	9.937.867
EUTF	Concern Worldwide	Education Socio-economic Support	Building Tomorrow (BT) – Quality Education and Livelihoods Support for Syrians under Temporary Protection in Turkey	17.280.000	17.280.000	16.910.166
EUTF	UNDP	Socio-economic support	TRP – UNDP Turkey Resilience Project in response to	50.000.000	50.000.000	50.000.000

			the Syria Crisis			
EUTF	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	Socio-economic support	Living and Working Together: Integrating SuTPs to Turkish Economy	15.000.000	15.000.000	13.352.965
EUTF	UN Women	Socio-economic support	Strengthening the Resilience of Syrian Women and Girls and Host Communities in Iraq, Jordan and Turkey	5.529.078	5.529.078	5.529.078
EUTF	UNICEF	Education	Education and protection programme for vulnerable Syrian and host community children, in Lebanon, Jordan and Turkey	31.382.891	31.382.891	31.382.891
EUTF	ILO	Socio-economic support	Job Creation and Entrepreneurship Opportunities for Syrians under Temporary Protection and Host Communities in Turkey	11.610.000	11.610.000	11.591.158
EUTF	Stichting SPARK	Education	Higher Education for Syrians under Temporary Protection and Disadvantaged Host Communities in Turkey	4.860.615	4.860.615	4.860.615
EUTF	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Education Infrastructure	Clean Energy and Energy Efficiency Measures for host communities in Turkey with Syrians under Temporary Protection	40.000.000	40.000.000	39.800.000
IPA Special Measure 2 (April 2016)	Turkish Directorate General for Migration Management (DGMM)	Migration Management	Support to the Implementation of the EU-Turkey Statement of 18 March 2016	60.000.000	60.000.000	60.000.000
IPA Special Measure 3 (July 2016)	Turkish Ministry of National Education (MoNE)	Education	PIKTES I - Promoting Integration of Syrian Children into Turkish Education System	300.000.000	300.000.000	297.838.560
IPA Special Measure 3 (July 2016)	Ministry of Health	Health	SIHHAT I - Improving the health status of the Syrian population under temporary protection and related services provided by Turkish Authorities	300.000.000	300.000.000	297.484.706
IPA Special Measure 3 (July 2016)	The World Bank	Socio-economic support	Employment Support for Syrians under Temporary Protection and Host Communities	50.000.000	50.000.000	50.000.000
IPA Special Measure 3 (July 2016)	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Socio-economic support	Social and Economic Cohesion through Vocational Education	50.000.000	50.000.000	48.550.000

IPA Special Measure 3 (July 2016)	The World Bank	Socio-economic support	Strengthening Economic Opportunities for Syrians Under Temporary Protection and Host Communities in Selected Provinces	5.000.000	5.000.000	4.500.000
IPA Special Measure 3 (July 2016)	The World Bank	Education Infrastructure	Education infrastructure for Resilience Activities in Turkey	150.000.000	150.000.000	150.000.000
IPA Special Measure 3 (July 2016)	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)	Education Infrastructure	Education for all in times of crisis II	255.000.000	255.000.000	231.200.000
IPA Special Measure 3 (July 2016)	Council of Europe Development Bank	Health Infrastructure	Health infrastructure in Kilis	50.000.000	50.000.000	50.000.000
IPA Special Measure 3 (July 2016)	Agence française de développement (AFD)	Health Infrastructure	Construction of a State Hospital in Hatay	40.000.000	40.000.000	40.000.000
IPA Support Measure (May 2017)	Various	Monitoring and Evaluation, Audit, Communication	Support Measure to ensure tracking and measuring results, verification of the proper use of funds, and communication on the implementation of funded interventions.	14.340.001	10.547.590	7.402.477
IPA Administrative expenditure		Administrative Expenditure ¹³	Administrative expenditure covers, <i>inter alia</i> , expenditure on external personnel and other costs relating to training, conferences and meetings; reimbursement of participants in committee meetings, IT-costs, rent and other building costs	23.660.000	23.660.000	19.077.165
Sub-total development assistance				1.611.031.763	1.607.239.352	1.566.848.959
Subtotal				2.999.861.571	2.996.069.160	2.953.947.899¹⁴
<i>Balance of the administrative expenditure, ECHO technical assistance, communication, monitoring, evaluation and audit expenditure which remains to be committed/contracted</i>				138.429	3.930.840	
Total				3.000.000.000	3.000.000.000	2.953.947.899¹⁵
<i>Including the balance of ongoing administrative expenditure, ECHO technical assistance and monitoring, evaluation and audit expenditure</i>						

Ek-6 Almanya'da Geçici Koruma “Müsamaha Belgesi”

Almanya İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde, misafir işçi anlaşmalarıyla birlikte son derece tekâmül etmiş bir göç tecrübesine sahiptir. 1992 yılında Bosna savaşından sonra yaşadığı, istemsiz kitlesel göç sonrasında hayata geçirdiği “Duldung” Türkçesi ile “Müsamaha Belgesi” gerçek bir oturum izni olmamakla birlikte, göçmenlerin belirli süre Almanya'da kalmasını sağlayan bir belgedir. Müsamaha belgesi;

- Göçmenlere belirtilen sürelerde koruma sağlar.
- Müsamaha belgesinin süresi yıllar boyunca uzatılmaya devam edilebilir.
- Geçici süre Almanya’da olduklarını hatırlatır.
- Göçmenin Almanya’da kalmasının sağlayan, geçerli sebepler (ülkesindeki savaş hali vb.) ortadan kalktığında geri gönderileceklerini belirtir.
- Müsamaha Belgesi olanlar;
 - Sadece, Alman Yabancılar Dairesinin Çalışma izni verdiği durumda çalışabilirler.
 - Çalışma iznini müteakip meslek içi eğitim programlarına katılabilirler.
 - Üniversite eğitime katılabilirler.
 - Entegrasyon kursun kontenjanda yer verilmesi halinde katılmak için BAMF’a başvurabilirler.
 - İş merkezlerinden (Jobcenter), sığınmacılara sağlanan desteğin benzerini alabilirler.
 - Ebeveyn desteği ("Elterngeld") veya çocuk parası ("Kindergeld") alma hakları yoktur.
 - Devlet yardımı almadıkları sürece, taşınmalarına izin verilmez.
 - Yurt dışına seyahat etmelerine izin verilmez.
 - Duldung sahibi geçici koruma sağlanan göçmenler için Oturum Hakkı Fırsatı (Chancen-Aufenthaltsrecht) yasası 31 Aralık 2022’de yürürlüğe girmiştir.
 - Bu yeni yasa ile Almanya müsamaha belgesi olanlardan kanunlara uyumlu olanlarına, 18 ay süreyle oturum izni vermektedir. Böylelikle, Almanya, beş yıldan uzun süredir, Müsamaha Belgesi ile Almanya’da bulunan geçici koruma sağlanan göçmenleri oturum hakkı almaya teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Ek-7 Örnek Uygulama Bağlamında, Kanada'nın Göçmenler İçin Uyguladığı Puan Sistemi

Göçmenlerin, entegrasyonu kapsamında birçok uygulaması dünyada örnek teşkil eden Kanada'nın puan uygulamasının kısa bir özeti aşağıda sunulmuştur. Bahse konu uygulamanın sunulmasındaki amaç Kanada gibi sürekli mülteci kabul eden bir endüstri ülkesinin, seçim kriterlerinin örnek teşkil edecek şekilde ortaya konulmasıdır. Genel uygulamalarda benzer bir puanlama sistemi hedefleyecek projelere yer verilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmiştir. Kanada'ya göçmenlik başvurusu yapıldığında, eğitim seviyesi, ülkenin resmi dilleri olan İngilizce ve Fransızca dil bilgisi, geçmiş iş tecrübesi ve diğer birkaç konuyu içeren iki puanlama sistemi devreye girmektedir. Bu puanlama sistemlerinden ilki başvuru yeterliliğinin ölçümü için uygulanırken, diğeri ise başvurunun detaylı şekilde ele alındığı ve bir havuza dahil edildiği sistemdir.

1. Federal Nitelikli İşçi Puan Sistemi (Federal Skilled Workers – FSW):

FSW, Kanada yetkililerinin başvurunun göçmenlik başvurusu yapılması için uygun olup olmadığına karar vermelerine yardımcı olan ilk puanlama sistemidir.

Tablo Ek-7-1
Kanada Federal Nitelikli İşçi Puan Sistemi

Kriter	Puan
Yabancı Dil (İngilizce/Fransızca)	28
Eğitim Geçmişi	25
İş Deneyimi	15
Yaş	12
Kanada'dan Alınmış İş Teklifi	10
Adaptasyon Uygunluğu*	10
Toplam	100

*Eşin yabancı dil bilgisi, başvuru sahibinin ve eşinin Kanada'da geçmiş eğitim ve iş deneyimleri, başvuru sahibi veya eşinin Kanada vatandaşı veya daimi oturma izni sahibi olan bir yakın akrabasının bulunması gibi kriterler gözetilmektedir.

Kanada Göçmenlik, Mülteciler ve Vatandaşlık (IRCC) Bürosu işgücü piyasalarında çalışacak vasıflı işçileri seçmek için puan tabanlı bu sistemi kullanmaktadır. Bir başvuru bu sistemde 100 puan üzerinden 67 puan alırsa Göçmenlik ve Federal Nitelikli İşçi programına başvuru yapıp aday bilgilerini başvuru havuzuna girmesine olanak tanınmaktadır. FSW Puanlama sistemi tavan puanları Tablo Ek-7-1’de belirtilmiştir:

2. Kapsamlı Sıralama Sistemi (Comprehensive Ranking System-CRS):

Bu havuzun kendi içinde 1200 puan üzerinden değerlendirilen ikinci bir puanlama sistemi vardır. FSW sisteminden 67 üzerinde bir puan alan bir başvuru, CRS sistemine girmek için detaylı bir form doldurmakta ve bu nitelikler değerlendirilerek 1200 puan üzerinden bir hesaplama yapılmaktadır. Bu puanlama ile tüm başvurular bir sıralamaya tabi tutulmaktadır. Kanada hükümetinin belirlediği dönemlerde bir açıklama yapılarak bu sıralama içinden belirlenen miktar kadar başvuruya en yüksek puana sahip başvurudan itibaren asıl başvurunun yapılması için davet gönderilmektedir. CRS sisteminde maksimum puan 1200’dür. Bunun 600’ü başvuru sahibinin yaşı, eğitimi, iş deneyimi, iş teklifi, dil bilgisi ve uyum yeteneği gibi temel faktörlere ayrılmıştır. Diğer 600 puan Eyalet Adaylık Programları (PNP) aracılığıyla Kanada’nın herhangi bir eyaletinden resmi davet alma durumunda verilebilmektedir. Başvuru havuzunda kalma süresi 1 yıl olup, bu süre sonunda davet alınmadıysa başvurunun yenilenmesi gerekmektedir. CRS puanlama sistemi tavan puanları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo Ek-7-2

Kanada Kapsamlı Sıralama Sistemi

Kriter	Puan	
	Tek Başvuru	Eşli Başvuru
Yaş	100	110
Eğitim Seviyesi	140	150
Yabancı Dil Yeterliliği	150	160
Kanada İş Deneyimi	70	80

Yetenek Transferi Faktörleri	
Dil Yeterliliği ve Lisansüstü Eğitim	50
Kanada İş Deneyimi ve Lisansüstü Eğitim	50
Dil Yeterliliği ve Geçmiş İş Deneyimi	50
Kanada İçi ve Dışı İş Deneyimi	50
Sertifikalı İşler İçin Dil Yeterliliği ve Sertifika	50
İlave Puanlar	
Kanada’da Yaşayan Kardeş	15
Fransızca Dil Yeteneği	50
Kanada’da Lisansüstü Eğitim	30
Kanada’da İş Teklifi (TEER 0, 00 Grubu)	200
Kanada İş Teklifi	50
Eyalet Daveti	600
<i>Toplam</i>	1200

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ahmet İŞÇİ

Eğitim Bilgileri:

Lise : Deniz Lisesi Heybeliada/İstanbul, 1994
Lisans : Dz. Harp Okulu Tuzla/İstanbul, 1998
Yüksek Lisans : Kocaeli Üniversitesi İşletme, 2007
Doktora : Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Politika, 2023

Konuya Yönelik Ek Eğitimleri :

- Birleş Milletler Askeri Gözlemci Kursu, BİOEM/Ankara
- Sınır Güvenliği ve Yönetimi Kursu, BİOEM/Ankara

İş Deneyimi:

- 25 Yıllık kamu görevi süresince değişik kademelerde görev yapmıştır.

Konuya Yönelik Yayınları:

Makale: Avrupa Birliği'nin Güvenlikçi Göç Politikaları: Sosyal Politika Açısından Bir Değerlendirme

Bildiri: Geçici Koruma Statüsündeki Genç Göçmenlerin İşgücü Potansiyelinin Ev Sahibi Ülke İçin Önemi (Ev Sahibi Ülke Diline Hakimiyetin Sosyal Entegrasyona Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme)

Yabancı Dil

İngilizce